

25663

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

CUMHURİYET DEVRİ TÜRK ROMANINDA BEYOĞLU
(1924 - 1980)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZİ YÖNETEN:
DOÇ. DR. KAZIM YETİŞ

HAZIRLAYAN
90/6683 ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK

İSTANBUL 1993

İÇİNDEKİLER

SAHİFE NO:

ÖN SÖZ	I - V
GİRİŞ	VI-XXII
I. BÖLÜM:	
KRONOLOJİK OLARAK CUMHURİYET DEVRİ ROMANLARINDA BEYOĞLU	1 - 45
II. BÖLÜM:	
BEYOĞLU'NDA İKAMET EDEN ROMAN KAHRAMANLARI	46 - 114
III. BÖLÜM	
BEYOĞLU'NA GİDEN ROMAN KAHRAMANLARI	115 - 143
IV. BÖLÜM:	
BEYOĞLU'NA DÜŞEN ROMAN KAHRAMANLARI	144 - 162
V. BÖLÜM	
BEYOĞLU'NDAN KAÇAN ROMAN KAHRAMANLARI	163 - 174
VI. BÖLÜM:	
BEYOĞLU İLE DİĞER SEMTLER ARASINDAKİ ÇATIŞMA	175 - 198
VII. BÖLÜM:	
BEYOĞLU'NA YER VEREN ROMANLARDA GAYRİ TÜRK UNSURLAR	199 - 215
VIII. BÖLÜM:	
BİR MEKAN VE ANLAYIŞ-ZİHNİYET OLARAK BEYOĞLU	216 - 235
NETİCE	235 - 238
ROMAN BİBLİYOGRAFYASI	239 - 295
FAYDALANILAN KAYNAKLAR	296 - 298

ÖN SÖZ

1986 yılında, Tarlabası'nın bir bölümünün yol açmak maksadıyla Belediye tarafından yıkılması, Beyoğlu'nu birdenbire günün konusu haline getirmiştir. Bu yıllarda Beyoğlu hakkında yapılan fikir tartışmaları, semt karşısındaki tavırların farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kimileri, Beyoğlu'nun köklü bir tarihi mirasa sahip olduğunu ve bu mirasın Tarlabası yıkımları sebebiyle yok edilmek istendiğini savundu. Bu görüşün karşısında olanlar ise, asıl Beyoğlu'nun İstiklâl Caddesi üzerinde bulunduğunu, yıkılan yerlerin zamanla bir fuhuş yuvası haline geldiğini, bu yerlerin hiç bir tarihi özelliğinin bulunmadığını öne sürdüler¹

Semtlerin veya olayların, anlayışların en doğru izâhlarının, ait oldukları devirler göz önüne alınarak yapılabileceği, aradan zaman geçtikten sonra ortaya konulan kabul ve reaksiyonların anlamını kaybedebileceği bir gerçektir. Üstelik Beyoğlu'nun, mekân olmasının yanında bir zihniyeti de temsil etmiş olması, işi daha da zorlaştırmaktadır.

Bugün, bu söylenenlerin tartışmasını yapmak bizim çalışmamızın maksat ve sınırını aşar. Biz bu semtin ifade ettiği anlamın anlaşılmasını kolaylaştırmak istedik.

1. a) Çelik Gülersoy, Beyoğlu'nda Gezerken, İstanbul, 1990, 120 s.

b) Öçalır, Nazan, Attila İlhan'la Röportaj, Güneş Gazetesi, 22 Mart 1987, s. 6.

Beyoğlu'nun nasıl bir zihniyeti ve hayat tarzını temsil ettiğinin anlaşılmasını kolaylaştıracak yollardan biri de bu semtin edebî eserlerdeki yerinin ortaya konulmasıdır. Edebî eser, hikâye, roman, deneme, tiyatro, şiir gibi birbirinden farklı türlere ayrıldığı için, edebiyatın bütününde Beyoğlu'nun anlamını vermek çok güçtür. Biz bu türlerden, olayların geçtiği yerleri (mekân), diğerlerine nazaran daha yaygın ve daha belirgin vermiş olması bakımından romanı tercih ettik. Mekân meselesinin, romanın yapısında önemli bir yere sahip olması da bu tercihimizin sebepleri arasındadır. Gerçekten mekân, romanda olayların geçtiği yer olmasının yanında, kahramanların şahsiyetinin oluşmasına tesir eden önemli bir unsurdur.

Romanlarda, yazıldıkları dönemlerin anlayışlarının, sosyal kabul ve tepkilerinin yer aldığını söylemek yanlış olmaz. Buna göre devirler içinde romanımızda Beyoğlu nasıl bir yer almış ve nasıl yorumlanmıştı. Böylece konunun sosyal zemini ortaya çıkmış olacaktı.

Bilindiği gibi romanın bizde çok yeni bir tarihi vardır. Fakat daha ilk örneklerinden itibaren Beyoğlu'nun gerek mekân olarak, gerek zihniyet olarak romanımızda yer aldığını görüyoruz. Bu yer alış, Cumhuriyet'e kadar devam etmiştir. İlk ve en çok roman yazarlarımızdan biri olan Ahmet Midhat Efendi ve ilk büyük romancımız Halit Ziya Uşaklıgil hakkında Beyoğlu ile ilgili iki tez çalışması yapılmıştır². Biz, tekrara düşmemek için araştırmamızı Cumhuriyet

2. Şükran Ortaç, Ahmet Midhat Efendi'nin Romanlarında ve Letaif'i Rivayet Serisi Hikâyelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K., Tez No: 2351, 1954, 80 s.

Rüknettin Bağcı, Halit Ziya'nın Roman ve Hikâyelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K., Tez No: 2482, 1953, 52 s.

Dönemine hasretmeyi uygun bulduk. Esasen bu şahsiyetler hakkında yapılan çalışmalarda konu büyük ölçüde açıklığa kavuşmuştu.

Bu araştırmaya başlamadan önce Beyoğlu'nun sınırlarının çizilmesi gerekiyordu. Bugün Beyoğlu dediğimiz yer, asıl gelişmesini XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarında gerçekleştirmiştir. Bu yüzyılın başında kurulan Maçka, Şişli, Nişantaşı gibi semtlerle gittikçe genişlemiştir. Beyoğlu'nun kaza olarak idarî yapıya dahil olması 1926 yılına rastlar. Kasımpaşa, Galata, Hasköy, Taksim ve Beyoğlu merkez nahiyeleleridir. Şişli, 1954 yılına kadar Beyoğlu'nun bir nahiyesi olarak kalmış, bu tarihten sonra ilçe olmuştur.

Bu günkü Beyoğlu, kuzeyi Şişli ve Beşiktaş ilçeleriyle çevrili, diğer yanlardan Haliç ve Boğaziçi'ne dayanan 8.76 kilometre karelik bir ilçedir. Başlıca semtleri Taksim, Cihangir, Fındıklı, Kabataş, Tophane, Galata, Karaköy, Tünel, Galatasaray, Tarlabası, Talimhane, Yenışehir, Sötlüce, Hasköy, Kasımpaşa'dır³.

Yalnız bir kültür hadisesi olarak Beyoğlu, İstiklâl Caddesi ve çevresi, Taksim ve Şişli'dir⁴. Nitekim incelediğimiz romanlardaki Beyoğlu sınırları da bu çerçevede kalmaktadır.

Biz araştırmamızda Millî bir devlet durumuna geldiğimiz 1923'ten sonra Beyoğlu'nun, romanlarımızda yer alıp almadığının tespitine çalıştık. Beyoğlu, romanlarda yer almaya devam ettiyse ne ölçüde devam etti? Daha önceki dönemlerdeki yer alış şeklini korudu mu? Yeni anlayışlar temsil etmeye başladı

3. Özdemir Arkan, Beyoğlu, İstanbul, 1988, 224 s.

4. Said Naum Duhanî, Eski İnsanlar Eski Evler, İstanbul, 1982, 95 s.

mı? Bunların cevabını bulmak istedik. Ahmet Midhat Efendi'nin "Felâtun Bey"le Rakım Efendi", Recâizâde Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası", Hüseyin Rahmi'nin "Şık" romanlarındaki Beyoğlu Cumhuriyet devrindeki romanlarımızda aynı özellikleri korudu mu? Türkiye bir imparatorluk değildi. Millî devlet döneminde Beyoğlu'nun kozmopolit yapısının devam edip etmediğini tespit etmek gerekti. Bunun için de bu devredeki (1924 - 1980) bütün romanları imkanlarımız ölçüsünde taradık. Bunların içinde Beyoğlu'nu mekân olarak işleyen romanları incelememize dahil ettik. Beyoğlu ile ilgili kısa temasların üzerinde durmadık⁵.

Okuduğumuz romanlarda Beyoğlu bir mekân olarak, kahramanların hayatının bir parçası olan bir mekân olarak yer almışsa bu tezimize aldık. Önce bu romanları kronolojik olarak tanıttık, Beyoğlu'nun içlerinde yer alış şekillerine ayrıca dikkati çektik.

Bu romanlarda kaç tane kahraman Beyoğlu'nu ikamet etmek üzere mekân olarak seçmişti? Bunun ayrı bir önemi vardı. Beyoğlu, roman kahramanlarının hayatında nasıl bir yer işgal ediyordu? Eğlenilen, kaçamak yapılan bir yer mi idi? İş muhiti olarak düşünölmüş mü idi?

Roman kahramanlarının, dolayısıyla, insanımız Beyoğlu'na niçin, nasıl ve hangi sebeplerle gidiyordu? Gittiği zaman orada nelerle karşılaşlıyordu? Hayatından memnun muydu? Kısaca nasıl bir Beyoğlu hayatı vardı?

İstanbul'un diğer semtlerinden Beyoğlu'na gelen bazı kahramanların burada zor durumlara düştüğü göröldü. Bu kahramanların, özellikle genç kızların düşüşünün sebepleri neydi? Bunun belirtilmesi gerekiyordu.

Beyoğlu'nun temsil ettiği hayat tarzına özenerek buraya yerleşmiş bazı kahramanların, kısa zaman sonra Beyoğlu'nu terk ettikleri göröldü. Bu terk

5. Bu romanlardan bazıları şunlardır: Abdullah Ziya Kozanoğlu (Fatih Feneri), Safiye Erol (Ciğerdelen), Peyami Safa (Bir Akşamdı) vb.

edişin, bir başka deyişle kaçışın sebepleri nelerdir? Beyoğlu bu insanları niçin tedirgin ve huzursuz etmişti?

Beyoğlu, İstanbul'un bir semti idi. Öyleyse İstanbul çerçevesinde Beyoğlu nasıl bir anlamı ifade ediyordu? İnsanlarımız Beyoğlu'na hangi semtlerden geliyorlardı? Romancılarımız İstanbul'un diğer semtleri karşısında Beyoğlu'na nasıl bir hüviyet veriyorlardı?

Beyoğlu'nda oturan, çalışan gayri Türk unsurların romanlardaki yeri ne idi? Bunların işlerinin ve milliyetlerinin konumuz bakımından ayrı bir önemi vardı.

Beyoğlu, XIX. yüzyılda ve XX. yüzyılın başında bir mekân olmanın da ötesinde bir zihniyeti temsil eder olmuştı. Bunun Cumhuriyet devrinde ne ölçüde devam ettiğinin araştırılması gerekiyordu. İşte bu soruların cevabını biz tezimizin şu bölümlerinde işledik:

- Kronolojik Olarak Romanlarda Beyoğlu
- Beyoğlu'nda İkamet Eden Roman Kahramanları
- Beyoğlu'na Giden Roman Kahramanları
- Beyoğlu'na Düşen Roman Kahramanları
- Beyoğlu'ndan Kaçan Roman Kahramanları
- Beyoğlu ile Diğer Semtler Arasındaki Çatışma
- Beyoğlu'na Yer Veren Romanlardaki Gayri Türk Unsurlar
- Bir Mekân ve Anlayış-Zihniyet Olarak Beyoğlu

Netice'de ulaştığımız sonuçların genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tezimizin sonunda 1924-1980 yılları arasında yazılan romanların imkânlar ölçüsünde yaptığımız listesini verdik. Yalnız bu listenin dışında kalmış romanların olabileceğini de şimdiden kabul ediyoruz. Listede tezin alanına giren

romanları bir işaretle diğerlerinden ayırdık. Ayrıca faydalandığımız roman dışı kaynakları da bir Bibliyografya halinde tezin sonuna ekledik.

Üzerinde zevkle çalıştığım "Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu, (1924-1980)" adlı tezimde karşılaştığım her güçlükte teşvik ve yardımlarını esirgemeyen muhterem Hocam Doç. Dr. Kâzım Yetiş'e teşekkür ederim.

ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK



GİRİŞ

İstanbul, yerleşim merkezi olarak M.Ö. VII. yüzyılda Dorlar'ın istila ettiği Yunanistan'dan kaçan Megaralılar tarafından kurulmuştur¹. Greklerin bir kolu olan Megaralılar, şehre önderleri Byzas'ın adından hareketle Byzantion ismini vermişlerdir. Savunma ve ulaşım bakımından çok elverişli bir konumda olan şehir, ticaret sayesinde kısa zamanda gelişmiş, hızla büyümüştür. Daha sonra sırasıyla Perslerin, Spartalıların ve Bithynialıların eline geçen Byzantion, M.Ö. 74 yılında Roma İmparatorluğuna katılmıştır. Roma İmparatorluğunun iki başlı yönetilmesi sırasında, İmparatorluğun merkezini doğuya kaydırmak isteyen Constantinos tarafından 324-330 yılları arasında imar edilen şehir, devletin 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra, Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti oldu. Böylece antik kültürün iki zıt kutbu olan Greklik ve Romalılık, Hristiyanlık inancı ile birleşerek adına Bizans denilen yeni bir medeniyet terkihi meydana getirdi. Hızlı bir gelişme gösteren şehir, kuruluşundan yüz sene geçmeden her konuda Roma'yı geride bırakmış, VI. yüzyılda ise nüfusu yarım milyonu aşmıştır². Çeşitli milletlerin (Araplar, Avarlar, İslavlar v.s) sayısız kuşatma ve saldırısına uğrayan Constantinapolis, iktidar kavgalarının da eklenmesiyle güçsüz duruma düştü. 1204 yılında Haçlılar tarafından yağmalanan ve bunların kurduğu Latin İmparatorluğunun başkenti olan şehir, 1261 yılında tekrar Bizanslıların eline geçti.

1. Büyük Larousse, "İstanbul Mad.," C. XI, İstanbul, 1993, s. 5852.

2. Georg Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi (Trc.: Fikret Işıltan), Ankara, 1981, s. 41.

Osmanlı Devleti kurulduktan sonra Türkler, gittikçe zayıflayan Bizans'ın iç işlerinde söz sahibi olmaya başladılar. Yıldırım Bayezid ve II. Murad zamanında şehir iki defa kuşatıldı. Fakat alınamadı. En sonunda Hz. Muhammed'in (S.A.V.) müjdesine mazhar olan II. Mehmed, 53 günlük bir kuşatmadan sonra 29 Mayıs 1453'te şehri Osmanlı topraklarına kattı ve aynı zamanda devletin başkenti yaptı.

İstanbul, Türklerin eline geçince hızlı bir imar faaliyetine sahne oldu. Türkler, Lâtinler gibi şehri yakıp yıkmadılar. Çeşitli semtlere Câmî, medrese, imaret, han, hamam, bedesten gibi binalar inşa edilerek şehre Müslüman-Türk damgası vuruldu. Anadolu'dan, Türkler getirilerek şehre yerleştirildi. Yavuz Sultan Selim ise Mısır seferinden sonra, halifelikle birlikte mukaddes emanetleri de getirerek, şehri İslâmın merkezi yaptı.

Fetihten önce, şehrin denize kıyısı olan Galata tarafında, Bizanslılara yaptıkları yardımlar sonucunda elde ettikleri imtiyazlar sayesinde, ticaretle uğraşan Cenevizli ve Venedikli tacirler oturmakta idi. Galata'yı surlarla çevirmiş olan Cenevizliler, aynı imtiyazları Fatih'ten de alarak ticaret hayatına devam etmişlerdir.

Fatih Sultan Mehmet, Trabzon Rum Devleti'ni ortadan kaldırınca (1461), son Trabzon İmparatoru David Komnenos'u ailesiyle birlikte İstanbul'a getirerek, Galata surlarının dışındaki bölgeye yerleştirdi. Bu bölge daha sonra, aynı aileden Aleksios Komnenos adlı bir prensin Müslüman olmasından sonra Beyoğlu diye anılmaya başlamıştır³.

3. Reşat Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, Beyoğlu Maddesi, V. C., 1961, s. 2703.

Bir rivâyete göre de Kanuni Sultan Süleyman zamanında burada oturan Venedik elçisine yazışmalarda "Beyoğlu" dendiği için semt bu adla anılmıştır⁴.

Bizans devrinde yerleşim merkezi olmayan Beyoğlu semtine Pera (öte, karşı yaka) bağları deniliyordu. Fundalık ve bağlıklardan ibaret olan bu bölgenin iskân edilmesi fetihten sonra olmuştur⁵.

Kısa zamanda Galata surlarının dışında çeşitli meskenler, resmi binalar ve camiler yapıldı. II. Bayezit sarayın devşirme acemi oğlanlarının eğitimi için 1482 yılında Galata Sarayı adında okul yaptırır. 1492 yılında ise İskender Paşa tarafından Galata Mevlevihanesi inşa ettirilir.

Kanuni Sultan Süleyman devrinde ise devlet ricalinin adını alan Kasımpaşa, Ayaspaşa, Piyalepaşa, Piripaşa mahalleleri kurulur. Kısa zamanda Tophane'den Kasımpaşa'ya kadar olan yerler, yerleşim merkezi hâline getirilir⁶.

1492 yılından sonra ise, Galata'da çıkan yangınlar yüzünden burada bulunan elçilikler Beyoğlu'na taşınmaya başlar. Fransa, İngiltere, Venedik, Lehistan, İsveç, Hollanda, Ragusa devletleri Beyoğlu'nda elçilik sarayları yaptırır. Yabancı elçilik binalarının Beyoğlu'nda bulunması yüzünden bu milletlerden olanlar da buraya yerleşirler. Bu dönemde Beyoğlu'nda yaşayan yabancıların ve azınlıkların hayat tarzı bakımından Türklerden pek farkı

4. a. g. e., s. 2705.

5. a. g. e., s. 2704.

6. a. g. e., s. 2705.

yoktur. Evlerinde mobilya bulunmamakta, yemeklerini ise yerde yemektedirler. Bugünkü Şişhane yokuşu ile Tepebaşı çevresi Müslüman mezarlığı (Petit Champs), Ayaspaşa ve Surp Agop (Elmadağ) çevresi ise biraz Müslüman, çeşitli mezheplere bağlı bulunan Hristiyanların mezarlığı (Grand Champs) durumundadır. Asıl yerleşim merkezi bugünkü Tünel ile Taksim arasında uzanan ve iki yanında küçük sokakların bulunduğu Cadde-i Kebir'den (Büyük Cadde, Cumhuriyet'ten sonra İstiklâl Caddesi) ibarettir. Sokaklar çok dar ve bakımsızdır. Evler ahşap ve kagirdirler. Rumların işlettikleri tek tük kahvehane ve çeşitli dükkânlar bulunan semtte hiç otel yoktur. Sadece Fransız ve İtalyan Madamların, evlerinde açtıkları pansiyonlar vardır. Kahvehanelere ve tavernalara işsiz güçsüz dolaşan yabancılar devam eder. O dönemde nüfusunun çoğunluğunu yabancıların, levantenlerin⁷ ve azınlıkların oluşturduğu Beyoğlu, her ülkeden gelen kanun kaçakları, serüven düşkünleri tarafından doldurulmuş durumdadır. Zaten yabancıların Beyoğlu'ndan başka yerlerde oturmasına da izin verilmemektedir. Beyoğlu'nda bulunan Dört Yol, Tomtom ve Polonya semtlerinde gayri müslimler, Asmalımescid ve Galata Sarayı semtlerinde ise Türkler oturmaktadır⁸. Türklerin oturduğu mahalleler ile gayri müslimlerin mahalleleri birbirinden ayrılmıştır. Bu kadar karışık bir nüfus yapısına sahip olan Beyoğlu'nda hemen hemen dünyanın belli başlı bütün dilleri konuşulur. Bu yüzden ülkemizi ziyaret eden seyyahlar tarafından Babil kulesine benzetilen Beyoğlu'nda, Türkçe, Rumca, İslavca, Ulahça, Almanca, Felemenkçe, Fransızca,

7. Levanten: Osmanlı topraklarında uzun süre kalıp yerleşmiş ve evlenerek soyu karışmış Avrupalı (Büyük Larousse, İstanbul, 1993, s. 7451).

8. Çelik Gülersoy, Beyoğlu'nda Gezerken, İstanbul, 1990, s. 15.

İngilizce ve İtalyanca konuşan halklar, birbirleriyle çoğunlukla el hareketleriyle anlaşılır⁹.

XVIII. yüzyılda Beyoğlu'nda yerleşim faaliyetleri hızlanır. Fransızlar tarafından, Vebaya yakalanan yabancıların karantinaya alındığı Vebalılar hastanesi yapılır. Bu bina daha sonra Fransa Başkonsolosluğu olarak kullanılacaktır. Hastanenin yanında ise Beyoğlu'na su sağlayan, su taksim yeri yapılır. Bu yüzyıldan itibaren Beyoğlu hayatı ile ilgili pek çok bilgiyi İstanbul'u ziyaret eden seyyahların öğreniyoruz. 1717 yılında İstanbul'a gelen İngiliz elçisinin eşi Lady Montagu, mektuplarında Beyoğlu'nu Londra'nın varoşlarına benzetir¹⁰. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise 1828-1831 ve 1848 yangınlarında büyük hasar gören Beyoğlu, geniş çaplı bir tamir görür. Caddeler genişletilir, kâgir evler ve oteller yapılmaya başlanır.

Beyoğlu hayatının batılı manada canlılık kazanması Tanzimat Fermanının ilânından sonradır. 1838 yılında İngilizlerle yapılan ticaret anlaşmasından sonra bu ülkenin malları Osmanlı Devleti'ni istilâ eder. Özellikle Beyoğlu, bir açık pazar durumuna gelir. Azınlıkların ve yabancıların işlettikleri mağazalar açılır. 1843 yılında İstanbul'a gelen Fransız şair Gerard de Nerval, Beyoğlu'nu kuyumcuları, otelleri, kahveleri ve mağazaları ile tam bir "Pariziyen" olarak nitelendirir¹¹.

9. Lady Montagu, Türkiye Mektupları (Trc.: Aysel Kurutluoğlu), İstanbul, 1974, s. 121.

10. a. g. e., s. 93.

11. Gerard de Nerval, Muhteşem İstanbul (Trc.: Refik Özdek), İstanbul, 1974, s. 193.

Osmanlı Devletinin batılılaşmayı bir program dahilinde kabul etmesi İstanbul'daki sosyal hayatı birdenbire değiştirir. Daha çok Mustafa Reşit Paşa'nın çevresinde gelişen batılı hayat tarzı yavaş yavaş halkın arasına girer. Sadrazam Beyoğlu'nda sefaretlerde verilen yemeklere ve balolara katılarak, bu yolda devlet adamlarına örnek olmaya çalışır.

Sosyal hayatta görülen en önemli değişikliklerden biri de tiyatronun kültürümüze girmesidir. Daha önce Fransız sefaretinde halka kapalı olarak Molier ve Racine temsilleri verildiğini biliyoruz. Kendi binası içinde halka açık, ilk tiyatronun kurulması ise 1842 yılına rastlar. Mekteb-i Tıbbiye'nin karşısında Bosco adlı Sardunyalının açtığı tiyatro, ülkemizde yabancı dille oynanan, halka açık ilk piyeslerin sahnelendiği yer olmuştur. Daha sonra Sarayın da buna ilgi duymasından faydalanan batılı tiyatro grupları ülkemize gelir ve Beyoğlu'nda temsiller verir. 1860'da Halepli bir Hristiyan olan Hoca Naum, Türkçe temsillerin verildiği ve Ermeni artistlerin oynadığı bir tiyatro kurar. Bu tiyatro 1870 yılındaki yangına kadar temsillerine devam eder¹².

Beyoğlu'nda hayat Kırım Harbinden sonra daha da canlılık kazanır. Cadde-i Kebir boyunca açılan terzihaneler, mobilyacılar, kuyumcular, tuvalet eşyası satan dükkânlar, Müslüman halkın sıkça ziyaret ettiği yerler olur. Devrin gazeteleri her gün yeni bir modanın ülkemize girdiğini haber verir¹³. Aynı yıllarda saray kadınları Beyoğlu'ndaki mağazalardan alış veriş yapmaya başlar. Cevdet Paşa, Maruzat adlı eserinde İstanbul'a yerleşen Mısır hanedanının

12. Ahmet Hamdi Tanpınar, XIX. yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1985, s. 148-149.

13. a. g. e., s. 131.

kadınlarını taklide çalışan saray kadınlarının Beyoğlu mağazalarına aşırı şekilde borçlanışlarını anlatır¹⁴

Kırım Harbinden sonra Beyoğlu'nda ahlâkî çöküntünün başladığını görüyoruz. Fuhşun Beyoğlu'na sistemli bir şekilde yerleşmesi bu savaştan sonra olmuştur. Rumların ve Ermenilerin işlettikleri genelevler 1855 yılından sonra Yeniçarşı Caddesi ile Çiçekçi sokağında faaliyete başlarlar. Galatasaray Sultanisine yakınlığı sebebiyle daha sonra buradan kaldırılan genelevler, Abanoz Sokağına nakledilirler. Aynı yıllarda "Baloz" adı verilen, işsiz güçsüz ayak takımının devam ettiği, şefahat yerleri de bu devirde açılmaya başlamıştır. Yaşı ilerleyen ve eski güzelliği kaybolan fahişeler tarafından çalıştırılan bu gibi yerler kısa zamanda Beyoğlu'nun her tarafına yayılır¹⁵.

1860-64 yılları arasında ise Galata ile Beyoğlu'nu ayıran surlar yıktırılmış, Ayaspaşa ve Tepebaşı mezarlıkları kaldırılarak yeni yeni binalar yapılmış, caddeler açılmıştır. Bu yıllarda Cadde-i Kebir üzerinde açılan lokanta, kahvehane ve gazino sayısında artış görülür. Cafe Riche, Cafe Tortoni ve Cafe Valaury, Beyoğlu müdavimlerinin sevdiği yerlerdir. Cafe Flamm ise Şinasi ve Namık Kemal'in devam ettiği kahvedir. Ayrıca, Namık Kemal, Ziya Paşa ile, Asmalımescit sokağında bulunan Courier d'Orient gazetesinin sahibi Jean Pietri vasıtasıyla Avrupa'ya kaçmadan önce Cafe Valaury'de buluşurlar¹⁶.

14. Cevdet Paşa, Maruzat, Türk Tarih Enc. Mec., Nr. 91, 1926, s. 171-172.

15. Reşat Ekrem Koçu, İst. Ansiklopedisi, Abanoz Sokağı ve Çiçekçi Sokağı maddeleri, C. I ve C. VII, 1958/1965, s. 6 ve 3963.

16. Özdemir Kaptan Arkan, Beyoğlu, İstanbul, 1988, s. 34.

Beyoğlu 1870 yılında yeniden büyük bir yangın geçirir. Büyük Beyoğlu yangını diye anılan bu yangında semtin üçte ikisi yanar. Bu yangından sonra yine büyük bir tamir gören Beyoğlu'nda ahşap bina yapılmasına izin verilmez. Caddeler yeniden düzenlenir, çok sayıda kahvehane ve gazino açılır. Bu yıllardan itibaren Cadde-i Kebir bir gezinti yeri durumundadır. Pazar ve Cuma günleri arabasına atlayan veya eline bir baston, şemsiye alan kadın erkek herkes kendini Beyoğlu'na atarak, buradaki "cevelâna" katılır¹⁷.

1873 yılında ise Galata ile Beyoğlu arasında yapılan Tünel işletmeye açılır.

Özellikle 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ve 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanlarının azınlıklara tanıdığı hak ve ayrıcalıkların da etkisiyle Beyoğlu'nda yeni bir hayat şekillenir. Batılılaşma hareketleri çerçevesinde yeni hayatın tipik ve ideal örneği Beyoğlu'dur. Onun bu özellikleri kültür hayatımızda, hikâye ve romanlarımızda akis bulur. Değişik şekillerde yorumlanır.

Batı tipi hayat tarzının ülkemizdeki merkezi olan Beyoğlu'nun 1870'lerden sonra geniş bir şekilde edebiyatımıza girdiğini görüyoruz. Yenileşme Devri Türk romanının en fazla üzerinde durduğu mesele olan alafrangalık konusu bu dönemde edebiyatçılarımız tarafından sıkça ele alınmıştır. Eserlerinde ahlâk bozucu bir muhit olarak gördüğü Beyoğlu'nu kahveleri, gazinoları, tiyatroları ve batakhaneleri ile anlatan Ahmet Midhat Efendi, burada yaşayan alafrangalık heveslisi Türklerin yaşayışlarını da gözler önüne serer¹⁸. "Felatun Bey'le Rakım

17. R. Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, Beyoğlu Maddesi, C. V, 1961, s. 2708.

18. Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatında İstanbul, İslâm Ansiklopedisi, Cüz 53, İstanbul, 1977, s. 1215/157-1214/168.

Efendi" romanının kahramanı Felâtun Bey bunlardan biridir. Beyoğlu'nda oturan Felâtun Bey, alafrangalık heveslisi bir kalem efendisidir. Vaktinin çoğunu kalemden çok, Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde geçiren Felâtun Bey, bütün servetini Polini adlı Fransız fahişeye yedirir. Recâizâde Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" romanının mirasyedi kahramanı Bihruz Bey, bütün alış verişini Beyoğlu'nun "alafranga" mağazalarında yapar. Hüseyin Rahmi Gürpınar ise "Şık" romanında tam bir "alafranga züppe" olan Şöhret Bey'in, Beyoğlu maceralarını anlatır. Beyoğlu'nda yaşayan Madam Potich adlı fahişeyle beraber olan Şöhret Bey, bütün parasını eğlence yerlerinde, lokantalarda harcar. Alafrangalık uğruna annesinin küpelerini dahi satan Şöhret Bey, romanın sonunda yaptığı bir hırsızlık yüzünden hapse atılır.

Darüşşafaka talebesi iken Galata ve Beyoğlu'na geçmesi yasak olan Ahmet Rasim, ilerki yıllarda gazetelere yazdığı fıkra ve hatıralarında (Şehir Mektupları, Fuş-i Atik, Eşkal-i Zaman vb.) gazinoları, meyhaneleri ve batakhaneleri ile Beyoğlu'na temas etmeden geçemez. Ahmet Rasim'in devam ettiği eğlence yerlerinin en ünlüleri Cafe Couronne, Cafe de Commerce, Loncordia ve Cristal'dir.

Beyoğlu, Halit Ziya ve diğer Servet-i Fünuncular'ın da sevdikleri bir yerdir. O, "Mai ve Siyah" romanında, yanında oturduğu halde Süleymaniye Camiini göremeyen kahramanı Ahmet Cemil'i Beyoğlu'nda gezdirir.

Başta Cenab Şehabettin ve Hüseyin Cahit Yalçın olmak üzere önde gelen Servet-i Fünuncular Lebon kahvesinde buluşarak edebiyat münakaşaları yaparlar. Bazen de eğlenmek amacı ile o zamanlar İtalyan çalgıcıları olan Tepebaşı Bahçesi'ne giderler. Süleyman Nazif, Trablusgarp'ın İtalyanlar

tarafından işgal edildiği o günlerde, yazı arkadaşlarının orada eğlenmelerine üzülür ve onları tenkit eden bir yazı yazar¹⁹.

Yüzyıllardır kozmopolit bir hayata sahne olan Beyoğlu, Birinci Dünya Savaşı sırasında kendisini iyice gösterir. Savaş cephede bütün şiddetiyle devam ederken Beyoğlu'nda eşi görülmemiş zevk ve sefahat hüküm sürmektedir. Fransa, Almanya, Avusturya ve Romanya'dan, buradaki eğlence yerlerine akın akın bar artistleri getirilir ve bunların eşliğinde sabahlara kadar süren eğlenceler tertib edilir. "Türk İstanbul" savaşın olumsuz şartları yüzünden süpürge tohumu karıştırılmış ekmeği zor bulurken, Beyoğlu'nda hiç bir gıda maddesinin sıkıntısı çekilmez. Milletin sırtından kazandıkları haksız paralarla zengin olan harp zenginleri ise Beyoğlu hayatının yeni tabakasını teşkil ederler²⁰. 1919 yılının sonlarına doğru ise Beyoğlu, Bolşeviklerin önünden kaçan Beyaz Rusların akınına uğrar. Aralarında Çarlık Rusyasının asil tabakasına mensup prens ve prenseslerinin de bulunduğu çoğu subay 150.000'e yakın insan beş parasız Beyoğlu'na gelir. Hayatlarını sürdürmek ve para biriktirip Avrupa'ya gitmek için meyhanelerde garsonluk, kapıcılık, seyyar satıcılık dahil her işi yapan Ruslar, Beyoğlu'nda bar adı verilen danslı, içkili eğlence yerlerinin ilk kurucuları olmuşlardır²¹. Yapılan araştırmalara göre, bu devirde Beyoğlu'nda 23 adet bar bulunmaktadır. Buralarda çalışan Beyaz Rus kadınlarının arasında hayat kadını olanlar da vardır²².

19. Salâh Birsell, Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, III. Baskı, Ankara, 1983, 352 s.

20. Samiha Ayverdi, İbrahim Efendi Konağı, İstanbul 1973, 380 s.

21. Jak Deleon, Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar, İstanbul, 1990, s. 12.

22. a. g. e., s. 21.

İstanbul'un 16 Mart 1920'de İtilaf devletleri tarafından işgal edilmesi Beyoğlu'nda coşkun tezahüratla karşılanır. Başta Rumlar olmak üzere, burada yaşayan bütün azınlıklar, Beyoğlu'nu baştan başa İngiliz, Yunan ve Fransız bayraklarıyla süsleyerek günlerce şehrin işgalini kutlarlar²³.

İstanbul'un fethinden bu yana çok farklı bir hayatı sergileyen Beyoğlu'nun işgal yıllarında işgal kuvvetleriyle olan içli-dışlı ilişkileri, Türk Milletinin hafızasından uzun yıllar silinmeyecektir. Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatan romanlarda bu, açıkça görülmektedir ve bunlar bizim tezimizin konusudur. Beyoğlu'nun bu dönemdeki yaşayış şekli ve tavrı sadece roman ve hikâyelerimize girmekle kalmaz, çeşitli yazarlar ve şairler çeşitli eserlerinde bu konudaki tavır ve tutumlarını ortaya koyarlar. Nitekim, İstanbul'un işgaliyle birlikte Beyoğlu'nda başlayan coşkun sevgi gösterilerine şahit olan genç şair Nazım Hikmet, Ağa Camii (1921) adlı şiirinde:

.....

"Ey bu camiin ruhu: Bize mucize göster
Mukaddes huzurunda el bağlamayan bu yer
Bir gün harab olmaza Türk'ün kılıç kanıyla
Baştan başa tutuşsun göklerin yangınıyla"

diyerek Beyoğlu'na karşı tavrını ortaya koyar²⁴.

Büyük Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı ise 1922 yılında Tevhid-i Efkâr'da çıkan "Ezansız Semtler" adlı yazısında, Beyoğlu, Şişli, Kadıköy ve Nişantaşı gibi

23. Yahya Kemal Beyatlı, Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım, III. Baskı, 1986, s. 141.

24. Prof. Dr. Orhan Okay, Yeni Türk Şiiri, Türk Dili şiir özel sayısı, Sayı: 481-482, s. 564.

semtlerde doğan Türk çocuklarını ilerde bekleyen kültürel tehlikelerden bahseder. Yahya Kemal'e göre burada doğup, alafranga terbiye ile yetişen Türk çocukları, ezan sesi işitmediği için "Müslümanlığın çocukluk rüyasını" görememektedirler. Buralarda doğan Türk çocukları, bizi bir millet halinde ayakta tutan dini değerleri öğrenmedikçe, Türklük şuuruna erişemezler²⁵.

Cumhuriyet'in ilânından sonra Türk hükümetinin S.S.C.B'yi tanınması üzerine Beyoğlu'nda yaşayan Beyaz Rusların çoğu, açtıkları lokanta ve barları yerli azınlıklara satarak Fransa ve Amerika'ya gitmek üzere Türkiye'den ayrılırlar.

Yeni Türk Devleti kurulduktan sonra da Beyoğlu, eski yaşantısından hiçbir şey kaybetmez. Yerli azınlıklar, serüven peşinde koşup memleketlerinden sınır dışı edilen maceraperest yabancılar, bar artistleri yine Beyoğlu'nu bir "Babil kulesi" gibi yaşatmaya devam ederler. Böylece Cumhuriyet devrinde Beyoğlu, varlığını geçmişin bir uzantısı olarak sürdürür. Bu devrede Beyoğlu âdetâ sanatkârlarımızın kaçamak yaptığı bir yer veya daha doğrusu sığınağı olur. Beyoğlu bu sefer Millî devlet Türkiye Cumhuriyeti'nde bohem hayatının yaşandığı bir dünyadır. 1930'lu yıllarda Beyoğlu'nun Asmalımescit sokağında bir pansiyonda kalan sanat eleştirmeni Fikret Adil, oturduğu yerin adını verdiği hatıratında burada yaşanan hayatı ve insanları etraflıca anlatmıştır. Fikret Adil, kitabının başında, Asmalımescit'te yaşayan insanları şöyle tanıtır:

"Dünyanın her köşesinden gelmiş, ekserisinin milliyetleri ancak pasaportlarında - eğer varsa- yazılı bu insanların etrafında, gene ecnebi, fakat en aşağı yirmi yıldır Asmalımescit'te yerleşmiş bir grup daha vardır. Bunlar

25. Yahya Kemal Beyatlı, Ezansız Semtler, Tevhid-i Efkâr, 23 Nisan 1922.

artist acenteliği, tefecilik, pansiyonculuk ve tellâllikle geçinirler. Her lisanı konuşurlar, hiçbirisini okuyup yazamazlar, Türkçe imzalarını atmayı bilirler ve zabıtabadan tanıdıkları çoktur."²⁶

Fikret Adil hatıratında, o yıllarda sanatkârlar arasında revaçta olan bohem hayatına da geniş yer vermiştir. Başta yazar olmak üzere, o dönemin ünlü ressamı, şairleri, gazetecileri hemen hemen her akşam bu hayatın içindedir. Gerçek sanata, bohem yaşayarak ulaşılabileceğini düşünen bu insanlar için hayat, hava karardıktan sonra başlar ve gün ağarıncaya kadar devam eder. Sabit bir yerde ikâmet etmeyen bu sanatkârlar her akşam bir araya gelerek sabaha kadar Beyoğlu'nda eğlenirler.

Sanatkârların Beyoğlu'nda ikamet etmeleri 1940'lı yıllardan sonra daha da yaygınlaşır. Çoğu Tarlabası'ndaki bekâr odalarında kalan şairler ve yazarlar geceleri, 1930'lu yılların bohem hayatını devam ettirirler, gündüzleri ise Beyoğlu kahvelerinde sanat ve edebiyat sohbetleri yaparlar. Bu kahvelerden en önemlisi Nisuaz'dır. Salâh Bırsel tarafından "Edebiyat Fakültesi" olarak nitelendirilen Nisuaz'da, devrin en önemli edebiyatçıları ve fikir adamları (Hilmi Ziya Ülken, M.Şekip Tunç, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Orhan Veli, Sabahattin Kudret v.s.) buluşurlar. Buraya gelen şairlerden bazılarının başka ilgi alanları da vardır:

"Nisuaz'da Sabahattin Kudret camının önünde oturur, gözüne kestirdiği kızların ardına düşmek için hemen caddeye fırlayacak biçimde tetikte bekler.

26. Fikret Adil, Asmalımescit 74, III. Baskı, İstanbul, 1988, s. 10.

Caddede ise bir iki kez boynunu kütlettikten sonra avına yanaşır ve daha Taksim'e varmadan kızı ağına düşürmüş olur."²⁷

1940'lardan sonra Anadolu'dan gelen tacirlerin Beyoğlu'na yerleşmeye başladıkları görülür. Özellikle İstanbul'da yaşayan gayri müslim tacirlere yönelik, çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu'ndan sonra Beyoğlu'ndaki mağazalar, Anadolu'lu tacirlerin eline geçmeye başlamıştır. "Hacıağa" adı verilen Anadolu'lu tacirlerin İstanbul'a gelmesiyle, onları yeni kazanç kapısı olarak gören Beyoğlu'nun eğlence yerlerinin sayısında büyük artış olmuştur²⁸.

1943 yılında "Çınaraltı" dergisinde çıkan Dr. Mustafa Hakkı Akansel imzalı yazıda, Beyoğlu içkinin, fuhşun ve sefahatin sembolü olarak görülür. Beyoğlu'nun, Türk insanının millî duygularını zayıflattığını, sağlıksız nesillerin yetişmesine ön ayak olduğunu savunan yazar, yazının sonunda Beyoğlu'na lânetler²⁹.

Beyoğlu'nu "hamlesi yarıda kalmış bir Paris taklidi" olarak değerlendiren Ahmet Hamdi Tanpınar, 1946 yılında "Cumhuriyet" gazetesinde çıkan bir yazısında bu yeni semtin, beton yığının andıran binalarıyla, İstanbul'un gerçek mimarisine aykırı bir tarzda geliştiğini savunur³⁰. Tabiatla iç içe olmayı hayatının bir parçası haline getirmiş olan eski İstanbul'un, Tanzimat'la birlikte

27. Salâh Birsell, Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, III. Baskı, Ankara 1983, s. 96.

28. Özdemir Kaptan Arkan, Beyoğlu, 1988, s. 202.

29. Dr. Mustafa Hakkı Akansel, Beyoğlu Ülküsü, Çınaraltı, 26 Haziran 1943, Sy. 92, s. 4.

30. Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir, İstanbul, 1969, s. 143.

birdenbire ortaya çıkan Beyoğlu ile bir türlü uyuşamadığını belirten yazar, bunun tedbirlerinin en kısa zamanda alınması gerektiğini düşünür³¹.

1948 yılında "Çınaraltı" dergisinde çıkan imzasız bir yazıda İstanbul'un alınmasından bu yana asırlar geçtiği halde, Beyoğlu'nun bir türlü fethedilemediği belirtilir. Beyoğlu ve İstanbul'un diğer semtleri arasındaki farklılığa işaret eden yazar, bu konuda çarpıcı mukayeseler yapar:

"Beyoğlu ile Paris modası ve Holivut dedikodusu arasındaki mesafe, Beyoğlu ile Beyazıt, Beyoğlu ile Aksaray, Beyoğlu ile Kocamustafapaşa arasındaki mesafeden çok kısadır. Fakat Beyazıt'ın kafası ile, Aksaray'ın kalbiyle, Kocamustafapaşa'nın ruhiyle Beyoğlu arasındaki mesafe, Paris'ten Holivut'tan çok uzundur."³²

Türk tarihine ve edebiyatına ait dergilerin Beyoğlu'nda satış yapamamasından yakınan yazar, bu semtte yetişen Türk çocuklarının giderek kültüründen uzaklaştığını düşünür.

Beyoğlu'nun hiçbir zaman Türk olmadığını düşünen Samiha Ayverdi, bu semte İstanbul'u temsil etmek hakkının düşmediğini savunur.

"O, eskiden de bizim değildi: şimdi de öyle. O, eskiden de havasını alıp suyunu içtiği bu toprağı istihfaf etmişti: şimdi de öyle. O, eskiden de âdetleri, zevkleri, görünüşleri, görüşleri, hülâsa bir sıra hayat icapları ile bize

31. Ahmet Hamdi Tanpınar, Türk İstanbul, Cumhuriyet, 16 Eylül 1946, No: 7932.

32. Türkiye-Beyoğlu, Çınaraltı, 12 Mayıs 1948, Sy. 9, s. 4.

benzemezdi: şimdi de öyle. O, kapitulasyonlarına, bankerlerine, masonlarına, levantenlerine, çeşitli dillerine, barlarına, meyhanelerine, umumhanelerine, bir kelime ile Garb taklitçiliğine yaslanarak İstanbul'a istihfafla tepeden bakıyordu: şimdi de öyle."³³

6/7 Eylül 1955 tarihi, Beyoğlu için bir dönüm noktası olmuştur. Atatürk'ün Selânik'teki evinin Yunanlılar tarafından bombalandığı haberinin de etkisiyle galeyana gelen halk, Rumların Beyoğlu'ndaki mağazalarına saldırmış, Beyoğlu âdeta bir harabeye dönmüştür. Bu olaylardan sonra Beyoğlu'nda yaşayan çok sayıda Rum, Yunanistan'a yerleşmiştir.

1950'li yıllardan sonra Beyoğlu'nun el değiştirmeye başladığını görüyoruz. Anadolu'dan İstanbul'a başlayan göçler neticesinde, Beyoğlu'ndaki "lavanta ve susam" kokularının yerlerini "lahmacun ve çiğ köfte" kokuları almıştır³⁴. Bir dönem edebiyatçıların devam ettikleri "nezih" pastanelerin yerinde yeller esmektedir. Bar ve pavyon gibi eğlence yerlerinin sayısında ise artış görülür. 1960 yılında Beyoğlu'nda 60 kadar bar ve pavyon bulunmaktadır³⁵.

Beyoğlu'nun bu şekilde kabuk değiştirmesi günümüze kadar devam etmiştir. 1980'li yıllardan sonra ise Beyoğlu anılarla tekrar canlandırılmak istenen bir semt olarak karşımıza çıkar. Aydınımız, artık Beyoğlu'na "nostaljik" açıdan bakmaktadır. Anadolu'dan İstanbul'a göç edenlerin, "kırsal alışkanlıkları ile" Beyoğlu'nu bir "haşarat yatağı" haline getirdiğini düşünen Haldun Taner,

33. Samiha Ayverdi, İstanbul Geceleri, 1952, s. 127.

34. Özdemir Kaptan Arkan, Beyoğlu, s. 17.

35. Reşat Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, Barlar Maddesi, C. IV, 1961, s. 2707.

çocukluğunun geçtiği "Eski Beyoğlu'nu aramaktadır. Beyoğlu'na sonradan yerleşenlerin "Beyoğlu kültürü"nü bilmedikleri için, semtin bu hâle geldiğini savunan yazar, meseleyi eğitim açısından ele alır. Beyoğlu'ndaki değişmeyi "yozlaşma" olarak nitelendiren Haldun Taner, bir zamanlar "önünü ilikleyerek geçtiği" caddelerin "tükrük seline" boğulmasından üzüntü duyar³⁶.

1986 yılında İstanbul Belediyesi tarafından yol açmak maksadıyla Tarlabası'nda gerçekleştirilen yıkım, Beyoğlu'nu tekrar aktüel hale getirir. Beyoğlu'ndaki tarihî dekoru ortadan kaldırmakla suçlanan dönemin Belediye Başkanı Bedrettin Dalan, yaptığı açıklamalarda, asıl Beyoğlu'nun İstiklâl Caddesi üzerinde olduğunu, Tarlabası'nın ise bir fuhuş merkezi hâline geldiğini söyleyerek, bu bölgedeki trafik sıkışıklığının giderilmesi için yıkımın gerekli olduğunu savunmuştur³⁷.

Tarlabası yıkımına farklı açıdan yaklaşan şair Atilla İlhan, Türk kültürü ile ilgisi olmayan bu yerleşim yerinin tarihî bir mirasa sahip olduğu görüşüne karşı çıkar ve yakımı savunur:

"Eski İstanbul yıkılıyor, mahvoluyor" diye düşünenler var. Mahvolan Pera'dır. Pera'nın da Türklükle alâkası yoktur. Bana kalırsa bunların yıkılmasında hiç sakınca yoktur. Zaten buraların tamamı Ermeni mimarlar tarafından yapılmıştır. Batı tarzında eserlerdir. Tanzimat ve Meşrutiyet zamanı yapılarıdır. Dikkat edilirse Ermeni ve Fransız mimarisinin isimleri okunur.

36. Haldun Taner, Dünkü Beyoğlu Bugünkü Beyoğlu, Milliyet Sanat Dergisi, Haziran 1984, Sy. 97, s. 10.

37. Aytekin Hatipoğlu, Bedrettin Dalan'la Röportaj, Sanat Olay Dergisi, Aralık 1986, Sy. 55, s. 22.

Tamamı taklit yapılarıdır. Yıkılması çok büyük bir kayıp değildir. Esaret zamanının eserleridir. Bir Hindistan'da nasıl İngiliz yapısının önemi yoksa, Osmanlı Bankası'nın Dûyun-u Umumiye'nin Genel Müdürleri'nin, yabancı yatırımların Türk temsilcilerinin oturduğu, Yahudi ailelerin barındığı ve özellikle fuhuş yuvası olarak kullanılan bu yerlerin korunması gereksizdir. Yani tamamen yabancıların oturduğu Osmanlı Devleti içersinde Avrupa'yı andıran bu yerler Türk kültürünün ürünü değildir."38

Beyoğlu'nun dönem dönem ele alınıp değerlendirilmesini isteyen Çelik Gülersoy'a göre, Beyoğlu altın çağını 1860-1950 yılları arasında yaşamıştır. Bu tarihler arasında "seçkin bir semt" olan Beyoğlu'nu tekrar geriye getirmek mümkün değildir. Çünkü Beyoğlu'nu Beyoğlu yapan insanlar artık yoktur. İnsanları olmadığı için bir semti yıkmaya çalışmak ise medenî bir iş değildir. Ona göre yapılması gereken tek şey eldeki Beyoğlu'nu korumak ve tamamen turizmin hizmetine sunmaktır39.

38. Nazan Öçalır, Attila İlhan'la Röportaj, Güneş Gazetesi, 22 Mart 1987, s. 6.

39. Çelik Gülersoy, Beyoğlu'nda Gezerken, İstanbul, 1990, s. 118.

I. BÖLÜM

KRONOLOJİK OLARAK CUMHURİYET DEVRİ ROMANLARINDA BEYOĞLU

Bilindiği gibi bir edebî tür olarak romanın tarihi bizde çok yenidir. İlk romanlarımızda romanın önemli bir unsuru olan mekân pek işlenmemiştir. Romancılarımız basit işaret ve temaslarla iktifa ederler. Bunun için pek çoğunun konusu İstanbul'da geçen romanlarımıza dayanarak, eski İstanbul'un bir tablosunu yapmamız pek mümkün değildir. Bununla beraber parça parça pek çok unsur birleştirilirse bir anlam kazanacağı da muhakkaktır. "Önsöz"ümüzde de izah ettiğimiz gibi, bizden önce yapılmış iki çalışma ¹ dolayısıyla araştırmamızı Cumhuriyet Dönemine hasrettik. "Giriş"imizde anılan çalışmaların da yardımı ile romanlarımızda Beyoğlu'nun mekân olarak nasıl bir yer aldığını genel çerçevede belirtmeye çalıştık. Görüldü ki, ilk romancılarımızdan itibaren Beyoğlu, bir mekân olmanın da ötesinde bir anlayışın temsilcisi olarak kendini göstermektedir.

Birinci Dünya Harbi'nin sonunda girilen Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve millî yeni bir devlet, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu yeni

1. Rüknettin Bağcı, Ahmet Midhat Efendi'nin Romanlarında ve Hikâyelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K., Tez No: 2482, 1953, 80 s.

Şükran Ortaç, Halit Ziya Uşaklıgil'in roman ve hikâyelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K., Tez No: 2351, 1954, 52 s.

dönemde çeşitli sahalarda büyük hamlelerin yapıldığı yıllardan günümüze doğru, teknik bakımdan gelişmesi beklenen romanımızda Beyoğlu bir mekân olarak nasıl yer almıştı? Bu sorunun cevabını araştırırken kronolojinin ayrı bir önemi vardır. Çünkü artık bir İmparatorluk değil, bir Millî Devlet idik. Eski dönemde toplumun, hatta idarenin hoş karşılamadığı pek çok davranış artık serbestçe yapılabilirdi. Bu bakımdan kendine has hayat tarzıyla ifade edilen Beyoğlu'na bakış, yeni dönemde nasıl bir şekil almıştı ve bu hangi seyri takip etmişti? Bunun çok açık bir şekilde ortaya konulması gerekiyordu. Bunun için böyle bir bölüm açarak Cumhuriyet Döneminde 1924'den 1980'e kadar yazılmış olan romanlarda Beyoğlu'nun tezâhürünü kronolojik olarak ele aldık. Böylece hangi dönemde nasıl bir kesifleşme olduğu, hangi yıllarda Beyoğlu'na ilginin arttığı veya azaldığı ortaya çıkmış olacaktır. Unutmamak gerekir ki, bu dönemde, hele Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu, şairlerimizi olduğu kadar, romancılarımızı da kendine çekmiştir. Eski dönemde romancılarımızın hemen hemen tek mekânı -bu konuda bir iki istisnayı unutmuş değiliz²- İstanbul'dur. Halbuki Cumhuriyet Döneminde romancılarımız Anadolu'ya açılmışlardır. Hattâ Köy Romanı diye bir akımın varlığını da burada hatırlatalım. İşte böyle bir dönemde Beyoğlu, kronolojik olarak romanlarımızda nasıl bir yer işgal etmişti?

Ayrıca burada her romanın kısa bir özetini yapacağız ve romanları tanımış olacağız. Roman özetlerinde mümkün mertebe ihtisar ettik. Özetlerden sonra Beyoğlu'nun, o romanda ne münasebetle ve nasıl yer aldığını kısaca vermeye çalıştık. Böylece, kronolojik olarak romanlarda Beyoğlu ortaya çıkmış olacaktır.

2. Cumhuriyet Devrinden önce yazılmış köy romanlarına örnek olarak Nabizâde Nazım'ın Karabibik (1890) romanı ile Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Küçük Paşa (1910) adlı romanını gösterebiliriz.

MAHŞER³

Roman, Birinci Dünya Savaşı yıllarında ve İstanbul'da geçer. Çanakkale'de yedek subay olan Nihad, yaralanır ve askerlik yapamayacağı için geri gönderilir. Nihad, daha önce öğretmenlik yaptığı İstanbul'a döner. Büyük ümitlerle geldiği bu şehirde umduğunu bulamaz. Sanki şehir ve İstanbullu değişmiştir. Kalacak yer bulmakta sıkıntı çeker. Bir arkadaşının Fatih'teki evine sığınır. İş bulmak için pek çok yere başvurur. Maarif Nezareti'nde Genel Müdür'ün haksız davranışlarına maruz kalır. Halbuki o, cepheden geldiği için kendisinin çok iyi karşılanacağını ümit etmektedir. Sonunda bir özel öğretmenlik teklifi alır ve Beyoğlu'nda bir apartmanda çalışmaya başlar. Bu apartmanın sahibi ve çocuğun babası Mahir Bey, ileri gelen devlet adamları ve İstanbul'da bulunan Alman subaylarıyla, özellikle karısını kullanarak dostluk kurmuş ve kanun dışı yollardan vagon ticareti yaparak zengin olmuştur. Mahir Bey, halasının kızı Muazzez'e kendi babasının bıraktığı mirasa da el koymuştur. Beraber oturdukları Muazzez, bu yüzden Mahir Bey'den nefret etmektedir. Nihad'la genç kız arasında hissî bir ilişki başlar. Yaşanan hayata ve yolsuzluklara dayanamayan Muazzez, Nihad'la beraber kaçır ve Fatih'te mütevazî bir eve yerleşirler. Muazzez'in, gelirirken beraberinde getirdiği varlık kısa zamanda biter. Nihad iş bulamaz ve sıkıntılar başlar. Tartışır ve Muazzez, Beyoğlu'ndaki hayatını özlediğini söyleyerek Mahir Bey'in evine döner. Muazzez, daha sonra Nihad'ı ararsa da kaldığı yeri değiştirdiği için bulamaz. Çektiği maddî sıkıntıların ve karşılaştığı davranışların da etkisi ile Nihad bunalıma düşer. İsteddiği halde Muazzez'i arayamaz, eve kadar gider, onu görmeye cesaret edemez. Buhranlar geçirir ve böyle bir gününde ayağına taş bağlayarak kendisini boğazın sularına bırakır. Fakat "nereden geldiğini anlayamadığı bir

3. Peyami Safa, Mahşer, İstanbul, 1924, 387 s.

yaşama aşkı" ile sularla boğuşur ve ölümden kurtulur. Mahir Bey'in evine gelir ve gazeteci Kerim Bey'le görüşür. Aynı evde önceden tanıdığı Kerim Bey, onunla ilgilenir ve onun telkinleriyle Nihad yeniden hayata döner. Kerim Bey, onu çoktandır kendisini arayan Muazzez'le de buluşturur.

Peyami Safa'nın bu eserinde Beyoğlu, mekân olarak önemli bir yer tutar. Harp zengini Mahir Bey'in evi, İstanbul'da bulunan Alman askerlerinin eğlendiği yerler hep Beyoğlu'ndadır. Alman askerleri burada bulunan barlarda, meyhanelerde sabahlara kadar eğlenerek yabancı bir memlekette olduklarını unuturlar. Çünkü mekân, sokaklarıyla, eğlence yerleriyle onlara Almanya'yı aratmamaktadır.

ZANİYELER 4

Eser, Birinci Dünya Savaşı İstanbul'unu anlatır. Romanın kahramanı Fitnat, Rumeli'den İstanbul'a göç etmiş bir ailenin kızıdır. İstanbul'da iyi bir eğitim gören Fitnat, Hasan Rifat Efendi adında bir tüccarla evlenerek Konya'ya yerleşir. İstanbul hayatına alışmış olan genç kadın, kısa bir süre sonra tekrar geri döner. Fakat bu defa ailesinin Aksaray'daki evinde değil, teyzesi Münevver Hanım'ın Şişli'deki konağında kalmaya başlar. Teyzesi Münevver Hanım, konağında verdiği davetlerle, Şişli'nin kibar çevrelerinin vazgeçilmez siması olmuştur. Teyzesinin zoruyla bu davetlere katılan Fitnat, Şişli çevresinde yaşanan çirkin eğlencelere şahit olur. Konya'daki kocasını unutarak bu âleme dalan Fitnat, zengin kişilerle metres hayatı yaşamaya başlar. Kızının bu durumunu öğrenen babası çıldırarak ölür. Bunun üzerine yaptıklarından

4. Selâhattin Enis, Zâniyeler, İstanbul, 1924, 167 s.

pişman olan Fitnat, yalnız kalan annesiyle beraber, Şişli'den uzak bir çevrede yaşamaya karar verir.

Yazar tarafından romanda bir "zâniye" olarak görülen Beyoğlu, lüks tüketim mallarının bulunduğu mağazaları ile dikkati çeker. Bazen savaş yüzünden bu mağazalarda Fransız kolonyalarının bulunamadığı görülür. Bu durumdan en fazla etkilenenler Beyoğlu ve Şişli hanımlarıdır.

Ayrıca, savaş yıllarında İstanbul'a gelen Alman subayı Fon Volf'un evi de Beyoğlu'ndadır. Roman kahramanlarından "Türk Kadını İçin Aydınlik Cemiyeti" üyesi Jâle Türkân Hanım, cemiyet toplantılarına katıldıktan sonra, kapıda kendisini bekleyen otomobile atlayarak metresi olduğu Alman subayının Beyoğlu'ndaki "aşk yuvasına" koşar.

BEN DELİ MİYİM? 5

İstanbul'un Şehzâdebaşı semtinde oturan Şâdan'ın, çevresi tarafından garip karşılanan fikirleri vardır. O, ahlâkî değerlerin insanın en tabii hakkı olan hürriyetini engellediği görüşündedir. Bu görüşleri yüzünden etrafındaki insanlarla anlaşamayan Şâdan, çocukluk arkadaşı olan ve uyuşturucuyu kullanarak hayatını günü birlik yaşayan Kalender Nuri ile daha yakın bir dostluk kurar. Dünyanın kendilerine acımasız davrandığından yakınan iki arkadaş, günlerini Beyoğlu randevuhanelerinde eğlenerek geçirirler. Bir gün Kalender Nuri, memleketin ileri gelen devlet adamlarından Haşmet Bey'in karısı Revan Hanım ile evlenmek istediğini söyler ve Şâdan'dan yardım ister. Şâdan, arkadaşının bu fikrini önceleri uygun bulmaz, hatta tedirginlikle karşılar. Ama

5. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ben Deli miyim, İstanbul, 1925, 704 s.

sonunda ona yardım etmeye karar verir. Revân Hanım'la, Haşmet Bey'in aralarını türlü oyunlarla açan iki arkadaş, sonunda kadına sahip olmak için birbirine düşer. Şâdan, Revân Hanım'la evlenir. Nuri ise yolladığı mektuplarla Revân Hanım'ı rahatsız eder. Nuri'den kurtulmanın çaresini onu öldürmekte gören Şâdan, eski arkadaşını bir kuyuya atar. Kendisi de cinnet getirir ve intihar eder.

Romanda mekân olarak Şehzâdebaşı, Beşiktaş ve Beyoğlu önemli yer tutar. Roman kahramanlarından Şâdan, Şehzâdebaşı'nda oturmakla beraber, onu sık sık Beyoğlu randevuhanelerinde görürüz. Romanda Beyoğlu, "asrî, medenî ve fennî" bir şekilde fuhuş yapılan bir mekân olarak karşımıza çıkar. Bu özelliği ile de Şâdan'ın şehvî arzularını tatmin ettiği pazar durumundadır. Şâdan'ın devam ettiği randevuhanenin sahibi, Rus asıllı Madam Fedrona isminde bir kadındır.

SÖZDE KIZLAR 6

Roman, İstiklâl Harbi yıllarında geçer. Manisa'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine, İstanbul'a kaçmak zorunda kalan Mevrûre, süt babası Faik Paşa'nın kardeşi Nafi Bey'in Şişli'deki konağına sığınır. Eski Hariciyecilerden Nafi Bey, yıllar önce ölmüştür. Karısı Nazmiye Hanım, oğlu Behiç Bey ve kızı Nevin ile beraber yaşarlar. Nazmiye Hanım'ın çevresinde kendileri gibi düşünen çeşitli kimseler vardır. Konağa devam edenlerin arasında, ailesi Cerrahpaşa'da oturan Salih ile kardeşi Belma da vardır. Nazmiye Hanım Salih'le, Behiç de Belma ile gayri meşru ilişki içindedir. Mevrûre, elinden geldiğince onların hayatından uzak durmağa çalışmaktadır. Bir yandan da "Muhacirin İdaresi"ne giderek işgal sırasında kaybolan babasını aramaktadır. Konağa

6. Peyami Safa, Sözde Kızlar, İstanbul, 1925, 403 s.

geldiği ilk günden itibaren Behiç, Mebrüre'yi elde etmeye çalışır. Fakat başaramaz. Nafi Bey'in konağına ara sıra gelen ve Fatih'te oturan Nadir ile onun arkadaşı Fahri, bu aile çevresinden tamamen farklı anlayıştadırlar. Bu vatansever gençlerle tanışan Mebrüre, onlardan Anadolu'da başlayan Millî Mücadele hakkında bilgi alır. Kısa bir zaman sonra Fahri ile aralarında hissi bir ilişki başlar. Bu arada Belma, Behiç'ten ilgi görmez. Salih'in Behiç ve annesi ile araları açılır. Bunun üzerine intihara teşebbüs eden Belma, Behiç'ten hasta ve sakat bir çocuğu olduğunu, bunu, Behiç'in toprağa gömdüğünü Mebrüre'ye anlatır. Kurtarılamayan Belma'nın bu itirafı üzerine Behiç tutuklanır. Salih çıldırır. Mebrüre, Amasya'da olduğunu öğrendiği babasına Fahri ile beraber gider.

Beyoğlu, romanda alış veriş ve sefahat merkezi durumundadır. Konak Şişli'dedir ve bütün ihtiyaçlarını Beyoğlu'ndan karşılar. Çünkü konak halkı, İstanbul tarafında alış veriş yapmamaya yemin etmiştir. Nazmiye Hanım, Salih'le gayri meşru ilişkiler için Beyoğlu'ndaki Madam Panoyat'ın randevuhanesinde buluşur.

BİLLUR KALP 7

Eski İttihadçılardan Semih Atıf Bey, Sirkeci'de ticaretle uğraşmaktadır. Fakat, işinden çok, kadınlı erkekli eğlencelerle günlerini geçiren Semih Atıf Bey, kadının içkili toplantılara katılmasını, medenî toplum olmanın gereklerinden biri olarak görür. İşyerinde çalışanlarla birlikte eğlenmek amacıyla sık sık Beyoğlu'na gider. Semih Atıf Bey, ticarethaneye kâtip almak için gazetelere ilân verir. Başvuranlar arasında beğendiği üç güzel kadını işe alır ve onların şerefine Madam Savaro adlı bir levanten kadının otelinde eğlence düzenler. Hep birlikte apar topar bir otomobile atlayarak Beyoğlu'na

7. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Billur Kalp, İstanbul, 1926, 628 s.

çıkarlar. İŖe yeni alınanlardan Mürvet isimli genç kız, bu eğlenceye katılmak istemez. Çünkü, rezilce bulduğu böyle hayatı kendisi için büyük tehlike saymaktadır. Bütün ısrarlara karşı ağızına içki koymayı reddeden Mürvet'e, yanında bulunanlar zorla rakı içirirler. Bu durumda Aksaray'daki evine dönemeyeceğini düşünen genç kız, kurtuluşu intihar etmekte bulur.

Hüseyin Rahmi'nin bu eserinde vak'a genel olarak Beyoğlu'nda geçer. Eğlence ihtiyaçlarını şehrin öbür semtlerinde diledikleri gibi karşılayamayan Semih Atıf Bey, arkadaşı İzzet Saim gibi Türk gençleri hep Beyoğlu'na giderler. Beyoğlu, randevuhaneleri ve gazinoları ile bu gençleri kendine çekmektedir. Aslen İtalyan olan Madam Savaro'nun randevu evi olarak kullandığı oteli, bunlardan biridir.

KÜLHANİ EDİPLER 8

Kenan Bey, Tanzimat devrinde, Fransa'da eğitim görmüş gençlerden biridir. Avrupa'dan döndükten sonra Mısırlı Fazıl Paşa'nın akrabasından çok zengin bir kızla evlenerek Boğaziçi'nde oturmaya başlar. Kenan Bey'in en büyük zevki, memlekette hürriyet uğruna mücadele eden gençleri himaye etmektir. Ayrıca yalısında verdiği davetlerde, devrin önemli edebî ve siyasî şahsiyetlerini toplayarak, Türkiye'nin meselelerinin tartışıldığı bir çevre oluşturmak amacındadır. Yalıya devam edenler arasında Şinasî, Namık Kemâl ve Münif Paşa gibi simâlar da vardır. "Hürriyet ve Meşrutiyet" sisteminin gelmesi için büyük gayret gösteren ve bu uğurda pek çok fedakârlıkta bulunan Kenan Bey, Cumhuriyet'in ilânını da görür. Mustafa Kemâl'i Türk Milletinin yetiştirdiği

8. Fazlı Necib, Külhani Edipler, İstanbul, 1926, 223 s.

büyük bir kahraman olarak değerlendirir. Türk Milletinin uyanışını ve saadetini görmüş olmanın mutluluğu ile hayata gözlerini kapar.

Romanda Beyoğlu, kahveleri ve eğlence yerleriyle dikkat çeker. Kenan Bey, Şinasi ve Namık Kemâl'le buluşmak için Taksim'de "Flamme" adlı alafranga bir kahveye devam eder. Devrin sayıca az aydınları da burada toplanmaktadır. Genç yaşta karısını kaybeden Kenan Bey, teselliyi Beyoğlu'nda arar. Buradaki eğlence yerlerine devam eder ve çeşitli kadınlarla ilişki kurar. Sonunda Beyoğlu alemlerinden tanıdığı Marie Louise isimli bir kadına aşık olur ve onu, Paris'ten yeni gelmiş bir mürebbiye gibi tanıtarak, çocuklarının eğitimi için yalıya aldırır. Ayrıca, Avrupa'da basılan, fakat yurda sokulması yasak olan muhalif gazetelerin satıldığı kitapçı Vik'in dükkânı da Beyoğlu'ndadır.

HÜKÜM GECESİ 9

Ahmet Kerim, II. Meşrutiyet Devrinin İttihad ve Terakki'ye muhalif gazetelerinden Nida-yı Hakikât'ın başyazarıdır. Bir gün gazeteci arkadaşı Ahmet Samim, hükümeti ağır bir şekilde tenkit ettiği için İttihad ve Terakki'nin fedaileri tarafından sokak ortasında öldürülür. Ardından da bütün muhalif gazeteler kapatılır. Bu arada Ahmet Kerim, politik hayattan ve matbuattan uzak kalır. Bir İttihadçının kızkardeşi olan Saniye'ye aşık olur. Bir gece sevgilisinin davetine uyup, Teşvikiye'deki konağa gider. Kızın ağabeyleri, ellerinde tabancalarla odaya dalarak onu yakalarlar. Ahmet Kerim ise hiç tepki göstermeden karşılarında durup ölümünü bekler. Onun bu davranışından etkilenen Saniye, araya girip tuzak kurulmasına alet olduğu sevgilisinin kurtulmasını sağlar. Bu arada ortalık yatışmış, gazeteler yeniden açılmıştır.

9. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi, İstanbul, 1927, 395 s.

Tekrar politikaya ve yazarlığa dönen Ahmet Kerim, "Alemdar" gazetesinin yazı işleri müdürü olur. Yaptığından utanan ve Ahmet Kerim'e olan sevgisi sevdaya dönüşen Saniye, ona araçlar gönderir. Fakat yüz bulamaz. Sonunda intihar eder. Hürriyet ve İtilaf Partisi fedailerinin Mahmud Şevket Paşa'yı öldürmeleri üzerine, bir çok muhalifle beraber Ahmet Kerim de tutuklanır. Ziya Gökalp'in yardımıyla idamdan kurtularak, Sinop'a sürgüne gönderilir. Ahmet Kerim, burada hayatının muhasebesini yapar ve ömrüne, müsbet sayılabilecek hiç bir şey sığdıramadığını anlar.

Romanda Beyoğlu, bir eğlence ve sefahat merkezi olarak karşımıza çıkar. Ahmet Kerim, memleketin içinde bulunduğu politik huzursuzluğun kendisinde meydana getirdiği can sıkıntısını dağıtmak için, Beyoğlu'nda bulunan randevuhanelere uğrar. Bu gibi yerler, Ahmet Kerim için günlük hayatın acı taraflarını unutturan bir sığınaktır.

KOKOTLAR MEKTEBİ 10

Memleketin tanınmış yazarlarından Cevdet Bey, bir gün kendisini "Kokotlar Mektebi" müdiresi olarak tanıtan Ulviye Melek isimli kadınla tanışır. Asıl adı Şarlot olan ve milliyetini kendisinin de tam olarak bilmediği bu kadın, doğunun esrarlı güzelliklerine kapılarak İstanbul'a gelmiş, serüven düşkünü bir kimsedir. Şarlot, Şişli'de, Osmanbey sokağında açtığı "mektep"le, evlilik hayatından memnun olmayan zenginleri eğlendirip, para kazanmaktadır. Cevdet Bey'in yeğeni İrfan Yekta Bey, bu mektepte çalışan Şefkât isminde bir kıza aşık olmuştur. Fakat delikanlı, sevgilisinin okul adı altında bir randevuhanede çalıştığından haberli değildir. Durumunu görerek öğrenen genç adam, Şefkat'e

hakaret eder. Daha sonra genç kızı kötü yola düşürenin Şarlot olduğunu anlar ve yaptığına pişman olur. Yekta Bey, sevgilisini Şarlot'un elinden kurtarır.

Romanda Beyoğlu, evliliklerinden umduğunu bulamayan zengin kimselerin metresleri için tuttıkları apatman daireleri ile karşımıza çıkar. Bu metresleri ise onlara Kokotlar Mektebi'nin sahibi Ulviye Melek bulmaktadır.

SODOM VE GOMORE ¹¹

Roman, işgal yıllarının İstanbul'unda geçer. Dûyun-u Umumiye memurlarından Sami Bey'in kızı Leyla, dayısının oğlu Necdet'le nişanlı olmasına rağmen işgalci subaylarından Yüzbaşı Read ile flört etmektedir. Necdet ise, bu ilişkiyi tasvip etmemekle beraber, Leyla'ya olan zaafı yüzünden yüzbaşı ile aralarında geçenlere ses çıkarmaz. İstanbul'da işgal kuvvetlerine aşırı derecede "misafirperverlik (!)" gösteren sadece Sami Bey ve ailesi değildir. Bütün Şişli ve Beyoğlu çevresi, menfaatleri uğruna, işgalci subaylara yakın olmaya çalışmaktadırlar. Bu çevrede, Anadolu'da başlayan Millî Mücadele ile ilgilenen sadece Necdet'tir. O, hayat tarzlarını iğrenç bulduğu bu insanların arasından kaçıp, cepheye gitmeyi düşünür. Fakat, Leyla'ya olan aşırı düşkünlüğü sebebiyle İstanbul'dan ayrılamaz. İstiklâl Harbi kazanılır ve işgal kuvvetleri İstanbul'u terkeder. Yüzbaşı'nın gitmesiyle yalnız kalan Leyla, tekrar eskisi gibi Necdet'i elde edebileceğini düşünür. Fakat Necdet'in hayatında Leyla'ya artık yer yoktur.

Romanda Beyoğlu, çeşitli eğlence yerleri ile kozmopolit bir yerleşim merkezi olarak karşımıza çıkar. Roman kahramanlarından Necdet'in "Bir Leyla Mâbedi" olarak gördüğü apartmanı ile azınlıklardan Madam Jimson'un her gece

11. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore, İstanbul, 1928, 345 s.

İngiliz subayları şerefine eğlence düzenlediği evi Beyoğlu'ndadır. Ayrıca Necdet'in içki içmek, İngiliz subaylarının ise eğlenmek amacıyla gittikleri Moskovit Lokantası ve Maksim Salonu da Beyoğlu'ndadır. Bunlardan Moskovit, ihtilâlden sonra Rusya'dan İstanbul'a kaçan Beyaz Ruslar'ın işlettiği bir lokantadır.

HALAS 12

Roman, mütareke yıllarını anlatır. Levazım subayı olarak orduda vazife yapan Nihad, babasının ölümünden sonra kendisine kalan mirası almak üzere İzmir'e gider. Burada, şehrin Yunanlılar tarafından işgalini ve yerli Rumların taşkınlıklarını görür. İşgale kayıtsız kalmayan ve mukavemet etmeye karar veren vatanseverlerin kurmuş olduğu komitenin çalışmalarına katılan Nihad, emekli Miralay Emin Bey'le tanışır. Emin Bey, Nihad'tan derneğin İstanbul'daki vatanseverlerle irtibatını sağlamasını ister. Bu amaçla kendisine bir mektup verir. Mektup, Emin Bey'in kızı İclâl'edir. Nihad, İstanbul'a gelince, görevi Anadolu'ya silah kaçırmak olan Kuva-yı Milliye'lerle tanışır. Bu arada dayısı Saim Remzi Bey'in yanında kalan İclâl Hanım'la görüşür. Fakat İclâl, dayısının Maçka'daki evinde rahat değildir. Çünkü Saim Remzi Bey, İngilizlerle işbirliği yapmakta, Milli Mücadele aleyhine çalışmaktadır. Ayrıca İngiliz Muhipleri Cemiyetinin de kurucuları arasındadır. İstanbul'da işi biten Nihad, Anadolu'ya geçmeye karar verir. Nihad, kendisiyle gelmek isteyen İclâl'i de yanına alır ve çeşitli zorluklardan sonra Ankara'ya ulaşır.

Romanın birinci derecedeki kahramanı Nihad, İstanbul'da kaldığı süre içinde Beyoğlu'nda kalır. Zira Kuva-yı Milliye'lerin toplandığı yer, Sıraselviler'deki Topçu apartmanıdır. Ayrıca işgal kuvvetlerinin karargâhı da

Beyoğlu'ndadır. Nihad, burada İstanbul'un işgalini kutlayan yerli Rumların gösterilerine, aşırı tezahüratına şahit olur. Beyoğlu caddeleri baştan başa Yunan ve İngiliz bayraklarıyla süslenmiştir. Caddelerde "zito" sesleriyle bağırarak kalabalıklar, yıllardır kendilerini himaye etmiş bir devletin işgalini kutlamaktadır.

BEŞ HASTA VAR 13

Cahit'le birbirlerini seven Belkıs, evlenme hazırlığı yapmaktadır. Fakat bir deniz kazası sonucu tanıştığı, Mısır'ın ünlü zenginlerinden Cafer Paşa ile ailesinin zoruyla evlendirilince Cahit'ten ayrılmak zorunda kalır. Bu istenmeyen ve ani evlilik, genç kadının hayatını alt üst eder. Belkıs bu işte suçlu bulduğu Cafer Paşa'dan intikam almaya karar verir. Beyoğlu'nda tanıdığı erkeklerle kocasını aldatarak türlü rezaletler çıkarır. Belkıs'ın davranışları yüzünden itibarı zedelenen Paşa, sonunda onu boşar. Cafer Paşa'dan ayrılan Belkıs, aynı şekilde yaşamaya devam eder ve parası bitince bir randevuhaneye düşer. Burada frengi hastalığına yakalanan Belkıs, günün birinde aç, sefil ve perişen şekilde ölür.

Romanda eğlence yerleri ve randevuhaneleri ile yer alan Beyoğlu, "şehvet kasırgasına" tutulmuş bir yer olarak gösterilir. Belkıs, Cafer Paşa'dan intikam almak için, her akşam "şehevî" eğlencelerin düzenlendiği Beyoğlu'nun Maksim Salonu ve Garden Bar'da görülür. Paşa'dan ayrıldıktan sonra parası bitince, Sürpik Dudu adlı bir Ermeni kadının randevuhanesine düşer. Burada yakalandığı frengi hastalığı, onun sonunu hazırlar.

13. Ethem İzzet Benice, Beş Hasta Var, İstanbul, 1931, 384 s.

FATİH - HARBİYE 14

Neriman, emekli olduktan sonra Fatih'e yerleşen Faiz Bey'in kızıdır. Aynı mahallede oturan Nezahat'la birlikte Süleymaniye Kız Lisesine devam etmektedir. Faiz Bey, boş zamanlarında alaturka musiki ile ilgilenen, mesnevi okuyan tam bir "Şarklı"dır. Nezahat'ın ağabeyi Şinasi'nin de aynı değerlere sahip olduğunu öğrenince onunla tanışır ve aralarında bir dostluk başlar. Faiz Bey, Şinasi'yi oğlu gibi sever. Bu yüzden kızı ile arkadaşlık etmesine ses çıkarmaz. Konservatuvarın alaturka kısmına başlayan Neriman, alafranga bölümüne devam eden Macit'le tanışır. Macit, Avrupalı yaşantısı olan "asrî" bir gençtir. Babasından habersiz Macit'le Beyoğlu'nda buluşmaya başlayan Neriman'ın aile çevresi hakkındaki fikirleri de değişmiştir. Oturduğu yeri, insanları beğenmemeye başlar. Şinasi ile ilişkileri de eskisi gibi değildir. Çünkü onun gözünde Şinasi mahallenin, dolayısıyla Şark'ın, Macit ise yeninin, yani Garb'ın temsilcisidir. Neriman bir gün, Şişli'deki akrabalarını ziyaret eder. Evde matem içinde oturan bir kadın vardır. Kadın; sevdiği genci bırakıp, zengin birisiyle evlenen, fakat sevdiği fakir genci unutamayıp kahrından intihar eden kızının yasını tutmaktadır. Bu hadiseden çok etkilenen Neriman, ölen kızın yerine kendisini, fakir gencin yerine de Şinasi'yi koyar. Yaptıklarından utanan Neriman, düşüncelerinin yanlış olduğunu anlayarak ait olduğu mekâna, Fatih'e döner.

Roman, asrî hayatı temsil eden Harbiye (Beyoğlu) ile alaturka hayatı ve Türk yaşayışını temsil eden Fatih semtinin karşılaştırması üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla Beyoğlu, romanın yapısı bakımından son derece önemli bir yer işgal eder. Romanda Beyoğlu kahveleri, eğlence yerleri ve mağazaları ile "asrî" hayatı temsil eder. Neriman, konservatuarda tanıştığı Macit'le Lebon pastahanesinde

14. Peyami Safa, Fatih - Harbiye, İstanbul, 1931, 149 s.

buluşur. Yine onunla Maksim Salonunda düzenlenen eğlencelere katılır ve eve geç vakitlerde döner. Ayrıca okuldan sonra, arkadaşı Fahriye ile birlikte büyük hayranlık duydukları mağaza camekânlarını seyretmek için Beyoğlu'na çıkarlar.

BİR TEREDDÜDÜN ROMANI 15

Muallâ Hanım, bir arkadaş toplantısında, okumakta olduğu "Bir Adamın Hayatı" isimli romanın yazarı ile tanışır. O zamana kadar düşüncelerine uygun bir hanım bulamayan romancı, Muallâ Hanım'ın kendine yakın düşüncede olduğunu görür ve ona evlenme teklif eder. Karar vermesi için de epeyce bir süre tanır. Bu teklif karşısında çok şaşırان Muallâ Hanım'ın evlilik konusunda tereddütleri vardır. Çünkü Birinci Dünya Savaşı bütün değerleri alt üst etmiş, insanları gelecek hakkında karamsarlığa itmiştir. Romancı, Muallâ Hanım'ın cevabını beklerken, adının Vildan olduğunu söyleyen ve İtalyan yazar Pirandello'dan tercümeler yapan başka bir kadınla tanışır. Vildan, İtalya'daki kocasını bırakıp İstanbul'a kaçmış, içki ve uyuşturucu müptelâsı, hasta bir kadındır. Eserlerinden tanıdığı romancı ile tanışması, onun da aynı hayat tarzını sürmüş olmasındandır. Fakat romancı uzun süre devam ettirdiği bohem hayatını bırakmaya karar vermiştir. Aralarında uzun süren felsefî tartışmalar olur ve maceralı bir hayat yaşarlar. Hayatı boyunca çevresinden kaçmış olan Vildan, günün birinde "İnsan ayağı basmamış bir toprak parçası" bulmak ümidiyle kimseye haber vermeden ortadan kaybolur. Romancı da tereddüdlerin hâkim olduğu bir devrin böylece kapandığını düşünür ve geleceğe artık güvenle bakmaktadır.

15. Peyami Safa, Bir Tereddüdün Romanı, İstanbul, 1933, 198 s.

Romanda Beyoğlu, 1930'lu yıllarda sanatkarlar arasında revaçta olan bohem hayatının merkezidir. Romanda, isimleri belirtilmemekle beraber, o dönemin ünlü sanatkarları her gece bir araya gelerek kendi aralarında çılgınca eğlenirler. Zaten bu sanatkarların çoğu Beyoğlu'nda oturur. İçki ve uyuşturucu, bu eğlencelerin vazgeçilmez parçalarıdır. Sınır tanımaksızın sabaha kadar eğlenen bu insanlar, gün ışığınca ya üniversitedeki derslerine ya da devlet dairesindeki işlerine giderek toplum içindeki saygın yerlerini alırlar.

BİR KIZ BÖYLE DÜŞTÜ 16

Anadolu vilâyetlerinin birinde yaşamakta olan İffet adlı genç kız, yine aynı şekilde vazife yapan Muallim Celal Bey'i sevmektedir. Fakat babası Mansur Efendi, Celal Bey'i mesleğinden dolayı küçümser ve kızını vermek istemez. Mansur Efendi, kendisini memlekette yeni başlayan "asrîlik" hastalığına kaptırmıştır ve evinde kadınlı erkekli eğlenceler düzenlemektedir. Bu yolda her türlü komikliği göze alan Mansur Efendi, kızını da bu eğlencelere dahil ederek vilâyetin önde gelenlerine şirin gözükmek istemektedir. Hiç alışık olmadığı bu yeni hayata gözü kapalı atılan İffet tecrübesizliğinin kurbanı olur. Karşısına çıkan bütün erkeklerin vaadlerine kanan genç kız, hepsi tarafından aldatılır. Sonunda İstanbul'a gelerek Beyoğlu muhitinde oturmaya başlar. Burada bulunan randevuhanelerden birinde çalışmaya başlayan İffet, bir tesadüf sonunda Celal ile karşılaşır. Kendi durumunun Celâl'in öğrenmesine çok üzülür ve dayanamayarak amansız bir hastalığa yakalanır. Birkaç gün sonra da, arkasında "asrî hayat" meraklısı genç kızlara hitaben yazdığı bir not defteri bırakarak ölür.

16. Cemal Ataç, Bir Kız Böyle Düştü, İstanbul, 1935, 176 s.

Romanda Beyoğlu, bir sefahat ve eğlence merkezi olarak karşımıza çıkar. İstanbul'a gelince Doktor Ekrem Bey'le yaşamaya başlayan İffet, Harbiye'de bir evde oturur. Bazen eğlenmek için türlü rezaletlerin sergilendiği Maksim Salonu'na giderler. İffet'in Doktor'la beraberliği uzun sürmez. Ondan ayrıldıktan sonra başka kimselerle de beraber olur. Sonunda yine Beyoğlu'nda bulunan bir randevuhaneye düşer ve orada hastalanarak ölür.

SABAHSIZ GECELER 17

Beyoğlu'nda başıboş bir hayat yaşayan Salih adlı gencin tek gayesi, babasının kim olduğunu öğrenmektir. Çünkü ayrı yaşayan annesi Nezahat Hanım ile babası bildiği Nafiz Bey, bu konuda farklı isimler vermektedirler. Nezahat Hanım genç adama, babasının Nafiz Bey olduğunu söyler. Nafiz Bey ise, onun annesinin sevgilisi Doktor Macit Bey'den olduğunu iddia eder. Bütün bu anlatılanlardan ruhi bunalıma giren Salih, kendisini içkiye ve kumara verir. Yaşadığı bu kötü hayatın sorumlusu olarak babasını gören genç adam, onu bulduğu zaman öldürmeyi planlar. Bir yakın akrabasının evinde, eline geçirdiği annesine ait bir mektuptan, gerçek babasının Macit Bey olduğunu öğrenir. Beyoğlu'nda rastladığı Doktor'a, fiziki bakımdan benzediğini görünce bütün şüpheleri ortadan kalkar. Bir berber dükkânında çalıştığı sırada kendisine tıraş olmaya gelen Doktor'u usturayla öldürür. Arkasından cinnet geçirerek intihar eder.

Romanda Beyoğlu, Salih'in yaşadığı mekân olarak karşımıza çıkar. Romanın kahramanı Salih, Beyoğlu'nun "çamurlu, molozlarla dolu" pis bir sokağında bulunan Madam Roza adlı Ermeni kadınının pansiyonunda kalır.

17. Server Bedi, Sabahsız Geceler, İstanbul, 1935, 272 s.

Burada, Fofu isminde bir kadınla beraber yaşamaktadır. Günlerini yarı aç yarı tok geçirdiği Beyoğlu'nda, hırsızlığa ve uyuşturucuya alışmıştır.

CUMBADAN RUMBAYA 18

Cemile, annesi ve kızkardeşi ile birlikte Karagömrük'te oturan güzel bir kızdır. Birgün tramvay durağında Kayserili iş adamı Tahsin Bey'le tanışır. Tahsin Bey, Cemile'ye evlenme teklifi eder. Fakat onun asıl maksadı, Beyoğlu'nda bir apartman dairesi tutarak, onunla gönül eğlendirmektir. Cemile, kiracıları olan üniversite öğrencisi Selim'i sevmekle beraber, Tahsin Bey'in bu teklifini gözardı etmez. Çünkü çoktan beri özlemini çektiği "moderin" hayata bu yolla kavuşabileceğini düşünmektedir. Selim'in fakültede başka bir kızla ilişkisi olduğunu öğrenince, Tahsin Bey'in teklifini kabul ederek Beyoğlu'nda oturmaya başlar. Tahsin Bey, iş çevrelerinde başarı sağlamak için Cemile'yi kullanmak isteyince, genç kızdan büyük tepki görür. Selim'den aldığı bir mektupla genç adamın sadece kendisini sevdiğini anlayan Cemile, Tahsin Bey'i ve Beyoğlu'nu bırakarak mahalleye döner.

Romanda Beyoğlu, Cemile gibi "kenar mahalle" kızlarının asrî hayat rüyalarını süsleyen bir sembol olarak görülür. Cemile, Tahsin Bey'in evlenme teklifini, sırf Beyoğlu'nda yaşamak için kabul eder. Beyoğlu'na taşındıktan sonra, bu yeni hayatın gereklerini yerine getiremediği için tekrar eski mahallesine döner.

18. Server Bedi, Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936, 476 s.

ÇIPLAKLAR 19

Çetiner, Millî Mücadele sırasında şehit olmuş bir ihtiyat zabitanın oğludur. Çok zor şartlar altında Tıp Fakültesi'ne girip idealist bir doktor olarak mezun olduktan sonra Anadolu'ya tayin edilir. Bir müddet Kayseri ve Zonguldak'ta vazife yaptıktan sonra, teyzesinin kendisine bıraktığı mirası devralmak üzere İstanbul'a döner. Burada uzaktan akrabası ve tanınmış iş adamlarından olan Vural Gündoğdu'nun evinde kalır. Miras işleminin uzaması yüzünden, bu ailenin yardımıyla İstanbul'daki sosyal hayatın bir tarafını tanıma imkânı bulur. Şehrin zengin simaları "Çıplaklar" ve "Ömer Hayyam" adlı iki dernek kurmuşlar, hayatlarını da adı geçen şairin felsefesine göre düzenlemişlerdir. Vural Gündoğdu, yukarıdaki derneklerin kurucularından biridir. Onlar için yaşanılan zamanı en iyi şekilde, zevk ve eğlence ile değerlendirmek lâzımdır. Memleketin, kendilerini ilgilendirmeyen meseleleri üzerinde düşünceleri yoktur. Tek sıkıntıları, Avrupa tipi "sosyete" hayatının Türkiye'de yerleşememiş olmasıdır. Çetiner'i de akrabaları bu hayatın içine çekmeye çalışırlar. Hatta, arasıra yukarıda adı geçen derneklerin çalışmalarına katılır. Fakat yaptığı hatayı çabuk anlayan Doktor, hızla bu çevreden uzaklaşır. Çünkü onun yüreği bakımsız ve harap durumda olan Anadolu için çarpılmaktadır.

Romanda Beyoğlu, dış şekliyle anlaşılan ve uygulanan batılılaşma hareketlerinin merkezi olarak yer alır. Çıplaklar Derneği'nin kurucuları yeni Türkiye'nin "sağlam değil, güzel yapılı" insanlara ihtiyacı olduğunu düşünerek Beyoğlu'nun Ayaspaşa semtinde güzellik ve dans enstitüsü açarlar. Bu enstitünün güzellik uzmanları Avrupa'dan getirtilir. Beyoğlu ve Şişli çevresi, bu enstitüye olağanüstü bir rağbet göstererek "medeni" olmaya çalışır. Beyoğlu'nda açılan bir

19. Refik Ahmet Sevengil, Çıplaklar, İstanbul, 1936, 368 s.

başka güzellik salonu da Nazilerin zulmünden kurtulmak için Türkiye'ye kaçan Yahudi Goldştayn'a aittir. Üniversitede kendisine yer bulamayan Profesör Goldştayn, güzellik meselesinin Türk hanımlarını bir humma gibi sardığı İstanbul'da, bu yolla zengin olmak ister. Ayrıca, İstanbul'da bulunduğu süre içinde kendisini içkiye ve eğlenceye kaptıran Doktor Çetiner de Beyoğlu'nda yaşar.

PINAR BAŞINDA ÖLEN KIZ 20

Konya'ya bağlı Analar köyünün en güzel kızı olan Zeynep, aynı köyün delikanlılarından Ömer'i sevmektedir. Birgün köye gezmek amacıyla İstanbul'dan Cevat ve Selma adında iki misafir gelir. Zeynep, güzelliği ile Cevat'ın ilgisini çeker. Onu alıp İstanbul'a götürmek ister ve evlenme vaadi ile bu isteğini gerçekleştirir. Zeynep'in kendisini bırakmasına dayanamayan Ömer, kahrından ölür. İstanbul'a gelince adeta bambaşka bir alemle karşılaşan Zeynep, tecrübesizliğinin kurbanı olur. Çünkü köyünde ayıp sayılan bazı davranışlar burada tabii karşılanmaktadır. Şişli'de oturmaya başlayan Zeynep, sık sık Cevat tarafından aldatılır. Hizmetçisi Marika'nın da tesiriyle, tanımadığı erkeklerin oyununa gelen Zeynep, en sonunda İstanbul'un, kendisi gibi genç kızların yeri olmadığını anlar ve köyüne dönmeye karar verir. Köye yaklaşırken, Ömer'le buluştukları pınarın başında onun mezarı olduğunu öğrenir. Bu acıya dayanamayan Zeynep, kendisine gerçek sevgiyi vermiş olan Ömer'in mezarı başında can verir.

Romanda Beyoğlu, hiç tanımadığı hayata hazırlıksız bir şekilde atılan genç kızlar için tuzaklarla dolu bir mekân olarak anlatılmıştır. Birgün hizmetçisi

Marika ile sinemaya giden Zeynep, perdede olanları gerçek zannederek salon içinde bağıırır. Zeynep'in saflığından faydalanan Marika, sinemadan çıktıktan sonra, onu, kendilerini takip eden Nevzat adlı kadın avcısıyla tanıştırır. Cevat gibi, Nevzat da Zeynep'i kandırarak Beyoğlu'nda bir randevuhaneye götürür.

PAPELOĞLU 21

Roman, Birinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da geçer Bâbıâli odacılarından Satılmış Efendi, piyangodan büyük ikramiyeyi kazanır ve işinden ayrılır. Önceleri kazandığı parayı ne yapacağını bilemez. Onun bu şaşkınlığından faydalanan arkadaşı İzzet Efendi, ona kazandığı ikramiyeyi Beyoğlu'nda beraber harcamayı teklif eder. Bu teklifi kabul eden Satılmış Efendi, uzun zamandır hayalinde yaşattığı Beyoğlu hayatını tanımak imkânını bulacaktır. Her gece değişik eğlence yerlerini dolaşarak sonu gelmez bir sefâhat hayatı yaşarlar. Kısa süre sonra paraları bitince de memleketleri olan Samsun'a dönmek zorunda kalırlar.

Romanda Beyoğlu, "Batı medeniyetinin kokuşmuş taraflarını bünyesinde barındıran" bir merkez olarak karşımıza çıkar. "Türk İstanbul" memleketini savunmak için çocuklarını cepheye gönderirken; Beyoğlu, randevuhaneleri, gazinoları ve harp zenginleriyle farklı bir hayat sürmektedir. Almanya ve Avusturya'dan gelen trenlerden cephaneye yerine Beyoğlu gazinolarında çalışmak üzere "bar artistleri" inmektedir.

21. Ercüment Ekrem Talu, Papeloğlu, İstanbul, 1938, 250 s.

ÜÇ İSTANBUL 22

Adnan, 93 Muharebesi'nde şehit düşmüş Miralay Salim Bey'in oğludur. Babasının ölümünden sonra annesiyle beraber İstanbul'a gelmiş Darüşşafaka ve Mekteb-i Hukuk'ta okumuştur. Okulu bitirince "Sabah" gazetesinde çalışmaya başlar. Ayrıca "Yıkılan Vatan" isminde bir de roman yazmaktadır. Bundan başka Maliye Nazırı'nın kızı Süheylâ'ya edebiyat, Erkan-ı Harp Müşiri'nin kızı Belkıs Hanım'a da tarih dersi verir. Bu arada Selânik'te kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girer. Cemiyet'in İstanbul'da en güvenilir adamlarından biri olur. Cemiyet'le ilişkisi öğrenilince tutuklanarak sürgüne gönderilir. Meşrutiyet'ten sonra tekrar İstanbul'a döner. Artık İttihat ve Terakki'nin en güvenilir adamlarından biridir. İstanbul'da avukatlık yapmaya başlayan Adnan, babası sürgüne gönderilen Belkıs Hanım'la evlenir. Mütareke döneminde ise, İttihat ve Terakki'nin iktidardan uzaklaşması üzerine parasız kalır. Belkıs, kendisini terk eder. Bir zamanlar reddettiği Süheylâ Hanım'la evlenmek zorunda kalan Adnan, verem hastalığına yakalanarak ölür.

Romanda Beyoğlu, bir sefahat merkezi olarak karşımıza çıkar. Adnan gazetede çalışırken sık sık arkadaşları Tefik Hoca ve Yahudu Moiz'le birlikte, Beyoğlu'nun İbil sokağında bulunan ve Uranya adlı bir Rum kadını tarafından işletilen randevuhaneye giderler. Sabahlara kadar kadınlarla eğlenen bu gençler, beş parasız evlerine dönerler. Süleymaniye Cami'ini daha iyi görebilmek için Beyoğlu'na yerleşmeyi düşünen Adnan, oraya gitmekten hoşlandığı halde, yazmakta olduğu "Yıkılan Vatan" isimli romanında Beyoğlu'nu lanetleyerek "Fethedilmeyen İstanbul" olarak görür.

22. Mithat Cemal Kuntay, Üç İstanbul, İstanbul, 1938, 552 s.

YALNIZ DÖNÜYORUM 23

Makedonya'da görev yapan bir Mülkiye memurunun kızı olan Yıldız, babasının Jön Türklere yakınlığı sebebiyle sürgüne gönderilmesinden sonra, annesiyle birlikte İstanbul'a gelerek, amcasının yalısına sığınmak zorunda kalır. Yıldız, burada amcasının oğlu Fahir'le tanışır. Yıldız, babasından gördüğü terbiyenin devamını kültürlü ve vatansever bir genç olan Fahir'den alır. Yüksek Öğretmen Okulu'na giren Yıldız, iyi dereceyle mezun olur. Bu sırada İstanbul işgal edilir. Şehirde işgale karşı gösteriler düzenlenir. Vatanseverlerin çalışmalarına katılan Yıldız, burada Hasan adlı bir gençle tanışır. Birbirlerini severler ve kısa süre sonra evlenirler. Millî Mücadele kazanıldıktan sonra Hasan, amcasının yardımıyla ticarete atılınca Şişli'ye yerleşirler. Yıldız bu yeni çevreden rahatsız olur. Çünkü Şişli, batılılaşmayı şekilcilikten ibaret düşünen ve bu uğurda her türlü kayıtsızlığı marifet sayan idealsiz insanlarla doludur. Kısa bir süre sonra Hasan da kendisini bu insanların yaşantısına kaptırır. Yıldız, Şişli çevresi içinde kendisini "yalnız" hisseder. Bu sırada karşısına yıllar önce savaşa gitmiş olan Fahir çıkar. Uzun süren esaretten sonra İstanbul'a dönen Fahir, Yıldız için tek teselli kaynağı olur. Bu arada Hasan, kendisinden habersiz amcasının kızıyla evlenmiştir. Bunu hazmedemeyen Yıldız, ondan ayrılmaya karar verir. Maltepe'de bir eve yerleşerek yalnız yaşamaya başlar.

Eserde Beyoğlu, tamamen lüks tüketime dayalı bir hayat tarzının merkezi durumundadır. Savaşın boğucu havasından bunalan insanlar, bu havayı dağıtmak için, Beyoğlu'nun lüks otellerinde düzenlenen balolara, eğlencelere koşarlar. İnsanlar iyi ve pahalı giyinmek için Beyoğlu'nun "Olyon", "Kalurisi" gibi ünlü mağazalarını, sipariş yetiştirmede zor durumda bırakırlar. Ayrıca dans

23. Şükûfe Nihal, Yalnız Dönüyorum, İstanbul, 1938, 240 s.

öğrenme salonları açılarak bu konudaki "büyük eksiklik" giderilmeye çalışılır. Bundan başka savaş sırasında Türkiye'ye kaçmış, Rus asilzade ve prenseslerinin çalıştığı "Moskovit" lokantası, Beyoğlu hayatının ayrılmaz bir parçasıdır.

UÇURUMDA BİR GENÇ KIZ 24

Babasını küçük yaşında kaybeden Türkân, İstanbul'da bir yatılı lisede okumaktadır. Aynı liseden arkadaşı İclâl'in ağabeyisi Afif'le birbirlerini sevmekte, çalışıp para kazandıktan sonra evlenmeyi düşünmektedirler. Okul saatlerinin dışında Beyoğlu'nda Madam Kalyopi ve Ortağı Kâmile Hanım'ın terzihanesinde çalışmaya başlayan Türkân, başına geleceklerden habersizdir. Çünkü Kalyopi, işyerini ayrıca randevuhane olarak kullanmaktadır. Birgün Polis terzihaneye baskın düzenler ve hiç suçu olmadığı halde diğer kadınlarla birlikte Türkân'ı da götürür. Bu hadisenin okul tarafından duyulması üzerine kaydı silinen genç kız, Afif'ten de ayrılır. Üst üste gelen bu olaylardan sonra Beyoğlu "uçurumuna" sürüklenen Türkân, kendisine acıyan patronu Kâmile Hanım tarafından kurtarılır. Afif'in de gerçeği anlamasıyla tekrar bir araya gelen iki genç evlenip mutlu olurlar.

Romanda Beyoğlu, eğlence yerleri ve mağazaları ile dikkati çeker. Kulaktan duyma haberlerle Beyoğlu'nu tanıyan Türkân ve arkadaşları sık sık İstiklâl Caddesi'ne çıkarak mağazaların vitrinlerini seyre koyulurlar. Boş zamanlarında çalışmak için gittiği Madam Kalyopi'nin terzihanesi ise bir randevu evidir. Ayrıca, Beyoğlu'nun eğlence yerleri de romanda görülür. "Garden Bar" bunlardan biridir. Türkân, patronu Kâmile Hanım'la birlikte gittiği bu gazonoda kendine ilginç gelen eğlence çeşitleriyle karşılaşır.

AVARE KADIN 25

Galata'da yaşayan Mehpare, çok küçük yaşta geçim sıkıntısı çeken ailesi tarafından kötü yola sürüklenmiş bir kadındır. Kendisinin kötü yola düşmesinde Galata'da oturmalarının da büyük payı vardır. Çünkü Galata, meyhaneleri, içinde beslediği yabancı unsurları ile tam bir sefahat merkezi durumundadır. Hayatı, Beyoğlu'nda loş odalarda tanımadığı insanlarla geçirdiği birkaç saatten arta kalan paraya bağlı olan Mehpare'nin tek dostu Galavani Sokağında küçük bir lokanta işleten Viktuvar adlı Rum kadınıdır. Viktuvar da gençliğinde Beyoğlu'nda "Güzel Viktorya" diye anılan eski bir fahişedir. Mehpare, bu Rum kadını sayesinde sıcak bir çorba bulur. Son olarak Madam Mayrik adlı Rum kadınının evinde çalışmaya başlayan Mehpare, yaşlanıp işe yaramaz bir eşya gibi dışarı atılınca kadar burada kalacaktır.

Romanda Beyoğlu, çoğu Rum kadınlarının işlettikleri randevuhanelerle yer alır. Bu yerler romanda, fahişeler için ömür törpüsü, sahipleri için ise kazanç yeri olarak gösterilir.

SINIF ARKADAŞLARI 26

Süleyman, İstanbul'un Aksaray semtinde oturan bir ailenin çocuğudur. Babası Birinci Dünya Savaşında şehit olunca, annesi ile birlikte dedesinin yanına yerleşmek zorunda kalırlar. Bir müddet sonra dedesi de ölür ve evin bütün yükü annesinin omuzlarına yüklenir. Annesi dikiş dikerek ailesini geçindirmeye

25. Nezihe Muhiddin, Avare Kadın, İstanbul, 1943, 139 s.

26. Cevdet Kudret, Sınıf Arkadaşları, İstanbul, 1943, 224 s.

çalışır. Ancak, savaş cepheye olduğu kadar, cephe gerisinde de hayatı etkilemektedir. Ekmek vesikaya bağlanmış, temel ihtiyaç maddeleri bulunmaz hale gelmiştir. Bu durumdan faydalananlar, usulsüz yollardan getirdikleri malları yüksek fiyatlarla satan ve bu yolla varlıklarını arttıran harp zenginleridir. İstanbul'un işgal edilmesi, şehirde yeni bir hayat tarzı ortaya çıkarmış, Beyoğlu ve Şişli'de yaşayan pek çok varlıklı aile, İngiliz ve Fransız subaylarını salonlarına almaya, onlarla iyi ilişkiler kurmaya başlamıştır. Çok geçmeden Milli Mücadele kazanılır. Süleyman da Edebiyat Fakültesi'nden mezun olur. Artık para kazanmaya başlayacak ve bu zamana kadar dışından turnağından arttırarak kendisini yetiştirmiş olan annesine bakacaktır.

Romanda Beyoğlu, Mütareke döneminde Osmanlı Devleti'nin mağlup sayılmasını zaferle kutlayan gayri müslimlerin gösterilerine sahne olur. İstanbul'un işgali burada büyük sevinç uyandırmış, sokaklarda "zito" sesleriyle, zafer alayları düzenlenmiştir. Ayrıca işgal kuvvetlerini bağrına basan Beyoğlu, Bolşeviklerden kaçan Rus asilzadelerinin de ikinci vatanıdır.

TÜREDİ AİLESİ 27

Romanın konusu, İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da geçer. Yeni zenginlerden Müteahhit Sadık Gelvur, karısı Şehrika ile günün modasına uyarak Beyoğlu'nda kaloriferli ve asansörlü bir apartmana taşınırlar. Aile, tam bir asrî hayat meraklısıdır. Daha önce şehrin kenar mahallelerinden birinde oturan Sadık Gelvur, yeni evini Avrupalı tarzda döşetir. Şehrika ise, yeni tanıştığı Beyoğlu hayatının icaplarını yerine getirmeye çalışır. Burada edindiği arkadaşlarına haftanın belli günlerinde çay davetleri düzenler. Asrî bir kadın

27. Turan Aziz Beler, Türedi Ailesi, İstanbul, 1943, 287 s.

olmaya çalışan Şehrika, güzelliğini muhafaza etmek için burada bulunan güzellik salonlarına devam eder. Her gün alış verişe çıkar ve bir giydiğini bir daha giymez. Özel kuaförü vardır. Ayrıca verilen davetlerde mahcup duruma düşmemek için dans dersleri alır. Hal ve hareketleriyle sosyetenin içine girmeye çalışan Şehrika, günün modasına uyarak, kocasının Anadolu'da iş seyahatinde bulunduğu zamanlarda onu aldatır. Bütün bunları yaşadığı muhitin gereği olarak düşünen Şehrika, kocasına karşı yaptıklarından hiçbir şekilde vicdan azabı duymaz. En sonunda kendisini İngiltere'ye götürmek isteyen gazeteci aşığının davetine uyarak kimseye haber vermeden İstanbul'dan ayrılır.

Romanda "Vurguncular Muhiti" diye anılan Beyoğlu, apartmanları, eğlence yerleri ve garsoniyerleri ile yer almıştır.

GECELERİN KOYNUNDA 28

Romanın konusu, İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'un "kibar semtleri Şişli ve Beyoğlu'nda" geçer. Yazar, romanda geçen hadiseleri tek bir kahramanın etrafında anlatmayıp, bütünüyle Şişli ve Beyoğlu aleminin göze çarpan ünlü simalarını; yaşayışları, duygu ve düşünceleri ile vermeye çalışmıştır. Her gün alış verişi, dişçisi ve kuaförü olan Nüveyre Hanım, bu simalardan sadece bir tanesidir. İstanbul'un tanınmış tüccarlarından Ahmet Bali ile evli olan Nüveyre Hanım, günlerini arkadaş toplantılarında ve konken partilerinde geçirir. Bu toplantılarda konuşulanlar ise, başta aşk, dedikodu olmak üzere çarpık ilişkiler ve moda gibi konulardır. Evli kadınların kocalarını aldatmak için garsoniyer tutmaları, çocuk düşürmeleri ise, günün moda davranışları arasında yer alır. Memlekette çıkan gazetelerde, batıda gelişen magazin haberlerinin yer almayışına üzülen bu çevre, kocaların nasıl

aldatılacağına dair kitapların Türkçe'ye çevrilmemesini de büyük eksiklik olarak görür. Beyoğlu'nun adını, mutluluk kelimesi ile birlikte telaffuz ettiği Bayan Hepşen ise, garip adetlerin uygulayıcısı durumundadır. Kocasının öldüğü gün evinde okuttuğu mevlidin ardından, evlenme haberini duyurup, damat adayını takdim eden bu kadın, mutluluğunu dostlarıyla paylaşmak için onları gazinoda eğlenmeye davet eder.

Romanda bir eğlence ve sefahat merkezi olarak anlatılan Beyoğlu, savaşın zorluklarına sırt çevirmiş bir hayat tarzına sahiptir. Nüveyre Hanım dostlarıyla, Beyoğlu'nun ünlü pastahanelerinden Lebon'da buluşur. Kocalarını aldatan kadınların kiraladıkları garsoniyerler Beyoğlu'ndadır. Ayrıca Bayan Hepşen'in, kocasının ölümünü kutlamak için dostlarına davet verdiği evi de Ayaspaşa'dadır.

KİRALIK KALP 29

Genç ve güzel bir kız olan Melek, ailesini kaybettikten sonra dayısının Şehzadebaşı'ndaki evinde kalmaya başlar. Kısa bir süre sonra dayısı da ölünce yengesiyle anlaşamayarak evden ayrılmak zorunda kalır. Aynı mahalleden tanıştığı Macit isminde bir kadın avcısının evlenme vaadine kanarak onunla beraber Beyoğlu'nda yaşamaya başlar. Ancak bir süre sonra acı gerçeği anlayınca Macit'ten ayrılır. Açıkta kalmamak için bir randevu evine sığınır. Artık kendisi için hayatının en zor dönemi başlamıştır. Randevuhane sahibi Madam Mannik aracılığı ile Şişli ve Beyoğlu zenginleriyle metres hayatı yaşamaya başlayan Melek, Harbiye'de kiraladığı bir eve yerleşir. Bir mecburiyetin sonunda istemeyerek katlanmak zorunda olduğu bu hayat, genç kadına azap vermektedir. Bir gün aşık olan Nahit ve Şevket Bey isminde iki adam,

29. Ziya Şakir, Kiralık Kalp, İstanbul, 1944, 173 s.

Harbiye'deki evde kavga ederler. Kavga sonunda Şevket Bey, tabancasıyla Nahit Bey'i öldürür. Zor durumlarda kaldığı zaman çok yardımını gördüğü Şevket Bey'in hapse girmesine razı olmayan Melek, suçu üzerine alır. Hapishaneye girerek bu rezil hayattan uzaklaşmak düşüncesindedir.

Roman, büyük ölçüde Beyoğlu'nda geçer. Beyoğlu, romanda randevu evleri ile anlatılmıştır. Beyoğlu, Tarlabası ve Feriköy semtleriyle beraber gayri meşru zevklerin tatmin edildiği bir pazar durumundadır.

Madam Mannik ve Madam Agavni gibi Rum kadınları bu ticarethanelerin sahibi, aile ilişkilerindeki huzursuzluğu ve tatminsizliği bahane ederek gayri meşru beraberlikleri burada sürdürmeye çalışanlar ise müşteridirler.

KOLKOLA³⁰

Hariciye memurlarından Naci Bey, uzun yıllar yurt dışında çalıştıktan sonra İstanbul'a döner. Genç adam Cumhuriyet'in ilk yıllarında ayrıldığı bu şehre on dört yıl sonra tekrar döndüğü zaman sosyal hayatı fazlasıyla değişmiş bulur. İstanbul'da batılılaşmayı sadece şuursuzca taklitten ibaret sayan sosyal hadiselerle ilgisiz kalan ve tamamen kendi dünyası içinde yaşayan "sosyete" adlı bir sınıf ortaya çıkmıştır. Tek düşünceleri Beyoğlu'nda, Şişli'de verilen davetler ve balolar olan bu topluluğun ahlaki endişeleri de yoktur. Evli kadınlar sevgilileri ile beraber olabilmek için Beyoğlu'nda garsoniyer tutarlar. Uyuşturucu kullanmak ise, günlük hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Naci Bey, bütün bunları gördükten sonra, evlenip mutlu bir hayat sürmek için geldiği İstanbul'dan ayrılmaya karar verir.

30. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Kolkola, İstanbul, 1944, 306 s.

Romanda Beyoğlu, otelleri, eğlence yerleri ve garsoniyerleri ile dikkat çeker. Naci Bey İstanbul'da, Beyoğlu'nun en güzel oteli olan "Tokatlıyan"da kalır. Sabahlara kadar içkili eğlencelerin düzenlendiği "Maksim Salonu" kibar insanların buluşma yeridir. Romanın "Notre Dame de Sion"dan mezun kadın kahramanlarından Rezzan ve Raşide Hanım süflü zevklerini tatmin etmek için Cihangir'de bir garsoniyer tutarlar.

BEYOĞLU BATAKHANELERİ 31

İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından yayımlanan ve üzerinde müellif kaydı bulunmayan bu romanın özetini şöyle yapabiliriz:

Seher, Balkan Savaşı sırasında ailesini kaybedince İstanbul'a göç etmek zorunda kalmış bir genç kızdır. Hayatını kazanmak için türlü işlerde çalışmak zorunda kalan Seher, en sonunda bir lokantada garsonluk yapmaya başlar. Bunun yanısıra çalıştığı yerde, Beyoğlu barlarından biri için müşteri avlamakta, Anadolu'dan gelip, eğlenmek isteyen tüccarı, buraya götürüp bol para harcamalarını sağlamaktadır. İlk zamanlar yaptığı işten bir rahatsızlık duymaz. Fakat bu insanların, sonradan sefil bir durumda memleketlerine döndüklerini görünce yaptıklarından pişmanlık duymaya başlar. Bir gün lokantaya yine böyle tüccardan iki kişi gelir. Seher, her bakımdan İstanbul'un acemisi oldukları anlaşılan Halil ve Cemal adındaki bu kişilere, Beyoğlu'nun gerçek yüzünü göstermek ister. Beyoğlu'nu türlü sefalet ve rezaletleriyle, onların gözleri önüne serer. Bu davranışından sonra tacirlerin takdirini kazanan Seher, Halil Efendi'nin evlenme teklifini kabul eder. Artık Anadolu'ya gidecek ve derbeder yaşayına son verecektir.

31. İstanbul Maarif Kitaphanesi, Beyoğlu Batakhaneleri, İstanbul, 1945, 76 s.

Romanda Beyoğlu, eğlence yerleri ve barları ile bir seşahat merkezi olarak anlatılmıştır. İstanbul'a ilk defa gelen ve Beyoğlu'nu kendilerine anlatılanlar kadar tanıyan saf Anadolu insanları eğlenmek için soluğu Beyoğlu'nda alırlar. Fakat buradaki eğlence yerlerinden, kendilerine oynanan türlü oyunlar neticesinde hesaplar ödeyerek ayrılırlar. Bazıları ise memleketlerine gidecek para bulamazlar ve başkalarından borç istemek zorunda kalırlar.

ÇÖMLEKOĞLU VE AİLESİ 32

Roman, Beyazıt'ta aktarlık yaparak geçinen İdris Efendi'nin arkadaşı Rifat Efendi'den kendisine miras kalan para yüzünden hayatında meydana gelen değişiklikleri anlatır. İdris Efendi, eline yüklü bir para geçince ailesiyle birlikte, uzun süredir yerleşmeyi hayal ettiği Beyoğlu'nda "kaloriferli" bir apartman dairesi satın alır. Beyoğlu'na taşındıkları ilk günden itibaren, kenar mahalleli kimliğini uzun süre üzerinden atamayan aile, bazı olaylar karşısında komik durumlara düşerler. Elinde kalan parayla iş kurmayı düşünen İdris Efendi, Beyoğlu'nda tanıdığı Çolak Osep adındaki bir dolandırıcının ortaklık teklifini kabul ederek Galata'da bir dükkân açar. Her türlü malın, toptan alım satımının yapıldığı bu dükkânda işler önceleri iyi gider. Fakat kısa süre sonra Çolak Osep, vergi kaçırmak suçundan tutaklanır. İdris Efendi de dükkânı borç içinde kapatmak zorunda kalır. Artık elinde hiçbir şeyi kalmamıştır. Beyoğlu'nun kendisine uğurlu gelmediğine inanan İdris Efendi, eski mahallesine dönerek mütevazi bir şekilde yaşamaya karar verir.

32. Ercüment Ekrem Talu, Çömlekoğlu ve Ailesi, İstanbul, 1945, 167 s.

Romanda Beyoğlu, apartmanları ve randevu evleri ile anlatılmıştır. İdris Efendi, kazandığı mirasla Beyoğlu'nda lüks bir apartman dairesi satın alır. Ailesi ile birlikte buraya yerleştikten sonra evin içinde türlü komiklikler yaşanmaya başlar. İdris Efendi'nin karısı Şazimend Hanım evde bulunan banyoyu hamur teknesi, alafranga tuvaleti ise su küpü zanneder. Ayrıca aile, günün modasına uyarak kız çocukları Şekûre'yi "bir Hristiyan okulu olan Notre Dame de Sion"a kaydettirir.

İdris Efendi ile Çolak Osep, Anadolu'dan gelen müşterilerini eğlendirmek için, Beyoğlu Çöplük Sokak'ta bulunan Madam Dürük'ün randevu evini kullanırlar. Hayatında ağzına içki koymamış olan İdris Efendi, burada düzenlenen eğlencelerde, sabahlara kadar içerek ayakta duramayacak derecede sarhoş olur.

BEYOĞLU PİLİÇLERİ 33

Hasan, arkadaşlarıyla İstanbul'a mal almaya gelmiş Anadolu'lu tacirlerden biridir. İşlerini hallederken eğlenmek amacıyla methini duydukları Beyoğlu'na gidip gelmeye başlayan Hasan ve arkadaşları ilk defa girdikleri bu alemin cazibesine kapılırlar. Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki randevuhanelere devam eden Hasan, burada Leyla isminde bir fahişeye aşık olur ve memleketine dönmekten vazgeçerek, onunla "dost" hayatı yaşamaya başlar. Leyla, küçük yaşta evlendiği kocasından şiddetli geçimsizlik yüzünden ayrıldıktan sonra kötü yola düşmüş bir kadındır. Ayrıca bu evlilikten Nihal isminde bir kızı vardır. Yaptığı işi, babasıyla kalan Nihal'den uzun süre saklayan Leyla, Hasan'la yaşamaya başlayınca kızını da yanına almaya karar verir. Hasan'ın da kabul etmesinden

33. Turan Aziz Beler, Beyoğlu Piliçleri, İstanbul, 1946, 292 s.

sonra üçü birden Beyoğlu'nda oturmaya başlarlar. Günün birinde "zührevi" bir hastalığı yakalanan Leyla, tedavi altına alınarak hastaneye kaldırılır. Nihal'le yalnız kalan Hasan ise, uzun süredir gözüne kestirdiği genç kıza zorla sahip olur. Bunu öğrenen Leyla kahrından ölür. Kısa süre sonra parasız kalan Hasan ise, genç kızı annesinin yoluna iterek, Beyoğlu'na yeni bir kurban kazandırır.

Romanda, karanlık sokaklarında bulunan randevuhaneleriyle ve kaldırımlarıyla anlatılan Beyoğlu, "insanların sağlığında geçtikleri sırat köprüsüdür". Lüks ve asrî hayat merakı yüzünden bu "gayya kuyusuna" düşen, çoğu taşralı genç kızlar, kadın avcılarının ağlarına takılınca acı gerçeklerle karşı karşıya kalırlar. Çoğunun gideceği yer, patronları olan "mamalar" tarafından bir eşya gibi görüldükleri randevuhanelerdir. Bu randevuhanelere devam eden müşteriler ise çoğu Anadolu'dan gelmiş tacirlerdir.

KÜRK MANTO KURBANLARI 34

Aksaray'da oturan Muazzez, "asrî" hayat özlemi içinde yaşayan evli bir kadındır. Kocasının dar geliriyle hayallerinin gerçekleşemeyeceğini anlayan genç kadın, çareyi zengin insanların metresi olmakta görür. Aşıkları ile buluştuğu Beyoğlu'nda randevu evi sahibi Madam Harikliya isimli Rum kadını ile tanışınca hayatında yeni bir dönem başlar. Madam Harikliya, kadınların kendilerini pazarladıkları ticaret sahasının "hocası"dır. Onun randevu evi bu konuda bir "mekteptir" ve nice nice "profesörler" yetiştirmiştir. Muazzez burada, kısa zamanda Beyoğlu'nun en fazla sözü edilen fahişelerinden biri olur. Aksaray'dan ayrılıp Beyoğlu'nda bir kat tutan Muazzez, yemeklerini meşhur "Tokatlıyan" lokantasında yer. Ayrıca burası, çoğu mirasyedi olan aşıkları ile

34. R. Danişmen, *Kürk Manto Kurbanları*, İstanbul, 1946, 141 s.

buluşma yeridir. Kısa süre sonra amansız bir ince hastalığa yakalanan Muazzez, asrî hayat merakının bedelini, baş ucunda hiç bir dostu olmadan, yalnız bir şekilde hasta yatağında ölerək öder.

Romanda Beyoğlu, lokantaları ve randevu evleri ile yer alır. Şehrin öbür tarafında lüks özlemi içinde yaşayan genç kızlar, hiç tanımadıkları Beyoğlu alemine şuarsuzca atıldıkları zaman, kendilerini kadın avcılarının tuzağında bulurlar. Tokatlıyan Lokantası ise, devleti türlü yollardan dolandırarak para kazanmış zenginler ile mirasyedilerin uğrak yeridir. Buraya, gönüllerini eğlendirecek bir metres bulmak için gelirler.

ANAHTAR 35

Karısı Perihan'la mutlu bir aile hayatı olan Kenan Bey, memleketin önemli bankalarından birinde yönetici olarak çalışmaktadır. Mesleğinde ilerleyip bankanın üst kademelerinde görev alınca Bomonti'deki evlerinden taşınarak Taksim'de bir apartmana yerleşirler. O dönemde Taksim ve Beyoğlu çevresi, memlekette yeni tesis edilmeye başlanan ve kendisine has hayat tarzına sahip "sosyetenin" yaşadığı semtlerdir. Kendilerini bu çevreye uymak zorunda hisseden Kenan, karısı Perihan'la evlerinde kabul günleri, çaylar düzenlemeye başlar. Fakat bu çevre değişikliği Kenan üzerinde menfi tesirler meydana getirir. Çünkü o, yeni çevresine bir türlü ısınamamış, kuruntulu bir insan olmuştur. Hatta, bir anahtar meselesi yüzünden karısının kendisini aldattığını bile düşünür. Fakat Perihan'ın böyle bir durumu yoktur. Peşine adam takıp izlettirir, ancak bir sonuç elde edemez. Kuruntularını bir türlü doğrulayamayan Kenan, sonunda hasta olur. Hastalığının sebebinin bulundukları çevreden

35. Refik Halit Karay, Anahtar, İstanbul, 1947, 222 s.

kaynaklandığını düşünen Perihan'ın tavsiyesine uyarak, Bomonti'deki evlerine dönerler.

Roman, mekân olarak Beyoğlu'nda geçer. Kenan, bankada üst kademelere gelince muhitine uymak için Taksim'e yerleşir. Garplılaşmak uğruna samimiyetten uzaklaşan Beyoğlu çevresi, ilk günden itibaren Kenan için bir huzursuzluk kaynağı olur. Kenan öğle yemeklerini arkadaşlarıyla birlikte Beyoğlu'nun "en meşhur lokantasında" yer. Bu lokantaya devam edenler arasında parasız kaldığı zaman "çocuklarının kumbarasını kıran" lüks düşkün "züğürtler" de vardır.

SOKAKTAKİ ADAM 36

Romanın kahramanı Hasan, dünyanın belli başlı limanlarına sefer yapan bir gemide kamarot olarak çalışmaktadır. Kendisi, ailesi ve doğduğu yer hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız Hasan'ın bütün hayatı denizlerde geçer. Hasan, hayat hakkında hiçbir düşüncesi olmayan, geçmişten ve gelecekte nefret eden, hali geçiştirmeye çalışan, tipik harp sonu Avrupa insanını temsil eder. Onun tek tesellisi, gemi ile dünyayı dolaşmaktır. Birgün çalıştığı gemi yük boşaltmak için İstanbul'a uğrar. Üniversiteyi bitirmeden terk ettiği bu şehre tekrar dönen Hasan, İstanbul'a hiçbir şekilde özlem duymuş değildir. Hatta bu gelişe öfkelenerek özellikle tarihî yerler hakkında akıl almaz sözler sarfeder. Günlerini kendi ruhuna yakın bulduğu Beyoğlu'nda geçiren Hasan, eğlence yerlerinden arta kalan zamanını randevu evlerinde harcar. Beyoğlu'nda başı boş dolaşan Hasan, çalıştığı geminin limandan ayrılacağı günün akşamı, karıştığı bir kavgada bıçaklanarak ölür.

36. Attilâ İlhan, Sokaktaki Adam, İstanbul, 1953, 252 s.

Beyoğlu, romanda bir eğlence ve sefahat merkezi olarak yer alır. Hasan, İstanbul'a ayak basar basmaz soluğu Beyoğlu'nda alır. Yaşanılan hayatın acımasızlığını içki ile dağıtmak isteyen Hasan, Balıkpazarı meyhanelerinin müdavimi olur.

Babil'e benzettiği Beyoğlu'nda, Abanoz Sokağındaki randevuhaneleri de ihmal etmeyen Hasan, burada, hayatını yaşamak uğruna evini ve çocuklarını terkeden Melek adlı bir fahişe ile yaşar. Onun Sıraselviler'deki apartman dairesine gidip gelmeye başlar. Ancak Melek, erkeklerden çok, kadınlara düşkün birisidir.

GAVURUN KIZI 37

Romanda, Beyoğlu garajlarının birinde taksi şoförlüğü yapan Kamran ile Evdoksiya adlı Rum kızlarının aşkları konu edilir. Birbirlerini deli gibi seven iki gencin aralarındaki en büyük engel Evdoksiya'nın dedesi Barba Komyanos'tur. Eski bir komitacı olan Komyanos, Yunanistan'da Türklere karşı savaştıktan sonra Beyoğlu'na yerleşerek fırıncılık yapmaya başlayan aksi bir ihtiyardır. Milli duyguları çok güçlü olan Komyanos, torununun bir Türk'le ilişkisi olduğunu öğrenince deliye döner ve onu Kumkapı'daki akrabalarının yanına gönderir. Türlü zorluklardan sonra Evdoksiya'yı bulan Kamran, onu teyzesinin evinden kaçırarak Fener'de bir eve yerleşirler. Daha sonra ise Evdoksiya Müslümanlığı seçer ve mutlu bir hayat sürerler.

Beyoğlu'nda taksi şoförlüğü yapan Kamran, Tarlabası'nda bulunan bekar odalarının birinde kalmaktadır. Ev sahibi gibi, Kamran'dan başka diğer kiracılar

da Rum'dur. Yazar bu durumdan dolayı insanların din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin birlikte yaşamaları gerektiğini, insanları birbirine bağlayan tek ve önemli bağın sevgi olduğunu eserin bazı bölümlerinde kahramanların ağzından verir. Bu düşünceye karşı çıkan tek insan Evdoksiya'nın dedesi Barba Komyanos'tur. Bu inatçı ihtiyar yüzünden sevgilisinden ayrılan Kamran, kendisini içkiye verir. Teselli bulmak amacıyla gittiği Balıkpazarı meyhanelerinden biri ise "edebiyat mahfili" durumundadır.

KURTLAR SOFRASI 38

Roman, Demokrat Parti yıllarını anlatır. Eserin başlıca kahramanları, İstanbul'da çıkan "Birlik Gazetesi" yazarlarından Mahmut Gürsoy, "Kolaylık Yapı Şirketi"nin sahibi iş adamı Zihni Keleşoğlu ve kızı Ümit'tir. Sosyalist bir dünya görüşüne sahip olan gazeteci Mahmut Gürsoy, Demokrat Parti'nin, yaptığı icraatlarla Atatürk ilke ve İnkılaplarına ters düştüğünü savunur. Ona göre ezanın Arapça okutulmasıyla irticanın önü açılmış, memlekete yabancı sermayenin girmesiyle de hızla kapitalistleşme sürecine girilmiştir. Yolsuzluk, adam kayırma ve rüşvet gibi uygulamalar artmış, ülke adeta "Kurtlar Sofrası"na dönmüştür. Demokrat Parti'ye yakınlığı ile tanınan "Kolaylık Yapı Şirketi"nin sahibi Zihni Keleşoğlu da bu "Kurtlar"dan biridir. Parti'ye yaptığı yardımlar karşılığında, usulsüz yollardan kazandığı ihalelerle işlerini büyüten Zihni Keleşoğlu, son olarak İzmir'de yapılması planlanan göçmen evlerinin inşasını da aynı yollardan üzerine almıştır. Zihni Keleşoğlu'nun yaptığı bu son yolsuzluğu araştıran gazeteci Mahmut Gürsoy, aniden kimliği belirsiz kişilerce öldürülür. Cinayeti Zihni Keleşoğlu'nun adamları işlemiştir. Tabii bunu kimse bilmemektedir. Hadiseyi gün ışığına gazeteciyi seven ve onunla aynı dünya

38. Attila İlhan, Kurtlar Sofrası, İstanbul, 1963, 594 s.

görüşüne sahip olan Zihni Keleşoğlu'nun kızı Ümit çıkarır. Yüksek öğrenimini Paris'te yapan Ümit, burada Sosyalist cereyanlara kapılmıştır. Adamları ile yaptığı bir toplantı sırasında babasının ağzından gerçeği öğrenen Ümit, durumu Polis'e bildirir. Zihni Keleşoğlu, yurt dışına kaçarken Çorlu'da yakalanır ve hapse atılır.

Gazeteci Mahmut Gürsoy, Beyoğlu'nun Tarlabası semtinde bulunan bir pansiyonda kalmaktadır. Pansiyonun sahibi Madam Bercuhi Karanfilyan adlı Ermeni bir kadındır. Mahmut Gürsoy, Beyoğlu'nda oturmasına rağmen, günlerinin büyük bir kısmını Cağaloğlu'ndaki gazete binasında geçirir.

YALANCI DÜNYA 39

Neriman, filim artisti olma hayalleri içinde yaşayan taşralı güzel bir kızdır. Küçük bir Anadolu kasabasında ailesiyle birlikte hayatını sürdürmektedir. Birgün kasabaya İstanbul'dan kendisini filim yönetmeni olarak tanıtan Bülent Nejat adında birisi gelir. Bülent Nejat, kasabaya, çekeceği filim için yer bakmaya gelmiştir. Kasaba halkı Bülent Nejat'a büyük ilgi gösterir, evlerinde misafir ederler. Neriman da arkadaşları vasıtasıyla Bülent Nejat'la tanışır. Hayallerinin, genç ve yakışıklı yönetmen sayesinde gerçekleşeceğine inanan Neriman, kendisini Bülent Nejat'a teslim eder. Bülent Nejat, İstanbul'a gelmesi halinde kendisini büyük bir filim yıldızı yapacağını söyleyerek genç kızı kandırır. Kasabanın ileri gelenlerinden fabrikatör Hayri Girsavaş'la da dostluk kuran Bülent Nejat, onu, ortak bir filim şirketi kurmaya ikna eder. Hayri Girsavaş ise yapacağı para yardımı karşılığında, Bülent Nejat'tan çok çirkin olan kızı Fatma

39. Orhan Kemal, Yalancı Dünya, İstanbul, 1966, 396 s.

ile evlenmesini ister. Neriman'ın ise bu olaydan haberi yoktur. İstanbul'a gelince patronu Recep Civa ile birlikte kurdukları sözde bir film şirketi vasıtasıyla Hayri Girsavaş'tan yüklü miktarda para sızdıran Bülent Nejat, aynı zamanda asker kaçağıdır ve polis tarafından aranmaktadır. Çaresiz tekrar Neriman'ın yaşadığı kasabaya giden Bülent Nejat, dönüşte genç kızı da beraberinde getirir.

İstanbul'a geldiği gün Recep Civa tarafından polise ihbar edilen Bülent Nejat askere alınır. Hiç tanımadığı, bilmediği koskoca şehirde yalnız başına kalan Neriman, Beyoğlu'nda kadın avcılarının tuzağına düşer. Büyük umutlarla geldiği bu şehirde, filimlerde ufak bir rol alabilmek için Beyoğlu garsoniyerlerinde tanıdığı filimcilerle beraber olur. Kısa süre sonra hastalanan Neriman, Rıza Can isminde bir filim teknisyeni tarafından himaye edilir. İyi bir insan olan Rıza Can, Neriman'la evlenir. Artık evinin kadını olacak ve konfeksiyon atelyesinde çalışmaya başlayacaktır.

Romanda Beyoğlu, filim şirketlerinin bulunduğu sokaklar, artist kahveleri ve garsoniyerler ile yer almıştır. Filim şirketleri, Yeşilçam, Hava, Bursa, Öğüt, Büyükbayram ve Sakızağacı sokaklarında bulunmaktadır. Bu sokaklar ayrıca Anadolu'dan büyük umutlarla gelip, filimlerde rol almak isteyen figüran ve artist kahveleri ile doludur. Bu "Yalancı Dünya"nın büyüüne kapılıp İstanbul'a gelen taşralı delikanlılar kahvelerde, ufak bir rol beklerken midelerini simit ve çaya alıştırmışlardır. Genç kızları bekleyen tehlike ise daha büyüktür. Şuursuzca peşlerinde koştukları artist olma hayalleri yüzünden Beyoğlu garsoniyerlerine düşen genç kızlar için geri dönüş, çoğunlukla mümkün olmamaktadır.

PERTEV BEYİN ÜÇ KIZI 40

Roman, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ile Cumhuriyet'in ilk yılları arasında İstanbul'da geçer. Osmanlı Ordusu kumandanlarından Miralay Pertev Bey, karısı Azize Hanım, kızları Selmin, Berrin ve Nermin'le birlikte Moda'da bir konakta oturmaktadır. Her yönüyle bir alafranga heveslisi olan Pertev Bey, çocuklarının dadıları dahil, konağın bütün hizmetçilerini azınlıklardan seçer. Büyük kızı Selmin Çamlıca Kız Lisesi'ne, ortancı kızı Berrin ise Alman Mektebi'ne devam etmektedir. Derken Birinci Dünya Savaşı çıkar ve o zamana kadar Harbiye Nezaretinde görev yapan Pertev Bey, Kafkas cephesine tayin edilir. Harp sırasında başsız kalan ev halkı, savaş şartlarının zorluğu yüzünden, konağın değerli eşyalarını satarak hayatlarını sürdürmeye çalışır. Savaş bitip, mütareke imzalandıktan sonra üzüntüsünden felç olan Pertev Bey İstanbul'a döner. Kendisine az miktar maaş bağlanarak, mâlûlen emekliye ayrılır. Bu maaşla geçinemeyeceğini anlayan aile, kendilerine büyük gelen konaktan taşınıp, Bahariye'de mütevazı bir eve yerleşir. Babasının çalışamaması yüzünden, evin bütün yükünü, o zaman liseyi yeni bitirmiş olan Selmin omuzlanmak zorunda kalır. Genç kız, Pertev Bey'in muhalefetine rağmen, Sirkeci'de bulunan bir ticarethanede sekreter olarak çalışmaya başlar. Patronu Abdülgâni Bey, vagon ticareti yaparak zengin olmuş birisidir. Ayrıca evli olmasına rağmen, Selmin'le metres hayatı yaşamak istemektedir. Birgün işyerinde fenalaşan Selmin, Abdülgâni Bey'in yardımıyla geceyi, Beyoğlu'nda bulunan Tokatlıyan Otelinde geçirir. Ertesi gün durumu evdekilere anlattığı zaman babasını ikna edemez. Pertev Bey, kötü yola düştüğüne inandığı Selmin'i türlü hakaretlerle evden kovar. Çaresiz kalan Selmin, Abdülgani Bey'in, önceden şiddetle reddettiği teklifini kabul ederek, onun Tokatlıyan Otelinde tuttuğu odada

40. Münevver Ayaşlı, Pertev Beyin Üç Kızı, İstanbul, 1968, 192 s.

kalmaya başlar. Cumhuriyet kurulduktan sonra Abdülgani Bey'den ayrılan Selmin, Parmakkapı'da, Madam Eleni adlı bir Rum kadınının sahibi olduğu pansiyonda kalmaya başlar. Bu arada Pertev Bey ölmüş, Berrin Tıbbiye'yi bitirip doktorluk yapmaya başlamış, Nermin ise liseden sonra, banka Müdürü Muammer Reşid'le evlenerek Ankara'ya yerleşmiştir. Babasının ölümünden sonra, annesi ve kızkardeşleriyle görüşmeye başlayan Selmin, bir türlü huzur bulamadığı Beyoğlu'nu terk ederek, Beşiktaş'a yerleşir. Kiraladığı evin yakınında ise bir Mevlevî dedesi oturmaktadır. Komşularının da yardımıyla Arif Dede Efendi'nin derslerine devam eden Selmin, aradığı huzuru tasavvufta bulur.

Romanda Beyoğlu, mağazaları, otelleri ve pansiyonları ile dikkati çeker. Cihangir'de oturan Pertev Bey'in kızkardeşi Nuhbe hanım, konağa yaptığı ziyaretlerden önce, Beyoğlu'nun ünlü mağazalarına uğrayarak, yeğenleri için çeşitli hediyeler alır. Selmin, babası tarafından evden kovulduktan sonra Abdülgani Bey'le Beyoğlu'nda bulunan Tokatlıyan Oteli'nde metres hayatı yaşar. Abdülgani Bey'den ayrıldıktan sonra ise Parmakkapı'da bulunan pansiyonlardan birine yerleşir.

SOKAKLARDAN BİR KIZ 41

Nuran, Beyoğlu'nun eğlence yerlerinden Kelebek Bar'a konsomatris olarak çalışan Leyla adlı düşmüş bir kadının kızıdır. Babası Cemal, annesinin aşıklarından birisini öldürdüğü için hapse düşmüş, burada ölmüştür. Babasının ölümünden dolayı annesini suçlayan Nuran, Tarlabası'nda aynı evde oturmalarına rağmen, onu hiç sevmemektedir. Çünkü Leyla kızını da kendi yoluna düşürüp, sırtından para kazanmayı düşünmektedir. Annesinin isteğine

41. Orhan Kemal, Sokaklardan Bir Kız, İstanbul, 1968, 428 s.

şiddetle karşı çıkan Nuran, namuslu ve dürüst birisiyle evlenip düzenli bir aile hayatı yaşamayı düşünmektedir. Birgün Tarlabası'ndaki eve, Leyla'nın iş arkadaşlarından Nimet'in sevgilisi olduğunu söyleyen Cevdet isminde bir denizci gelir. Cevdet, bir bar kadını olmasına rağmen Nimet'i sevmektedir. Nimet ise bu aşka inanmadığı için paralı birisiyle evlenmiştir. Bunu öğrenen Cevdet, çok üzülür. Temiz yürekli ve dürüst birisi olarak tanıdığı denizcinin üzülmüne dayanamayan Nuran, onunla ilgilenmeye başlar. Cevdet de Nuran'a karşı ilgisiz değildir. Birbirlerini seven iki genç evlenirler. Fakat Leyla şiddetle bu evliliğe karşı çıkar. Çünkü o, kızının, patronu Vedat Bey'le metres hayatı yaşamasını istemektedir. Onları ayırmak için elinden geleni yapan Leyla, en son çare olarak, sevgilisi, aynı zamanda Cevdet'in arkadaşı olan Fikret'i kızının başına musallat eder. Fikret'in kendisini rahatsız etmesine dayanamayan genç kız, Cevdet'in seferde olduğu birgün onu öldürür. Olayı öğrenen Cevdet ise, karısının kendisini en yakın arkadaşıyla aldattığını düşünür. Fakat mahkemede gerçeği öğrenerek karısını affeder. Artık Nuran'ın hapisten çıkacağı günü bekleyecektir.

Romanda Beyoğlu, barları ile bir eğlence merkezi durumundadır. Nuran'ın annesi Leyla da bu barlardan Kelebek Bar'da çalışmaktadır. Bu eğlence yerinin müşterileri ise, Anadolu'dan mal almak için İstanbul'a gelmiş olan "Hacıağa"lardır.

SAHNENİN DIŞINDAKİLER 42

Roman, Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatır. Romanın kahramanı Cemâl, Tıp Fakültesi'nde okumak için babasının mutasarrıf olarak görev yaptığı Ege kasabalarının birinden İstanbul'a gelir. Romanda kasabanın ismi sadece "M"

42. Ahmet Hamdi Tanpınar, Sahnenin Dışındakiler, İstanbul, 1973, 374 s.

harfiyle gösterilmiştir. Cemâl çok küçük yaşta babasının tayini sebebiyle ayrıldığı bu şehri çok değişmiş bulur. Bu değişikliğin farkına, önce, çocukluğunun geçtiği Şehzadebaşı'ndaki Elâgöz Mehmet Efendi Mahallesinde varır. Genç adam, çocukluğunun altın yıllarını yaşadığı bu mahallede hiçbir arkadaşını bulamaz. Evlerinde ise, kocasını Birinci Dünya Savaşı'nda kaybetmiş bir kadın oturmaktadır. Kadıköy'de bir pansiyona yerleşen Cemâl, Yahya Kemâl'in İkbâl kahvesindeki sohbetlerine katılır. Çevresindeki gençlerle edebiyat ve tarih sohbetleri yapan Yahya Kemâl, bu yolla milli şuuru uyanık tutmaya çalışmaktadır. Romanın kahramanı Cemâl, kendi şahsî macerasının yanında, devrin önemli olayları hakkında da bilgiler verir. İstanbul Hükûmeti içinde parti kavgaları devam etmekte, Anadolu'daki Milli Mücadele'ye karşı çalışmalar yapılmaktadır. Hiç beklenmeyen bir hadise ise, İstanbul'un sosyal hayatını alt üst eder. Rusya'daki Bolşeviklerden kaçan binlerce Beyaz Rus İstanbul'a sığınır. Hayatlarını devam ettirmek için seyyar satıcılık dahil her işi yapan Beyaz Ruslar, Beyoğlu'na yeni eğlence merkezleri açarlar. Bar adı verilen bu eğlence yerleri, kısa sürede Beyoğlu'nda çoğalır. İstanbul halkı ise, bu eğlence yerlerine rağbet ederler. Bütün bunlar olurken, Anadolu'da kazanılan ilk zaferlerin müjdesi İstanbul'a ulaşır. Bu haberler herkesi olduğu kadar Cemâl'i de sevindirir. Artık işgal kuvvetlerinin baskısından bunalan İstanbul halkı için güzel günler yakındadır.

Romanda Beyoğlu, bir sefahat ve eğlence yeri olarak karşımıza çıkar. Beyaz Ruslar İstanbul'a geldikten sonra, Beyoğlu'nda bar adı verilen eğlence yerleri açmışlar ve buralarda çalışmaya başlamışlardır.

PANSİYON HUZUR 43

Roman'ın konusu Beyoğlu'nda geçer. Orta yaşlı dul bir kadın olan İnci Hanım, Tarlabası'nda kiraladığı evini pansiyon olarak işletmektedir. Çocukluğu ve gençliği refah içinde geçen İnci Hanım'ın başından sayısız evlilik geçmiştir. Yalnız yaşayan İnci Hanım'ın ruhi durumu da bozulmuştur. Çevresindekilerle, özellikle kiracılarıyla iyi ilişkiler kuramamakta, bir günü bir gününe uymamaktadır. Tek amacı, evinde diktiği çocuk pijamalarını satıp zengin olmaktır. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için çok çalışan İnci Hanım'a kiracıları da yardım ederler. Dikiş işi bitince pijamaları satmak için Beyoğlu mağazalarını dolaşırlar. Fakat bir türlü alıcı bulamazlar. Bütün çabalara rağmen pijamalar elde kalır. Ümitlerinin gerçekleşemeyeceğini anlayan İnci Hanım, kiracılarını evden kovar. Kendisi de cinnet geçirerek intihar eder.

Romanda mekân olarak Beyoğlu'nun, harap evleri ve çamurlu sokaklarıyla, Tarlabası semti ele alınır. Bu sokaklarda gündüz bile emniyetli değildir. Sokaklar dar, bakımsız ve "sarhoş kusmukları" ile doludur. Gece ise aydınlatma olmadığından, sokağa çıkmak imkânı yoktur. Her tür ve milletten insanın yaşadığı "güneşin bile kirli bir bulanıklıkla" görüldüğü bu semtte oturanlar arasında "erkekliği beğenmeyip, kadınlığa özenmiş kimseler" de vardır.

Görülüyor ki Cumhuriyet dönemindeki romanlarda Beyoğlu, daha önceki romanlarda olduğu ölçü ve sıklıkta olmasa bile, bir vak'a olarak devam etmektedir. Bu dönemde mekân olarak Beyoğlu'nu ele alan roman sayısı 41'dir. Bu romanların yıllara göre dağılımı şöyledir:

43. İrfan Yalçın, Pansiyon Huzur, İstanbul, 1975, 238 s.

1924 - 1930 : 10 adet

1930 - 1940 : 11 adet

1940 - 1950 : 12 adet

1950 - 1960 : 2 adet

1960 - 1970 : 4 adet

1970 - 1980 : 2 adet

Tablodan da anlaşılacağı üzere Beyoğlu'nu mekân olarak kullanan romanların büyük çoğunluğu 1924 - 1950 yılları arasında yazılmıştır (33 adet). 1950'den sonra ise Beyoğlu'na ilginin azaldığını görüyoruz. Bu dönemdeki romanlarda ele alınan Beyoğlu ile eski dönemdeki romanların Beyoğlu'su arasında genel çerçevede büyük bir fark yoktur. Beyoğlu yine, eğlenme, kaçamak yapma, fuhuş vb. yeri olarak bu dönem romanlarımızın mekânını işgal etmektedir. Bu, ileriki bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

II. BÖLÜM

BEYOĞLU'NDA İKAMET EDEN ROMAN KAHRAMANLARI

Tanzimatla birlikte hız kazanan Batılılaşma çabalarının sosyal hayattaki aksi, nüfusunun çoğunluğunu gayri müslimlerin teşkil ettiği Beyoğlu'nda görülmür. Türk insanı Tanpınar'ın ifadesiyle, o zamana kadar mücadele ettiği bir medeniyet dairesine, hayat tarzı ve dünya görüşü ile kapılarını açmaya başlar ¹. Tabii ki bu, bazı meseleleri beraberinde getirir. Halk arasında batılı hayat yaşamak isteyen alafrangalık heveslisi yeni bir insan tipi ortaya çıkar. Bu yeni insan, daha sonra Beyoğlu'na yerleşmeye başlayacaktır. Biz, tezimizin bu bölümünde, Cumhuriyet Devri'nde, Beyoğlu'nda yaşayan roman kahramanlarının üzerinde duracağız. Tabii ki bunu yaparken, milliyetlerini, hayat tarzlarını, dünya görüşünü de ortaya koymaya çalışacağız.

Mekân, romanın yapısını oluşturan ana unsurlardan biridir. Romanda mekân, hadiselerin geçtiği yer olması bakımından önemli olduğu kadar, karakterlerin belirtilmesinde ve ortaya çıkarılmasında da önemli bir fonksiyona sahiptir ². Yani, çoğu kez romanda ele alınan mekân, kahramanın şahsiyeti ile ilgilidir. Bu, gerçek hayatta da böyledir. Nitekim, Büyük Türk Şairi Yahya Kemâl,

-
1. Ahmet Hamdi Tanpınar, XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi, VI. Baskı, İstanbul, 1985, s. 129.
 2. Philip Stevick, Roman Teorisi (Trc.: Doç. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, 1988, s. 299.

hatıralarında mimarîsiyle Türklüğün damgasını taşıyan Üsküp şehrinin, hissî ve fikrî terbiyesinde büyük rolü olduğunu belirtir³.

Biz bu bölümde, Cumhuriyet devrinde Beyoğlu'nda yaşayan roman kahramanlarını ele alırken, insan ve mekân arasındaki ilişkiyi de inceleyeceğiz. Gerçekten Beyoğlu ev, aile, yuva kurulan bir mekân mı, yoksa bir anlayışın sembolü mü? Beyoğlu'nda hangi nitelikteki insanlar yaşıyor? İkâmet edenlerin sayısı ne kadardır? Bunların milliyetleri nedir? Ne iş yaparlar? Öğrenim durumları nedir? Hepsinden önemlisi Beyoğlu'na niçin yerleşmişlerdir? Bütün bu soruların cevapları, İkinci Bölüm'ün esasını teşkil edecektir.

MAHİR BEY (Peyami Safa, Mahşer, 1924):

Romanın kahramanlarından Mahir Bey, harp zenginidir ve ailesiyle birlikte Beyoğlu'nda, Mir terzihanesinin yanında bulunan apartman dairesinde oturur. Mahir Bey, kendi babasının halasının kızı Muazzez'e bıraktığı mirasa da el koymuştur. İşyeri Sirkeci'dedir. Yazar, Mahir Bey'in evini şöyle anlatır:

"Nihad apartmandan içeri girdi. Gayet mutantan kesme billur canlı, iki tarafında somaki sütunlar ve hurma yaprakları duran iç kapıyı geçti. Kapıdan içeri adım atınca sağa, sola doğru uzanan, uzun bir dehlize girmiş oluyor. Sonda yan yana camekânları yeşil renkli iki kapı. Bütün bunların arasında maun tahta saksılar, içinde kış yaprakları. Sokak kapısının hizasında tavana asılmış kırmızı renkli bir insan başı büyüklüğünde elektrik fanusu..."⁴

3. Yahya Kemâl Beyatlı, Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebî Hatıralarım, III. Baskı, İstanbul, 1986, 252 s.

4. Mahşer, s. 30.

Mahir Bey, bu evde zaman zaman davetler verir. Bu davetlere katılanlar arasında devrin önde gelen gazetecisi Mehmet Kerim Bey ile İttihat ve Terakki mebuslarından Alaaddin Bey de vardır. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nda müttefikimiz olan Almanların İstanbul'da bulunan subayları da davetlerde görülürler.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında şeker, gazyağı gibi hayati öneme sahip ihtiyaç maddelerinin yokluğu çekilmektedir. Mahir Bey, vagon ticareti yoluyla bu malları yurt dışından İstanbul'a getirtip, fahiş fiyatla halka satar ve bu yolla zenginleşir. İşte bu kanun dışı işlerini yürütebilmek için Mebus Alaaddin Bey'in siyasi nüfuzundan faydalanır. Mahir Bey, karısı Seniha'nın kadınlığını kullanarak, Alaaddin Bey'den aldığı mektuplar sayesinde işlerini yürütür. O, karısının bu başarılarından dolayı oldukça mutludur.

"Mahir Bey kartviziti zevcesinin elinden çekerek okudu, hafif ama en şiddetli kahkahalarından birini tutan kuvvetli bir tebessümle güldü. Takdîrkâr bakışlarını zevcesine doğru kaldırarak onu bir iki saniye hayran hayran süzdükten sonra bir sigara yaktı."⁵

Mahir Bey, karısı olmaktan çok iş ortağı gibi görülen Seniha vasıtasıyla Alaaddin Bey'den elde ettiği kartvizitleri kullanarak bir valiye mektup yazar. Bu mektup, vagon ticaretinin içyüzü hakkında bize yeterli bilgiverir. Mahir Bey'in kanunsuz yollardan yurt dışından getirdiği mallara vali sınırda el koymuştur.

"Vali Beyefendi... Artık benim işime karışamazsın. Benim vagonlarım da cihet-i askeriyeinkiler gibi kontrolden muaftır. Bir kere daha benim işlerime burnunuzu soktuğunuzu görürsem bütün hırsızlıklarınızı matbuâtla ilân ederim.

5. a. g. e., s. 49.

Siz de ben de birbirimizden daha sağlam ayakkabı değiliz. Malları ilk posta ile gönderip zamanı hareketini bildiriniz."⁶

Bu mektuba Vali'nin verdiği cevap, o yıllarda devlet idaresini ellerinde bulunduran kimseler hakkında kâfi derecede bilgi vermektedir:

"Mahir Beyefendi. Emirnamenizi aldım. Bütün matlubunuz derhal isâf olunuyor. Postanın zamanı hareketini telgrafla hâki pâyenize arzedeceğim"⁷

SENİHA:

Romanın en ilgi çekici kahramanlarından biri de Mahir Bey'in karısı ve aynı zamanda iş ortağı gibi olan Seniha Hanım'dır. Çocukluğu ve gençliği kimsesiz bir "besleme" olarak geçen Seniha, Mahir Bey'le evlendikten sonra, onun işlerini yürütmede en önemli yardımcısı durumuna gelmiştir. Güzelliğini "kıvraklığı ve kurnazlığı" ile birleştiren Seniha, kocasının da teşvikiyle Alaaddin Bey ve ileri gelen Alman subayları ile yakın ve onları tahrik edici ilişkilere girer. Bütün bu münasebetlerin sebebi Mahir Bey'in mallarını İstanbul'a getirmektir.

Romanda, ihtiraslı, tuttuğunu koparan, kurnaz bir kadın olarak anlatılan Seniha, yanlarında kalan Mahir Bey'in halasının kızı Muazzez'i mebus Alaaddin Bey'le evlendirmeyi düşünür. Bu yolla kocasının işleri daha da kolaylaşacaktır. Fakat bunu genç kıza kabul ettiremez. Aynı şekilde çocuğunun eğitimiyle ilgilenen Nihat'ın yine kendi emelleri için, Ordunun Levazım işlerine bakan bir

6. a. g. e., s. 66.

7. a. g. e., s. 66.

Paşa'nın yaveri olmasını ister. Fakat genç adam bunu kabul etmez ve Muazzez'le birlikte Mahir Bey'in evinden kaçarak Fatih'e yerleşir.

MUAZZEZ:

Romanın kadın kahramanlarından olan Muazzez, dayısının oğlu Mahir Bey'in evinde, onlarla beraber yaşamasına rağmen, bu çevrenin yaşayışını tasvip etmez. Babası ve annesi öldükten sonra Mahir Bey'in yanına sığınmak zorunda kalan genç kız, bu evde kendisini "yalnız" hisseder. Seniha, Muazzez'i, Alaaddin Bey'le evlendirmek istemektedir. Genç kız Seniha'nın bu isteğine şiddetle karşı çıkar. Muazzez, Seniha'nın bu konudaki zorlamaları sonucunda kurtuluşu, Mahir Bey'in çocuğunun eğitimiyle ilgilenen Çanakkale gazisi Nihat'la birlikte Fatih'e yerleşmekte bulur. Fakat, Muazzez daha sonraki sıkıntılı hayatına alışamaz, Beyoğlu'nda yaşadığı "rahat" hayatına döner.

Muazzez, Beyoğlu'nda yaşayan roman kahramanlarından farklıdır. Çünkü o, Beyoğlu'nda oturmasına rağmen, o çevreye uymaz. Üstelik o çevreden kaçır. Fakat çektiği maddi sıkıntıya dayanamayarak geri dönecektir. Bununla beraber sonunda yine sevgilisi ile buluşur.

Mahir Bey'in Evine Devam Edenler:

ALAADDİN BEY:

Eserde, nerede oturduğu belirtilmeyen Alaaddin Bey, Mahir Bey'in yakın dostudur. İttihat ve Terakki'nin önemli mebus ve muharrirlerinden biri olan Alaaddin Bey, İkinci Meşrutiyetten sonra ortaya çıkan "keyif ehli, sarhoş ve hırsız" politikacı tipini temsil eder.

MEHMET KERİM BEY:

Mahir Bey'in evine devam edenlerden biri de gazeteci Mehmet Kerim Bey'dir. O, yazılarıyla İttihat ve Terakki'nin icraatını tenkit eder. Eserde hangi gazetede yazdığı belirtilmeyen Mehmet Kerim Bey'in Mahir Bey ve Alaaddin Bey gibi kimseler hakkında ilginç tespitleri vardır. Ona göre bu tip insanların ortaya çıkmasının sebebi XX. yüzyılda "fazilet ile menfaat" kavramlarının aynı manada kullanılmaya başlamasındandır. Bu düşüncayı kabul eden insanların milletin mutluluğuna ve devletin devamına dair hiçbir endişeleri yoktur. Mahir Bey ve Alaaddin Bey gibi kimseler sadece kendi çıkarlarını düşünürler. Bunu yaparken de, emri altındaki insanları, düşüncelerinin doğru olduğuna inandırmışlardır. Türk Milleti'nin "faziletperver"liğini suistimal eden o devrin devlet adamları, halkın hükümete olan güvenini kötüye kullanmaktadırlar. Mehmet Kerim Bey de Mahir Bey'in evindeki toplantılara devam etmekle beraber, o çevreden farklı bir anlayışa sahiptir.

NİHAT:

Çanakkale savaşlarına katılan Nihat, İstanbul'a dönünce, hayatını temin edecek bir iş aramaya başlar. Fatih'te oturan Nihat, Seniha ile Mahir Bey'in çocuğunun eğitimini üzerine alır. Seniha'nın bu işi kabul etmesinin sebebi ise, vagon ticaretinde Nihat'tan faydalanmak içindir. Fakat Nihat, Seniha'nın bu konudaki isteklerini geri çevirir. Kendisi gibi düşünen Muazzez'i de yanına alarak Fatih'e yerleşirler.

Nihat işsiz olduğu için Seniha'nın çocuklarına öğretmenlik teklifini kabul eder. Ama onun ihtiraslarına alet olmaz. Kendisi gibi düşünen Muazzez'le beraber o çevreden kaçır. O, sonuna kadar direnecek, intihara teşebbüs edecek ve taviz vermeyecek, doğru bildiği yoldan ayrılmayacaktır.

FİTNAT (Selâhattin Enis, Zâniyeler, 1924):

Romanın kahramanlarından Fitnat, Beyoğlu'na sonradan yerleşmiştir. Balkan Harbi sırasında Rumeli'den göç etmiş bir ailenin tek kızı olan Fitnat, iyi bir öğrenim görmüştür. Yalnız, Fitnat'ın ailesi romanda arka planda kalmıştır. Bu yüzden haklarında fazla bilgiye sahip değiliz. Ailesinin zoruyla Hasan Rifat Efendi adında zengin bir tacirle evlenen genç kadın, kocasının memleketi Konya'ya yerleşir. Fakat, taşra hayatına alışamaz ve tekrar İstanbul'a döner. Bu sırada Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. İlk günler ailesinin Aksaray'daki evinde kalan Fitnat, daha sonra teyzesi Münevver Hanım'ın davetine uyarak, onun Şişli'deki apartmanına misafir olur. Fitnat, hayatı zevk ve neşe içinde geçen teyzesinin evinde bulunduğu süre zarfında Beyoğlu ve Şişli çevresinin savaş sırasındaki çirkin eğlencelerine şahit olur. Türk İstanbul vatanın kurtuluşu için cephede oluk oluk kan akıtırken, Beyoğlu ve Şişli çevresi harp zenginleri ve ileri gelen devlet adamları ile sefahat hayatı sürmektedir. Şişli'nin tanınmış siması Münevver Hanım'ın evi de bu hayata sahne olmaktadır. Genç kadın önceleri bu hayatın içine girmek istemez. Zayıf bir karaktere sahip olan Fitnat, teyzesinin ısrarlarına dayanamaz ve onun evinde düzenlenen içkili toplantılara katılır. Bu davetlere, Münevver Hanım'a ayrılan bölümde geniş şekilde temas edilecektir.

Fitnat, teyzesinin evinde verilen davetlerden arta kalan zamanlarda, yaşayışları bakımından Şişli ve Aksaray semtlerini mukayese eder. Bu karşılaştırmayı teyzesinin evinde tanıştığı İclâl Hanım'la sohbet ettikten sonra yapan Fitnat, yeni muhitine ısınamamış gibidir. Münevver Hanım'ın arkadaşı olan İclâl Hanım, aralarına yeni katılan Fitnat'a, Şişli'nin sefahat ağırlıklı hayatı hakkında bilgiler vermiştir:

"Bu İstanbul hiç bir vakitte hakiki İstanbul, asıl İstanbul, Erzurum'da, Çanakkale'de kan döken İstanbul, aç olup, katık bulamadığı zamanlar ekmeğini tuzlu gözyaşlarına batırarak yiyen ve bununla nefsinı körleten İstanbul değildi. Vücudumuza dahil olan mikropları kan ve uzviyetimiz nasıl bir çıban şeklinde harice atarsa, İclâl'in anlattığı İstanbul'u da hakiki İstanbul içinde beslemeyerek tıpkı bir çıban şeklinde öylece bir kenara, şehrin sonuna atıp fırlatmıştı."⁸

Fitnat'ın yaptığı bu mukayesede bir dönem Aksaray'da yaşayıp, Türk İstanbul'un "mütevazi" hayatına şahit olmasının da büyük tesiri vardır. Fakat o, bütün bu olumsuz düşüncelerine rağmen sefahat hayatı yönünden "Babil"le eş tuttuğu Beyoğlu ve Şişli çevresini bırakıp, Aksaray'da oturan ailesinin yanına dönmeyi aklına getirmez. Fikirlerinde ve yaşayışında görülen tezadı roman boyunca üzerinden atamayan Fitnat'ı, kısa süre içinde önceden nefretle baktığı Beyoğlu ve Şişli hayatına iyice alışmış bir şekilde görüyoruz. Hattâ daha da ileriye giderek, Konya'daki kocasını unutup, teyzesinin vasıtasıyla tanıştığı Doktor Mükerrerem Bey'le metres hayatı yaşamaya başlar. İlişkilerinde sevgiden çok parayı ön planda tutan Fitnat, Doktor'dan ayrılarak, ondan daha zengin olan Muhlis Bey adında bir mirasyedi ile beraber olur. Kızının bu şekilde yaşadığını duyan babası, çıldırarak ölür. Romanda bu hadise, bir haber şeklinde veriliyor. Babasının ölümünden kendisini sorumlu tutan Fitnat, Şişli çevresinden

8. Zâniyeler, s. 50.

ayrılmaya karar verir. Yalnız kalan annesiyle birlikte Şişli'den uzakta, adı belirtilmeyen sakin bir yere yerleşerek huzur bulmaya çalışır.

MÜNEVVER HANIM:

Fitnat'ın teyzesi Münevver Hanım, eğlenceden hoşlanan, "gam tutmaz, keder bilmez, şuhmeşrep" bir kadındır. Romanda ismi belirtilmeyen bir harp zengini ile evli olan Münevver Hanım, Şişli'de Bulgar Çarşısı'nda oturmaktadır. O, günlerini, ayrıntılı bir tasvirine rastlayamadığımız evinde, dostlarının şerefine düzenlediği eğlencelerle geçirir. Münevver Hanım, savaşın sıkıntılarını hissetmeden lüks bir hayat sürmektedir. O, Fransız malı kolonyaların piyasada bulunmayışını savaşın en olumsuz sonucu olarak görür. Şişli çevresinde bu durumda ve anlayışta olan sadece Münevver Hanım değildir. Beyoğlu ve Şişli'de oturanların ekseriyeti, savaş sırasında askerlikten kurtulmak için doktor raporu almış ve cepheye gitmemiş harp zenginleridir. Onlar, günlük eğlence ve sefahatlerinden geri kalmazlar.

Münevver Hanım'ın kocası ile normal bir aile hayatı yoktur. O, hepsi Şişli çevresinde oturan dostlarına, evinde, sık sık içkili eğlenceler tertip eder. Harp zengini Kerim Celil Bey ile karısı Nazlı Hanım, Şişli'nin "çapkın" kadını Azize ve alafrangalık özentisi yüzünden "İstanbul'un kenar mahallelerinden birindeki evini" terketmiş olan Canan adlı genç kız, bu eğlencelerin vazgeçilmez simalarıdır. Ayrıca o devrin ileri gelen devlet adamları ve nâzırları da bu eğlencelerde karşımıza çıkarlar. Bunlar arasında İstanbul'da "fevkalade bir mevki sahibi olan" Kadri Bey, Meclis-i Vükela azaları Mücip Paşa ve Kerâmi Bey, göze çarpan isimlerdir.

Anılan bu kişiler, gece geç saatlere kadar bu davetlerde çılgınca eğlenirler. Herkes içkinin de tesiriyle kendinden geçmiş bir haldedir. Bir eğlence sonrası Münevver Hanım'ın evinin durumunu Fitnat şöyle anlatır:

"Bütün ev, Münevver teyzemin evi, şu saatte halılar ve kanepeler üstünde sızmış, koltuk ve iskemleler üstünde uyuyup kalmış olan insanlarla garip bir levha arz ediyor. Bütün bu insanlar ki, İstanbul'un ekabir ve eazımıdırlar, bu insanlar ki, kalemlerinin bir imzasıyla ve kaşlarının küçük bir inhina ve işimizaziyle yüzlerce ve binlerce insanların hayat ve mukadderatı üzerinde bir inkılap ve tahavvül husûle getirilebilir."⁹

Davete katılanlardan bazıları henüz içkiye teslim olmuş değildir. Bunlar eğlencelerini değişik şekilde sürdürürler. Bunu yaparken de ahlâkî sınır tanımazlar:

"Yandaki odadan zaman zaman Mücip Paşa ile Canan'ın sesleri geliyordu. Sonra bu ses kayboluyor. Mücip Paşa'yı Kerami Bey ve Canan'ı Nazlı Hanım istihlâf ediyordu. İçeride böyle bitmez tükenmez neler konuşuyorlardı ve sonra bu konuşmaları niçin uzun uzun solumalar takip ediyordu."¹⁰

Savaş sırasında Beyoğlu ve Şişli çevresinin gerçek yüzüyle karşılaşan Fitnat, memleketin ileri gelen devlet adamlarının bu şekilde eğlenmelerini "iğrenç" olarak niteler. Münevver Hanım'ın Türk İstanbul ile irtibatı hemen hemen yok gibidir. Kardeşinin Aksaray'daki evine bile uğramayan Münevver Hanım, romanın sonuna kadar sefahat hayatının içindedir.

9. a. g. e., s. 40.

10. a. g. e., s. 41.

AZİZE HANIM:

Şişli'de oturan Azize Hanım, Münevver Hanım'ın yakın arkadaşlarından biridir ve onunla aynı dünya görüşüne sahiptir. Evli değildir. Şişli'nin çapkınlığı ile tanıdığı Azize Hanım, adı belirtilmeyen bir nezarete şube müdürü olarak çalışan Sami Mahir Bey'in kızıdır. İleri gelen devlet adamları ile metres hayatı yaşamasının, babasının yüksek mevkilere gelmesinde önemli bir etkisi olmuştur. Onun hakkındaki bu bilgileri biz İclâl'den öğreniyoruz.

İCLAL HANIM:

Şişli'de oturan İclâl Hanım'ın nerede ikamet ettiğini bilmiyoruz. Münevver Hanım'ın yakın arkadaşı olan İclâl Hanım, sık sık onun verdiği davetlerde görülür. Ailesi hakkında da birşey bilmediğimiz İclâl, 28 yaşındadır ve 12 yıldır Şişli ve Beyoğlu'nun sefahat hayatı içindedir. Bu hayatın içinde uyuşturucuya da alışan genç kadın, romanda Fitnat'ın en yakın dostu olarak görülür.

CANAN:

Beyoğlu ve Şişli çevresindeki sefahat hayatına sonradan dahil olan Canan'ın önceden nerede oturduğu romanda belirtilmemiştir. Hakkında da fazla bilgi yok. Alafrangalığa heves etmezi yüzünden, Beyoğlu ve Şişli çevresine düşmüştür. Bu çevrenin ileri gelenleri ile metres hayatı yaşamış olan Canan, Münevver Hanım'ın himayesi altındadır. Romanda çok az yer alan kahramanlardan biridir.

NAZLI HANIM:

Münevver Hanım'ın dostlarından Nazlı Hanım, Şişli'de oturmaktadır. Kerim Celil Bey adındaki harp zengini ile evli olan Nazlı Hanım, "süfli zevklere sahip" bir kadındır. Sevgililerini kadınlar arasından seçmesiyle tanınan Nazlı Hanım, romanda sadece adı geçen ve Şişli'de oturan arkadaşı Naciye Hanım'la sapık ilişki içersindedir.

KERİM CELİL BEY:

Romanın seyrinde arka planda kalan Kerim Celil Bey harp zenginidir. İstanbul'un ticaretinin büyük bir kısmını kontrol eden Kerim Celil Bey, harp sırasında fiyatları yükselterek büyük kazanç sağlamıştır.

FİKRİ NECATİ BEY:

Romanda sadece adı ve yaptığı iş hakkında bilgi verilen Fikri Necati Bey, Kerim Celil'in oğludur. O, "Gökbayrağa Doğru" Cemiyeti'nin başkanıdır. Bu derneğe mensup olanlar milliyetçi ve vatanperverdirler. Yalnız, cemiyetin başkanı bir Rum kadını ile evlidir. Savaş sırasında Pire'de ve Berlin'de yaşamayı tercih eden Fikri Necati Bey, Fitnat'ın tabiriyle "Alman İmparatoru kadar Türk, Yunan kralı kadar İstanbullu"dur."¹¹

11. a. g. e., s. 49.

JALE TÜRKAN HANIM:

ŒiŒli'de oturan Jale Türkân Hanım, çevresinde yenilikçi fikirleriyle tanınır. "Türk Kadını İçin Aydınlık Cemiyeti"nin en önemli üyesidir. Hayatını, Türk kadınının ilerlemesine adanmış olan (!) Jale Türkân Hanım, Trklge ve Türk kadınlığına ait yaptığı konuşmalardan sonra derneğin kapısında kendisini bekleyen otomobile atlayarak metres olmaktan gurur duyduğu Alman Subayı Fon Volf'un Beyoğlu'ndaki aşk ve içki meclisine koŒar. Bu ziyaretlerinden birinde ise, sakat bir Türk subayının hücumuna uğrar. Sakat subay "Biz sizin için mi savaştık" diyerek, Jale Türkân Hanım'a saldırır. Bu hücumdan, çevredeki insanların yardımıyla kurtulan Jale Türkân Hanım, günlerce hasta(!) yatağından dıŒarı çıkamaz.

PRENSES LEMAN HANIM:

ŒiŒli'de oturan Prenses Leman Hanım'ın hakkında fazla bilgi yok. Memleketinin insanlarını cahil ve vahŒi olarak nitelendiren Leman Hanım, istihfafla baktığı bu insanların Çanakkale'de dŒmana karŒı etten duvar örerek İstanbul'un iŒgaline engel olup, kendi rahatlıklarının sağlandığından habersizdir. ŒiŒli'deki evinde yeni eğlence metodları icat etmekte usta olan Leman Hanım, bu yönüyle İlkçağ Roma medeniyetiyle yarıŒır. Bu eğlencelerden birini teyzesinin evindeki pencereden seyreden Fitnat, gördükleri karŒısında ŒaŒkınlığını gizleyemez:

"Prenses'in pencereleri arkasında öyle hayasız lemler geçiyor ki, teyzemin muhitine bunun yanında bir pırlanta kadar temiz denebilir, pek hususi ve mahrem lemlerde burada danslar hemen hemen alelumum çıplak olarak icra

ediliyor. Sedirlerde yarı üryan yatılıyor. Kocalar ve erkekler dört ayaklı eşekler haline getirilerek ve mendillerden ağızlarına gemler yapılarak kadınlar tarafından hayvana binilir gibi üzerlerine binilip salonda koşular tertip ediliyor. Prenses, bu alemlere Roma geceleri diyormuş."¹²

MÜCİP PAŞA:

Şişli'de oturan Meclis-i Vükelâ üyesi Mücip Paşa, Münevver Hanım'ın davetlerinde görülmektedir. Meşrutiyet'ten önce basit bir memur iken, birdenbire devletin en üst kademelerine yükselen Mücip Paşa, hemen hemen her akşam ayrı bir davette kendini gösterir. Şişli eğlencelerini devlet işlerinden daha önemli gören Mücip Paşa, devrin modasına uyarak Beyoğlu'nda çalışan bar artistlerinden biriyle gayri meşru ilişkiye girer. Bu ilişkiden kapıldığı mikrop yüzünden bel soğukluğuna yakalanan Paşa, bir müddet Şişli'deki konağından çıkamaz.

MÜKERREM BEY:

Fitnat'ın metres hayatı yaşadığı Mükerrerrem Bey, Şişli'nin tanınmış doktorlarından. Bütün servetini Fitnat'ın lüks yaşaması için harcayan Doktor, en sonunda yaptığı kanunsuz bir iş yüzünden tutuklanarak hapse düşer. Fitnat da bunun üzerine ondan ayrılır.

12. a. g. e., s. 85.

NAZMIYE HANIM (Peyami Safa, Sözde Kızlar, 1925):

Romanın kahramanlarından Nazmiye Hanım, eski bir hariciyeci olan ve vefat eden Nafi Bey'in karısıdır. Nazmiye Hanım, oğlu Behiç Bey ve kızı Nevin'le birlikte, Şişli'de kocasından kalan konakta alafranga bir hayat sürmektedir. Romanda konağın bulunduğu yer, sokak olarak belirtilmemiştir. Üç katlı, bahçeli, kagir bir bina olan konakta Rum hizmetçiler de bulunmaktadır. Ayrıntılı bir tasvirine rastlayamadığımız konağın, içinde bulunduğu antika eşyalardan ve biblolardan batılı bir anlayışla ve çok titiz bir şekilde döşenmiş olduğunu anlıyoruz. Nazmiye Hanım konakta çeşitli eğlenceler tertip eder. O, adeta çevresi ile yaşar. Banka memuru Siyret Bey, Cerrahpaşa'da oturan alafrangalık heveslisi Belma ve Salih adındaki kardeş gençlerle, haklarında fazla bilgi sahibi olamadığımız Naciye Hanım'la kızı Güzide, bu eğlencelerin önde gelen simalarıdır. Naciye Hanım, Nazmiye Hanım'ın arkadaşıdır. Kızı Güzide ise, sevdiği Siyret Bey'i görebilmek için konağa gelmektedir. Ayrıca, romanda nerede oturduğu belirtilmeyen hariciyeci Nizamettin Bey'le, Behic'in arkadaşı olan Dûyun-u Umumiye Memuru Nadir Bey de arada sırada konakta görülürler. Şehzadebaşı'nda oturan vatansever bir genç olan Nadir Bey, konağa gidip gelmekle beraber, Nazmiye Hanım ve çevresinin hayat tarzlarını tasvip etmez.

Konakta normal bir aile hayatı yoktur. Nazmiye Hanım, dul kaldıktan sonra Behiç'in arkadaşı olan oğlu yaşındaki Salih'le gayri meşru ilişki içindedir. O, haftanın belli günlerinde Salih'le Beyoğlu'nda bulunan Madam Panoyat'ın randevuhanesinde buluşurlar. Buluşulan bu yer mekân olarak Nazmiye Hanım'ın pek hoşuna gitmez. Çünkü pis ve bakımsızdır.

"-Öff... Orası da benim içimi gıcıkıyor, yatağın halini görmedin mi? Gelincikler serpilmiş gibi dalga dalga kan lekeleri... Berbat şey..."¹³

Fakat Salih'le beraber olabilmek için buna katlanır.

Romanda "sefiş, zevk düşkünü, hafifmeşrep" bir kadın olarak anlatılan Nazmiye Hanım, alafranga hayat uğruna aşırı harcamalar yapar ve bu yüzden etrafına borçlanır. Bu hayat tarzından vazgeçmeyi de hiç düşünmez. O, İstanbul tarafında alış veriş yapmamaya "yeminli"dir. Ona göre kaliteli mallar, ancak Beyoğlu'nda bulunur.

Nazmiye Hanım, konakta misafir olarak kalan Nafi Bey'in yeğeni Mevrüre'yi de kendi hayat tarzlarının içine çekmek ister. Fakat bunu başaramaz. Çünkü Mevrüre, babasını aramak için geldiği İstanbul'da sığınacak başka yeri olmadığı için, hayat tarzlarını beğenmediği bu konakta "mecburen" kalmaktadır.

Romanın sonuna doğru Nazmiye Hanım, bir dolandırıcılık işine karışan Salih'ten ayrılır. Bu ayrılımda Salih'in, kardeşi Belma ile Behiç'in gayri meşru ilişkisini öğrenmesinin de tesiri vardır. Fakat bu hadise onun hayatında önemli bir değişiklik yapmayacaktır.

NEVİN:

Nazmiye Hanım'ın kızı Nevin de annesiyle aynı dünya görüşünü paylaşmaktadır. Yaşayışı bakımından annesi ve kardeşi ile tam bir uygunluk içinde bulunan Nevin, konakta Mevrüre'ye en fazla yakınlık duyan kişidir. Başbaşa kaldıklarında, genç kıza babasının görev yaptığı Viyana'daki

13. Sözde Kızlar, s. 73.

hâtıralarını anlatan Nevin, yaşadıkları hayatın asrın icabı olduğunu söyler. Fakat o da annesi gibi Mebrûre'yi ikna edip, kendi yaşayışlarının içine çekemez. Behiç'in yakın arkadaşı Siyret Bey'le gayri meşru bir ilişki içinde olan Nevin, günlerini, verilen davetlerin dışında "Napolyon" adını verdiği köpeğiyle geçirir. O, çok sevdiği iyi cins köpeğiyle Fransızca konuşmaktan büyük bir zevk duyar. Birgün Nevin, Mebrûre ile bahçede sohbet ederken birdenbire ayağa kalkar. Çünkü köpeği, bahçede bulunan çamlara zarar vermektedir.

"-Napolyon!... Napolyon!... Reste-la tranquille!"¹⁴

Bütün konak halkı gibi o da Millî Mücadele'ye karşı kayıtsızdır. Bir gece konağa misafir olarak gelen Nadir, Yunanlıların Bursa'ya karşı taarruza geçtiğini söyler. Nadir, Yunanlıların saldırıları hakkında bilgi verir. Konu tartışılır. Bu konuşmalar Nevin'in hoşuna gitmez. Bahsi değiştirmek için Nadir'e şöyle der:

"Öyle ya nedir bu... Harp, harp, taarruz, ağır topçu bilmem nesi?... Biz erkan-ı harp değiliz ya... Bunları halletmek bize mi düşüyor?"¹⁵

Vatanın ölüm kalım mücadelesi verdiği yıllarda Nafi Bey'in konağında "savaş" kelimesini kullanmak ayıp sayılır. Orada, daha çok modadan, günlük hayattan bahsedilir. Onların tartıştıkları konuların arasında "erkeklerin yüzlerine pudra sürmelerinin gerekli olup olmadığının" bulunduğunu söyleyelim.

14. a. g. e., s. 19.

15. a. g. e., s. 83.

BEHİC:

Behiç Bey, Viyana'da öğrenim görmüş, alafranga hayat yaşayan gençlerden biridir. Günlerini kumarhanelerde oyun oynamakla geçiren Behiç, bu yaşayışı ile halk kültürüne yabancılaşmış "züppe" tipini temsil eder. O, Viyana sokaklarını ezbere bilir, fakat İstanbul'u hemen hemen hiç tanımaz. "Her erkeğin bir metrese ihtiyacı olduğunu" savunan Behiç Bey, evlenen bir erkeğin Beyoğlu ve Şişli çevresinde "kredisinin" düşeceğine inanmaktadır. Bu yönüyle bir kadın avcısı olan Behiç, romanda sadece isimleri geçen Handan ve Melike adlı genç kızları batağa sürüklemiştir. Son olarak aktris olma heveslisi Belma'yı da tuzagina düşüren Behiç, evlenme vaadiyle genç kızı kandırır. Uzun süre geçmesine rağmen, bu vaadini tutamaz. Üstelik Belma'dan bir çocuğu olur. Fakat çocuk hastalıklı doğmuştur. Viyana'da yaşadığı düzensiz hayatın bir eseri olarak yakalandığı frengi hastalığı, çocuğuna da geçmiştir. Behiç, çevresinden sakladığı çocuğunu, Belma'nın bütün karşı koymalarına rağmen diri diri toprağa gömerek öldürür. Bu hadiseden beş yıl sonra Behiç'le evlenmekten ümidini kesen Belma intihar eder. Arkasında ise Behiç'in hapse girmesine sebep olacak bir mektup bırakmıştır.

Behiç Bey, Belma ile ilişkisi devam ederken, Mebrüre'yi de elde etmeye çalışır. Fakat genç kız ilk günden itibaren kendisi için büyük tehlike olarak gördüğü Behiç'in bu emelini gerçekleştirmesine her fırsatta engel olur. Ona karşı yumuşadığı bir sırada da Belma'dan gerçeği öğrenir.

Konağa Devam Edenler:

BELMA:

Cerrahpaşa'da oturan bir cami imamının kızıdır. Asıl adı Hatice olan Belma, alafranga yaşayış şekline duyduğu özentisi dolayısıyla Behiç ile tanışır ve onunla beraber olur. Behiç, Belma'dan olan çocuğunu öldürür. Çok sonra onun, kendisiyle evlenmeyeceğini anlar. Behiç bu sefer başka kadınlarla düşüp kalkmaktadır. Hatta Belma'yı tahkir eder. Bunun üzerine Belma, buhrana düşer ve intihar eder.

SALİH:

Salih, Belma'nın kardeşidir. O da, kardeşi gibi alafrangalık özentisi içinde yaşar. Nazmiye Hanım'la gayri meşru ilişki içindedir. Beyoğlu'nda karıştığı dolandırıcılık hadisesinin Behiç tarafından polise ihbar edilmesi yüzünden yakalanmak korkusuyla bir daha köşke uğramaz. Kardeşinin başına gelenleri öğrendikten ve onun intiharından sonra delirir.

Konağa devam edenler arasında bulunan Nizamettin Bey, "Avrupa sefaretlerini dolaşa dolaşa iyice frenkleşmiş" bir hariciyecidir. Romanda, nerede oturduğu belirtilmemiştir. Nevin'le gayri meşru ilişki içinde olan Siyret Bey ise, Kommersiyale Bankası'nda çalışmaktadır. Haklarında fazla bilgiye sahip olamadığımız Naciye Hanım ise, Nazmiye Hanım'ın karakterinde bir insandır. Kızı Güzide ile sık sık onun verdiği davetlerde görülürler. Siyret, Güzide'yi de aldatacak ve Naciye Hanım'ın tepkisi üzerine onunla evlenmeyi kabul edecektir.

MADAM SAVARO (Hüseyin Rahmi Gürpınar, Billur Kalp, 1926):

Romanın ikinci derecede kahramanlarından olan Madam Savaro, Beyoğlu'nda bir otel işletmektedir. Bir İtalyan göçmeni olan Madam Savaro, aynı zamanda düşmüş bir kadındır. Türkiye'ye çok genç yaşta gelmiştir. Beyoğlu'nun hangi sokağında olduğu belirtilmeyen otelini, randevu evi olarak da kullanmaktadır. Fakat burada kendine bağlı çalışan kadın yoktur. Müşteriler, eğleneceği kadınları beraberinde getirmektedir. Ayrıca onun evine devam edenler itibarlı kimselerdir.

SAMİ BEY (Yakup K. Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore, 1928):

Romanın kahramanlarından, eski Dûyun-u Umumiye yüksek memuru Sami Bey, Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan alafranga insan tipini temsil eder. Sami Bey'in evi Nişantaşı'ndadır. Ve onu işgal kuvvetlerine açar, onlarla sıkı dostluk kurar. Yetişmesi hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız Sami Bey'in Nişantaşı'ndaki evi ile ilgili, romanda ayrıntılı bir tasvir yapılmamıştır. Yazar, onun alafrangalığını, romanda şöyle anlatır:

"Sami Bey, Tanzimat devrinin meydana attığı o biçim alafranga Türklerdendir ki, Türkten başka her milletin gücüne inanırlar ve Türkiye'ye ait meselelerin başkaları tarafından halledilebileceği fikrindedirler."¹⁶

Bu düşünceler ışığında İngilizlerle dostluk kurmaya çalışan Sami Bey'e göre, dünyanın gerçek sahibi İngiltere'dir:

"Ve bu İngiltere kelimesi onun ağızında esrarlı ve metafizik bir mahiyet alıyordu. Eski çağların kâhinleri bile gaipden haber verirken ya da bazı mabut

16. Sodom ve Gomore, s. 337.

isimlerini söylerken belki bu kadar dindarca bir ciddiyet takınmazlardı. Zira Sami Bey için İngiltere ortaksız bir ilâhtır, dünyanın bütün işleri, bütün dünya milletlerinin alın yazıları onun vereceği kararlara ve hükümlere bağlıdır. Onun arzu ve iradesi dışında hiçbir şeyin olmasına imkân yoktur."¹⁷

Sami Bey, evinde verdiği davetlerde işgalci İngiliz ve Fransız subaylarını ağırlamaktan büyük zevk duyar. Çünkü o, bu yolla işgalci subaylarla dostluk kurup, menfaat temin etmeyi düşünmektedir. Bu subayların en önemlileri Yüzbaşı Jackson Read ile maceraperest bir İngiliz milyoner olan Majör Will'dir. Ayrıca ailenin yakın dostları olan Levanten Madam Jimson, Makbule ve Azize Hanımlar da bu davetlerde göze çarpan simalardır.

Bu davetlerden birinde Yüzbaşı Jackson Read'ın salona girmeden önce, portmantoda gördüğü manzara karşısında söylediği sözler, Sami Bey'in işgalci subaylara olan muhabbetini göstermesi bakımından önemlidir.

"Genç zabıt kapıdan içeri girince karşısına tesadüf eden portmantoyu renk renk askeri kaputlarla, pelerinlerle, kasketlerle, tıka basa yüklü buldu ve bu kargaşalıktan irkilmiş bir adam tavrıyla:

"-Vay, bütün işgal kuvvetleri burada! diye söylendi."¹⁸

Bu davetlerde konuşulan konular ise, genellikle harple ilgilidir. Sohbetin her yerinde Makbule Hanım, evlerinin İngilizler tarafından zorla ellerinden alındığını anlatmaktadır. Bunu duyan Sami Bey ise, hemen İngilizleri savunur:

17. a. g. e., s. 337.

18. a. g. e., s. 10.

"Harp bu, harp... Kimbilir biz galip gelip de bir mağlup memleketi işgal etseydik neler yapmazdık."19

Bu sözler vasıtasıyla onun şahsiyeti daha iyi anlaşılır. Nitekim, bütün hayatı boyunca İngiltere'ye bir "ilâh" gözüyle bakan Sami Bey, Milli Mücadele'den sonra İstanbul'a giren Türk askerlerini "Anarşist" olarak niteler ve İngiltere'nin bu duruma izin vermeyeceğini "Yeni tedbirler almak" zorunda kalacağını düşünür.

LEYLA:

Sami Bey'in kızı Leyla, babasının düşünceleri doğrultusunda İngiliz terbiyesi ile büyümüştür. İngilizceyi bir İngiliz kadar düzgün konuşan Leyla, dayısının oğlu Necdet'le nişanlı olmasına rağmen, işgalci subaylardan Jackson Read ile flört etmektedir. Bütün Beyoğlu kadınlarının peşinde koştuğu İngiliz subayı Jackson Read ile beraberliğini çevresindekilere karşı bir üstünlük olarak kabul eden Leyla, hayata sadece arzuları, zevkleri ve ihtirasları ile bağlıdır. Leyla, roman boyunca günlük yaşayan "mondain" hayat meraklısı "hoppa" bir genç kadın olarak karşımıza çıkar. Yazar, Leyla'nın bu durumunu romanda şöyle anlatır:

"Lâkin Leyla, Leyla'nın kendisi nereye doğru gidiyordu? Bunu hiç kimse tayin edemiyordu. Hatta Leyla da kendisinin nereye doğru gittiğini bilmiyordu...

19. a. g. e., s. 22.

Sami Bey'in, İngilizlerin işgal ettikleri ülkemizdeki tasarruflarını müdafaa maksadıyla söylediği bu sözler, onun Türk tarihi hakkında olduğu kadar, İngilizlerin, özellikle Hindistan'daki uygulamalarından habersiz bulunduğunu da gösterir. Belki de Sami Bey, gerçekleri görmek istememektedir.

Bir hafif, bir tatlı baş dönmesiyle gözü bağlı koşuyor ve türlü türlü heveslerle dolu olan kalbi her havaya göre çarpıyordu. Akşam çayları, sabah gezintileri, sabah gezintileri gece eğlencelerini takip ediyor ve bu arada Necdet'le o ihtirash buluşmaları da hesaba katılmak lazım geliyordu. Genç kız, adeta bir sıtma nöbeti içinde yaşıyor gibiydi. Bu nöbet, onun kişiliğine on Leyla kuvvetinde bir duygulanma ve heyecanlanma gücü katmıştı. Necdet'le olan gizli ve ateşli bağlarında başka bir zevk, Jackson Read'le devam eden İngiliz işi hafif ve zarif flörtlerinde başka bir zevk ve "mondanite" başarılarını herkesin gözü önünde bir bir sermekten başka bir zevk duyuyor, erkekler tarafından kıskanıldıkça daha havai, daha şuh oluyordu.

Kadınların kıskançlığı, ona gittikçe daha küstah bir gösteriş, bir nisbet ve bir caka satma arzusu veriyordu. Bu sahada İngilizlere mahsus övünmeyi, züppeliği o derece ileriye götürmüştü ki, nihayet babası Sami Bey bile kızına, ara sıra "Artık bu kadarı da fazla!" demek mecburiyetini duyuyordu. Bazen bir çay davetine elinde kamçısı, ağızlarında çizmeleriyle Amazon kıyafetinde at üstünde gitmek, bazı bir İskoç çobanı kılığına girip sözde uzun bir dağ gezisine çıkmak, bazen de bir haşarı oğlan tavrıyla elleri ceplerinde, ıslık çalarak caddelerde dolaşmak Leyla'nın hoppalıklarına ancak hafif birer misal teşkil edebilirdi. Zira, genç kızın ara sıra gece yarısından çok sonra eve zil/zurna sarhoş döndüğü de olan hadiselerdendi."²⁰

Leyla'nın bu hayatı, zafer kazanılıp İngilizler İstanbul'u terk edene kadar devam eder. Zaferden sonra ise o, İstanbul'a giren Türk askerlerini vahşi insanlara benzetir:

20. a. g. e., s. 94.

—"Ne fena giyinmiş, ne kaba saba bu adamlar! Hepsi de bir yaban hayvanları avından dönmüş gibi toz toprak içindedirler."²¹

Türk askerlerinin arasında kendisini "dilini bilmediği" yabancı bir memlekette hisseden Leyla, az zamanda gelişen bu hadiselerle bir türlü inanamaz.

MADAM JIMSON:

Romanda, Beyoğlu'nda yaşayan Levantenlerin de hayatına temas edilmiştir. Eserde adı sıkça geçen Madam Jimson, Siraselviler'de bir apartman dairesinde oturmaktadır. Beyoğlu'nda herkesin tanıdığı bir sima olan Madam Jimson da bütün Beyoğlu çevresi gibi hayata "şehevî" duygularla bağlıdır. Her türlü ahlakî kayıttan yoksun olarak hayatını sürdüren Madam Jimson, kocası hasta yatağında son nefesini verirken, evinde yeni sevgilisi Fransız subayı Colonel de Rochepierre şerefine eğlence tertip eder. O, İstanbul'u işgal etmek, Osmanlı Devleti'ni yıkmak için Çanakkale'de savaşan ve sakatlanan Fransız askerlerinin yararına bir konser verilmesi için çalışanların başındadır:

"Union Française salonunda, Çanakkale'de sakatlanan Fransız askerleri yararına bir konser verilecekti. Madam Jimson buna doğrudan doğruya ilk teşebbüs edenlerden biri oldu. Bir teşebbüsçü heyetin başına geçti. Biletler bastırıldı, dağıtıldı. Gazetelerde günlerce tantanalı reklâmlar yapıldı ve günlerce Madam Jimson'un ismi Beyoğlu ufuklarında pırıl pırıl parıladı durdu." ²²

Çanakkale Savaşları'nın Fransızlar tarafından kaybedilmesine çok üzülen "bun ince ruhlu (!) kadın", kocasından kalan mirası kendi üzerine geçirmeye

21. a. g. e., s. 338.

22. a. g. e., s. 243.

çalıştığı sırada, nüfus kütüğünde "Osmanlı" yazıldığını öğrenince kıyametleri koparır:

"Ve günün birinde Madam Jimson'a kendisinin ne İngiliz, ne Avusturyalı olduğu ve elde bulunan belgelere göre mükemmel bir tarzda Türk tabiiyetinde bulunduğu söylenince müthiş bir öfke alâmeti gösterdi:

—"Ne, ne! Bunu hiç işitmemiştim. Bu yalanı da hangi alçak uydurmuş, söyleyin, hangi alçak bu iftirayı benim üzerime atmış, diye haykırmağa tepinmeğe başladı."²³

Aynı Madam Jimson, Millî Mücadele kazanıldıktan sonra kendisinin Türk olduğunu ispata çalışacaktır.

NECDET:

Beyoğlu'nda oturmasına rağmen, bu semtin temsil ettiği anlayışa karşı olan, bu yüzden de romanın ilgi çekici kahramanlarından sayılan Necdet, Sami Bey'in kızı Leyla ile nişanlıdır. Necdet, liseyi Galatasaray'da bitirdikten sonra, yüksek öğrenimini Almanya'da yapmıştır. Taksim'de bir "Leyla mabedi" haline getirdiği apartman dairesinde kalır. O, aldığı Alman kültürünün de tesiriyle, içinde aşırı bir "İngiliz düşmanlığı" beslemektedir. Onun İngilizlere olan düşmanlığı, vatanının işgal edilmesinden dolayı değil, aldığı eğitimin tesiriyledir. Necdet, İngilizleri "insanlığın düşmanı" olarak kabul eder. Onun bu nefreti, nişanlısı Leyla'nın Jackson Read ile beraber olmaya başlamasından sonra daha da artar. Necdet, romanda, Beyoğlu ve Şişli çevresinde Millî Mücadele ile ilgilenen tek kişi olarak gösterilmiştir. O, belki Beyoğlu'nda yaşayanlardan Sami Bey ve Leyla'dan farklı düşünür. Fakat, Leyla'ya olan aşkı ve bağlılığından dolayı bu çevreden kurtulamaz. Necdet, Anadolu'ya geçip, Millî Mücadele'ye

23. a. g. e., s. 236.

katılmayı istemesine rağmen, yine Leyla'ya olan aşkı yüzünden bu düşüncesini gerçekleştiremez. Leyla ise, onun bu zayıf noktasını iyi bildiği için, İngiliz subayı ile olan ilişkisini, Necdet'i kıskançlıktan çıldırtacak şekilde devam ettirir. Bunlardan birinde Necdet, Leyla'nın Jackson Read ile olan telefon konuşmasına şahit olur:

"Gerçi içerdeki sesler artık bir telefon konuşması hududunu ve şeklini çoktan aşmıştı. Sanki karanlık bir alkovda durmadan sıkıştırılan, gıdıklanan ve öpülmek istenen bir kadın vardive bu işitilen sesler doğrudan doğruya onun cinsiyetinin derinliklerinden gelen haykırışlardı."²⁴

Leyla'nın bu türlü konuşmasına şahit olan Necdet ise, sinirli bir şekilde, Sami Bey'in evinden ayrılır. Avunmak için Beyoğlu'nda bulunan Maksim Bar'a giden Necdet, kendisini içkiye verir. Yazar, Necdet'in romanda kimin tarafından işletildiği belirtilmeyen Maksim Bar'a gelişini şöyle anlatır:

"Necdet mırıldanarak, homurdanarak yürüdü. Kırk elli adım ötede Maksim Bar'ın durmadan açılıp kapanan feneri gözüne çarptı. İçinden "Buraya gireyim, bir iyi sarhoş olayım" dedi. Paltosunu vestiyere dar attı, soluğu içki masalarından birinin başında aldı. Çoktan numaralar bitmiş, umumi dans başlamıştı. Kâh aç kalmış bir sürü çakal ulumalarını, kâh sarası tutmuş bir alay zenci karısının çığlıklarını, kâh sadece dar bir oluktan akan su seslerini hatırlatır bir karışık gürültü içinde kadınlı erkekli elli altmış kişilik bir insan küresi mihaniki bir ahenkle dönüp duruyordu."²⁵

24. a. g. e., s. 27.

25. a. g. e., s. 38.

Necdet'ten başka barda bulunanlar arasında İngiliz subaylar ön sırayı almaktadır. Bunlar sanki evlerindeymiş gibi rahat bir şekilde eğlenmelerine devam etmektedirler. Ayrıca İstanbul'da yaşayan azınlık mensuplarından Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler de Necdet'in masasının etrafında içki içerek eğlenmektedirler. Genç adam, yabancı artistlerin şarkı söylediği bu bardan, sarhoş olarak ayrılır ve bir "Leyla mabedi" haline getirdiği Sıraselviler'deki evinin yolunu tutar.

Necdet'in Beyoğlu'nda devam ettiği eğlence yerlerinden biri de Moskovit lokantasıdır. Adından da anlaşılacağı üzere savaş sırasında Bolşeviklerin önünden kaçıp İstanbul'a gelen Beyaz Ruslar tarafından işletilmektedir. Yazar, bir akşam üzeri Moskovit lokantasında düzenlenen eğlenceyi romanda şöyle anlatır:

"Ortada hora tepen ince belli levent Kafkas delikanlıları masaların arasında dolaşan berrak gözlü Rus prensleri, Asyalı sefahatin ve Asyalı coşkunun her sesiyle haykıran çılgın bir müzik, yemek esnasında su yerine votkanın insanı birdenbire kavrayan sinsi ve kancık tesiri, vakit henüz akşamın dokuz buçuğu olmasına rağmen, herkesin aklını çoktan başından almıştı. O kadar ki, burada vestiyerden başlayarak insana bütün hizmet edenler de müşteriler kadar sarhoş görünüyordu."²⁶

Buraya gelenler arasında her yerde olduğu gibi, işgalci İngiliz subaylar da vardır. Bunlardan Yüzbaşı Marlow, cinsî sapıklığı olan birisidir. Moskovit lokantasına, süfli zevklerine alet olacak bir Kafkas delikanlısı aramaya gelmiştir.

26. a. g. e., s. 78.

Necdet'i romanın ilerleyen bölümlerinde, Beyoğlu'nda yeni açılan bir Rus barında görüyoruz. Onun buraya gelmesindeki amaç ise, her zaman olduğu gibi Leyla ile yaptığı bir kavganın sonunda kendisini içkiyle avutmak istemesidir:

"Beyoğlu'nda bir büyük Rus barının açıldığı geceydi. Açılış töreni münasebetiyle bir umumî balo veriliyordu. Leyla'dan her ayrılışında mutlaka Beyoğlu'nun eğlence yerlerine düşen Necdet de burada birkaç arkadaşıyla orada bulunuyordu. Çoğunluğunu sivil giyinmiş itilaf zabitlerinden meydana gelen bir kalabalık, burasını dansın, kahkahanın, sarhoşluğun çeşitli gürültüleriyle doldurmuştu."²⁷

Balo'ya davet edilenlerin arasında Leyla da vardır. Fakat Necdet'in bundan haberi yoktur. Baloda Necdet'i gören Leyla, onu kıskandırmak için işgalci subaylarla çılgınca eğlenmeye başlar:

"Leyla şimdi de kalkmış locanın bir köşesinde daracık bir sahada, o gelen iki gençten birisiyle dansa başlamıştı. Gerçi bu dans aşağıdan yalnız locanın bölmesine akseden iki gölgenin kımıldanışları halinde görünüyordu. Fakat Leyla'nın bir Shimmy havasında göğsünü, kavalyesinin göğsüne ne kadar yakından sürttüğü, başını ne kadar gevşemiş bir boyun eğişle, onun omuzuna bıraktığı pek iyi seçiliyordu... Cazbant durdu. Herkes yerine oturdu. Fakat Leyla iskemlesini kenardan çekip iki İngiliz çocuğunun arasına sokuldu, çıplak kollarından birini birinin, öbürünü öbürünün boynundan geçirip sallanmaya başladı."²⁸

27. a. g. e., s. 192.

28. a. g. e., s. 201.

Necdet, Leyla'nın yaptığı bu rezaletleri sessizce seyreder. Bütün bu olanlar, Necdet'in Anadolu'ya geçip, Milli Mücadeleye katılması için bir sebep teşkil etmez. Yaşadığı çevrede kendisine yakın kimse bulamayan Necdet, Madam Jimson'un evinde verilen bir davette, Türk İstanbul ile Beyoğlu'nu karşılaştırır. O, acılarını hafifletmek için, uzaktan seyrettiği ve "başına ağır bir darbe indirilmiş hayvana benzettiği" Türk İstanbul'la dertleşmek istemektedir:

"Necdet, sessiz karanlığın içinden kolunu uzatıp onun esmer sırtını okşamak, onunla bir gizli dertleşmeye girişmek istiyordu. Orada, bu ev gibi evlerden eser yoktu. Orada, buranın Madam Jimson'larına, Leyla'larına, Majör Will'lerine, de Rochepierre'lerine, Azize Hanımlarına, Nermin'lerine, Fanny Moore'larına, Orhan Bey'lerine, Captain Marlow'larına karşılık, babaları savaşa gitmiş yavrularının beşiğini sallayan temiz ve sabırlı kadınlar, vücutlarını Allah tarafından kendilerine teslim edilmiş kutsal emanet gibi saklayan genç kızlar, bunların üstüne şefkatle titreyen nur yüzlü nineler ve Anadolu'ya dair son iyi haberleri bildiren gazeteyi bir muska gibi devşirip cebine yerleştirdikten sonra, sanki kendisini bütün dünyanın hazinelerine sahip bir adam kadar mesut hisseden fakir vatandaşlar vardı."²⁹

Yukarıda sözünü ettiği insanların arasında karışmak isteyen Necdet, Beyoğlu'nda yaşadığı sürece, burada işlenen günahlara ortak olacağını düşünür ve Türk İstanbul'la dertleşmeye devam eder:

"Onlara gidip diyecekti ki, "Öbür tarafta neler oluyor bilmiyorsunuz! Garp medeniyetinin bütün lağımı öbür tarafa boşandı. Bir parça temizliğe düşkün bir adam için orada bir dakika soluk almağa imkân kalmadı... Tıkanıyorum. Bana

29. a. g. e., s. 221.

biraz temiz hava, biraz temiz hava veriniz. Derdim büyüktür. Size söyleyeceklerim var."³⁰

Necdet'in aşağıdaki sözleri ise, şehrin işgalinin Beyoğlu ve Şişli çevresinde nerelere kadar vardığını göstermesi bakımından önemlidir:

"Siz bilmiyorsunuz, asıl işgal, asıl istila öbür tarafta oldu. Düşman, çamurlu çizmeleriyle bizim evlerimize kadar girdi ve diyorum -bizim yataklarımıza kadar- Halbuki sizin yalnız sokaklarınızda dolaşabiliyorlar. Sizin evleriniz sarılmış kalelerdir. Fakat henüz zaptolunamamıştır. Öbür taraftakilerin ise hepsi birer birer düştü."³¹

Fakat işgalin boyutları bununla da sınırlı kalmayacaktır.

"Kızlarımızı, karılarımızı ve dudak yüzü görmemiş nazlı sevgililerimizi ellerimizden aldılar ve onlara gözümüzün önünde istediklerini yapturdılar ve kızı kızla, erkeği erkekle kızıştırdılar ve bütün tabii zevklere tabii olmayan zevklerin zehrini, ıstırabını, azabını kattılar."³²

Necdet, Türk İstanbul ile dertleşmesini Tevrat'tan okuduğu parçalarla sürdürür. O, bu tavırla yardım istediği kendi insanından ne kadar uzakta olduğunu ortaya koyar. Beyoğlu'nu açıktan açığa "Çağdaş Sodom" olarak niteleyen Necdet, adı geçen şehrin uğradığı felâketin Beyoğlu üzerinde tekrarlanmasını ister:

30. a. g. e., s. 222.

31. a. g. e., s. 222.

32. a. g. e., s. 222.

"Size bahsettiğim şu çağdaş Sodom'un üzerine Allah'ın ateşi orada mı yağacak? Ne vakit "ol yerden külhan dumanı gibi bir duman çıktığını" göreceğiz. Bu kutsal ateşin o Sodom üzerine yağdığı anın içinde olsam da gam yemeyeceğim ve Lût'un karısı gibi bir tuz heykeli olacağımı bilsem de gene bunun nasıl yandığını görmek için dönüp bakacağım."³³

Necdet, Beyoğlu'na karşı bu denli nefret beslemesine rağmen, Leyla'nın aşkı yüzünden, değil Anadolu'ya, Türk İstanbul'a bile geçemez. Leylâ'nın kendisine verdiği acılardan kurtulmak için Sakarya harbine katılıp, "Başını düşman kurşunlarına uzatmak isteyen Necdet, yine aşkına mağlup düşer. Ondaki irade zaafı, Beyoğlu'na değildir. O, sevgilisine mahkûm olur. Sevgilisi ise Beyoğlu mahkûmu olur. Romanın sonuna doğru o, Leyla'yı davranışlarıyla değerlendirmeye başlar. Necdet'in, ona karşı tutku derecesine varan duygularının yerini, yavaş yavaş sağduyusu alır. Zafer kazanıldıktan sonra ise Leyla'dan tamamen kurtulur ve kendisini milletin yükselmesine adar. Necdet'in ruhu, vatanın işgalden kurtulması ile aynı zamanda Beyoğlu'na ve o muhitin insanı Leyla'ya karşı istiklal kazanır.

JACKSON READ:

Romanda, İngiliz işgal kuvvetleri mensupları da çizilmiştir. Bunlar kendilerine çevreyi, Beyoğlu'nda buldukları için burada sözkonusu edeceğiz. İşgalci İngiliz subaylarından olan Yüzbaşı Jackson Read, annesinin etkisiyle koyu bir din eğitimi almıştır. Yakışıklılığı ile bütün Beyoğlu ve Şişli kadınlarının peşinde koştuğu Jackson Read, aldığı kültürün tesiriyle bir İngilizden farkı olmayan Sami Bey'in kızı Leyla ile flört etmektedir. Romanın seyrinde fazla etkili

33. a. g. e., s. 224.

gözükmeyen Jackson Read, zafer kazanıldıktan sonra ise, Büyük Britanya ordusunun bozguna uğramış bir subayı olarak memleketine döner.

CAPTAIN MARLOW:

Jackson Read'in arkadaşı olan Captain Marlow, Intellegence Service'nin İstanbul şubesinin önde gelen subaylarından. Bir homoseksüel olan Captain Marlow "şehvî" duygularını, Beyoğlu barlarında çalışan garsonlarla ve hamam tellâklarıyla gidermeye çalışır. İstanbul'da bulunan İngiliz kuvvetlerinde kendisi gibi pek çok subay vardır. Romanın sonunda o da Jackson Read gibi arkasına bakmadan İstanbul'u terkeder.

MAJÖR WILL:

Beyoğlu ve Şişli çevresinde herkesin tanıdığı bir sima olan Majör Will'in ne işle uğraştığı bilinmemektedir. Romanda "hayvani ve süflî" zevklere sahip bir İngiliz olarak anlatılan Majör Will, Beyoğlu çevresinde düzenlenen bütün davetlerde karşımıza çıkar. Beyoğlu'nda düzenlediği eğlencelerde ahlaki sınırları ortadan kaldıran Majör Will, zaferden sonra halk tarafından linç edilmek korkusuyla günlerce sokağa çıkamaz.

FANNY MOORE:

Amerikalı kadın gazeteci Fanny Moore ise, davranışlarıyla romanda Sodom ve Gomore dekorunun tamamlayıcısı durumundadır. Merak ettiği Doğu hayatını yakından tanımak için İstanbul'a gelen bu "hoppa" gazetecinin en önemli özelliği cinsî duygularının hemcinslerine yönelik olmasıdır. "Entellektüelliği"

sayesinde kısa zamanda kendisini Beyoğlu ve Şişli çevresine kabul ettiren Fanny Moore, Majör Will'in düzenlediği eğlencelere katılır. Bu eğlencelerden birinde tanıdığı Nermin adlı genç kızla sapık ilişkiler kurar. Millî Mücadele'den sonra ise Nermin'i de yanına alarak Amerika'ya döner.

SAİM REMZİ BEY (Mehmet Rauf, Halâs, 1929):

Eski Adliye Müsteşarı Saim Remzi Bey, Maçka'da Viyana'dan getirtilmiş eşyalarla döşeli gösterişli bir apartmanda oturur. Romanın sadece bir bölümünde yer alan Saim Remzi Bey, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na mensuptur. Ayrıntılı bir tasvirine rastalayamadığımız evinde işgalci subaylara davetler veren Saim Remzi Bey, ayrıca İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin de kurucuları arasındadır. İşgalci İngiliz subayları ile sıkı dostluk kuran Saim Remzi Bey, İttihad ve Terakkicilere karşı onların yardımını istemektedir.

Saim Remzi Bey'in evinde verilen davetlere katılanlar sadece işgalci subaylar değildir. Devrin Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na mensup gazetecilerinden "Peyam" gazetesi başyazarı Ali Kemal, Refi Cevad (Ulunay) ve Refik Halid (Karay) de, Saim Remzi Bey'in evine devam ederler³⁴. Yine romanın bir bölümünde karşılaştığımız bu gazetecilerin, Saim Remzi Bey'in evinde verilen davetlerdeki tavırları, yazar tarafından alaycı bir şekilde verilir:

34. Millî Mücadele'ye karşı çıkan bu üç muharrirden Ali Kemal 1922'de İzmir'te halk tarafından linç edilmek suretiyle öldürülmüştür. Refi Cevat (Ulunay) ve Refik Halit (Karay) ise 1922'de "Yüzellilikler" listesine alınarak yurt dışına çıkarılmıştır. Bu şahsiyetler Atatürk'ün ölümünden sonra çıkan aftan yararlanarak 1938 yılında tekrar yurda dönmüşlerdir.

"Bu esnada Refi Cevad nasılsa kadını bırakarak Ali Kemal ve Refik Halid'in yanına gitmişti. Artık bunlar, burada şımarık bir neşe ile kendilerinden başka orada kimse yokmuş gibi gülüyorlar, söylüyorlar ve eğleniyorlardı."³⁵

Gecenin ilerleyen saatlerinde ise, eğlenmekten yorulan bu gazeteciler başka bir odaya geçerek sabaha kadar kumar oynayıp, sohbet ederler.

BELKIS (Ethem İzzet Benice, Beş Hasta Var, 1931):

Emirgân'da oturan orta halli bir memur ailesinin tek kızı olan Belkıs, aynı mahallede yaşayan Cahit adlı Üniversite öğrencisini sevmektedir. Bir deniz kazası sonucu tanıştığı Mısırlı zengin Cafer Paşa ile ailesinin zoruyla evlenir. Paşa, genç kadını kendisine bağlamak için onu, balayında Fransa'ya götürür. Fakat başarılı olamaz. Yurda dönünce Paşa'nın Şişli'deki konağına yerleşirler. Romanda, konağın tasvirine rastlayamayız. Cafer Paşa'yla istemediği bir evlilik yapan Belkıs, bu işte en büyük pay sahibi olarak gördüğü kocasından intikam almaya karar verir. Kendisini sefahata kaptırır. Kocasını ile normal bir aile hayatı olmayan Belkıs, her gece Beyoğlu'nun değişik eğlence yerlerinde görülür. Tokatlıyan ve Garden Bar, bu eğlence yerlerinden yalnızca ikisidir. Buralarda düzenlenen "şehevî" eğlencelere katılan Belkıs, bu yolla Paşa'dan intikam aldığını düşünür. Fransa'da iken katılmaya başladığı bu eğlencelerden kocasının haberi yoktur. Aşağıda onun Tokatlıyan'da katıldığı bir düğün gecesini kahramanımızın ağzından veririz:

"Tokatlıyan'da Nazan'ın düğününde idik. Bu içki, dans ve şehvetin kucaklaşıp cazın taşkın ve bol ahengi içinde insanları çıldırtan bir gece oldu. Ben Nis'in son karnaval gecesinde de bu kadar eğlenebilmiş, Foliberjer'in

35. Halas, s. 204.

artistler balosunda da bu derece kendimi zevkin dudakları arasına verebilmişim."³⁶

Düğünden sonra, romanda sadece adı geçen arkadaşları ile Garden Bar'a giden Belkıs, kendisini doludizgin bir "alemin" içinde bulur:

"Ömrümde bu kadar laubali, taşkın, kayıtsız ve sarhoş olduğum zamanı hatırlamıyorum. Ve neşe çılgınlık, laubali kayıtsızlığınız adeta sari idi. Salondaki yabancılar ve artistler de hep birden bize uymağa mecbur oldular. Ve bir evin, bir ailenin tanışığı çocuklar gibi her türlü yabancılık, sakınganlık hislerini atarak göğüs göğüse, dudak dudağa, kucak kucağa verip Garden Bar'ı inletiyor, boyuna şampanya patlatıyorduk... Sonra mum söndü. Dediklerini gölgede bırakan bir âlem içindeydik ki ısırılmak, koparılmak gibi şeyler hiç kalıyordu. Garden Bar, bar olalı böyle bir şehvet kasırgasına herhalde ilk defa tutulmuştur. Bir daha da tekrarlandığını göreceğini zannetmem. Çünkü hepimiz kendimizden geçmiştik, hepimiz kendimizi vermiştik. Aklımızda hiçbir yüz, hiçbir iz kalmayacaktır. Gözlerimizde ve hafızamızda yalnız ve daima bir hatıra kalacaktır."³⁷

Belkıs'ın yaşadığı sefahat hayatını haber alan Cafer Paşa, karısını boşamak zorunda kalır. Paşa'nın evinden ayrılan Belkıs, Taksim'deki "Cafer Bey" apartmanına yerleşir. Burada Nafia Nazırı Hayati Bey'le metres hayatı yaşar. Hayati Bey'den ayrıldıktan sonra geçim zorluğu çeken Belkıs, Sürpik Dudu adlı Ermeni kadınının Dolapdere'deki randevu evine düşer. Kısa zaman sonra da "frengi" hastalığına yakalanarak ölür.

36. Beş Hasta Var, s. 127.

37. a. g. e., s. 137.

CAFER PAŞA:

Belkıs'ın kocası Cafer Paşa, Mısırlı bir zengindir. Önceleri Boğaziçi'nde yaşarken, Belkıs'la evlendikten sonra Şişli'ye yerleşmiştir. Romanın genelinde arka planda kalmış bir kahramandır.

HAYATİ BEY:

İttihat ve Terakki hükümetinin Nafia Nazırı olan Hayri Bey'in nerede oturduğu romanda belli değildir. Roman kahramanı Belkıs'la, onun Taksim'deki evinde çok kısa bir süre gayri meşru yaşadığı için bu bölüme almayı uygun bulduk. Romanda, devlet işleri ile ilgilenmeyen, kendini sefahata kaptırmış politikacı tipini temsil eder.

BİR TEREDDÜDÜN ROMANI (Peyami Safa, 1933):

Peyami Safa'nın 1930'lu yıllarda Beyoğlu'nda sürdürülen bohem hayatı anlattığı bu romanın kahramanları, memleketin önde gelen sanatkârları ve edebiyatçılarıdır. Bunun için biz bu romanı ismi belli olmayan kahramanlara göre değil, eserin bütününe göre aldık. Eserin anlatıcısı olan, memleketin tanınmış romancısı da bu sanatkârlar arasındadır. Eser, bütünüyle romancının "Bir Adamın Hayatı" romanının ışığında arkadaşları ile birlikte yaşadığı hızlı hayatını anlatır. XIX. yüzyıl Fransız edebiyatçılarının hayatına özenerek kurulan bu hayat tarzına sahne olan yer ise barları, gazinoları ve eğlence yerleri ile

Beyoğlu'dur. Nitekim bu sanatkarlar Beyoğlu'nda kalırlar³⁸. Romancının "seyyar bir güzel sanatlar kumpanyası" dediği arkadaşlarının arasında en meşhur ressam ve şairler vardır. Gündüzleri "Gayet ağır başlı" ve mazbut görünen bu insanlar, gece yarısından sonra bir araya gelerek "doludizgin" bir hayat yaşarlar. Bir gece yarısı, herkesin uykuda olduğu saatte, yine bu sanatkar topluluğu romancının Tepebaşı'nda oturduğu apartmana gelirler. Romancı da zaten onları beklemektedir. Hep birlikte, kendilerini bekleyen otomobile atlayarak, son sür'at Beyoğlu caddesine çıkarlar. Bu, onlar için hergün tekrarlanan alışılmış bir durumdur. Otomobili kullanan dahil, hepsi içkilidir ve nereye gittiklerini bilmezler:

"Nereye gidiyorlar peki? Bilmemek iyi. Gayeden nefret. Esasen onları heyecanlarının ve ihsaslarının hür oyunu içinde coşturan da bu. Gayeden nefret... Samimi ve hakiki ve dinamik yaşamak budur gibi geliyor onlara."³⁹

Her türlü sosyal ve ahlaki kayıttan uzak sadece "ihtiraslarının" doğrultusunda yaşayan bu insanların en önemli özelliği belirli bir ideale sahip

38. Fikret Adil, romanın yazıldığı yıl çıkan "Asmalı Mescit 74" adlı hatıratında Beyoğlu'nda yaşayan sanatkarların bohem hayatını anlatır. Aralarında Necip Fazıl, İbrahim Çallı, Elif Naci, Peyami Safa ve yazarın kendisinin de bulunduğu sanatkarlar, Beyoğlu'nda adına bohem denilen, gecesi gündüzü belli olmayan derbeler bir hayat sürerler. Beyoğlu'nun bekâr pansiyonlarında alan bu sanatkarların daimi adresleri yoktur. "Bir Tereddüdün Romanı" adlı eserin yazarı da konusunu yukarıda adı geçen sanatkarlarla yaşadığı bohem hayatından almıştır. (Asmalı Mescit 74, İstanbul, 1933, 98 s.)

Salah Bırsel ise "Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu" adlı eserinde, 1900 - 1950 yılları arasında Beyoğlu kahvelerinin müdavimi olmuş sanatkarların günlük hayatlarından kesitler verir. XX. yüzyılın ilk yarısında Türk edebiyatına yön vermiş sanatkarlar, başta Lebon, Markiz, Nisuz olmak üzere Beyoğlu'nun ünlü kahvelerinde buluşarak sanat ve edebiyat sohbetleri yaparlar. Yazar, eserinde bu sohbetlere de yer verir. (Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, Ankara, 1983, 352 s.)

39. Bir Tereddüdün Romanı, s. 70.

olmamalarıdır. İçlerinden birinin resim atelyesine uğrayan bu sanatkârlar, sazlı, sözlü ve içkili eğlencelerini burada devam ettirirler. İnsan hürriyetini engellediği için evlilik kurumuna da karşı olan bu sanatkâr topluluğu, evlenip kendilerinden ayrılan arkadaşlarını şöyle anarlar:

"Eşek, Eşe...k! Şimdi horul horul uyuyorsun, yaşamıyorsun."⁴⁰

Eğlencelerini uyuşturucu ile sürdürmek isteyen sanatkârlar, aralarından iki kişiyi, eroin almak için Beyoğlu'nun ara sokaklarından birine gönderirler. Eroin almaya gidenler atelyeye, Beyoğlu'nda rastladıkları ve uzun zamandır görmedikleri arkadaşları ile birlikte dönerler. Atelyede bulunanlar ise içkinin tesiriyle kendilerinden geçmişlerdir:

"Atelyeye geldikleri zaman şu manzarayı gördüler. Orada kalanlardan ikisi kanepede arkadaşlarına dayanmışlar. Bir tanesi karşılarında yere bağdaş kurup oturmuş. Bir elinde şişe ve öbür elinde kadehle başını sağa sola mütemadiyen sallayıp duruyor. Hiçbir şey konuşmuyorlar. Yeni gelenleri görünce yerlerinden fırladılar. Müthiş bir gürültü koptu. Birbirlerine sarılıyorlar, haykırışıyorlar ve yerlere yuvarlanıyorlardı. Sandalyeler devrildi ve şövalenin üstündeki resim yere düştü."⁴¹

Romanda anlatılan bohem hayatın içinde Üniversitede mühim yerler işgal eden profesörler de vardır. Bunlardan birisi gecenin ilerleyen saatlerinde eğlenceyi bölerek, yaşadıkları bu hayatı anlatan bir eser yazdığını söyler. Eserin bitmiş bölümlerinden birisine "Kaldırımlar" adını vermiştir. İsmi ve muhtevası

40. a. g. e., s. 77.

41. a. g. e., s. 76.

ile Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar" şiirini hatırlatan bu bölüm, bohem hayatının bütün yönlerini anlatır:

"Gece yarısından sonra üçüncü saat. Beyoğlu kaldırımlarındayım. Ağır ağır yürüyorum... Arasına sendeliyorum. Bir tesbihin taneleri gibi havaya dizili ışıklar, ben sendeledikçe sallanıyorlar. Duvarlara çarpıyorum. Söylemeğe ne hacet? Sarhoşum. Duvarlara, sersemlelere, sarhoşlara ve uyku sersemlerine çarpıyorum. Ben, gece yarısı kaldırımlara bayılırım. Gece yarısı kaldırımların hürriyetine, kimsesizliğine vurgunum. Ben de kimsesiz ve hürüm.

Hey... Bütün hayatım onların üstünde geçti, onların, kaldırımların üstünde, bütün hülyalarımı onların üstünde kurdum. O hülyalar ki, hiç biri olmadı. Fakat ben severim onları. Onların üstünde evimde gibiyim. Gelip geçen bütün insanlar misafirimdirler, sanki bahçemde geziyorlar. Bütün dükkânlar ve binalar kendi malım. Ve onları veriyorum, isteyenlere, hırslılara ve mal düşkünlerine. Bana yalnız kaldırımları bıraksınlar yetişir."⁴²

Kendisini "kaldırım çocuğu" olarak nitelendiren yazarın en yakın dostu ise sokak köpekleridir:

"Gece yarısından sonra kaldırımlarda uyumak için kuru bir parça yer arayan etsiz ve tüysüz kuyrukları bile tüysüz, vücutları uzun ve karınları çukur, sıska ve sessiz, filozof ve mütevekkil, aç ve yorgun köpekleri bilir misiniz? Onları ben pek iyi tanırım, onların hayatı benim hayatımdır ve bu en güzel hayattır, inanınız."⁴³

42. a. g. e., s. 79.

43. a. g. e., s. 79.

Kaldırımlarda yaşayan insanların "sefalet, hastalık ve ölüm korkuları yoktur. Çünkü onlar, bu korkuları çoktan aşmışlardır. Kaldırımlar onların hürriyetlerini yaşadığı yegane yerlerdir:

"Hey!... Kaldırımların üstünde ne güzel bağırılır ve şarkı söylenir. Kaldırımların üstünde ne güzel yıldızlara bakılır, arkadaşlarla ne coşkun kahkahalar fırlatılır. Yalnızken ve ağır ağır yürürken, için için ne güzel ağlanır.

Yağmurlu havalarda kaldırımlar ne güzeldirler, rügan gibi parlarlar. Orada gölgemizi görürüz, ruhumuzu sürükleyen iskeletimizin gölgesini ve ıslanmak ne iyidir, harap olmak, sırlıklam ve karmakarışık, vıcık vıcık büzülmüş, tortop, allak bullak ve perişan olmak."⁴⁴

Ayrıca kaldırımlar onların resim ve şiirleri için birer ilham kaynağıdır. Her zaman aradıkları ve ümit ettikleri sonsuzluk fikri, kaldırımlarda gizlidir. Derken sabah yaklaşır, fakat kaldırımların sırrı çözülmüş değildir. Bu arayış yarın gece tekrar başlayacaktır⁴⁵

Romancı, nihayet anlatılan bu hayat tarzını bırakıp "orta yolu" seçmeye karar verir. Türk kültürünün insanı insan yapan bütün değerlere sahip olduğunu idrak eder ve "Halis usaresini mazinin derin köklerinden alan" bir kadınla evlenmeyi düşünür. Fakat bu sırada İtalya'daki kocasını bırakıp Türkiye'ye kaçmış olan Vildan isimdeki bir kadınla tanışır. Vildan'ın İstanbul'a geliş sebebi eserlerinden tanıdığı ve aynı hayat tarzına sahip olduğu romancı ile tanışmak içindir. Mazisi hakkında fazla bir şey bilmediğimiz Vildan, içki ve

44. a. g. e., s. 80.

45. Burada Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar" adlı şiirine telmih yapıldığı açıktır. Peyami Safa adeta, "Kaldırımlar" şiirini açıklar ve ona nazire yazar.

uyuşturucu müptelası, huzursuz bir kadındır. Bu tartışmadan sonra romancı ile aralarında felsefi bir tartışma başlar. Romancı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanların millî kültür ve benliklerinden uzaklaşmasıyla milletlerin bir uğuruma doğru sürüklendiğini savunur. Ona göre, inkırazı önlemenin tek yolu maziden gelen kültür değerlerine tekrar sarılıp, bu değerlerin rehberliğinde geleceğe hamle yapmaktır. Bu düşünceleri kabul etmeyen Vildan ise romancının, hayat tarzını ve dünya tarzını büsbütün değiştirdiğini anlayarak ansızın ortadan kaybolur.

Roman, bir tereddüdün romanıdır. Peyami Safa, romancı olarak takdim ettiği kahramanına yaşattığı teredddlerin sonunda onu, normal hayat çizgisinin başına getirir. Diğer kahramanlar sanki bu noktada yoktur.

İFFET (Cemal Ataç, Bir Kız Böyle Düştü, 1935):

Eserde adı verilmeyen Anadolu'daki bir vilayetin ileri gelenlerinden Mansur Efendi'nin kızı olan İffet, lise çağlarında okuduğu romanların tesiriyle asri yaşamak hevesine düşmüştür. Okuldan çıktıktan sonra aynı vilayette görev yapan Doktor Ekrem Bey ile evlenir. İstanbul'a yerleşen karı koca, asrilik modasına uyarak Harbiye'de bir apartman dairesi kiralarlar. Ev hakkında romanda ayrıntılı bir tasvir yapılmamıştır. Yalnız, evde Rum hizmetçilerin çalıştığını biliyoruz. Ekrem Bey kumar meraklısıdır. Her gece dostlarıyla evinde kumar oynamaktadır. Onun en yakın dostları arasında Hariciyeci Hsn Cemil Bey ve karısı Sevda Hanım'ı gösterebiliriz. Romanda çok az yer alan Romanya Sefareti memurlarından Hsn Cemil Bey de alafrangalık heveslisidir. Uzun yıllar Avrupa'da kalmasının, bunda büyük rolü vardır. Hsn Cemil Bey, karısı Sevda Hanım'ın kendisini başkalarıyla aldatmasını hoş karşılayacak kadar "ileri

görüŖüŖlü"dür. Bu konuda İffet'e söylediği sözler, asriliği ne manada anladığını göstermesi bakımından önemlidir:

"Karım da benim kadar hürdür. O da Ŗayet bu anda benden daha fazla meŖgul olmağa değer birini bulmuŖsa, benimle lüzumsuz yere meŖgul olmak budalalığında bulunmaz."⁴⁶

Bu cevap karŖısında hayli ŖaŖıran İffet, İstanbul'a geldiğine piŖman olur. Fakat iş işten geçmiştir. Artık geriye dönüş mümkün değildir. Doktor Ekrem Bey, kumarda herŖeyini kaybettikten sonra, İffet'i yüzüstü bırakarak ortadan kaybolur. Çaresiz kalan genç kız, Ekrem'in arkadaŖı, iş adamı Vamık Bey'in birlikte yaşama teklifini kabul etmek zorunda kalır. Arasına Vamık Bey'le eğlenmek amacıyla Maksim Salonu'na giden İffet, burada yabancı artistlerin cırılçıplak gösterilerine şahit olur. Yazar, bir akŖam üzeri Maksim Salonu'nda düzenlenen eğlenceyi İffet'in ağızından romanda şöyle anlatır:

"Maksim'e girdik, buğulu, kesif içkili bir hava yüzümüze çarptı, bir locaya oturduk. Ortada kalabalık çiftler ağır bir tango oynuyorlardı. Bunlar bitti, numaralar başladı. Yirmi kadar Macar, Alman, Lehli kızlar cırılçıplak bir halde meydanı işgal ettiler. Herkes çılgıncasına bunları alkışladı. Sonra kızların bir kısmı masalara davet edildi. İçkiler ikrâm olundu. Yine dans başladı, birçok gençler bu çıplak kızların vücuduna yapıŖarak döndüler, döndüler... Saat bire yaklaŖıyordu. Kapıdan bir kalabalık göründü, bunların içinde onbeŖ yaŖından itibaren ellisine kadar insan vardı. Grup grup masalara dağıldılar, birçoklarının aile oldukları, yanlarındaki genç, çocuk denecek kadar genç olanlarından anlaŖılıyordu."⁴⁷

⁴⁶. Bir Kız Böyle DüŖtü, s. 133.

⁴⁷. a. g. e., s. 143.

İffet kısa zaman sonra Vamık Bey'den de ayrılır ve romanda adı verilmeyen bir Ermeni Madam'ın Beyoğlu'ndaki pansiyonunda kalmaya başlar. Romanda, pansiyonun Beyoğlu'nun hangi sokağında bulunduğu hakkında bilgi yok. İffet'in saflığından faydalanan Ermeni Madam, onu, "Paşakızı" adıyla anılan başka bir Ermeni kadının randevu evine satar. Böylece asri yaşamak uğruna Beyoğlu'na yerleşen İffet, içinden çıkamayacağı bir batağa sürüklenmiştir.

DOKTOR EKREM BEY:

İffet'in kocası olan Doktor Ekrem Bey, hakkında romanda fazla bilgi verilmemiştir. Vaktinin çoğunu kumar oynamakla geçiren Doktor, bu alışkanlığı ile İffet'in sonunu hazırlamıştır. Herşeyini kumarda kaybeden Doktor, İffet'e haber vermeden gizlice İstanbul'u terkeder. Romanda adı verilmeyen Anadolu kasabasında meslek hayatını sürdürür.

İffet'in Evine Devam Edenler:

Romanya sefareti memurlarından Hüsnü Cemil Bey ve karısı Sevda Hanım, İffet ve Doktor Ekrem Bey'in en yakın dostlarıdır. Romanda nerede oturduğu belirtilmeyen bu aile de alafrangalık heveslisidir. Hüsnü Cemil Bey'in bu hevesini hangi noktalara götürdüğünü İffet'e ayrılan bölümde temas etmiştik.

Doktor Ekrem Bey'in dostlarından, iş adamı Vamık Bey'in de nerede oturduğunu bilmiyoruz. Doktor'un İffet'i terk etmesini fırsat bilen Vamık Bey, genç kadına metresi olmasını teklif eder. Çaresiz kalan İffet, bir müddet Vamık Bey'le gayri meşru yaşar.

CEVAT BEY (İ. Fahrettin Sertelli, Pınar Başında Ölen Kız, 1938):

Şişli'nin Fındıkçı sokağında oturan Cevat Bey, bir mirasyedidir. Bununla beraber ailesi hakkında romanda bilgi verilmemiştir. Beyoğlu ve Şişli çevresinde uyuşturu ticareti yapan Cevat Bey, bu çevrede, gayri meşru ilişkileri ile de tanınır.

ADNAN (M. Cemal Kuntay, Üç İstanbul, 1938):

Romanın kahramanı Adnan, roman boyunca birkaç mekân değiştirir. Burada onun Nişantaşı'nda oturduğu devreye ağırlık verilecek. Beyoğlu konusundaki bazı tezatlarla işaret edilecektir. Adnan, okul arkadaşları Yahudi Moiz ve Tevfik Hoca ile beraber sık sık eğlenmek için Beyoğlu'nda bulunan bir randevu evine gider. Bunun üzerinde, Üçüncü Bölüm'de ayrıca durulacaktır. Adnan'ın, Beyoğlu hakkında düşünceleri vardır ve romanda çelişkili bir durum sergiler. O, yazmakta olduğu "Yıkılan Vatan" romanında, Beyoğlu'ndan bahsederken burasını "Damarsız ve kansız bir toprak" parçası olarak görür ve devam eder:

"Çamurun bayramlık elbisesini giydiği, taşın sonradan görme olduğu bu caddeler, panayır tiyatrolarına benzeyen bu evler, içinde Konyalı Rum'un Antepli Ermenilerin komita oynadığı odalar. Bu yerde en korkak gözler bir şapkanın gölgesinde korkunç olur ve bir şapkanın altında bu sokaklarda Samatyalı Şarlımanlar, Tatavlı Venedik Dojları dolaşır. Bu tahta bıçaklar, bu mukavva bombalar Moskof bayrağının altında durduğu gün demirden alevdir. Şebinkarahisarlı kadar alaturka dalavereye akli eren bu yerli frenk, eski ter ve lavanta kokan bu kokona, sonra bu konsolos medeniyeti, sonra bu vatansız topraklarında bir damla ecdat kanı gibi cuma günleri bikes dolaşan bayrak.

Sonra yüzünü ağyar gözlerden dizlerinin arasına gizleyen dul kadınlar gibi yıkık Kemerhatun Camii. Beyoğlu fethedilmeyen İstanbul'dur."⁴⁸

Adnan, bu düşüncelerini romanında belirtmekle beraber, gerçek hayatta oraya gitmekten hoşlanır. Hatta o, "Süleymaniye Camiini daha iyi görmek için"⁴⁹ Beyoğlu'na yerleşmiştir. Avukatlık yapmaya başlayan Adnan, kısa sürede zenginleşir. Sürgüne gönderilen Erkanı Harp Müşir'inin kızı Belkıs Hanım'la evlenir ve Nişantaşı'nda bir apartmana yerleşir. Romanda ayrıntılı bir tasvirine rastlayamadığımız evinde lüks hayat sürmeye başlayan Adnan, Hristiyan hizmetçiler tutar ve salonunu "lui kenz" stiline göre döşetir. Adnan'ın evine devam edenler arasında İttihat ve Terakki'ye mensup asker ve politikacılar vardır. Fakat romanda bu kişilerin isimlerine rastlayamıyoruz. Vatan ve hürriyet fikirlerini unutup, kendisini "mondain" hayata kaptıran Adnan, sık sık Beyoğlu'nun en ünlü kumar salonu "Serkl Doryan"da görülür. Tam bir salon adamı olan Adnan, Beyoğlu'nun en meşhur terzilerinden giyinir. Romanda bu terzilerin ve mağazaların ismi verilmemiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan Sarıkamış felâketini, evinde dostlarıyla beraber "elmaslar" üzerinde sohbet eden Adnan'a bir subay ulaştırır:

"Binbaşı, Adnan'a gözlerini dikti.

-Bey, dedi, asker karlı arazide 25 kilometre yürür. Halbuki, askeri Sarıkamış harbinde Enver Paşa 45 kilometre yürüttü.

Adnan Elifi üç defa uzatarak:

48. Üç İstanbul, s. 14.

49. a. g. e., s. 45.

-Caaanın efendim, dedi. Marne muharebesinde Alman askeri günde 60 kilometre yapmıştı.

Binbaşı sustu, Adnan'ın gözlerinin içine baktı:

-Allahuekber dağından ahret görünür. Marne'dan Paris!... Sarıkamış bize 90 bin ölüye mal oldu. Bu ölüler, Şark vilâyetlerinin yayla çocuklarıdır. Uzun boylu, geniş omuzlu ölüler... Emin ol Bey Pamir yaylasında bu kadar gürbüz Türk yetişmemiştir. Az millet Allahına bu kadar dinç ölü göndermiştir.

Binbaşı belli etmeyerek gözlerinin ucunu sildi. Utandı. Çocukluk devri hayattan sayılmazsa, binbaşı ömründe ilk defa ağlıyordu."⁵⁰

Adnan, bu üzüntü karşısında hiç sevmediği Enver Paşa'nın mağlubiyetine için için sevinir.

Mütareke döneminde İttihat ve Terakki'nin iktidardan uzaklaşması üzerine gözden düşen Adnan, karısı Belkis'tan ayrılır. Artık eski zenginliği de kalmamıştır. Daha önce teklifini reddettiği Süheyla Hanım'la evlenmek zorunda kalan Adnan, onun Boğaziçi'ndeki yalısına yerleşir.

BELKIS HANIM:

Abdülhamit devrinin Erkanı Harp Müşiri Kerim Paşa'nın kızıdır. Avrupa'da iyi bir eğitim görmüştür. II. Meşrutiyet'le birlikte babası sürgüne gönderilince Adnan'la evlenir. Romanın seyrinde pek etkili değildir. Mütareke döneminde, Adnan gözden düşünce ondan ayrılır ve Amerika'ya yerleşir.

50. a. g. e., s. 367.

YILDIZ (Sukûfe Nihal, Yalnız Dönüyorum, 1938):

Makedonya'da görev yapan bir Mülkiye memurunun kızı olan Yıldız, babası İhsan Bey'in Jön Türklere yakınlığı sebebiyle sürgüne gönderilmesinden sonra, annesiyle birlikte İstanbul'a gelir. Amcası Ömer Paşa'nın Boğaziçi'ndeki konağına sığınır ve İstanbul'da Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirir. Bu sırada şehir işgal edilir. Vatanseverlerin toplantılarına katılan Yıldız, bunlardan birinde Hasan adlı bir gençle tanışır ve onunla evlenir. Zafer kazanıldıktan sonra Hasan ticaretle uğraşmaya başlayınca Gedikpaşa'dan ayrılarak Şişli'ye yerleşirler. Romanda Şişli'nin hangi sokağında oturdukları belirtilmemiştir. Ayrıca ev hakkında da bir tasvire, evi tanıtacak bilgilere rastlayamıyoruz. Bu yeni çevre, davranışları ve hayat görüşü ile Yıldız'a itici görünür. Çünkü, Beyoğlu ve Şişli çevresi, savaştan yeni çıkmış, yorgun Türk Milletini, layık olduğu yere çıkarmak için çalışacağına, günlerini eğlence ve davetlerle geçirmektedir. Beyoğlu ve Şişli çevresinin Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki durumunu Yıldız, şöyle anlatır:

"İstanbul'da sosyal hayat alabildiğince değişiyor. Kadınlar kara örtülerinden sıyrıldılar. Büyük Otellerde, sefaretlerde sık sık balolar düzenleniyor, buralara Türk kadınları da gitmeye başladı. Beyoğlu'nun her tarafında dans öğrenme salonları açıldı. Buralara koşan koşana, şehirde yepyeni bir kaynaşma var... Terziler erkeklere smokin, frak yetiştiremiyorlar. Olyon'un Kalurisi'nin vitrinlerinden yalancı taşlar, boncuklar, pullar kalmamacasına boşalıyor."⁵¹

51. Yalnız Dönüyorum, s. 11 - 12.

Kısa zaman sonra Hasan, iş arkadaşı Namık Bey'in tesiriyle bu hayatın içine girer. Fakat yanında, Şişli hayatını "batılılaşmanın gülünç taklidi" diye niteleyen Yıldız yoktur. Bu çevrede kendisini "Yalnız" hisseden Yıldız "Harp Öksüzleri Derneği"nin çalışmalarına katılarak avunur. Hasan'la arasındaki bağ, onun, kendisinden habersiz amcasının kızıyla evlenmesi yüzünden büsbütün kopar. Aradığı huzuru ise "her türlü monden etiketlerden ve züppeliklerden" kaçıp, Maltepe'ye yerleşmekte bulacaktır.

HASAN:

Yıldız'ın kocası Hasan'ın mazisi hakkında, romanda pek fazla bilgiye rastlayamıyoruz. Aslen Kayserili olan Hasan, Yıldız'la birlikte Şişli'ye yerleşince burada tanıştığı iş arkadaşı Namık Bey'in teşvikiyle eğlence hayatına dalar. Her yönüyle "monden" yaşamaya çalışan Hasan, kendisini yaşadığı muhite uymaya mecbur hisseder. Bunu yaparken de bazen gülünç durumlara düşer. Madam Mari'nin Tepebaşı'ndaki dans öğrenme salonuna devam eden Hasan, burada öğrendiklerini pekiştirmek için evde komik metodlar uygular. Bu durum Yıldız'ın ağzından romanda şöyle anlatılır:

"Bir gece yatarken kapı aralığından görüyordum. Hasan koluna sigara iskemlesini almış, tıpkı bir kadın gibi kucaklamış, salondaki büyük aynanın karşısında dans ediyor, ara sıra iskemleye doğru eğilip gözlerini de aynadan ayırmayarak tıpkı bir kadına aşıkane sözler mırıldar gibi bir şeyler söylüyor."⁵²

Perapalas'ta düzenlenen baloları katılan Hasan, giyeceği elbiseleri Beyoğlu'nun ünlü terzisi "Piliyuris"ten temin eder. Arkadaşları ile birlikte,

52. a. g. e., s. 26.

Beyoğlu'nda bulunan Roznuvar, Garden Bar ve Moskovit adlı gazinolara devam eden Hasan, geç saatlere kadar buralarda eğlenir. Bolşeviklerden kaçarak İstanbul'a sığınmış Beyaz Rusların işlettikleri bu gazinolarda çalışan kadınlarla, Türk kadınlarını mukayese eden Hasan, "asil" Rus kadınlarını göklere çıkarır. Hasan'ın bu mukayesei Yıldız tarafından romanda şöyle anlatılır:

"Bu kadınların hepsi yüksek ailedenmiş. Kimisi prensesmiş, kimisi bilmem neymiş? Parasız, yersiz, yurtsuz kaldıkları halde bu yabancıellere fütur getirmeden neşelerini kaybetmeden yaşıyorlarmış. Türk kadınları olsa ağlayıp sızlarlar, (Bize ne oldu?) diye gece gündüz somurtup şikayet ederlermiş... Rus kadınlarındaki yüksek metanet, fazilet, hayatı anlama kabiliyeti görülmemiş şeymiş. İstanbul'a neşe ve hayat getirmişler."⁵³

Gece hayatı yüzünden düzensiz yaşamaya başlayan Hasan, Yıldız'dan habersiz, Kadıköylü Raife diye anılan düşmüş bir kadınla beraber olur. Ailesini ihmal eden Hasan'ın Yıldız'la araları bozulur. Fakat o, bu durumdan şikayetçi değildir. Yıldız'dan habersiz amcasının kızıyla evlenmesi ise, herşeyin sonu olur ve ayrılırlar.

NAMIK BEY:

Şişli'de oturan Namık Bey, Hasan'ın iş arkadaşıdır. Romanda, hakkında fazla bilgi verilmeyen Namık Bey yıllarca Avrupa'da kalmıştır. Biz bunu Yıldız'dan öğreniyoruz. Hasan'ı, Beyoğlu ve Şişli hayatına teşvik eden de our. İş hayatında becerikli, atılgan bir yapıya sahip olan Namık Bey, Beyoğlu ve Şişli çevresinde "monden" hayatı iyi bilmesiyle tanınır.

53. a. g. e., s. 116.

İSMET HANIM:

Namık Bey'in karısıdır. Kocasını gibi "monden" hayatını iyi bilen İsmet Hanım, bu özelliği ile çevresine "istihfafla" bakar. İyi giyinmeyi çok seven İsmet Hanım'ın tek arzusu, Beyoğlu ve Şişli çevresinin en güzel kadını olarak görünmektir. Bu ihtirası yüzünden her türlü fedakarlığa katlanan İsmet Hanım, evde bir hizmetçi kadına teslim ettiği çocuğunu günlerce ihmal eder.

MEHPARE (Nezihe Muhiddin, Avare Kadın, 1943):

Romanın kahramanı Mehpare, düşmüş bir kadındır. Çok küçük yaşta ailesinin zoruyla fahişeliğe başlayan Mehpare'nin çocukluğu, Galata'nın "Zakkum Çiçekleri" sokağında geçmiştir. Annesi de düşmüş kadın olan Mehpare'nin babası devamlı içki içmektedir. Ailesi ile kavga ettikten sonra Beyoğlu'nda yaşamaya başlar. Burada, çocukluk arkadaşı Suna'nın kiraladığı bir odada kalır. Suna, Mehpare'nin Galata'dan arkadaşıdır. O da, Mehpare gibi fahişelik yapmaktadır.

Geceleri Beyoğlu'nda "erkek avına" çıkan Mehpare, Rıdvan adında bir kadın satıcısı ile tanışır. Romanda, Rıdvan hakkında fazla bilgi yok. Yaptığı iş, Beyoğlu'nda bulunan randevuhanelere "sermaye" sağlamaktır. Mehpare de, Rıdvan tarafından Madam Mayrik adlı Rum kadınının randevuhanesine satılır. Romanda, randevuhane ve sahibi hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Burada kısa süre sonra verem hastalığına yakalanan Mehpare, bu hastalıktan kurtulamaz ve ölür.

ŞEHİRİKA (T. Aziz Beler, Türedi Ailesi, 1943):

Romanın kahramanı Şehrika, Rumelili zengin müteahhit Sadık Gelvur'un karısıdır. Emekli denizci Rifkî Açıkğöz'ün kızı olan Şehrika, Sadık Gelvur'la ailesinin zoruyla evlenmiştir. Ailesiyle beraber Beyoğlu'nun romanda adı verilmeyen kenar mahallelerinden birinde yaşayan Şehrika, müteahhitle evlendikten sonra, onun Taksim'deki apartmanına yerleşir. Yeni tanıştığı lüks hayata intibak etmek için var gücüyle çalışan genç kadın, Beyoğlu'nda bulunan güzellik enstitüsü "Pelbar"a devam eder. Ayak ve el tırnaklarını düzelttirmek için ise, İstanbul'un en ünlü pedikürçüsü "Bonniçi"ye abone olur. İstemeden yaptığı evliliğinin acısını çıkarmak için kocasının parasını var gücüyle harcayan Şehrika, Beyoğlu'nun en ünlü terzi Madam İren Fayn'dan giyinir. Romanda "sonradan görme" olarak nitelendirilen Şehrika'nın bir günü yazar tarafından şöyle anlatılır:

"Uyanır uyanmaz kalkar, giyinir yalapşap kahvaltısını yedikten sonra kendini sokağa dar atardı. Orası senin, burası benim diye öğle vaktine kadar gezer, loptan yemek yiyecek bir yer bulamadığı takdirde eve dönüp yemeğini yer yemez haydi yine sokağa fırlardı. Sokak süpürgesi kadınların tam bir sembolü gibi gezer gezer, kocasının geleceği saatlerde ancak eve dönerdi."⁵⁴

Beyoğlu çevresinde kendisine yakın tek bir kadın arkadaşı olmayan Şehrika'nın en önemli özelliği giyimine çok dikkat etmesidir. Bu özelliği onda, bir iptilâ hâlini almıştır.

"Kadınların yaratılışlarıyla doğan hoşâ gitmek ihtiyacı Şehrika'da o kadar ileri gitmişti ki, taşkınlığı divaneliğe yaklaşmıştı. Süse ve giyime o kadar merak

54. Türedi Ailesi, s. 93.

sarmıştı ki, giydiği bir eteğin kıvrımları omuzlarına oturttuğu bluzun plilerini çok itina ile hazırlatırdı."55

Zamanının çoğunu alış verişle geçiren şehrika, aldığı eşyaların Avrupa etiketli olmasına özellikle dikkat eder:

"Budalalığı o kadar inkişaf etmişti ki, zincirlik bir lüks delisi olmuştu. mrsz, dayanıksız ve ince Avrupa işi şeylere pahalı olduğu için avuç dolusu para vererek alıyor. Aldıktan sonra verdiği fiyatların tutarını söylemek fırsatını bularak cakasını da mutlaka satıyordu. şıklığına hlel gelmemesi için taşıdığı paketler daima büyük mağazaların isimlerini taşıyan kağıtlara sarılır. Gazete kağıdına sarılı paket taşımak maazallah onun aklından bile geçmezdi."56

Her hareketi gösterişten ibaret olan şehrika, bir ara gitar almak hevesine düşer ve Kurtuluş'ta oturan Vasil adlı Ermeni'den müzik dersleri alır.

Sadık Gelvur'la normal bir aile hayatı olmayan şehrika, sırf modaya uymak için kocasını yeni taşıştığı erkeklerle aldatur. Memleketin nl gazetecilerinden Orhan Canitez'le gayri meşru bir hayat yaşayan şehrika, sevgilisiyle Beyoğlu'nda bulunan Saint Antuan kilisesinde buluşur. Orhan Canitez'den ayrıldıktan sonra Tarık adlı başka bir gazeteci ile beraber olan şehrika, yeni sevgilisinin davetine uyarak onunla birlikte Londra'ya yerleşir.

SADIK GELVUR:

şehrika'nın kocası Sadık Gelvur, zengin bir mteahhittir. Romanda silik bir kahraman olarak karşımıza çıkan Sadık Gelvur, Rumeli'den İstanbul'a

55. a. g. e., s. 93.

56. a. g. e., s. 94.

gelerek Mühendislik Fakülesini bitirmiş, daha sonra da müteahhit olarak iş hayatına atılmıştır. Lüks hayat düşkünü olan Sadık Gelvur'un Taksim'de "Belvü" adında bir apartmanı vardır. Romanda ayrıntılı bir tasvirine rastlayamadığımız apartmanın en önemli özelliği banyo dahil her odasında telefon bulunmasıdır. Sadık Gelvur'un günleri, işi sebebiyle daha çok İstanbul dışında geçer. Bu yüzden romanda fazla yer almamıştır.

NÜVEYRE (T. Aziz Beler, Gecelerin Koynunda, 1944):

Romanın kahramanlarından Nüveyre Hanım, İkinci Dünya Savaşı sırasında zengin olmuş iş adamlarından Ahmet Bali'nin karısıdır. Kocası ile Beyoğlu'nda oturan Nüveyre Hanım "hergün alış verişi, dişçisi, terzisi, kunduracısı, kuaförü olan asrı" bir kadındır. Romanda, Beyoğlu'nda oturdukları söylenmekle beraber, evlerinin hangi sokakta olduğu belirtilmez. Ev hakkında da ayrıntılı bir tasvir yok. Günlerini çoğunlukla alış verişle geçiren Nüveyre Hanım, ikinci çayını Beyoğlu'nun ünlü kahveleriden Lebon'da içmektedir. Nüveyre Hanım'ın her gün saat altıda geldiği ve günün her saatinde tıklım tıklım olan kahvenin görünüşü yazar tarafından şöyle anlatılır:

"Her masanın kendine mahsus gediklisi vardı... Birinde, güler yüzlü sanatkârlar, hiç dedikodu yapmadan kendi alemlerinde tatlı tatlı gülüşüp görüşmektedir. İkincisinde, kendilerini teşhir etmek hevesinde olanlar, lüzumsuz patırtılar yapıp garsonla yüksek sesle konuşurlar. Maksatları sadece nazarı dikkati celbetmektir. Üçüncüsünde, ağır tuvaletli, yaşları geçkin ecnebi kadınları. küçük masalarda işe, kızlarına koca arayan müşkülpesent anneler, çay

tuvaletlerini göstermek isteyen züppe bayanlar, göz ve gülümseme flörtü ile iktifa eden romantik tipler."⁵⁷

Yazar "memlekette, yetişirecek dadı olmadığı için" çocuk doğurmayan Nüveyre Hanım'ın şahsında bütün Beyoğlu kadınlarının hayat görüşünü ortaya koymaya çalışır. Beyoğlu'nda yaşayan kadınların ortak tutkularından bazıları koca aldatmak ve çocuk düşürmektir. Bütün bunları "asriliğin" gereği olarak yapan Beyoğlu kadınları aşıkları ile buluşmak için garsoniyer kiralarlar. Garsoniyer konusunda, romanda adı belirtilmeyen bir arkadaşının Nüveyre Hanım'a yaptığı teklif ise hayli ilgi çekicidir. Nüveyre Hanım arkadaşının garsoniyerini görmek istemektedir:

"Ayol senin de evin demektir. Davete ne hacet. Hattâ istersen bir anahtar da sana yaptırayım da şu ölümlü dünyada biraz da sen eğlen."⁵⁸

Romanda normal bir aile hayatı yaşamayan Beyoğlu kadınlarının, en çok okuduğu kitap ise, Fransızca'dan tercüme "Her Türlü Erkeğe Yüzde Yüz Garantili Aldatma Yalanları"dır. Asrî bir kadının gardrobunda bulunması şart olan (!) bu kitabı okumamak Beyoğlu'nda ayıp sayılır.

AHMET BALI:

Nüveyre Hanım'ın kocası Ahmet Bali, romanda fazla yer almamıştır. Bir iş adamı olan Ahmet Bali, İkinci Dünya Savaşı sırasında stok ettiği malları, halka yüksek fiyatlarla satarak zengin olmuştur.

57. Gecelerin Koynunda, s. 38.

58. a. g. e., s. 38.

İDRİS EFENDİ (E. Ekrem Talu, Cömlekoğlu ve Ailesi, 1945):

Romanın kahramanlarından Aktar İdris Efendi, ailesiyle birlikte Beyazıt'ta mütevazı bir hayat sürmektedir. Fakat bu hayatı, romanda, hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız esnaf arkadaşı Rifat Efendi'den kendisine kalan miras yüzünden birdenbire değişir. İdris Efendi eline geçen parayla lüks hayat yaşamak hevesine düşer. Bu amacını gerçekleştirmek için, ailesiyle birlikte Beyoğlu'nun Ayaspaşa Semtinde "son mimarî üslûbunda yapılmış, balkonu tamamiyle denize hâkim" bir apartmana yerleşir. İdris Efendi'nin yerleştiği daire, yazar tarafından romanda şöyle tasvir edilir

"Daire şipşirindi. Evvelâ ufak bir antreye, oradan da biri salon, öteki yemek odası diye kullanılmağa mahsus içiçe iki göze giriliyordu. Salonun yanı başında bir küçük çalışma odası daha vardı.

Sağ tarafta, arkadaki yatak odalarına ileten bir koridorun boyunca hizmetçi odası, mutfak, kiler, alaturka hela ve nihayet bütün konforu ile banyo dairesi sıralanmıştı. Binanın yüzü caddeye, arkası da denize baktığından, içerisi apaydınlıktı. Duvarları ayrı ayrı açık tonlarda yeni badanalanmıştı."⁵⁹

İdris Efendi'nin yerleştiği "kalüferli, sansörlü ve ısıcak sulu" apartmanda oturanların çoğu gayri müslimdir. Ailenin apartmanda oturan diğer ailelerle pek münasebeti yoktur. Yalnızca İdris Efendi'nin karısı Şazimend Hanım, kapı komşusu Süheyla Hanım'la görüşmektedir. Yeni yerleştikleri eve alışmakta zorluk çeken aile, bazı hadiseler karşısında gülünç duruma düşer. İdris Efendi'nin karısı Şazimend Hanımı incelerken bu hadiselere temas edeceğiz. "Sarıasma" soyadını Beyoğlu'na yerleştikten sonra "Çömlekoğlu" olarak

59. Çömlekoğlu ve Ailesi, s. 38.

değiştiren İdris Efendi, elinde kalan parayla ticaretle uğraşmayı düşünür. Apartmanın kapıcısı vasıtasıyla tanıştığı, Çolak Osep adlı bir Ermeninin yardımıyla bu amacını gerçekleştirir. Beyoğlu'nda adı dolandırıcılığa çıkmış olan Çolak Osep, İdris Efendi'nin saflığından faydalanarak, ondan para sızdırmayı düşünür. İdris Efendi, Çolak Osep'le birlikte Galata'da bir işyeri kiralayarak, stokladıkları malları yüksek fiyatlarla satmağa başlarlar. İdris Efendi, yeni tanıştığı Beyoğlu hayatına uymak için, Beyazıt'ta iken kıldığı beş vakit namazını terk ederek içki içmeye başlar. Bazen de Çolak Osep'le birlikte, Madam Dürük adlı Ermeni kadının Tarlabası'nın Çöplük Sokağında bulunan randevuhanesine devam eder. Yazar, romanda sadece adı geçen Madam Dürük'ün "ticarethanesinin" bulunduğu sokağı şöyle anlatır:

"Adı ile her bakımdan mütenasip Çöplük Sokağı İstanbul Belediyesi'nin ihtimal ki, mevcudiyetinden dahi haberdar olmadığı bir sokaktı. Işıktan, kaldırımdan, bakımdan asla nasibi olmamıştı. Ve bu Çöplük Sokağının gece manzarası o kadar korkunçtu ki, hırsızlar bile oraya saptıktan ürüyorlardı. Bittabi bekçi, polis de pek uğramadığı için Dürük Hanım "beyaz et" ticaretini azami gönül rahatı ile icra edebiliyordu."⁶⁰

Yazar, Madam Dürük'ün randevuhanesini İdris Efendi'nin gözüyle şöyle anlatır:

"Yerde havı dökülmüş bir taban halısı, yüzlerinin rengi solmuş bir kanepe ve koltuk takımı üzerinde yapma çiçekler taşıyan bir Kütahya vazosunun bulunduğu ceviz bir konsol ve ayna, duvarda asılı bir iki tane zevksiz ve manasız resim odanın mefruşatını ve süsünü teşkil ediyordu. Buranın havası da ağırca idi.

60. a. g. e., s. 100.

Ortalığa bir rakı kokusu sinmiş gibi idi. İçeriye girer girmez bu koku âdeta insanın gırtlığına yapışıyordu."⁶¹

Hayatının belli günlerinde Madam Dürük'ün evinde düzenlenen içkili, sazlı, sözlü eğlencelere katılan İdris Efendi, buradaki kadınlara bol bol bahşış dağıtır. İdris Efendi işi daha da ileriye götürerek Madam Dürük'ün evinde kendisine aşırı ilgi gösteren Ayten adlı düşmüş kadına âşık olur. Ayten'le gayri meşru bir hayat yaşamaya başlayan İdris Efendi, metresine Beyoğlu'nda kat tutar. Bu arada düzensiz ve hesapsız hayatı yüzünden işleri de bozulmuştur. Çolak Osep de yaptığı kanunsuz bir işten dolayı hapse düşer. İşleri çekip çeviremeyen İdris Efendi, binbir borç içinde işyerini kapatır. Artık elinde hiçbir şey kalmamıştır. Başına gelen felaketlerin lüks hayat yaşamak merakından kaynaklandığını düşünen İdris Efendi, ailesiyle birlikte Beyoğlu'nu terk ederek, tekrar Beyazıt'a döner.

ŞAZİMEND HANIM:

İdris Efendi'nin karısı Şazimend Hanım, okumamış cahil birisidir. Beyoğlu'na yerleştikten sonra kendisini bambaşka bir dünyada hisseden Şazimend Hanım, uzun süre kenar mahalleli kimliğini üzerinden atamaz. Bazı olaylar karşısında gülünç duruma düşen Şazimend Hanım'ın Beyoğlu'ndaki evde, ilk defa gördüğü bazı eşyalar hakkındaki benzetmeleri hayli ilginçtir. Aşağıdaki parça, onun evde bulunan gömme banyo ve alafranga tuvalet hakkındaki düşüncelerini belirtmektedir:

"(Şazimend Hanım) Odalarda gezerken birdenbire bağırdı:

-Efendi, efendi.

⁶¹. a. g. e., s. 102.

-Ne var?

-Koş gel. Aman pek hoş bir şey.

O tarafa doğru seğirten İdris Efendi sordu:

-Ne imiş o hoş olan?

-Ay pek tuhaf! Sen burasını gördün mü?

-Banyo odasının kapısı açık duruyordu, Şazimend Hanım orada idi. Yere gömme banyoyu kocasına işaret edip

-Bak hamur teknesi var, dedi.

Aktar daha iyi yakıştırdı.

-Hamur teknesi değil o. Belki de çamaşır teknesidir. Baksana kenarında musluklar var."⁶²

Şazimend Hanım'ın alafranga tuvalet hakkında yaptığı benzetme, daha ilginçtir:

"Derken kadın bir çığlık daha kopardı.

-Bak su küpüne. Bembeyaz, tertemiz, üstünde kapağı var! Bir maşrapa olsa duru sudan kana kana içerdim."⁶³

Apartman hayatına kolay kolay alışamayan Şazimend Hanım, Beyoğlu'nda sadece kapı komşusu Süheyla Hanım'la görüşür. Hakkında fazla bilgi verilmeyen Süheyla Hanım, bir mühendisin karısıdır. Süheyla Hanım, Şazimend Hanım'ı Beyoğlu hayatına alıştırmaya çalışır. Her gün kuaföre ve güzellik salonuna gidip gelmeye başlayan Şazimend Hanım, yine Süheyla Hanım'ın tesiriyle, kızı

62. a. g. e., s. 40.

63. a. g. e., s. 40.

Şekure'yi Notr Dame de Sion'a kaydettirir. Kazının yabancı bir okula verilmesine itiraz eden İdris Efendi'ye, Şazimend Hanım şöyle cevap verir:

"Biricik kızımın kısmetine engel mi olacaksın. Bu zamanda erkekler, cahil kadına metelik vermiyorlar. Okumuş olsun istiyorlar. Frenkçe bilsin diyorlar. Alafranga arıyorlar, görmüyor musun? Bütün konu komşunun karıları fan, fon ecnebice konuşuyorlar. Ben de kızımı onlar gibi yetiştirip, yine onlar gibi zengin kocaya vereceğim."⁶⁴

Beyoğlu'na geldikten sonra hareketlerinde serbest kalan Şazimend Hanım, kocasının işlerini de yönlendirmeye başlar. Fakat bu durum fazla sürmez. Çünkü İdris Efendi'nin karısından habersiz yaşadığı düzensiz hayatı yüzünden işleri bozulur. Elinde avucunda bir şey kalmayınca Şazimend Hanım'la birlikte çocuklarını da yanına alarak tekrar Beyazıt'a dönerler.

MADAM DÜRÜK:

Beyoğlu'nun Çöplük Sokağında, 105 Numarada randevuhane işleten Ermeni bir kadındır. Yıllarca bu işi yapmaktadır. Evi defalarca polis tarafından baskına uğradığı halde, Çolak Osep'in araya girmesiyle, her defasında hapse girmekten kurtulmuştur. Evinin kapısını herkese açmayan Dürük Hanım, itibarlı kimselere hizmet vermektedir.

AYTEN:

Hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Madam Dürük'ün randevuhanesinde çalışmaktadır. Başından talihsiz bir evlilik geçtiği için buraya düşmüştür. İdris

64. a. g. e., s. 72.

Efendi'nin kendisine gösterdiği yakınlıktan istifade ederek, ondan epeyce para sızdırır.

SEVKET BEY (Ziya Sakir, Kıralk Kalp, 1944):

Romanda, "iyi kalpli, dürüst" bir insan olarak tanıtılan Şevket Bey, Tophane'de oturan bir iş adamıdır. Karısı ile olan geçimsizliğini bahane ederek, Madam Mannik'in randevuhanesinde tanıştığı Melek adlı düşmüş kadınla bir müddet gayri meşru yaşar. Romanda fazla yer almamıştır.

KENAN BEY (Refik Halit Karay, Anahtar, 1947):

Kenan Bey, memleketin önemli bankalarından Toprakbank'ta yönetici olarak vazife yapmaktadır. Bankanın İzmir şubesinde çalışan Orhan adlı memurun kızkardeşi Perihan Hanım'la evlidir. Önceleri Bomonti'de mütevazı bir evde yaşayan karı koca, çevresindekilere uymak için Taksim'e yerleşirler. Romanda, Kenan Bey'in yerleştiği apartmanın bulunduğu sokak belirtilmemiştir. Yazar, bu çevre değişikliğinin\sebebini romanda şöyle açıklamaktadır:

"Niçin olacak, muhitlerindeki taklid etmişlerdi. "Bizim mevkiimizdekiler öyle yapıyor, biz de onlara benzemeliyiz" diye düşündükleri için, zahir eskiden farkına varmadan öylelerine imrendiklerinden, yapılanı güzel bir şey, zarurî bir şey sandıklarından kibarlık taslamağa can attıklarından dolayı belki de Avrupa taklidi yüksek sosyete kurmayı, rejiminin icabı gördükleri iltimaslı nimetin mukabelesi saydıklarından onu da başardıklarını

anlatmak istediklerinden ötürü, çeşitli sebeplerle, saiklerle işte böyle olmuşlardı."⁶⁵

Kenan Bey, Taksim'deki apartman dairesini en lüks eşyalarla döşetir. Yazar, Kenan Bey ve karısının sırf gösteriş olsun diye pahalı eşyalarla döşettiği evini, romanda şöyle anlatır:

"Kontraplak kaplanarak yapılmış pırıl pırıl cilalı kübik ve modern eşya, son derece sevimsizdi. Küçük salona koydukları Louis Philippe takım da şuna buna modaya uyalım, anlar görünelim diye alınmıştı. Öbür eşya arasında yerini yadırgıyor, manasını kaybetmiş duruyordu. İşte bir vitrin... Antika öteberi ile karmakarışık dolu "bohem"ler "sevr"lerle kötü "portekiz" tabaklar nefis "saks"larla, "çeşmibülbül"ler işportalık "çekoslovaklar"la yan yana işten anlamayanlar eskiden görgüsü olmayanlar tarafından toplanılıp dekor olarak cahilce sıralandığı ne belli."⁶⁶

Kenan Bey ve Karısı Perihan, yeni girdikleri bu çevrede İstanbul'un tanınmış salon adamları ile dostluk kurar. Kendisini büyük bir şair zanneden Sait Fatin, Beyoğlu kadınlarının peşinde koştuğu genç hariciyeci Ekrem Sümergil ve iş adamı Sadi Bey bunlardan bazılarıdır. Evlerinde yukarıdaki şahıslara davetler verirler. Kısa zaman sonra ise Kenan Bey, bu yeni hayatından sıkılmaya başlar. Çünkü o, Beyoğlu çevresini yapmacık davranışlarından dolayı samimi bulmamaktadır. Karısının da kendisi gibi düşündüğünü öğrenince tekrar Bomonti'deki evlerine dönerler.

⁶⁵, Anahtar, s. 35.

⁶⁶. a. g. e., s. 25.

PERİHAN HANIM:

Kenan Bey'in karısı olan Perihan Hanım, mütevazı bir şahsiyete sahiptir. Kenan Bey'in vehimlerinin aksine, kocasına daima sadık kalmıştır. Hatta Beyoğlu'nu terk edip tekrar Bomonti'ye yerleşmelerini isteyen de odur.

Kenan Bey'in Evine Devam Edenler:

Memleketin tanınmış şairlerinden Sait Fatin, Beyoğlu kadınlarının peşinde koştuğu genç hariciyeci Ekrem Sümergil ve iş adamı Sadi Bey, Kenan Bey'in yakın dostlarındandır. Davranışlarında samimi olmadıkları için Kenan Bey tarafından fazla sevilmeyen bu şahsiyetlerin nerede oturdukları ise, romanda belirtilmemiştir.

KAMRAN (Orhan Kemâl, Gâvurun Kızı, 1959):

Romanın kahramanı Kamran, Beyoğlu garajlarının birinde taksi şoförlüğü yapmaktadır. Yirmi yedi yaşında olan Kamran'ın ailesi hakkında romanda fazla bilgi yoktur. "Tarlabası'na çıkan daracık sokakların birisindeki apartmanın bekar odasında" kalan Kamran'ın oturduğu yer hakkında ayrıntılı tasvir yapılmamıştır. Yalnız, ev sahibi ile beraber, Kamran'dan başka bütün kiracıların Rum olduğunu biliyoruz. Yazar, bu durumdan dolayı, insanların, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin beraberce yaşaması gerektiğini, insanları birbirine bağlayan en önemli bağın sevgi olduğunu eserinin bazı bölümlerinde belirtir. Kamran, bir Rum kızı olan Evdoksiya'yı sevmektedir. Anne ve babası kendisi küçük yaşta iken ölen Evdoksiya, Beyoğlu'nda fırıncılık yapan dedesi Barba Komyanos'un yanında kalmaktadır. Azılı bir Türk düşmanı olan Komyanos, bu

beraberliğe karşı çıkar. Her fırsatta iki genci ayırmaya çalışır. Kamran ise, çareyi Evdoksiya'yı kaçırarak, Fener'e yerleşmekte bulur.

BARBA KOMYANOS:

Evdoksiya'nın dedesi olan Barba Komyanos, yetmiş yaşlarında bir ihtiyardır. Gençliğinde, Yunanistan'da Türkler'e karşı yürütülen komitacılık faaliyetine katılan Barba Komyanos aşırı bir Yunan milliyetçisidir ve Türklere kin beslemektedir. Bu yüzden torunu ile Kamran'ın evlenmelerine karşı çıkar. Kamran ile Evdoksiya evlenip Fener'e yerleştikten sonra onları takip eder ve öldürmeye çalışır. En sonunda polisler tarafından yakalanarak hapse girer.

EVDOKSİYA:

Kamran'ın sevgilisi Evdoksiya, dedesinden farklı bir mizaca sahiptir. O, Kamran'ı severken aralarındaki milliyet farkını dikkate almaz. Dedesinin bütün zorlamalarına karşı Kamran'la evlenmekten çekinmeyen Evdoksiya, romanın sonunda Müslüman olur.

GAZETECİ MAHMUT GÜRSOY (Attila İlhan, Kurtlar Sofrası, 1963):

Birlik Gazetesi'nde çalışan Mahmut Gürsoy, Tarlabası'nın Pelesenk Sokağında bulunan bir pansiyonda kalmaktadır. Pansiyonun sahibi Madam Bercuhi Karanfilyan adlı Ermeni bir kadındır. Yazar, Mahmut Gürsoy'un kaldığı Pelesenk Sokağının görünüşünü, gazetecinin sevgilisi Ümit'in gözüyle şöyle verir:

"Arka Beyoğlu'nda bir köşe başını tutmuş, bir kaldırım parçasını kirletmiş, akşam üstü ve Bizans insanları. Altın dişleri kalabalık bir Arap işkembeci Belsoğukluğuna yıkılmış sonsuz bir orospu. En umulmadık sokak içlerinde, en ahlâksız pencerelerin yanbaşıda, şaşırtıcı bir doktor levhası, Doktor Armenak Şipaher!"⁶⁷

Kozmopolit yapısıyla ele aldığı Beyoğlu'nu, Bizans'ın son parçası olarak gören Yazar, bu çevreyi anlatırken şiirinin diliyle konuşmayı da ihml etmez.

Beyoğlu'nda oturmasına rağmen, günlerinin büyük kısmını gazetenin Cağaloğlu'ndaki merkezinde geçiren Mahmut Gürsoy, Demokrat Parti zamanında yapılan bazı yolsuzlukları ortaya çıkaran araştırmaları ile tanınmıştır. Bu araştırmalardan birisi ise, onun sonunu hazırlamıştır.

BÜLENT NEJAT (Orhan Kemâl, Yalancı Dünya, 1966):

Romanın kahramanlarından Bülent Nejat'ın ailesi hakkında fazla bilgimiz yoktur. Genç yaşta Fransa'ya kaçan Bülent Nejat, Paris'te film çevrelerinin ve stüdyoların yakınında bulunmuştur. Türkiye'ye gelince kendisini Paris'te öğrenim görmüş bir rejisör olarak tanıtır. Gerçekte ise öyle bir durumu yoktur. Beyoğlu'nda tanıdığı Emin Civa ile birlikte Civa Film'i kuran Bülent Nejat, aynı zamanda bir dolandırıcıdır. Film çekmek için gittiği, romanda adı verilmeyen Anadolu kasabasında tanıdığı Hayri Girsavaş adındaki fabrikatörü ortak film şirketi kurmaya ikna eden Bülent Nejat, ondan para sızdırmayı düşünür. Yine bu kasabadan Neriman'ı, artist yapacağım diye aldatır. Fakat asker kaçağı olduğundan, Hayri Girsavaş'ın parasına tek başına konmak isteyen Emin Civa tarafından polise ihbar edilir ve tutuklanır.

67. Kurtlar Sofrası, s. 261.

EMİN CİVA:

Beyoğlu'nda bulunan Civa Film'in sahibi olan Emin Civa, Bülent Nejat'la ortak çalışmaktadır. Yeşilçam çağında filmciliğinden çok, dolandırıcılığı ile tanınan Emin Civa, Galatasaray'ın arka sokaklarında bulunan bir garsoniyere sahiptir. Artist olmak hayali ile onun yazıhanesine gelen genç kızlarla burada beraber olur. Çevresine karşı kendisini zengin göstermek isteyen Emin Civa'nın yazıhanesi Bülent Nejat'ın tesiriyle Beyoğlu'nda bir film şirketi kurmak isteyen Hayri Girsavaş tarafından şöyle anlatılır:

"Duvarları çeşitli yerli ve yabancı film afişleriyle kaplı daracık oda, taksitleri ödenememiş zarif möble masalarla doluydu. Nikelajları pırıl pırıl koltuklar, aynı demir, aynı pırıltılar içinde kocaman bir masa. Duvarlardaki yerli, yabancı film afişlerinden çığlık çığlık yükselen acı renkler, tozlu ampulün parlattığı demir eşya, doluymuş gibi gözüken boş film kutuları, fabrikatör üzerinde pek bir etki yapmadı."⁶⁸

Hayri Girsavaş'la orta bir film şirketi kuran Emin Civa, film piyasası hakkında fazla bilgisi olmayan zengin fabrikatörden epeyce para sızdırmayı başarır.

LEYLA (Orhan Kemâl, Sokaklardan Bir Kız, 1968):

Romanın kahramanı Leyla, Beyoğlu'nda bulunan Kelebek Bar'da konsomatris olarak çalışan orta yaşlı bir kadındır. Leyla'nın geçmişi hakkında, romanda etraflıca bir bilgi verilmemiştir. Sadece, Beyoğlu'na gelmeden önce

⁶⁸. Yalancı Dünya, s. 253.

Anadolu'yu dolaşan gezici tiyatroların birinde kantocu olduğunu biliyoruz. Romanda adı verilmeyen Anadolu kasabasında Cemal adlı bir gençle tanışan Leyla, onunla evlenir. Bu evlilikten Nuran adında bir kız çocukları olur. Fakat genç kadın kendisine aşırı derecede ilgi gösteren kocasını sevmemektedir. Onu tiyatro artistleri ile aldatır. Çok sevdiği karısının bu durumunu öğrenen Cemal ilk günler sesini çıkarmaz. Fakat en sonunda dayanamayarak karısının aşıklarından birini öldürerek hapse düşer ve burada ölür. Leyla da kızını yanına alarak İstanbul'a gelir. Romanda tasvirine ve sokağına rastlayamadığımız Tarlabası'ndaki evde yaşamaya başlarlar. İstanbul'a geldikten sonra Beyoğlu barlarında konsomatris olarak çalışan Leyla, vücudunu satarak hayatını kazanır. Romanda, Leyla'nın çalıştığı Kelebek Bar'ın nerede olduğu belirtilmemiştir. Yalnızca barın sahibinin Vedat Bey, müşterilerinin çoğunun da Anadolu'dan İstanbul'a eğlenmek amacıyla gelen ve adına "Hacıağa" denilen kişiler olduğunu Leyla'dan öğreniyoruz.

Leyla'nın tek düşüncesi büyüüp genç kız olan Nuran'ı da kendi hayatının içine çekip ondan faydalanmaktır. Bu amaçla kızından, patronu Vedat Bey'le metres hayatı yaşamasını ister. Bu yolla daha iyi şartlarda yaşayacağını düşünür. Fakat fikrini Nuran'a kabul ettiremez.

NURAN:

Leyla'nın kızı Nuran, annesinden farklı bir karaktere sahiptir. O, babasının hapse girip, orada ölmesinin suçlusu olarak annesini görür. Bu yüzden küçük yaştan itibaren bir türlü annesine samimi şekilde yaklaşamaz. Annesinin hayat tarzını da tasvip etmeyen Nuran, elinden geldiğince, onun hayatından uzak durmaya çalışır. Günlerini Tarlabası'ndaki evde aşk romanları okumakla

geçirir. Bu yönüyle kendisini Beyoğlu hayatından uzak tutan Nuran, namuslu ve dürüst birisiyle evlenmeyi düşünür. Bir gün evlerine gelen Cevdet adındaki denizci ile birbirlerini seven Nuran, kısa süre sonra onunla evlenir. Beyoğlu'nu terk ederek Fener'e yerleşirler.

İNCİ HANIM (İrfan Yalcın, Pansiyon Huzur, 1975):

Romanın kahramanı İnci Hanım, çocukluğu ve gençliği refah içinde geçmiş orta yaşlı dul bir kadındır. Romanda, hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız İnci Hanım, vaktiye Anadolu vilâyetlerinden birinde görev yapmış bir hâkimin kızıdır. Başından tam 12 evlilik geçen İnci Hanım, son kocasından ayrıldıktan sonra yalnız yaşamaya başlamıştır. Beyoğlu'nda kiraladığı "duvarlarından rutubet sızan çok eski" bir evde⁶⁹pturan İnci Hanım, geçimini sağlamak için evini pansiyon olarak kullanmaktadır. Evinde kalanların arasında Sayıştay Müfettişi Mahmut Bey, Üniversite öğrencisi Umut, öğretmenliği bırakarak kitapçılık yapmaya başlamış Arif Bey gibi kimseler vardır. Romanın kahramanlarından Arif Bey, Tarlabaşı'nda bulunan evi şöyle anlatır:

"Burası sonradan yapılmış bir çatı katıydı. Durduğum yerin hemen yanında taraçaya çıkan bir merdiven vardı. Merdivenin üstü yığınla eski eşya doluydu. Kırık bir çini soba, üç beş kucak odun, taş bir ayna, mavi bir oturak. Rutubet kokusu insanın içini bir hoş ediyordu. Her yan kir pas içindeydi. Belli ki yıllardır el değmemiştii hiçbir şeye..."⁶⁹

Evde kalanların çoğunun psikolojik durumları bozuktur. Yalnız Arif Bey, hadiselerle yaklaşma tarzıyla evde herkesin saygı duyduğu bir kişi olarak karşımıza çıkar. Çevresindekilerle müsbet ve tutarlı ilişkiler kuramayan İnci

69. Pansiyon Huzur, s. 9.

Hanım, bir gün beğendiği, sevdiği kimseyi, ertesi gün ağza alınmayacak küfürlerle yerden yere vurabilmektedir. Onun tek düşüncesi evde diktiği çocuk pijamalarını Beyoğlu mağazalarına satıp zengin olmaktır. Günlerini dikiş makinasının başında pijama dikmekle geçirir. Fakat onun bu düşüncesi bir türlü gerçekleşmez. Dikilen pijamalar, mağazalardan alıcı bulmaz. Bu durum İnci Hanımı buhrana sürükler. İçinde bulunduğu ruhî çöküntüyü atlatamaz ve romanın sonunda intihar eder.

ARİF BEY:

Hakkında fazla bilgi verilmeyen Arif Bey, öğretmenliği bırakarak Taksim Sıraselviler Caddesinde açtığı dükkanında kitap satmaktadır. Satılan kitapların niteliği hakkında romanda ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Pansiyonda bulunanların akıl danıştığı Arif Bey, bu yönüyle herkesin saygı duyduğu birisidir.

MÜFETTİŞ MAHMUT BEY:

Sayıştay Müfettişi Mahmut Bey, Ankara'da oturmaktadır. Vazifesi gereği İstanbul'a geldiği zaman İnci Hanım'ın pansiyonunda kalır. Cinsî sapıklığı olan, yaşlı bir kimsedir.

UMUT:

Üniversite öğrencisi Umut, İktisat Fakültesinde okumaktadır. Marksist toplum görüşünü savunan Umut, günlerini okuldan çok fabrika grevlerinde

geçirmektedir. Polisin pansiyona düzenlediği baskınla göz altına alınan Umut hapishaneye düşer.

Görülüyor ki, Cumhuriyet Devri romanlarında Beyoğlu, sağlıklı bir aile yapısına sahip bir mekân olarak işlenmemiştir. Orada, normal bir aile hayatı yoktur. Beyoğlu, batıyı sadece hayat tarzı ve dış şekliyle almaya çalışan insanların yaşadığı yerdir. Asrılık ve modern hayat Beyoğlu'na olan ilgiyi arttırmıştır. Beyoğlu'na yerleşen ailelerin bazıları şehrin kenar semtlerinden gelmiştir. İnsan ilişkileri karşılıklı menfaat temelleri üzerine kurulmuştur. Mağazaları ile tamamen bir lüks tüketim merkezidir. Beyoğlu'nun, insanları kendine çeken en önemli yanlarından biri de eğlence ve sefahat muhiti olmasıdır. Beyoğlu'nda ikamet edenlerin çoğu da semtin bu özelliğinden az veya çok etkilenmekte veya pay almaktadır.

III. BÖLÜM

BEYOĞLU'NA GİDEN ROMAN KAHRAMANLARI

Tanzimat'tan sonra batı tipi hayat tarzının Türkiye'deki merkezi olan Beyoğlu, eğlence yerleri ve mağazaları ile Türk insanı için bir câzibe merkezi haline gelir. Alafranga yaşamak ve batılı hayatı yakından tanımak isteyen Türk insanı, Beyoğlu'na koşar. Devlet ricalinin de teşvikiyle bir moda haline gelen batılı hayat tarzı, yavaş yavaş halkın arasına girer. Beyoğlu'nda gezmek, Beyoğlu mağazalarından giyinmek bir ayrıcalık haline gelir. Meçhul bir saadet olarak telakki edilen alafrangalık, Yenileşme Devri Türk romanının esas konularından birini teşkil eder. Ahmet Midhat Efendi, "Felatun Bey'le Rakım Efendi" romanında, batılılaşmayı sadece dış şekliyle almaya ve anlamaya çalışan kalem efendisi Felatun'un Beyoğlu'nda düştüğü trajik durumu anlatır. Recâizâde Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" romanının mirasyedi kahramanı Bihruz, Beyoğlu mağazalarından başka yerde alış veriş etmez. Hüseyin Rahmi Gürpınar, "Şık" romanında, alafrangalığa özenen Şöhret adlı kalem efendisinin başından geçen komik olayları ele alır. Ahmet Rasim ise, gençlik yıllarında Beyoğlu'nu eğlence ve sefahat yerlerine yaptığı kaçamakları Fuhs-ı Atik adlı eserinde anlatır.

Cumhuriyet Devrinde de aynı özelliğini koruyan Beyoğlu, hayat tarzı ve insanımızın kendisine olan ilgisi ile romancılarımızın vazgeçemedikleri bir mekân olmaya devam eder. Beyoğlu, yalnız ikamet edilen bir mekân değildir.

Esasen onun özelliği, ikamet edilen, ev yapılan, komşularla mahalle hayatı yaşanan bir mekân olmak değildir. Beyoğlu daha çok kendisine alış veriş, eğlenmeye, kaçamak yapmaya gidilen bir mekândır. Kahvehanesi, barı, randevu evi, sineması ve alış veriş yerleri ile insanımızı kendine çeken Beyoğlu'nun bu yönünün tespiti ayrı bir önem taşımaktadır. Böylece Beyoğlu'nu cazibe merkezi yapan nitelikler daha açık bir şekilde görülecektir. Hangi romancılarımız, hangi romanlarında kahramanlarını Beyoğlu'na göndermek ihtiyacını duyuyorlar? Böyle bir ihtiyaç nerden kaynaklanıyor, hangi psikoloji, insanımızı Beyoğlu'na götürüyor? İşte bu suallerin cevabını bu bölümde vermeye çalışacağız.

SADAN (Ben Deli miyim, Hüseyin R. Gürpınar, 1925):

Annesiyle birlikte Şehzadebaşı'ndaki evlerinde oturan Şadan'ın ne işle uğraştığını bilmiyoruz. Aile, din, örf ve âdet gibi toplumun esasını teşkil eden değerlere inanmayan, bunlara karşı çıkan Şadan, görüşleri yüzünden çevresindekilerle anlaşamaz. Onun tek dostu, aynı mahallede oturan Kalender Nuri adında bir esrarkeştir. İki arkadaş günlerini işsiz, güçsüz bir şekilde geçirirler. Ceplerinde para olduğu zaman ise eğlenmek amacıyla Madam Fedrona'nın randevu evine giderler. Şadan'ın eğlenmek için Beyoğlu'na gitmesinin sebebi, kendi ruhî yapısı ile ilgilidir. O, dayanılmaz ve çekilmez bulduğu hayatını, çılgın arzu ve ihtiraslarla renklendirmek için Beyoğlu'na gider. Hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız orta yaşlı bir Rus kadını olan Madam Fedrona, Beyoğlu'nun adı belirtilmeyen bir sokağında randevuhane işletmektedir. "Herşeyden önce derin bir psikolog olan" Madam Fedrona'nın evi fuhuş konusunda Beyoğlu'nda bir numaradır. Yazar, Şadan'ın ağzından bu Rus kadınının işlettiği ticarethanenin özelliklerini romanda şöyle anlatır:

"Madam Fedrona'nın ticarethanesinde fuhşun aleladesiyle kulamparalık¹, sevicilik gibi her şubesi vardır. Zevkiniz her ne ise rahatça yapabilirsiniz. Bu sır dört duvar arasında kapalı kalır. Suçunuza ortak şahıs, oradan başka hiçbir yerde karşınıza çıkmaz. Müessesenin banyoları, arzunıza göre kadın erkek tellâkları ve bir de Kişnof isminde doktoru vardır. Bu fen adamı tüyleri ürpertecek her nevi gayri tabi itirafata karşı pulat gibidir. Kendisiyle karşı karşıya ayıp hiçbir lakırdı yoktur. Her nevi marazi sefaletlerinizi, yaralarınızı açabilirsiniz."²

Fuhşun ve cinsî sapıklığın her yönünü ihtiva eden bu randevuhane, sahasında batıdaki yenilikleri yakından takip etmektedir:

"Madam Fedrona, şehvet illetlerinin hiçbirini ihmal etmemiştir. Erkekliği zayıflamış olanlar için masaj ve mekanik tedaviler yapılır. Bir cimnastik salonu vardır. Burada şehvetin azamî zevk alma kabiliyetini uyandırmak için vücutlara tatbik olunan aletleri görseniz, insan kafasının neler düşünebildiğine şaşar, nefretli bir merakla titrersiniz. Bu salonda erkekliği sönmüş bir adam, bir kaç saat sonra önüne geçilmez bir boğa kesilir."³

Böylesine teşkilatlı bir randevuhaneye girmek ise herkesin harcı değildir. Buraya dahil olmanın bazı şartları vardır:

"Fuhşun en ufunetli karanlık lağımlarına kadar inmekten çekinmeyen Madam Fedrona'nın ticaret evi her müracaat eden hüviyetleri meşuk kimselere

1. Kulamparalık: Homoseksüellik.

2. Ben Deli miyim, s. 81.

3. a. g. e., s. 82.

kapı açmadığı halde darphane gibi işler. Fuhşun hurileri, gılmanlarıyla dolu bu şehvet sarayına dostun dostu tavsiyesiyle girilebilir."4

KALENDER NURİ:

Şadan'ın Şehzadebaşı'ndan arkadaşı olan Kalender Nuri, isminden de anlaşılacağı gibi, işsiz, güçsüz birisidir. Kimsesi olmayan Kalender Nuri, esrar içmeye de alışmıştır. Arkadaşlarının yardımıyla hayatını sürdürür. Kalender Nuri, günlerini Şehzadebaşı kahvelerinde geçirir. Bazen de Şadan'la birlikte eğlenmek amacıyla Beyoğlu'na gider. Yalnız onun bu gidişlerinde ve uğradığı yerlerde yanında hep Şadan vardır. Yukarda Şadan dolayısıyla bu konu üzerinde duruldu. Burada tekrar etmeyeceğiz.

Hüseyin Rahmi, kahramanlarını ucu sapıklığa kadar varan şehvî eğlence ve gösterilerin uygulandığı bir yere gönderir. Onlar, Beyoğlu'na, çılgınlık derecesine varan arzu ve ihtiraslarını tatmin için giderler. Şadan ile Kalender Nuri için Beyoğlu, bir kaçamak yeri de değildir. Herşeye ve her değere kayıtsız olan bu iki arkadaşın nazarında Beyoğlu, hayatlarının bir parçasıdır.

NAZMIYE HANIM VE SALİH (Peyami Safa, Sözde Kızlar, 1925):

Romanın, Şişli'de oturan kahramanlarından Nazmiye Hanım, "zevk düşkün, şuhmeşrep" dul bir kadındır. Bu yolda, oğlu yaşındaki gençlerle ilişki kurmaktan çekinmeyen Nazmiye Hanım, Cerrahpaşa'da oturan ve para için kendinden büyük kadınlarla beraber olan Salih'le Beyoğlu'nda bulanan Madam Panoyat'ın randevuhanesinde buluşur.

4. a. g. e., s. 82.

Nazmiye Hanım Beyoğlu'na sırf gayri meşru ilişkiler için gitmez. O, İstanbul tarafında alış veriş yapmamaya yeminli olduğu için, bütün ihtiyaçlarını "kaliteli" malların satıldığı Beyoğlu mağazalarından karşılar.

Romanda Salih, Nazmiye Hanım'la beraber olmak için bir randevu evine gider. Nazmiye Hanım ise, ayrıca alış veriş için Beyoğlu'nda görülür.

SEMİH ATIF BEY (Hüseyin R. Gürpınar, Billur Kalp, 1926):

İttihat ve Terakki hükümetleri zamanında yaptığı usulsüz işlerle zengin olan Semih Atif Bey, Sirkeci'de ticaretle uğraşmaktadır. Evli olmasına rağmen, kadınlarla düşüp kalkar. Onun, geleceğe ait hiçbir düşüncesi yoktur. Semih Atif Bey, günlerinin çoğunu Madam Savaro adlı İtalyan göçmenin Beyoğlu'ndaki otelinde düzenlenen eğlencelerde geçirir. Kolay para kazanan Semih Atif Bey, bu yolla hayatın tadını çıkarmakniyetindedir. Romanda otelin adı ve bulunduğu yer belirtilmemiştir. Ayrıca Madam Savaro, otelini randevu evi olarak da kullanmaktadır. Fakat burada kendisine bağlı çalışan kadın yoktur. Müşteriler eğleneceği kadınları beraberinde getirmektedirler. Yazar, Madam Savaro'nun otelini, şöyle anlatır:

"Madam Savaro'nun oteli ne oluyordu? Ne umumhane, ne de büsbütün namuslu bir yerdir. İçeride canlı sermaye yoktur. Eğlenmek için oraya çift gelinir. Tuzluca ücretlerle temiz oda, yatak, yemek bulunur. İki sevdalıya rahatça yuva olacak bir yerdir. Piyanolu bir ans salonu, bir de kumar odası vardır."⁵

Madam Savaro'nun oteline herkes giremez. Onun oteline gelenler itibarlı kimselerdir:

5. Billur Kalp, s. 90.

"Madam Savaro, evine cıvık adamları, bayağı sarhoşları, gürültü ve kavgalarıyla öbür müşterilerini rahatsız edecek terbiyeleri şüpheli kaba kimseleri almaz. Onun kibar, çapkın, devamlı tecrübeden geçmiş, yağlı müşterileri çoktur. Basbayağı temiz bir otel gibi kadınsız yatmak için gelen kimseleri de kabul ve memnun eder. İyi bir aşçısı, kadın erkek birkaç hizmetçisi vardır."⁶

Semih Atıf Bey, Madam Savaro'nun otelinde düzenlenen içkili, sazlı eğlencelerden birine yazıhanede çalıştırmak üzere işe aldığı kadınları da getirir. Eğlencesine bunları da sürükler. Bunlardan Mürvet, patronunun bu zorlamaları sonunda intihar edecektir. Mürvet'i tezminin "Beyoğlu'na Düşen Roman Kahramanları" bölümünde inceleyeceğiz.

Semih Atıf Bey için Beyoğlu, bir kaçamak yeridir. Evli olmasına rağmen, ailesiyle ilgilenmeyen Semih Atıf Bey'e göre hayat eğlencedir. Kadınlarla beraber katıldığı içkili, sazlı, sözlü eğlencelerin merkezi ise Beyoğlu'dur.

KENAN BEY (Fazlı Necip, Külhani Edipler, 1926):

Kenan Bey, Tanzimat Devrinde Fransa'da eğitim görmüş gençlerden biridir ve devlet idaresinde meşrutiyet fikrini savnmaktadır. Mısırlı Fazıl Paşa'nın damadı olan Kenan Bey, Boğaziçi'nde oturur. Devrin münevverlerinden Şinasî ve Namık Kemâl'le dostluk tesis eden Kenan Bey, yukarıdaki şahsiyetlerle, Beyoğlu'nda bulunan "Flamme"⁷ adlı kahvede buluşur. Bu kahve, o dönemde

6. a. g. e., s. 90.

7. Flamme Kahvesi: XIX. yüzyılın ünlü kahvelerinden biridir. Daha çok edebiyatçıların uğradığı bir kahvedir. Türklerden çok, azınlıklar devam eder. En önemli özelliklerinden biri de garsonlarının kız olmasıdır (Geniş

siyaset ve edebiyat mahfili durumundadır. Romanın ilerleyen bölümlerinde genç yaşta karısını kaybeden Kenan Bey, teselliye Beyoğlu'nda arar. Buradaki eğlence yerlerine devam eder ve çeşitli kadınlarla ilişki kurar. Sonunda Beyoğlu alemlerinden tanıdığı Marie Louise isimli bir kadına aşık olur ve onu Paris'ten yeni gelmiş bir mürebbiye gibi tanıtarak çocuklarının eğitimi için yalıya aldırır.

Kenan Bey için iki farklı Beyoğlu vardır. O, önceleri Şinasî ve Namık Kemâl'le fikir alış verişinde bulunmak için Beyoğlu'na gider. Bu bakımdan Beyoğlu, siyasî ve sosyal tarihimizde farklı bir anlam kazanır. Üzerinde durduğumuz dönemde Beyoğlu'nun siyasî bir vak'a olarak değerlendirilmesinin, Yeni Osmanlılar vb. teşekküllerin toplantı yeri olarak kullanılmasının başka bir örneğine rastlayamıyoruz. Karısı öldükten sonra ise, Kenan Bey için Beyoğlu'nun mahiyeti değişir. Teselliye kendine göre içkide bulan Kenan Bey, burada tanıştığı kadınlardan birine, çocuklarının eğitimini emanet eder.

AHMET KERİM (Hüküm Gecesi, Yakup K. Karaosmanoğlu, 1927):

II. Meşrutiyet Döneminin İttihat ve Terakki'ye muhalif gazetelerinden Nida-yı Hakikât'ın başyazarı olan Ahmet Kerim, annesiyle birlikte Teşvikiye'de oturur. İttihat ve Terakki'nin muhalefete yaptığı baskı yüzünden huzursuz bir şekilde yaşayan Ahmet Kerim, kendisini sefahata kaptırır. Romanda ismi verilmeyen gazeteci arkadaşları ile Beyoğlu'nda bulunan Nikoli Birahanesi⁸'ne

bilgi için bkz. Salah Birsell, Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, III. Baskı, Ankara, 1983, s. 11).

8. Said Naum Duhanî, Eski İnsanlar, Eski Evler adlı kitabında Nikoli Birahanesi'nden şöyle söz eder:

"Sahibi M. Nikoli, yöneticisi ise M. Epaminondas Lalas'tır. M. Lalas, ünlü Münih Birası "Paulanebraeu Salvatorbrauerei"nin İstanbul temsilcisidir." (II. Baskı, İstanbul, 1982, s. 47)

devam eden Ahmet Kerim, yaşadığı sıkıntılı hayatı içki ile unutmaya çalışır. Romanda, Nikoli Birahanesi'nin nerede ve kime ait olduğu belirtilmemekle beraber, isminden bir Rum tarafından işletildiği anlaşılmaktadır. Ahmet Kerim, burada şarkıcılık yapan Despina adlı Rum kızı ile gayri meşru bir hayat yaşamaya başlar. Despina ile onun Beyoğlu'nda bulunan evinde beraber olur. Romanda evin nerede olduğu belirtilmemiştir. Despina'nın bir gece Osmanlılık ve Yunanlılık hakkında söylediği sözler ise Ahmet Kerim'i oldukça şaşırtır. Rum kızı, vatanının Yunanistan olduğunu söylemekte, Ahmet Kerim ise, İstanbul'da yaşayan herkesi Osmanlı olarak kabul etmektedir.

"-Ne diyorsun Despina! Sen Yunanlı mısın, Sen Osmanlı değil misin?

-Allah göstermesin! Neden Osmanlı olacağım

-Senin nüfus kağıdın yok mu?

-Var ama, ona ne bakıyorsun? Benim gibi daha bir çok Yunanlı'ların da Hamidiye kağıdı var. Ondan ne çıkar. Biz kilisede gideriz, siz de camide gidersiniz. Bizim dilimiz Urumcadır. Sizin diliniz Türkçe'dir.

-Fakat sen burada doğdun, burada büyüdün. Anan, baban da mutlaka burada büyümüşlerdir.

-Doğru, doğru ama, burası neresi? Sen onu söyle bakalım. Sen İstorya (Tarih) okumadın mı vire? Burası eskiden bizim memleketimizdi, siz geldiniz, onu bizim elimizden aldınız. Nasıl ki, Atina'yı, Patras'ı ve bütün Yunanistan'ı almış idiniz, sonradan biz oraları geriye aldık. Şimdi de burasını alacağız. Bak göreceksin, nasıl alacağız. Belkim yarın değil, belkim öbür gün değil. Belkim hatta beş seneden, on seneden sonra değil. Fakat mutlaka bir gün alacağız."⁹

9. Hüküm Gecesi, s. 102, 103.

Despina'nın sözlerine verilecek cevap bulamayan Ahmet Kerim, "Bizans ruhunun" hâlâ canlı bir şekilde yaşadığı Beyoğlu'ndan ayrıldıktan sonra evine dönerken, Beyoğlu'na farklı bir şekilde bakmaya başlayacaktır:

"Beyoğlu bütün bir uzun kış gecesinin kirlerini yutmağa hazır geniş bir lağım gibi açılıyor. Şurada bir süprüntü yığını, orada bir sarhoş kusmuğu, beride küme küme köpek tersleri göze çarpıyordu. Kül rengi aydınlıkta evlerin öyle bir kirli ve isli görünüşü vardı ki, Ahmet Kerim, bunların her birinin içinde ancak gözleri çapaklı bir takım insanların ağızlarının kıyısından salyalar akarak uyuduğunu hayal edebiliyordu... Burada pislik ıslaklıkla karışarak yapışkan bir madde halinde insanın derisine yapışıyor ve sinsi sinsi mesanelerden içeriye sızıyordu. Öyle ki, Ahmet Kerim'in bütün vücudu sanki bulaşık suyuna düşmüş bir sünger gibi idi. Genç adam her adımda bir parça kendisinden iğreniyor bu pisliğin yalnız maddi bir rahatsızlık değil aynı zamanda manevi bir işkence olduğuna hükmediyordu."¹⁰

Ahmet Kerim, herşeyin yabancı olduğu bu muhitten çıkıp, Teşvikiye'deki evine yaklaşırken, uzun bir gurbet hayatından sonra vatanına dönmüş yolcu gibidir. Çünkü burası bir Türk mahallesidir ve kültürünün bütün özelliklerini taşımaktadır. Sokaklarında Beyoğlu'ndaki sarhoş kusmukları yerine lavanta çiçeği kokmaktadır. Buralarda yaşayanlar Frenk sabunlarıyla yıkanmadıkları halde, onlardan daha temizdir.

Bu arada Türk İstanbul ile Beyoğlu'nu mukayese etme imkânı bulur. Bu mukayeseden galip çıkacak olan taraf ise temizliği ve mütevazi hayatı ile Türk İstanbul'dur:

10. a. g. e., s. 106.

"Hele şu anında sessiz, temiz Türk mahallelerinin ruhu üzerinde acayip ve esrarlı bir çekiciliği vardı. Bu mahallelerde herkes çoktan uyanmıştır. İhtiyar nineler soğuk su ile abdestlerini alıp namazlarını kılmıştır. Aile babaları beyaz örtülü sedirlerin üstünde çocuklarıyla diz dize sabah kahvaltısını ediyorlardır."¹¹

Ahmet Kerim, bu geceden sonra bir daha Beyoğlu'na uğramaz. Ortalık yatışınca tekrar gazeteciliğe döner ve Sada-yı Millet gazetesinde çalışmaya başlar.

Ahmet Kerim için Beyoğlu, adeta bir sığınak gibidir. O, günlük hayatın sıkıntılarını içki ile unutmak için Beyoğlu'na gider. Despina ile tanıştıktan sonra bütünüyle kendini sefahataverir. Despina'nın Osmanlılık ve Yunanlılık hakkındaki sözleri ise Ahmet Kerim'i kendine getirir ve bir daha buraya uğramaz.

BAHA BEY (Hüseyin R. Gürpınar, Kokotlar Mektebi, 1928):

Romanın, ikinci derecedeki kahramanlarından Baha Bey, Galata'daki "İşleri Kolaylaştırma Şirketi"nin sahibidir. Eski bir İttihatçı olan Baha Bey, partili olmanın nüfuzunu kullanarak devleti türlü yollardan dolandırmıştır. Zaten, şirketin isminden, Baha Bey'in normal yollardan kazanç sahibi olmadığını anlıyoruz. Romanda, nerede oturduğu belirtilmeyen Baha Bey, Osmanbey'deki "Kokotlar Mektebi"ne bir dost tavsiyesi ile gitmiştir. Karısı ile olan geçimsizliğini bahane eden Baha Bey, "Kokotlar Mektebi"nden kendisine tavsiye edilen Nevvare adlı düşmüş kadınla gayri meşru yaşamaktadır. Metresine Şişli'de "mükellef" bir apartman dairesi kiralayan Baha Bey, yuvasında bulamadığı saadeti bu yolla aramaktadır.

¹¹. a. g. e., s. 107.

NEVVARE:

Roman, kadın kahramanı Ulviye Melek'in "Kokotlar Mektebi"ndeki düşmüş kadınlarından biridir. Romanda, hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Yalnız, fahişeliğin inceliklerini öğrenmek için burada bulunduğu belirtilir.

NERİMAN (Fatih - Harbiye, Peyami Safa, 1931):

Duygu, düşünce ve yaşayış yönünden tam bir Şarklı olan emekli memur Faiz Bey'in kızı Neriman, babası ile Fatih'te oturur. Konservatuarın alaturka bölümüne devam eden genç kız, aynı bölüme devam eden ve babası ile benzer görüşlere sahip Şinasî adlı gençle arkadaşlırlar. Fakat Neriman'ın dünyaya bakışı babası ve Şinasî gibi değildir. O, küçük yaşta romanda adı verilmeyen akrabaları vasıtasıyla Garp tipi hayat tarzını tanımıştır. Yazar, bu durumu ve Neriman'ın yetişme tarzını romanda şöyle anlatır:

"Annesi ve babası ona halis bir Şarklı itiyatları vermişlerdi. Anadolu'da bir çok memuriyetlerde gezen Faiz Bey, Neriman'ı yedi yaşına kadar saf Türk muhitlerinde büyötmüştü. Fakat İstanbul'a yerleştikten sonra Neriman'ın akrabalarından, bilhassa büyük dayısının ailesinden aldığı tesirler bambaşkadır. Galatasaray'dan çıkan ve tahsilini Avrupa'da bitiren büyük dayısı ve kızları Nerimanda Garp hayatına karşı incizap uyandırmışlardı."¹²

Birbirinden farklı iki kültürün etkisi altında büyüyen Neriman'ın, konservatuarın alafranga bölümüne devam eden Macit adlı gençle tanışması, küçük yaştan beri içinde beslediği Garp hayatı ile ilgili heveslerinin uyanmasına

12. Fatih - Harbiye, s. 63.

sebepler olur. Neriman, romanda hakkında fazla bilgi verilmeyen ve alafranga yaşayan Macit'le arkadaş olur. Onunla gizli gizli, Beyoğlu'nda bulunan "Lebon"¹³ adlı kahvede buluşur. Bu kahve, Neriman'ı adetâ büyüler:

"Neriman'ın buraya üçüncü geliyordu. Her seferinde burasını biraz daha beğeniyordu. Herşey temiz, herşey güzel, zevkli bir kadın eliyle döşenmiş küçük bir ev odası gibi ve başbaşa konuşmaya ne müsait! Postacı ve muhallebici gibi yerleri, daima bir dükkân fikriyle beraber düşünmeye alışmış Neriman için bu mahrem küçük salon yepyeni bir şeydi."¹⁴

Bazen de Macit'le birlikte eğlenmek amacıyla Beyoğlu'ndaki Maksim Salonu¹⁵'na giden Neriman, burada, hayatında ilk defa duyduğu kavramlarla karşılaşır. O yılların önemli eğlence merkezlerinden olan Maksim Salonu'nda yabancı sanatçılar çalışmaktadır. Günün moda danslarından "fokstrot"¹⁶'un hâkim olduğu bu salona ait Neriman'ın intibaları ise şöyledir:

13. Lebon Pastanesi: XX. yüzyılın ikinci yarısında İstiklâl Caddesi üzerinde açılan bu pastane, sahibi ile aynı adı taşır. İçinde dört mevsimi gösteren çinileri ile ünlüdür. Namık Kemâl ve arkadaşlarının uğrak yeridir. Daha sonra bütünüyle bir edebiyat mahfili durumuna gelmiştir (Bu bilgileri Salah Birsell'in "Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu" kitabından öğreniyoruz).

14. a. g. e., s. 33.

15. Maksim Salonu: XX. yüzyılın başında Thomas adlı Amerikalı zenci tarafından açılmış bir eğlence yeridir. Herkesin devam ettiği bu eğlence yerinde Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye gelen Beyaz Rus kadınları da konsomatris olarak çalışmıştır. (Geniş bilgi için bkz. Willy Sperco, Yüzyılın Başında İstanbul, Trc.: Remime Köymen, İstanbul, 1989, 120 s.)

16. Fokstrot: 1913 - 1918 yılları arasında çok rağbet gören Kuzey Amerika kökenli bir dans müziğidir. Tilki tırısı manasına gelen fokstrotun ayırıcı özelliği bir dizi hızlı ve ritmik adımdır.

"Kuytu köşelerde renkli abajurlar, sarışın bir kadın başı, bir zil sesi, çığlıklar, sıçrayışlar, alkış, damakta acı bir köpük lezzeti, parlak, sarı bir etek, bir zenci sesiyle daima karışarak hafızaya musallat olan fokstrot nağmesi ve kulağının içinde mutemadi çalan bir cazbant... Masanın beyaz örtüsü üzerine bir kokteyl damlası düşmüştü. Kokteyl... Bu kelimeyi ilk defa dün gece işitti... Kokteyl, kokteyl. Kıpırmızı elbiseli kadın ve erkek. Saat kaç? Herkes sallanıyor. "İsterseniz bir kokteyl daha için!" diyor Macit. Kokteyl, ve hep o zenci sesiyle karışık cazbant."¹⁷

Bir kaçamak şeklinde Beyoğlu hayatını tanımaya başlayan Neriman'ın, artık oradan ayrı kalması mümkün değildir. Konservatuar çıkışlarında arkadaşı Fahriye ile arasına Fatih-Harbiye tramvayına binerek Beyoğlu'na giderler. Beyoğlu'nda gezmek Neriman için bir alışkanlık hâlini almıştır. Fatih-Harbiye tramvayı Fatih'te yaşayan iki insan için farklı bir aleme açılan kapıdır.

"Neriman, Beyoğlu'na çıktığı vakit, halis Türk mahallelerinde oturanların çoğu gibi kendini büyük bir seyahat yapmış sanırdı. Gene Fatih uzakta çok uzakta kaldı. Tramvayla bir saat bile sürmeyen bu mesafe Neriman'a Efgan yolu kadar uzun görünürdü ve Kabil'le New York arasındaki farkların çoğuna İstanbul'un iki semti arasında kolayca tesadüf edilir."¹⁸

Neriman'ın Beyoğlu'nda en fazla dikkatini çeken yerler ise mağazalardır. Genç kız Beyoğlu'na geldiği vakit uzun uzun mağazaların vitrinlerini seyre koyulur. Romanda adı belirtilmeyen bir İtiryat mağazasında gördükleri

17. a. g. e., s. 17 - 18.

18. a. g. e., s. 30.

karşısında çok şaşırان genç kız, insanları sonsuza kadar mutlu yaşatacak herşeyin, bu mağazada bulunduğunu düşünür:

"Bir İhtiyat mağazasının camekânı önünde durdular. Burada herşey tek başına konmuş, zarif bir şişenin tatlı mavisi, kırmızı ipek bir püskül, siyah kadifelerin arasında gizlenmiş ve ampulün yumuşak ziyası, bir günüşün parıltısı gözleri ayrı ayrı çekiyor ve zapt ediyordu, burada herşey, rahat ve mesut insanların kullanmayı adet ettikleri eşyaydı, burası aynı zamanda bir insanın ne kadar mesut olabileceğini hissettiren imkânlarla doğru açılmış pencereydi. Neriman burada her duruşunda, bu pencereden, onların saadetini imrenerek seyrediyordu."¹⁹

Görülüyor ki Beyoğlu, Neriman'ı ışıklı, renkli, cazip vitrinleri, malları ve modern yaşayış şekli ile kendine çekmektedir. Danslar, eğlenceler, onun hayranlık duyduğu yaşayış şekilleridir. Bu anlamda Beyoğlu, bir anlayışı, yeni ve batılı yaşayış şeklini temsil etmektedir. Fakat, Neriman bunun tuzaklar olduğunu, tehlikelerle dolu bulunduğunu anlayacak ve oradan uzaklaşacaktır.

ÇETİNER (Cıplaklar, R. Ahmet Sevengil, 1936):

Millî Mücadele'de şehit olmuş bir ihtiyat zabitanın oğlu olan Çetiner, türlü zorluklarla Tıp Fakültesi'ni bitirir. Kendisini, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yükselmesine adanayan idealist Doktor, sırasıyla Kayseri ve Zonguldak'ta görev yapar. Bulunduğu yerlerde halkın meseleleriyle yakından ilgilenen Çetiner, teyzesinin kendisine bıraktığı mirası almak üzere İstanbul'a dönmek zorunda kalır. Beyoğlu'nda adı verilmeyen bir otelde kalan Çetiner,

19. a. g. e., s. 30.

babasının akrabalarından Vural Gündoğdu'nun Nişantaşı'ndaki evine devam eder. Memleketin ileri gelen iş adamlarından olan Vural Gündoğdu, sosyete herkesin girmek istediği Çıplaklar Birliği'nin kurucuları arasındadır. Genç Cumhuriyet'in güzel yapılı, atletik insanlara ihtiyacı olduğunu savunan bu cemiyet üyeleri için Beyoğlu'nda bir güzellik enstitüsü açmıştır. Ayrıca cemiyetin Heybeliada'da yüzme kampı, Uludağ'da da kayak merkezi vardır. Batıyı, sadece hayat tarzı ile almaya çalışan Vural Gündoğdu ve çevresi, Çetiner tarafından şöyle değerlendirilir:

"Bir cemiyet ki, Şark ~~an~~anesinden ayrılmıştır, Garp kültürü ise bu topluluğu ancak yaldızlı parlak, bir dış tabaka halinde sarmaktadır. Öyle kimseler ki, fikir ihtiyacını pornografik Fransız mecmualarını okuyarak yerine getiriyorlar, san'at zevklerini şehvâni filmlerin seyriyle besleniyor."²⁰

Nişantaşı ve Beyoğlu çevresini batılılaşmayı yanlış anladığı için eleştiren Çetiner, miras işlerinin uzaması yüzünden bir süre daha İstanbul'da kalır. Vural Gündoğdu'nun teşvikiyle kendisini sosyetenin içinde bulan Çetiner, önceleri bu çevreye karşı çekingen davranır. Çünkü onun aklı hâlâ Anadolu'nun bakımsız şehirlerindedir. Beyoğlu ve Nişantaşı çevresinde kendisi gibi düşünen kimse olmayınca yalnız kalır ve yavaş yavaş sosyetenin içine girmeye başlar. Beyoğlu'nun adı verilmeyen salonlarında düzenlenen balolara ve davetlere katılır. Artık hayat tarzlarını tenkit ettiği salon adamlarından biri olmuştur. Daha da ileriye giden Çetiner, Çıplaklar Birliği'nin Beyoğlu'ndaki güzellik enstitüsünde doktor olarak çalışmaya başlar. Süslü ve içinde meçhul saadetler saklayan hayat, Çetiner'in idealizmini ortadan kaldırmıştır. Otelinde yalnız kaldığı zaman hayatının bir muhasebesini yapar ve yaptıkları ile düşünceleri

20. Çıplaklar, s. 237.

arasındaki tezattan dolayı acı duyar. Fakat bu hayatı bırakmak konusunda bir çaba sarfetmez. Çetiner'i tekrar eski haline getirecek hadise yine Beyoğlu'nda gerçekleşecektir. Bir gece hava almak için otelin balkonuna çıkan Doktor sokakta acıklı bir hadiseye şahit olur:

"Aşağıdaki sokakta bir apartman kapısının önüne bırakılmış çöp tenekesini deviren ve eşeliyen köpeklerle savurulmuş bir küfür işitti. Balkonun parmaklığına tutanarak eğilip baktı, perişan bir gölge, insan olması muhtemel, fakat gece yarısından sonra sokakta ve köpeklerle mücadele ederek gıdasını çöp tenekelerinden aramakta olmasına bakılırsa, insanlığından şüphe edilmesi lâzım gelen ayaklı bir sefalet, döküntüleri karıştırıyor, bir takım garip hareketler yapıyor ve galiba tenekeden çıkardığı artık yiyecek parçalarını ağzına atıyordu."²¹

Beyoğlu'nun eğlence yerlerinin çöplüğünde karnını doyurmaya çalışan bu insanın hali Doktor Çetiner'i epeyce düşündürür. Beyoğlu'nun sefil tarafıyla karşılaşan Doktor, bu manzaranın sorumlusu olarak memleketini düşünmeyen, günlerini zevk ve eğlenceyle geçiren sosyete tabakasını suçlar. Yavaş yavaş Beyoğlu'ndan soğumaya başlar. Adı verilmeyen bir barda karşılaştığı hadise ise Beyoğlu'ndan ayrılıp, Anadolu'ya gitmesine sebep olur. Bir gece içki içmek için buraya uğrayan Doktor, yanındaki masada kendisinden söz edildiğini işitir. Masadakiler Çetiner'i, Kayseri'de görev yaparken tanıyan insanlardır ve Doktor'un o zamanki hali ile şimdiki halini mukayese etmektedirler. Bu mukayeseden çıkan acı sonuç karşısında utanan Doktor, artık kesin kararını vermiştir. Memlekette balo verilecek salon olmayışından yakınan insanların arasından çıkıp, Türkiye'nin kalbinin attığı Ankara'ya gidecektir.

21. a. g. e., s. 174.

Beyoğlu, Çetiner için hiçbir zaman yaşanması gereken bir hayatın merkezi olarak gözükmüyor. O, bu çevreyi memleketin meselelerine ilgisiz kaldığı için devamlı tenkit eder. Bir ara Şişli'deki akrabalarının tesiriyle farkında olmadan bu hayatın içine giren Çetiner, yaptığı hatayı çabuk farkederek, Anadolu'ya döner.

ADNAN (Üç İstanbul, Mithat Cemal Kuntay, 1938):

Hukuk Fakültesini bitiren Adnan, hasta annesiyle birlikte Aksaray'da oturmaktadır. Geçim sıkıntısı çeken Adnan, üzüntülerini unutmak için arasıra Beyoğlu'nda bulunan bir randevuhaneye devam eder. Adnan, Üranya adlı Rum kadının işlettiği randevuhaneye giderken yalnız değildir. Yanında, yine kendisi gibi Aksaray'da oturan ve para sıkıntısı çeken okul arkadaşları Yahudi Moiz ile Tevfik Hoca da vardır. Üç arkadaş ceplerinde para olduğu zaman, haftanın belli günlerinde romanda sadece adı geçen Üranya'nın, İbil Sokağındaki randevuhanesine giderler. Eserde randevuhane hakkında tasvire yer verilmemiştir. Üranya'nın evinde sabaha kadar kadınlarla eğlenen Adnan, Yahudi Moiz ve Tevfik Hoca, çoğu kere beş parasız evlerine dönerler.

TEVFİK HOCA:

Ailesi hakkında birşey bilmediğimiz Tevfik Hoca, medresede tam bir Şarklı terbiyesi ile yetişmiştir. Adnan'ın ve Yahudi Moiz'in ısrarları ile ve onlarla beraber Üranya'nın randevuhanesine gider. Bu kaçamaktan çok hoşlanan Hoca, o zamana kadar yaşamadığını düşünür ve kabahati medreseye, dolayısıyla Şark kültürüne yükler. Çünkü Hoca'ya göre Şarkta hayat yoktur. Gerçek hayatı yaşamak için "Şarkın çamurundan" kurtulmak lâzımdır.

YAHUDİ MOİZ:

Adnan'ın okul arkadaşı olan Yahudi Moiz'in kimsesi yoktur. Aksaray'da oturmaktadır. Arkadaşlarının yardımıyla hayatını sürdürür. Daha sonra Avrupa'ya giden Yahudi Moiz, ticaret hayatına atılır ve zenginleşir.

Beyoğlu, Adnan ve arkadaşları için bir kaçamak yeridir. Fuhuş ihtiyaçlarını şehrin Aksaray tarafında karşılayamayan üç genç, Üranya adlı Rum kadının Beyoğlu'nda bulunan randevuhanesine giderler. Adnan'ın Beyoğlu hakkındaki düşünceleri ise bir çelişki arz eder. O, gerçek hayatta gitmekten hoşlandığı Beyoğlu'nu, yazmakta olduğu "Yıkılan Vatan" isimli romanında "Fethedilmeyen İstanbul" olarak görür.

CEMAL VE HALİL EFENDİLER (Beyoğlu Batakhaneleri, 1940):

İstanbul Maarif Kitaphanesinin 1940 yılında neşrettiği "Beyoğlu Batakhaneleri" adlı romanın yazarı belli değildir. Romanın kadın kahramanı Seher, Sirkeci'de bulunan "Belahat" lokantasında garsonluk yapmakta, ayrıca Beyoğlu'nda bulunan Sarıgül Barı için, lokantaya gelen Taşralı tüccarların arasından müşteri avlamaktadır. Bu işin karşılığında ise Beyoğlu'nun hangi sokağında olduğu belirtilmeyen barın sahibi Hamdi Bey'den para almaktadır. İlk zamanlar yaptığı iş kendisine cazip gelir. Fakat, bu insanların bütün kazançlarını burada harcayıp, beş parasız bir şekilde memleketlerine dönmelerinin sebebi olarak kendisini görür ve üzülür. Bir daha bu işi yapmamaya karar veren Seher, avucuna düşen Cemal Efendi ve Halil adındaki taşralı tüccarlara Beyoğlu'nun gerçek yüzünü göstermeye karar verir. Cemal Efendive Halil, arkadaşlarından dinledikleri Beyoğlu hayatını yakından görmek

istemektedirler. Bunun üzerine Seher onlara Beyoğlu'nun büyük bir batakhane olduğunu ve bu batakhanenin kimseye merhameti olmadığını anlatır ve devam eder:

"Beyoğlu, insanların sıhhat ve saadetine yiyip kemiren bir canavardır. Sizin gibi binlerce ve belki de yüzbinlerce insanın servetini, saadetine ve hayatını yalayıp yuttuğu halde daha doymamıştır. Burada bir kadeh rakının, bir saat başbaşa kalınan bir kadının, idam sehпасından daha ağır cezası vardır. Bir idam mahkumu, birkaç dakika zarfında ölür, gider. Lâkin burada işlenen günahın verdiği ceza yıllarca sürer. Hattâ ömrün sonuna kadar devam eder."²²

Seher anlattıklarının doğruluğunu göstermek için onları Sarıgül Barına götürür. Sahnede kadın, erkek herkes yarı çıplak bir şekilde dans etmektedirler. Bunu gören Cemal Efendi'nin Seher'e söylediği aşağıdaki sözler, onun Beyoğlu hayatı karşısındaki hayretini ifâde eder.

"-Allah, Allah... Meğer şu dünyada ne mezhebi geniş adamlar varmış... Hani insanoğluna biraz edep ve hayâ lazım değil mi?... Hadi kadınlar akı kıt mahluklar diyelim... Ya o erkekler utanmıyorlar mı? Sakın yolumuzu şaşırp da, mum söndürenlerin tekkesine gelmiş olmalıyım, hemşire?"²³

Cemal Efendi ve Halil'in çıplak Macar artistlerinin gösterileri sırasında gösterdikleri tepkiler ise hayli ilginçtir:

"Renkli projektör zıyaları altında bir Macar artistin piste koşması onları şaşalattı. Göğsünde sütyen bile olmayan bu çıplak kadını görür görmez, ikisi birden ellerine yüzlerine kapadı.

22. Beyoğlu Batakhaneleri, s. 45.

23. a. g. e., s. 56.

Cemal Efendi:

-Aman buradan kaçalım. Hani vallahi başımıza taş yağacak."24

Bütün bu olanlardan sonra Beyoğlu'nun kedilerine uygun bir yer olmadığını anlayan iki arkadaş Seher'e teşekkür ederek, Sirkeci'deki otellerine dönerler. Ertesi gün de işlerini hallederek İstanbul'dan ayrılırlar.

Beyoğlu, temsil ettiği hayat tarzı ile 19. yüzyılda yaşayan insanların, özellikle de tacirlerin ilgisini çekmiştir. Bu tacirlerden çoğu, Beyoğlu'nun eğlence ve sefahate dayanan hayatını daha önce buraya devam eden arkadaşlarından işitmişlerdir. Hiç tanımadıkları bir aleme şuursuzca atılan bu insanlar, kendilerini bekleyen çeşitli tehlikelerden habersizdirler.

NACİ BEY (Kolkola, N. Nafiz Tepedelenlioğlu, 1944):

Hayatı hakkında romanda fazla bilgi verilmeyen hariciye memuru Naci Bey, uzun yıllar Paris sefaretinde çalışmıştır. Uzun süre Avrupa'da kalmasına rağmen, alafrangalık özentisi içinde olmayan Naci Bey, evlenip yuva kurmak için İstanbul'a gelir. Cumhuriyet'in ilânından on dört yıl sonra İstanbul'a dönen Naci Bey, sosyal hayatı fazlasıyla değişmiş bulur. Beyoğlu'ndaki Tokatlıyan Oteline yerleşen Naci Bey, İstanbul'da değişen hayatı yakından tanır. Beyoğlu ve Şişli çevresinde, memleketin meseleleriyle ilgilenmeyen, günlerini zevk ve eğlence ile geçiren sosyete adlı zümre yaşamaktadır. Uyuşturucu kullanmak, koca aldatmak ve metres hayatı yaşamak bu çevrenin moda alışkanlıklarıdır. Maksim Salonu'nda düzenlenen eğlencelere katılan Naci Bey, kendi insanının

24. a. g. e., s. 57 - 58.

batılılaşmayı hayat tarzının değişmesi şeklinde anlamasına çok üzülür. Çünkü o, farklı bir insan topluluğu ile karşılaşacağını ümit etmiştir. İstanbul'da kısa süre kalan Naci Bey, nereye gittiği belirtilmeyen bir vapura binerek şehirden ayrılır.

Uzun süre Avrupa'da kalmasına rağmen, kendisini Batı tipi hayat tarzına kaptırmamış olan Naci Bey, Cumhuriyet'ten sonra Türkiye'de meydana gelen değişiklikleri görmek için yanlış mekân seçmiştir. Önceden beri eğlence ve sefahat merkezi olan Beyoğlu, Naci Bey gibi kendini memleketin ilerlemesine adanmış idealist insanların yaşadığı yer değildir.

HACIAĞALAR (Beyoğlu Piliçleri, Turan Aziz Beler, 1946):

Romanda genel olarak 1940'lardan sonra İstanbul'a mal almaya gelen Anadolu'lu tacirlerin Beyoğlu maceraları anlatılır. Çoğu ilk defa İstanbul'a gelen ve adına Hacığa denilen bu kişiler, arkadaşlarından medhini işittikleri Beyoğlu'na uğramadan memleketlerine dönmezler. Beyoğlu'nda bulunan randevuhaneler ve eğlence yerleri için bir kazanç kapısı olan bu kişiler, büyük paralar karşılığında eğlenirler. Çoğu, bütün parasını yazarın "Piliç" adını verdiği düşmüş kadınlar uğruna, zevk ve sefa içinde bitirir ve beş parasız memleketlerine dönerler. Yazar, bütün bunları anlattıktan sonra, hacığaların, Beyoğlu'ndaki fuhuş ticaretini nasıl canlandırdıklarını romanda şöyle verir:

"Kıyafetlerinden hiçbir varlık umulmayan Hacığalar, Anadolu'dan İstanbul'a para yemeğe gelen bu günahsız hovardalar, Beyoğlu Piliçlerine rağbeti arttırdıkça berikilerin de bu şiddetli istek karşısında borsası yükseldi. Her türlü vurguncular bu aşradan gelenlere türlü türlü tuzaklar kurdular. Ağaların İstanbul'a para yemeğe gelişi, kadın ticaretiyle meşgul olanları şiddetli bir hırs

ile düşündürüyordu. Kadına ve kıza istek arttıkça kadın ayartan avcılar da patronlara sermaye bulmak işine alabildiğine hız veriyorlardı.

İşten el çekmiş kartaloz kadın müteahhitleri paçaları sıvayarak yeni baştan kadrolarını diriltiyorlardı. Para karşısında ahlâk akideleri eriyip dururken gece hayatlarındaki şehvet alevleri de parlıyor ve cehalet yüzünden sürü sürü masum kızcağızlar ve kadınlar birbiri arkasından felaket çöplüğüne düşüyorlardı."²⁵

Romanda, Anadolu'nun neresinden geldikleri belirtilmeyen Ahmet ile Mehmet adlı tacirler de yukarıda sözü edilen Hacıağalardan ikisidir. İşlerini hallettikten sonra eğlenmek amacıyla Beyoğlu'na çıkan iki arkadaş, Melek adlı bir kadın satıcısının randevuhanesine giderler. Romanda, randevu evinin Beyoğlu'nun hangi sokağında olduğu belirtilmediği gibi, kahramanlar hakkında da fazla bilgi yoktur. Yazar, çalıştırdığı kadınları birer eşya gibi gören randevu evi sahibi Melek Hanım'ın işi hakkındaki düşüncelerini romanda şöyle verir:

"Bu ev sahibi kadın kendisini namuslu bir tüccar mevkiinde görür ve sözde uygunsuz bir hale evinde asla müsaade etmezdi. Onun evi kendi kanaatince, nadide tablolar için bir sergi veya az bulunur güzel biblo ve eşyaların teşhirine mahsus, ancak bir vitrindi. Burada beğenilen bir tablo veya biblo "ücreti mukabilinde alınıp harice götürülebilir. Fakat sergi dahilinde veya yerinde teşhir edilen bu eşyalara kimse parmağını dokunamazdı."²⁶

Burada çalışan kadınların yirmi dört saati ise şöyledir:

25. Beyoğlu Piliçler, s. 33.

26. a. g. e., s. 18.

"0, bu nadide eşyalarını, sermayelerini her gün ancak altıdan dokuza kadar teşhir eder ve geceliğine kiralardı. Sermayelerin ertesi günkü mecburi dönüş saati on iki idi. Kızlar on ikiden altıya kadar istirahat ederler, manikür, pedikürlerini yaparlardı. Kızlar bu altı saat zarfında dışarı çıkmağa ancak civardaki bir yere gitmeğe mezundurlar. Berbere. Saç tuvaleti gayet mühimdi ve behemahal usta bir berber eliyle yapılmalıydı."27

Ahmet ile Mehmet, büyük paralar karşılığında, Melek Hanım'ın "sermayeleri" ile "Eskimiş ve üstünde sigara yanıkları bulunan soluk beyaz perdeli" odalarda beraber olurlar. Buradan çıkınca bu sefer, yine romanda adı verilmeyen içkili bir eğlence yerine giderler. Yanlarında Aysel ve Perihan adlı iki düşmüş kadın vardır. Bu kadınlar eğlence yerleri ile anlaşmalı oldukları için, iki arkadaş yüklü hesap öderler. Hacıağaların bu kadınlarla ilişkisi ise bütün paraları bitinceye kadar devam eder.

KENAN (Anahtar, Refik Halit Karay, 1947):

Memleketin önemli bankalarından Toprakbank'ta yönetici olarak çalışan Kenan Bey, öğle yemeklerini arkadaşlarıyla Beyoğlu'nun en meşhur lokantasında yer. Romanda, Kenan Bey'in arkadaşları ve lokantanın ismi hakkında bilgi verilmemiştir. Buraya devam edenler arasında İstanbul'un tanınmış kişileri de vardır. Yazar, bir öğle vaktinde lokantanın görünüşünü romanda şöyle anlatır:

27. a. g. e., s. 18.

"İstanbul'un belli başlı simalarından çoğu, bu lokantada idi. Lokanta müşterilerinin hepsinde metrdotelden, patrondan, garsondan kendilerine hususî muamele bekleyen ve gördüklerini sanan bir eda göze çarpardı. Herkes "-Ben servet, şöhret, hükümet, nüfuz bakımından ötekine taş çıkarırım" diye düşünüyor gibiydi. Arasına içeriye tanınmamış bir müşteri girerse acayip, acayip süzüyorlar âdetâ "Aramıza girmeğe layık mı?, bizim cinsimizden mi?" manasına birbirlerine bakışıyorlardı."28

Kendilerini mevkileri ve zenginlikleri sayesinde diğer insanlardan üstün gören müşterilerin arasında, zengin olmayıp ta sırf gösteriş için bu lokantaya gelen kişiler de vardır:

"İçlerinde büyük tüccarlar, komisyoncular, her mühim işte baskısı olanlar, gerçek servet sahipleri bulunduğu gibi oraya kazançlarıyla uymaz bir hayat süren köksüz tipler de karışmıştı. O tipler ki, gırtlaklarına kadar borca girmişlerdir, bazen faturalarını zamanında ödeyemeyerek telefonlarının kesildiği bile olmuştur. Çocuklarının kumbarasını kırarak bulduklarını cebine atanlar da işitilmemiş midir? Fakat elbiseleri yenidir, otomobilsiz bir yere gitmezler, kendilerine mahsus dik, yüksekten şişkin bir halleri vardır, bir hal ki, alacaklıyı susturmaya yarar ve bir kere yanılıp ta kredi açmış olanın krediyi kesmesine mani olur."29

Hayatlarındaki tezata rağmen garsonlar tarafından en fazla hizmet edilen müşteriler de bu insanlardır:

28. Anahtar, s. 49.

29. a. g. e., s. 50.

"Tuhafı garsonlar en iyi onlara hizmet ederler, zaten ağızlarının tadını en iyi bilenler de onlardır. Lokantanın çığırtkanlarıdır. Her yerdesözünü ederler ve orada yemek yiyebilmelerini itibarlı adam sayılmalarına kafi görürler."³⁰

Yazar, Beyoğlu'nun lüks lokantası ile öne çıkarmaktadır. Bu lokantanın iki çeşit müşterisi vardır:

a) Gerçekten zengin ve varlıklı olanlar: Onlar, buraya yemek yemeye gelirler. Lokantadaki hizmet, gösteriş, onları memnun etmektedir.

b) Gösteriş olsun diye "caka" satmak için bu lokantalara yemek yemeye gelenler.

Görülüyor ki, her iki halde de "gösteriş" ve "görünme" ön plâna çıkmaktadır.

HASAN (Sokaktaki Adam, Attila İlhan, 1953):

Dünyanın belli başlı büyük limanlarına sefer yapan bir gemide kamarot olarak çalışan Hasan'ın mazisi hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Üniversitedeki Fransız Filolojisi öğrenimini yarıda bırakan Hasan, karamsar bir dünya görüşüne sahiptir. Geçmişten ve gelecekte nefret eden, hali geçiştirmeye çalışan Hasan'ın çalıştığı gemi bir gün İstanbul'a gelir. Bu gelişeye sevinmeyen Hasan, özellikle tarihi yerler hakkında akıl almaz küfürler savurarak, soluğu Beyoğlu'nda alır. Sıkıntılarından kurtulmak ve sarhoş olmak için Apostol adlı Rum'un Balıkpazarı'ndaki meyhanesine giden Hasan'ın yanında, aynı gemide çalışan ve romanda sadece adı geçen arkadaşı Yakup da vardır. Yazar, bir akşam vaktinde, meyhanenin görünüşünü ve Hasan'la Apostol'un yarı Rumca konuşmalarını Hasan'ın ağzından romanda şöyle verir:

30. a. g. e., s. 50.

"Daracık bir sokak döndük. Pasaj gibi bir yer. İki sıralı dükkân ve meyhane. Gayet iri, simsiyah. nankör gözlü bir kedi ayaklarımıza dolaşiyor. Küfrediyorum. Buğulanmış camlar. Apostol altın dişlerini madalya gibi parıldatarak karşılıyor bizi:

-Kalisperas Hasanaki? Sizi hangi rüzgârlar attı böyle?

-Kalisperas Apostoll Tilki dükkânına dönüyor.

Masayı sildi, Rumca sordu: -Apu pu vzikes?

Yakup: - Yassu vre... dedi, apton Pirea...

Apton Pirea, dedim, geçen akşam orada mastika içtik.

Yakup: -Ama ne mastikal... dedi.

Meyhane gümüş takımları gibi pırıl pırıl. Duvardaki tavus kuşu resmini ilk defa görüyor gibiyim. Kuyruğunu yelpazeye benzetmişler. Karşıda iki Rum bağıra bağıra konuşuyorlar. Tezgâhın orada kır saçlı mavi boncuk gözlü çalgıcı. Ne zaman gelsek bu adam aynı yerde, aynı şekilde oturur, mezesiz rakı içer. Sonra neden armonik çalar? Hele de nasıl eski püskü hırıltılı bir armonik? Şeytan bilir! Yine Rum havaları çalıyor: "Nato pori to koritzi" Bu şarkıdan nefret ediyorum. Çalgıcı da nefret ediyor. Dişsiz ve çocuk ağzı titriyor. Allah belâsını versin!

-Meze istemez Apostolaki. Yalnız kavun ve rakı.

-Rakı buzlu olsun.

-Oreste iki gözüm"³¹

Rum şarkılarının çalındığı bu meyhaneden çıktıktan sonra Abanoz Sokağında bulunan randevuhanelerden birine giden iki arkadaş düşmüş kadınlarla beraber olurlar:

31. Sokaktaki Adam, s. 21.

“Doğru on iki numara. Kapıda bıyıklı beyaz saçlı ve müthiş şişman bir kadın. Yanaklarında acayip bir pırıltı. Sofadan orospular. Bacakları çarpık bir mangala apışmış, perişan saçlı bir sarışın. Memelerini ve apışını hayasızca gösteren bir şişko. Ümitle bize bakıyorlar. Yağmurdan hafif ıslanmışım. Yakup hafif ıslanmış yağmurdan. Hemen:

-Melâhat, diye soruyor, nerede Melâhat?

Şişko homurdanıyor: -Yukarda, şimdi gelir.

-Bekleyelim Hasan.

-Bekleyelim.

Yan odaya geçip bekliyoruz. Üç kişi daha var. Gözlerini kızlara dikmiş, dikkatle, şehvetle bakıyorlar. Kızlar gelip gidiyor, dolaşiyor, açık saçık konuşuyorlar.”³²

Beyoğlu'nda Meryem adlı bir fahişe ile dostluk kuran Hasan, onun Sıraselviler'deki apartman dairesine devam eder.Hasan'ın "katlanılmaz" diye nitelendirdiği hayatı Beyoğlu'nda son bulur. İstanbul'dan ayrılacağı günün akşamı Apostol'un meyhanesine giden Hasan, burada karıştığı bir kavganın sonunda bıçaklanarak ölür.

Hasan, İstanbul'da bulunmaktan memnun değildir. Üstelik, İstanbul'daki tarihî yerlere karşı nefretini ifade eden küfürler etmektedir. O, Beyoğlu'na gider. Bu gidişden onun, daha önce de buranın müdavimi olduğunu öğreniyoruz. Onun için Beyoğlu, meyhanesi ve randevu evi ile vardır. .

32. a. g. e., s. 25 - 26.

SELMİN (Pertev Bey'in Üc Kızı, Münevver Ayaşlı, 1968):

Romanın kahramanı Selmin için Beyoğlu'nda iki farklı mekân vardır. O, babası tarafından, bir yanlış anlama neticesinde, Bahariye'deki evden kovulunca patronu Abdülgani Bey'in Tokatlıyan Oteli³³'nde kiraladığı odada kalır. İstemediği halde, patronu ile metres hayatı yaşamak zorunda kalan Selmin, bu hayata mecburen katlanmaktadır. Abdülgani Bey'den ayrıldıktan sonra Madam Eleni adındaki Rum kadının pansiyonuna yerleşir. Romanda sadece adı geçen bu Rum kadının pansiyonu Parmakkapı'dadır. Yalnız yaşamaya başlayan Selmin, abajur yapıp, bunları Beyoğlu mağazalarına satarak hayatını sürdürür. Beyoğlu'nun kozmopolit havası içinde kendisini huzursuz hisseden Selmin, buradan ayrılarak Beşiktaş'a yerleşir. Kiraladığı evin yanında ise, bir Mevlevî dedesi oturmaktadır. Komşularının yardımıyla Arif Dede Efendi'nin derslerine devam eden Selmin, aradığı huzuru tasavvufta bulur.

Selmin'in babası Pertev Bey, çocuklarını Osmanlı terbiyesi ile büyüttüştür. Bu yüzden onun, Beyoğlu gibi gayri müslimlerin yaşadığı bir çevrede rahat etmesi mümkün değildir. Kendi ruhuna yakın bulduğu Beşiktaş'a yerleşen genç kadın, kendisini tasavvufa vererek aradığı huzuru bulmaya çalışır.

Cumhuriyet Devri Türk romanında Beyoğlu, bir eğlence ve sefahat merkezi olmaya devam eder. Şehrin öbür tarafında yaşayan Türk insanı, kendi muhitinde

33. Tokatlıyan Oteli: XIX. yüzyılın sonlarına doğru İstiklâl Caddesi üzerinde Mıgırdıç Tokatlıyan tarafından önce lokanta olarak açılmış, Otel daha sonra ilâve edilmiştir. Eskiden yerinde Paris - Cafe vardı. Binanın komşusu olan Pera Sitesi ve Avrupa Pasajı, Balıkpazarı sokağı ile birleşerek bir pasaj çizgisi oluştururlar (Bu bilgileri de Said Naum Duhanî'nin Eski İnsanlar, Eski Evler kitabından aldık).

yasak ve ayıp sayılan eğlence şekillerini Beyoğlu'nda denemeye çalışır. Beyoğlu'na giden kahramanların en fazla uğradıkları yerler, azınlıklar tarafından işletilen meyhane ve randevuhanelerdir. Bu bakımdan Beyoğlu, bir kaçamak yeri durumundadır. Bazen de kahramanlar kendi şahsî hayatlarından kaynaklanan acı hadiseleri unutmak için Beyoğlu'ndaki eğlence yerlerine devam ederler. İsimleri, müzikleri ve şehvî danslarıyla tamamen kültürümüze yabancı olan bu eğlence yerleri de azınlıklar tarafından işletilmektedir.



IV. BÖLÜM

BEYOĞLU'NA DÜŞEN ROMAN KAHRAMANLARI

Ele aldığımız romanlarda Beyoğlu'nu incelerken karşımıza çıkan en önemli meselelerden biri de "asrîlik" olmuştur. Kısaca modern hayat diye bileceğimiz bu mesele, özellikle genç kızların zihinlerini meşgul etmiştir. Şehrin diğer veya kenar mahallelerinde oturan genç kızlar okudukları romanların, seyrettikleri piyeslerin, filimlerin ve kulaktan duyma sözlerin tesiriyle asrî yaşamak hevesine düşerler. Pahalı elbiseler giymek, apartmanlarda yaşamak, güzellik salonlarına devam etmek, genç kızların belli başlı özlemlerini teşkil eder. Beyoğlu'nda sergilenen bu hayat tarzına sahip olmak için her türlü fedakârlığa hazır olan genç kızları ise çoğunlukla acı bir sürpriz beklemektedir. İşte bu bölümde, ele aldığımız devredeki romanları bu yönden inceleyeceğiz.

Beyoğlu'na düşenler sadece kadınlar, kızlar değildir. Bazen zengin veya herhangi bir sebeple Beyoğlu'nun eğlenceli hayatına kendini kaptıran erkekler de vardır. Bunlar, ancak bütün varlıklarını kaybettikten sonra geldiklere yere dönebilmektedirler. Bunların içinde, yuvaları yıkılan veya onları terkeden erkekler de vardır. Biz bütün bu durumlarda, Beyoğlu'nun celbettiği hayata kendini kaptıran bu erkeklerden de bu bölümde söz edeceğiz.

FİTNAT (Selâhattin Enis, Zâniyeler, 1924):

Romanın kahramanı Fitnat, Konya'dan İstanbul'a geldikten sonra, ailesinin Aksaray'daki evinde değil, teyzesi Münevver Hanım'ın Şişli'deki apartmanında kalır. Şişli'deki sefahat hayatının merkezi durumundaki bu ev, ileri gelen devlet adamlarının ve harp zenginlerinin uğrak yeridir. Şişli çevresinin Savaş sırasındaki rezil hayatını yakından tanıyan Fitnat, bu hayata dahil olmamak için önceleri direnir. Fakat "zevk düşkünü" teyzesinin ısrarlarına dayanamaz ve onun düzenlediği içkili eğlencelere katılır. Yavaş yavaş önceden tenkit etmiş olduğu hayatın içine giren Fitnat, Konya'daki kocasını unutarak bu çevrenin ileri gelenleri ile metres hayatı yaşar. Doktor Mükerrrem Bey ve Harp zengini Muhlis Bey bunlardan ikisidir. Fitnat, sefih hayatı ile yalnızcasükut etmekle kalmamış, bu şekilde yaşadığını öğrenen babasının çıldırarak ölmesine sebep olmuştur.

Fitnat'ın Şişli'ye yerleşmesinin en önemli sebebi, savaş sırasına Şişli'nin Aksaray'a göre daha rahat bir hayat tarzına sahip olmasıdır. Ancak bu rahatlık yüzünden önce Konya'daki kocasını unutacak, daha sonra ise babasının ölümüne sebep olacaktır.

BELMA (Peyami Safa, Sözde Kızlar, 1925):

Cerrahpaşa'da oturan Mustafa Efendi adlı bir imamın kızı olan Belma, lise çağlarında "okuduğu romanların ve seyrettiği piyeslerin tesiriyle" aktris olmaya heveslidir. O, Şişli'de tanıştığı Behiç adlı alafranga gencin, bu hayalini gerçekleştirebileceğini düşünür. Eski hariciyecilerden Nafi Bey'in oğlu olan Behiç, annesi Nazmiye Hanım ve kardeşi Nevin'le birlikte Şişli'de bulunan

konakta oturmaktadır. Biz, Belma'nın Behiç'le münasebetini, onun ölüm düşüşünde, romanın kahramanlarından Mebrüre'yle olan konuşmasından öğreniyoruz. Öğrenimini Viyana'da yapan Behiç, asıl adı Hatice olan Belma'yı Avrupa'da tiyatro tahsili yaptırmak vaadiyle kandırır. Behiç'in sözlerine inanan Belma, onunla gayri meşru yaşamaya başlar. Kısa zaman sonra Behiç'in diğer kadınlarla da ilişkisi olduğunu öğrenince bu vaadinin asılsız olduğunu öğrenir. Fakat iş işten geçmiştir. Çünkü Behiç'ten hamile kalmıştır. Çevreden gizli bir şekilde çocuğunu doğurur. Fakat, Behiç Avrupa'da frengiye yakalandığı için çocuk hastalıklı doğmuştur. Behiç çocuğu istemez ve Belma'nın gözü önünde diri diri toprağa gömer. Bütün bunları içine sindiren Belma, son çare olarak Behiç'ten kendisiyle evlenmesini ister. Behiç hiçbir kadınla evlenemeyeceğini söyleyerek, onu Şişli'deki konaktan kovar. Buna dayanamayan Belma, arkasında Behiç'i yakalatacak bir mektup bırakarak intihar eder. Belma'nın ölürken, Mebrüre'ye söylediği son sözler ise, kendisi gibi "asrî hayat" özlemi içinde evini, ailesini terk eden genç kızlara mesaj niteliği taşımaktadır:

"-Ah Mebrüre benim felaketime habersiz koşan binlerce Müslüman kızına bu karanlık odadan haykırabilsem, kısık ve öksürüklü sesimi duyurabilsem, ah, Mebrüre ne diyeyim? Burada şu karşiki evlerde, başka semtlerde, hattâ uzak yerlerde, deniz aşırı memleketlerde, İstanbul'da ve dışarısında yaşayan bazı genç kızlara: "Heyy yollarını şaşırınlar... Vazifelerini unutanlar... Ne yapıyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Bir adım ilerinizde sizi bekleyen çukurları ve kuyuları görmeden nereye? Nereye diye avazım çıktığı kadar uzun bir çığlık koparabilsem."¹

1. Sözde Kızlar, s. 176.

SALİH:

Belma'nın ağabeyi Salih de kardeşi gibi asrî hayat özlemi içindedir. Kardeşi ile Behiç Bey'in konağında düzenlenen eğlencelere katılır. Behiç'in annesi Nazmiye Hanım'la gayri meşru yaşayan Salih, sefahat düşkünü bu dul kadınla Beyoğlu'nda bulunan Madam Panoyat'ın randevuhanesinde buluşur. Fakat ilişkileri uzun sürmez ve Nazmiye Hanım'la tartışarak ayrılırlar. Cerrahpaşa'ya dönen Salih, Belma'nın başına gelen felaketi öğrendikten sonra ise çıldırır.

Bütün Türk mahallelerinde yaşayan genç kızların ekseriyetinde görülen asrî hayat özlemi, Belma'da "okuduğu romanların ve seyrettiği piyeslerin" tesiriyle başlamıştır. Fakat, dış şekliyle kendisine cazip gelen bu hayat, farkında olmadan sonunu hazırlamıştır. Kardeşi Salih ise asrî hayatın gayri meşru ilişkiler tarafına ilgi duymuş, onun da sonu Belma'dan farklı olmamıştır.

MÜRVET (H. Rahmi Gürpınar, Billur Kalp, 1926):

Romanın ikinci derecedeki kahramanlarından olan Mürvet Aksaray'da oturmaktadır. Bir şehit kızı olan Mürvet, annesi ve kardeşlerine bakmak için Semih Atıf Bey'in Beyoğlu'nda bulunan Madam Savaro'nun otelinde düzenlediği eğlencelerden birine zorla davet edilen Mürvet, burada içki içmeyi reddeder. Fakat etrafta bulunanların zorlamaları sonucunda içki içmek zorunda kalır ve sarhoş olur. Bu şekilde eve dönemeyeceğini düşünen genç kız, kurtuluşu intiharda bulur.

Mürvet, Beyoğlu'na düşmüş diğer kadınlardan farklıdır. Diğer kadınların çoğu lüks hayat özelemlerinin sonucunda, içinden çıkamayacakları bir batağa düştükleri halde Mürvet bu duruma zorla, arkadaşlarının baskısıyla düşmüştür. Namusuna çok düşkün olan genç kız, kendisine yakıştırmadığı bu davranıştan intihar yoluyla kurtulmak ister ve ölür.

SALİH (Peyami Safa (Server Bedi), Sabahsız Geceler, 1935):

Ailesi tarafından küçük yaşta terk edilen Salih, Beyoğlu'nda başıboş bir hayat sürmektedir. O, Madam Roza adlı Ermeni kadının, Tarlabası'nın "çamurlu molozlarla dolu" bir sokağında bulunan pansiyonunda kalmaktadır. Hayatını hırsızlık yaparak sürdüren Salih, burada esrara da alışmıştır. Salih'in hayat macerası oldukça karışıktır. Çünkü o, babasının kim olduğunu bilmemektedir. Ayrı yaşayan annesi Nezahat Hanım ile babası bildiği Nafiz Bey bu konuda farklı isimler vermektedirler. Nezahat Hanım, genç adama babasının Nafiz Bey olduğunu söyler. Büyüka'da oturan Nafiz Bey ise, onun annesinin sevgilisi Doktor Macit Bey'den olduğunu iddia eder. Nafiz Bey'in söylediklerini doğru bulan Salih, ondan, annesi ve Macit Bey'in Ayaspaşa'da oturduklarını öğrenir. Evlerine gittiğinde Macit Bey tarafından türlü hakaretlerle kovulan Salih, onu öldürmeye karar verir. Beyoğlu'nda rastladığı Macit Bey'i usturayla öldürür, kendisi de intihar eder.

Salih'in Beyoğlu'na düşmesi, ailesinin kendini terketmesi ve kimsesiz kalması sonucundadır. Onun için Beyoğlu, rahat ve huzurlu bir mekân değildir. Yaşadığı yer sağlık şartlarına uygun değildir.

CEMİLE (Peyami Safa (Server Bedi), Cumbadan Rumbaya, 1936):

Cumbadan Rumbaya, Peyami Safa'nın, Batılılaşmayı sadece yaşayış tarzıyla almaya çalışan Türk insanının kendi kültüründen uzaklaşmasıyla içine düştüğü buhranları ele aldığı romanlarından (Sözde Kızlar, Fatih-Harbiye v.s.) biridir. Eserde, annesi ve dul kızkardeşi ile Karagümrük'te kendi halinde bir hayatı olan Cemile'nin Beyoğlu macerası anlatılır. Karagümrük ve Beyoğlu yaşayış bakımından birbirinden farklı iki uç noktayı temsil eder. Karagümrük, fakir insanların bir günlük yiyeceği için akşama kadar çalıştıkları Türk semtidir. Beyoğlu ise, her türlü konforu, lüksü içinde barındıran, hayatın daha kolay ve zevkli olduğu bir muhittir. Bu yüzden Beyoğlu, Karagümrük gibi fakir semtlerde yaşayan insanların, özellikle genç kızların devamlı ilgisini çeker. Cemile de bunlardan biridir. Fakir hayatından kurtulup, Beyoğlu'nda lüks içinde yaşamayı hayal etmektedir. Tramvay durağında tanıştığı Tahsin Bey adındaki zengin iş adamının birlikte yaşama teklifini kabul etmesi de, onun bu hayat hakkında ne derece istekli olduğunu göstermektedir. Tahsin Bey, sonradan zengin olmuş Kayserili bir iş adamıdır. İstanbul'daki iş arkadaşlarına özenerek Cemile ile gayri meşru yaşamak istemektedir. Taksim'de yeni yapılmış bir apartman dairesine yerleşen Cemile, annesini ve kızkardeşini yanına alır. Yazar, Cemile'nin Taksim'deki apartmana ilk gelişini ve gördükleri karşısındaki şaşkınlığını romanda şöyle anlatır:

"Taksim'de yeni yapılan büyük bir apartmana girdiler. Cemile şaşırıp kaldı: Düğmelere basınca kapılar kendiliğinden açılıp kapanıyor, pervaneler işleyip rüzgâr veriyor, gizli gizli ve rengarenk ışıklar yanıp sönüyordu. Aman yarabbil.. Cemile gözlerine inanamıyordu, apartman dedikleri bu mudur? Her apartman böyle midir? Cemile gece gündüz bu peri sarayının içinde mi

yaşayacak? Buraya masraf mı dayanır? Parayı Tahsin mi verecek? O kadar zengin mi bu adam? Ne zamana kadar sürer bu saltanat? "Moderenlik" yaşayanlar hep böyle yerlerde mi oturuyorlar? Ay şu camları buzlu, yusuvarlak kapı kenarında duran şey nedir? Ay şu ne? Dolap mı? Böyle dolap olur mu? Ay bu odanın kapısı neredeydi? Cemile'nin tersi mi döndü? Ay bu ne biçim pencere? Nasıl açılır?"²

Gördükleri arşısında şaşkınlığı dile getirilen Cemile için artık "moderen" hayat başlamıştır. Tam bir sonradan görme olan Tahsin Bey, daireyi son model Viyana işi mobilyalarla döşetir. Eve Rum hizmetçiler alınır. Tahsin Bey, muhitine uymak için Cemile'den adabı muaşeret dersleri almasını ve Fransızca öğrenmesini ister. Bu amaçla Ermeni bir hoca tutulur. Ayrıca sosyeteye girmek için bakara, briç ve poker gibi kumar oyunlarının bilinmesi gerekmektedir. Cemile bu oyunları Tahsin Bey'in arkadaşı Nail Bey'den öğrenir. Nail Bey'in kumar hakkındaki düşünceleri ise Cemile'yi hayli şaşırtır. Çünkü ona göre adabı muaşeretin temel şartlarından biri de kumar oynamaktır:

"-Asrî hayatın icabatından biri telakki edildiğini nazarı itibara alacak olursanız frenk tabiriyle oyunun ve bizdeki mukabiliyle kumarın adeta levazımı medeniyeden hele evleviyetle levazımı muaşeretten olduğuna hükmetmemiz lazım gelir."³

Kumar oynamanın medeniyetin gereklerinden biri olarak düşünüldüğü Beyoğlu çevresi, Cemile'ye gerçek yüzünü göstermeye başlar. Zaten Tahsin Bey'in amacı Cemile vasıtasıyla iş çevrelerinden menfaat sağlamaktır. Bu

2. Cumbadan Rumbaya, s. 75.

3. a. g. e., s. 75.

maksatla Cemile'den bazı iş adamlarına yakınlık göstermesini ister. Genç kızın ismini de değiştiren Tahsin Bey, onu çevresine Nahide diye tanıtır. Bütün bu olanlardan sonra, modern hayatın dıştan bakıldığı zaman cazip olmadığını gören Cemile, Karagümrük'teki içten ve samimi hayatını özlemeye başlar. Karagümrük'teki mahallenin kendi evleri ile beraber bir yangın sonucu kül olması ise, Beyoğlu'ndan ayrılması için sebep teşkil eder. Cemile, iyi ve kötü günlerinde birbirlerine daima destek olan komşularının dertlerine ortak olmayı, lüks hayata tercih etmiştir.

Cemile, Karagümrük'teki evlerinin eski olmasından ve insanların fakirliğinden dolayı lüks hayata özlem duymuştur. O, Beyoğlu'na gelirken hayat tarzını değiştirmekle daha mutlu olacağını düşünmüştü. Başından geçen olaylar ise, bu düşüncesinin doğru olmadığını göstermiştir. Çünkü Beyoğlu, hayatı kolaylaştıracak pek çok konforu bünyesinde barındırdığı halde, Karagümrük'teki Türk insanını mutlu yaşatan manevi değerlerden, örf ve adetlerden yoksundur. Cemile de Beyoğlu'nda yaşadığı kısa süre içinde bunun farkına varır ve ait olduğu kültüre döner.

SATILMIŞ EFENDİ (Papeloğlu, Ercüment Ekrem Talu, 1938):

Babıali odacılarından Samsunlu Satılmış Efendi, daireden çıktıktan sonra bazen eğlenmek amacıyla arkadaşı Mehmet Efendi ile Beyoğlu'na giderler. Galata'da bulunan Amerikan Baloz⁴'a giden iki arkadaş içki içerek eğlenirler. Romanda kimin tarafından işletildiği belirtilmeyen bu baloz, Galata'nın en

4. Baloz: Yaşı ilerleyen ve eski güzelliği kaybolan Ermeni fahişelerin işlettiği, çoğu işsiz güçsüz ayak takımının devam ettiği meyhanelerdir. (Reşat Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, 1961, IV. Cilt, s. 2065)

meşhur eğlence yerlerinden biridir. Buraya devam edenlerin çoğu, İstanbul limanına gelen, çeşitli milletlere mensup denizcilerdir. Ayrıca "Ayak takımı" diye nitelendirilen kabadayılar ve belalılar da bu eğlence yerinin müdavimidirler. Yazar, bir akşam vaktine, Satılmış ve Mehmet Efendi'nin gittikleri bu meyhanenin durumunu ve müşterilerin niteliklerini romanda şöyle anlatır:

"Baloz bu saatte تنها idi. Hava kararmadan limandaki vapurların tayfaları, zengin mavnacılar, sayılı hovardalar, belalılar, zevk ve sefahatin bayağı düşkünleri buraya gelmezlerdi. Önce daha ucuz yerlerde kayayı dumanlarlar, karanlık iyice bastıktan sonra da böyle yerlere sırf cila vurmaya düşerlerdi."⁵

Balozda Leh kadınları şarkı söylemektedirler. Ayrıca o dönemin en ünlü kantocularından Peruz da burada çalışmaktadır. İki arkadaş içki içerek sarhoş olurlar. Balozdan ayrıldıktan sonra ise Kemeraltı'nda bulunan randevuhanelere giderler.

Yazar, İstanbul'da fuhşun merkezi diye nitelendirdiği Kemeraltı semtini çalışanlarıyla birlikte şöyle anlatır:

"Kemeraltı'na doğru yürüdüler, aynalı lokantanın önünden içerilere saptılar. O zamanki fuhuş ve sefahat merkezi olan bütün bu sokaklar, akşam oldu da sular karardı mı idi, hummalı bir faaliyete koyulurdu. Birer kattan ve ekseriya birer odadan ibaret ve bir koyun ağılını andıran evlerin kapıları önünde sıralanan şişman biçimsiz, pek azı genç, çoğu kartaloz Lehli karıları, gelip geçen erkeklere en galiz sözlerle takılarak müşteri celbederlerdi.

5. Papeloğlu, s. 48.

Kahvelerde zurna,çifte nara, laterna çaldırarak o gece için mutasavver eğlenterine mukaddime yapan zevk ve safa erbabı, karşıdan karşıya bu kadınlarla yarenlik edip, içlerinden kendilerine eş peylerlerdi. Zaten bu evlerdeki sermayelerin en iyileri sayılı idi ve her birinin de muayyen müşterisi vardı. Bunlardan bir tanesini serbest bulup ta bir gecelik elde edebilmek için günlerce, hatta haftalarca buralara devam etmek gerekirdi."⁶

Burada çalışan kadınların çoğu Rusya ve Avusturya işgalinde bulunan Lehistan'dan gelmişler ve İstanbul'da fuhşun artmasına sebep olmuşlardır.

Satılmış Efendi, piyangodan büyük ikramiyeyi kazanıp, epeyce para sahibi olduktan sonra eğlenmek amacıyla bu defa arkadaşı İzzeti Efendi ile Beyoğlu'nun İbil Sokağında bulunan Madam Ayda isimli Ermeni kadının randevuhanesine devam eder. Romanda sadece adı geçen Madam Ayda'nın randevuhanesinde çalışan Olga adlı Rus kadınına aşık olur. Satılmış Efendi, sevgilisine Tarlabası'nda bir ev tutar. Olga'ya değerli hediyeler alır ve çok para harcamaya başlar. Satılmış Efendi, arasıra Beyoğlu'nun ünlü eğlence yerlerinden Garden Bar'a uğrar. Birinci Dünya Savaşı sırasında Romanya'dan gelen Lehman adında bir Yahudi tarafından işletilen Garden Bar'da çalışan kadınların hepsi Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelmiştir. Savaş sırasında Beyoğlu'nda Garden Bar gibi pek çok eğlence yeri açılmıştır. Fakat diğerlerinin ismine romanda rastlayamıyoruz. Yazar, savaş sırasında açılan bu eğlence yerlerinin o günkü durumunu ve savaş hali ile eğlenmek arasındaki tezadı romanda şöyle anlatır:

"Osmanoğullarının payitahtında harbin o zorlu günlerinde hastahaneden ziyade bar açılmıştı. Berlin'den kalkıp, Viyana'dan Peşte'den Sofya'ya dolaşarak

6. a. g. e., s. 51 - 52.

İstanbul'a gelen her Balkan treninden, cephane ve silahtan ziyade kafeşantan artistleri çıkıyordu."⁷

Bu eğlence yerlerini açanların hepsi yabancıdır. Garden Bar'ın sahibi Yahudi Lehman, bunlardan biridir:

"Eğlenti yerleri açıp işletmek hususunda Türkiye'de bir eşine daha tesadüf edilmemiş olan Romanya Yahudilerinden meşhur Lehman bu mebzul vasıtalar sayesinde Paris'in en nâmdâr kafeşantanlarıyla omuz öpüşebilecek bu Garden Bar'ı kurmuştu. Vurulmuş askerlerin yaralarını sarmak için adi ispirto bulmakta zahmet çekilen bir zamanda o sandık sandık şampanya yaratıyordu. Ve bu sihirli şarapla para, Garden Bar'da Tanrı'nın gecesi su gibi akardı."⁸

Kazandığı parayı Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde harcayan Satılmış Efendi, elinde avucunda bir şey kalmayınca sevgilisi Olga tarafından terk edilir. Beyoğlu'nda parasız yaşanmayacağını anlayan Satılmış Efendi, çaresiz bir şekilde memleketi olan Samsun'a dönmek zorunda kalır.

Satılmış Efendi için Beyoğlu bir eğlence merkezidir. O, Beyoğlu'na piyangodan kazandığı parayla eğlence yerlerinde harcamak üzere gider. Fakat, uğrunda hiç emek sarfetmeden kazandığı para, onun gayri meşru zevklerini bir süre karşılamaya yetecektir.

7. a. g. e., s. 230.

8. a. g. e., s. 230.

TÜRKAN (Peyami Safa (Server Bedi), Uçurumda Bir Genç Kız, 1940)

Annesi ile Beşiktaş'ta oturan Türkân, lise son sınıfta okumaktadır. Babası küçük yaşta öldüğü için ailenin geçimini üzerine alan Türkân, boş zamanlarında bir terzihanede çalışmaktadır. Türkân'ın çalıştığı terzihane Madam Kalyopi adlı Rum kadınına aittir ve Beyoğlu'nun arka sokaklarından birinde bulunmaktadır. Burada çalışan kadınların ve kızların çoğu Rumdur. Yazar, Türkân'ın arkadaşları Feriha ve İclâl ile bu terzihanenin bulunduğu sokağa ilk gelişini romanda şöyle anlatır:

"Türkan yürüdü. Fakat bu sokakta herşey onu korkutuyordu. Bu karanlık, bu tenhalık, bu cepheleri bir duvar gibi dümdüz, küçük pencereli, kara suratlı, harap taş evler, bu ağır süprüntü ve çöp kokusu, bu pis ve bozuk kaldırımlar. Başını yukarı kaldırdı. Bu dar sokakta evler ne yüksek, gökyüzü ne uzak ve ne az. Derinlere doğru kaçan, uzun, dar ve uçuk bir mavilik. Hiçbir pencerede hayat yoktu. Ne bir insan başı, ne bir saksı ne de ipe serili bir çamaşır. Caddenin gürültülerini donduran bu sessiz, hareketsiz ve güneşsiz sokakta oturan var mıydı? Türkan düşündü: "Bu evlerde can çekişmekten başka birşey yapılmaz."⁹

Türkân'ın Beyoğlu'nun arka sokaklarından birinde gördüğü yukarıdaki manzara hemen hemen bütün romanlarda karşımıza çıkmaktadır. Hiçbir canlılık belirtisi bulunmayan bu sokaklar, kahramanlar üzerinde olumsuz tesirler bırakmaktadır. Genç kızın terzihanenin bulunduğu apartmanda gördükleri de iç açıcı şeyler değildir:

"Küf kokan dar ve uzun bir taşlığa girdiler. Rum kızı sokak kapısını kapayınca birbirlerini göremez olmuşlardı. Gözleri karanlığa alışıncaya kadar beklediler. Rum kızı önlerine düştü. Dik bir merdivenin yırtık muşambaları

⁹. Uçurumda Bir Genç Kız, s. 4.

ayağa takılan dar basamakları çıktılar. Bu katta ağır bir kireç ve helâ kokusu birbirine karışıyordu. Terzinin katı soğan kokuyordu. Yerde kumaş parçaları, makine sesi ve kapısı açık bir odada çalıştıkları görülen dikişçi kızlar Türkân'ı biraz teselli etti."¹⁰

Terzihanenin sahibi Madam Kalyopi ile anlaşılan Türkân, okul çıkışlarında buraya gelerek çalışmaya başlar. Madam Kalyopi burayı terzihane adı altında randevuhane olarak kullanmaktadır. Fakat genç kızın bundan haberi yoktur. Bir gün polis, terzihaneye baskın düzenler. Diğer kadınlarla birlikte Türkân'ı da karakola götürürler. Bu hadise yüzünden sinir krizleri geçiren Türkân, terzihanede ustabaşı olan Kâmile Hanım adlı iyi kalpli kadının doğruyu söylemesiyle serbest bırakılır ve Beyoğlu uçurumuna düşmekten kurtulur.

Türkân, Beyoğlu'na modern hayatı temsil ettiği için gitmez. O, boş zamanlarında dikiş dikerek eve bir gelir temin etmek düşüncesiyle Beyoğlu'nda çalışmayı kabul etmiştir. Fakat her ne sebeple olursa olsun Beyoğlu'nda bulunmak bir genç kız için çeşitli sürprizlerle birlikte yaşamak demektir.

MELEK (Ziya Şakir, Kıralk Kalp, 1944):

Annesini ve babasını küçük yaşta kaybeden Melek, Şehzadebaşı'nda yengesiyle oturmaktadır. Aynı mahalleden tanıştığı Macit adlı kadın avcısının, evlenme vaadine kanan genç kız, kötü yola düşer. Macit tarafından Beyoğlu'nun arka sokaklarında bulunan bir randevuhaneye satılır. Romanda randevuhane hakkında ayrıntılı bilgiye rastalayamıyoruz. Randevuhaneyi işleten kadın, Madam Mannik adlı yaşlı bir Ermeni'dir. Kaderine boyun eğen Melek, genç ve

10. a. g. e., s. 5.

güzel olduğu için Madam Mannik tarafından zengin müşterilere sunulur. Şevket Bey adındaki iş adamı bunlardan biridir. Romanda Tophane'de oturan Şevket Bey, karısı ile olan geçimsizliğini bahane ederek Melek'le gayri meşru yaşamaya başlar. Onun kendisi için Harbiye'de kiraladığı lüks apartman dairesinde kalan Melek, hayatından memnundur. Fakat bu rahatlık uzun sürmez. Genç kadını seven, fakat ondan yüz bulamayan Nahit Bey adındaki başka bir iş adamı, Melek'i zorla almak için Harbiye'deki eve gelir. Şevket Bey ile aralarında kavga başlar. Kavga sonunda Şevket Bey, Nahit'i tabancayla öldürür. Genç kadın kendisine çok iyilik etmiş olan Şevket Bey'in hapse girmesine razı olmaz ve suçu üzerine alır. Artık bundan sonraki hayatı hapisanede geçecektir.

Melek'in Beyoğlu'na düşmesi kendi isteği ile olmamıştır. Onu diğer Beyoğlu'na düşen kahramanlardan ayıran taraf budur. O, sevdiği gencin oyununa gelerek, hiç tanımadığı bir hayatın içine adeta zorla itilmiştir.

İDRİS EFENDİ (Cömlekoğlu ve Ailesi, E. Ekrem Talu, 1945):

Esnaf arkadaşı Rifat Efendi'den kalan mirasla zengin olan Aktar İdris Efendi, asrî yaşamak hevesine düşmüş ve ailesiyle birlikte Beyazıt'tan ayrılarak Beyoğlu'na yerleşmiştir. Beyoğlu, temsil ettiği Batılı hayat tarzı ile Beyazıt'tan farklı bir muhittir. İlk günden itibaren Beyoğlu hayatına alışmakta güçlük çeker ve komik durumlara düşer. Biz, İdris Efendi ve ailesinin evde bulunan alafranga eşyalarla ilgili yaptığı komik benzetmeleri, "Beyoğlu'nda İkamet Eden Roman Kahramanları" Bölümü'nde verdiğimiz için burada tekrar etmeyeceğiz. İdris Efendi, burada tanıştığı Çolak Osep adlı dolandırıcı bir Ermeni ile ortak işyeri açar. Galata'da bir yazıhane kiralayan iki ortak, her türlü malın alım satımını yaparlar. İdris Efendi'nin davranışları Beyoğlu'na yerleştikten sonra

değişir. Beyazıt'ta iken kıldığı beş vakit namazını terkeder ve Çolak Osep'in teşvikiyle randevu evine gitmeye başlar. Madam Dürük adlı Ermeni kadının Beyoğlu'nda bulunan randevu evine giden İdris Efendi içki ile ilk defa burada tanışır. Romanda sadece adı geçen Madam Dürük'e ait randevuhane Tarlabası'nın Çöplük sokağındadır. Yazar, fuhuş suçundan iki defa hapse girmiş, Madam Dürük'ün randevuhane olarak kullandığı "üç katlı kargir evin" bulunduğu sokağı romanda şöyle anlatır:

"Adı ile her bakımdan mütenasip Çöplük sokağı, İstanbul Belediyesinin ihtimal ki mevcudiyetinden haberdar olmadığı sokaktı. Işıktan, kaldırımdan, bakımdan asla nasibi olmamıştı. Orta yerinde hazin hazin kokan çöp yığınlarının üzerinde yabanî kediler eşiniyor, gece karanlığında bu hayvanların ışıldayan gözleri, geçen yolculara istikamet tayini için fener vazifesi görüyordu."¹¹

Bu sokağın en önemli özelliklerinden biri de hiçbir güvenlik tedbirinin olmayışındır. Tabii ki, bundan faydalanan kimseler de vardır.

"Ve bu Çöplük sokağının gece manzarası o kadar korkunçtu ki, hırsızlar bile oraya sapmaktan ürküyorlardı. Bittabi bekçi, polis de uğramadığı için, Dürük Hanım "beyaz et" ticaretini azami gönül rahatı ile icra edebiliyordu."¹²

Randevuhanede bulunan eşyaların görüşünü ise, içerde bulunanların iç dünyasını yansıtmış gibidir:

"Yerde havı dökülmüş bir taban halısı, yüzlerinin rengi solmuş bir kanape ve koltuk takımı üzerinde yapma çiçekler taşıyan bir Kütahya vazosunun

11. Çömlekoğlu ve Ailesi, s. 100.

12. a. g. e., s. 100.

bulunduğu ceviz bir konsol ve ayna, duvarda asılı bir iki tane zevksiz ve manasız resim odanın mefruşatını ve süsünü teşkil ediyordu."¹³

İdris Efendi ve Çolak Osep burada düzenlenen içkili eğlenceye katılırlar ve kadınlara bol bol bahşış verirler. Anadolu'dan gelen müşterilerini de buraya götürürler. Romanda bu kişiler hakkında bilgi verilmemiştir. İdris Efendi'nin hayatında görülen önemli değişikliklerden biri de burada ortaya çıkar. O, Madam Dürük'ün "sermayelerinden" Ayten adlı düşmüş bir kadına aşık olur ve onunla gayri meşru yaşamaya başlar. Ayten'e Beyoğlu'nda bir apartman dairesi kiralar. Romanda bu daire hakkında bilgi yoktur. Hesapsız harcamaları yüzünden işleri bozulan İdris Efendi kısa süre sonra Ayten tarafından terkedilir.

İdris Efendi'ye ikinci darbe Çolak Osep'ten gelir. Çolak Osep, yaptığı usulsüz bir işten dolayı hapse girer. Sağlığı yüzünden işleri yürütemeyen İdris Efendi, çaresiz şirketi kapatmak zorunda kalır. Elde kalan mallarla da borçlarını öder. Artık hiçbir şeyi kalmamıştır. Evini geçindirmede sıkıntıya düşen İdris Efendi, kazandığı mirasın kendisine uğur getirmediğini söyleyerek, ailesiyle birlikte tekrar Beyazıt'a döner.

İdris Efendi kazandığı mirasla, asrî ayata kolayca intibak edebileceğini düşünerek Beyoğlu'na yerleşmiştir. Fakat buradaki insan ilişkileri, İdris Efendi'nin alışkın olduğu samimilikten uzaktır. Ticaret hayatı ise kurnazlık ve dolandırıcılık üzerine kuruludur. Bundan dolayı İdris Efendi gibi namuslu ve saf kimseler Beyoğlu'nda kolay kolay yer edinemezler.

13. a. g. e., s. 102.

MUAZZEZ (Kürk Manto Kurbanları, R. Danişmen, 1946):

Yazar, halk arasında yaptığı bir anketin sonuçlarına dayanarak bu romanı yazmıştır. Ankette halka "Genç kızlarımız neden düşüyorlar?" sorusu sorulmuş. Halkın büyük çoğunluğu bu soruya "Lüks hayat özlemi yüzünden" diye cevap vermiştir. Aynı görüşe sahip olan yazar, romanda asrılık uğruna kötü yola düşen Muazzez adlı kadının hayatını anlatır. Aksaray'da oturan Muazzez, Şevket adlı dar gelirli birisiyle evlenir. Onun en önemli özlemleri pahalı elbiseler giymek ve lüks apartmanlarda oturmaktır. Bu isteklerinin kocası tarafından gerçekleştirilemeyeceğini anlayınca onu aldatmaya başlar. Romanda ne iş yaptığı belirtilmeyen kocasının patronu Harun Bey'in birlikte yaşama teklifini kabul eder ve onun metresi olur. Harun Bey'le haftanın belli günlerinde Beyoğlu'nda Madam Harikliya adlı Rum kadının randevu evinde buluşurlar. Romanda randevuhanenin bulunduğu sokak belirtilmemiştir. Kocasının ise bu ilişkiden haberi yoktur. Zaten yaptıklarından pişmanlık duyacak durumda değildir. O, özlemleri uğruna herşeyi yapmaya hazırdır. Madam Harikliya genç kadına Harun Bey'den daha zengin müşteriler bulur. Bunlardan biri yabancı radyo şirketlerinin Türkiye temsilcisi Mösyö Psalti'dir. Kısa zamanda bütün özlemlerine kavuşan Muazzez, kocasını terk ederek Sıraselviler'de "mükellef" bir apartman dairesi kiralar. Yemeklerini ise Beyoğlu'nun en meşhur lokantalarından Tokatlıyan'da yer. Romanda ayrıntılı bir tasviri yapılmayan bu lokantaya devam edenler arasında devleti türlü yollardan dolandırmış kimselerle, har vurup harman savuran mirasyediler de vardır. Tokatlıyan'a gönüllerini eğlendirecek bir kadın bulmak için gelirler.

SELMİN (Pertev Bey'in Üc Kızı, Münevver Ayaşlı, 1968):

Ailesini geçindirmek için çalışmak zorunda kalan Selmin, bir gece geç gelmesi yüzünden hasta babası Pertev Bey tarafından Bahariye'deki evden kovulunca, Beyoğlu'nda kalmaya başlar. Pertev Bey, geç saatlere kadar Beyoğlu'nda eğlendiğini düşünerek Selmin'i evden kovmuştur. Fakat gerçekte öyle birşey yoktur. O, Sirkeci'de, çalıştığı yerde işlerinin uzaması sebebiyle eve geç kalmıştır. Yalnız başına gelen genç kız, patronu Abdülgani Bey'in birlikte yaşama teklifini kabul ederek, onun Beyoğlu'nda kiraladığı bir otel odasına yerleşir. Abdülgani Bey'den ayrıldıktan sonra, Parmakkapı'da Madam Eleni adlı Rum kaimın pansiyonunda kalmaya başlayan genç kadın, yaptığı abajurları Beyoğlu mağazalarına satarak hayatını kazanır.

Selmin, Beyoğlu'ndaki hayatından memnun değildir. Bir yanlış anlama sonunda Beyoğlu'na düşmüştür. O, Türk terbiyesiyle büyüdüğü için Beyoğlu'nun kozmopolit havasını yadırgamaktadır. Zaten kısa süre sonra buradan ayrılacak ve kendi ruhuna yakın bulduğu Beşiktaş'a yerleşecektir.

Görüldüğü gibi Beyoğlu, Cumhuriyet Devrinde de yaşanılması gereken bir hayatın merkezi olarak insanımızın kafasında yer almaya devam eder. Kısaca "Asrî hayat" diye nitelendirilen bu hayat tarzı, özellikle Müslüman Türk mahallelerinde yaşayan genç kızların en başta gelen özlemi olur. Sonunu bilmedikleri bir aleme şuursuzca atılan genç kızlar, başlarına gelecek olan felaketlerden habersizdirler. Asrî hayat uğruna evini, ailesini terkeden genç kızlar, çoğunlukla kendilerini Ermeni ve Rum "Mamaların " işlettikleri randevuhanelerde bulurlar. Buradan geriye dönüş ise hemen hemen mümkün olmaz.

Ayrıca, Beyoğlu hayatının cazibesine kendin kaptıran erkeklerin de kendilerine ve ailelerine zarar verdiklerini, varlıklarını kaybettiklerini görüyoruz.



V. BÖLÜM

BEYOĞLU'NDAN KAÇAN ROMAN KAHRAMANLARI

Bu bölümde Beyoğlu'na yerleşen roman kahramanlarının daha sonra Beyoğlu'nu neden terk ettikleri üzerinde duracağız. Acaba kahraman Beyoğlu'na yerleşirken neler tasavvur etmişti? Hangi ümitlerle veya hayallerle Beyoğlu'na gittiler? Beyoğlu'nun kahramanları çeken, en önemli özellikleri nelerdi? Bu kahramanlar Beyoğlu'nda nelerle karşılaştılar, nasıl bir hayat tarzı buldular? Beklediklerine, umduklarına kavuşabildiler mi? Beyoğlu'nda ne kadar kaldılar ve burada yaşadıkları hayattan memnun oldular mı? Şurası bir gerçek ki, incelenen romanların kahramanları Beyoğlu'na büyük heves ve istekle gelirler. Ama birtakım sürprizlerle karşılaşır. Bu yeni hayata intibak edemezler ve adeta kaçarcasına Beyoğlu'ndan uzaklaşırlar. İşte bunun için böyle bir bölüm açmak ihtiyacını duyduk. "Kaçmak" fiilini özellikle kullandık. Beyoğlu'na gelirken duyulan büyük istek kısa zamanda bir sukut-ı hayale dönüşür. Kahramanların bir kısmı bu yeni hayattan kendilerini kurtaramaz. Bir kısmı ise, çeşitli uyarıcı hadiseler, felâketler, yaşanan olaylar sonunda Beyoğlu'ndan ayrılır veya bu semti terk eder. Kahramanların Beyoğlu'ndan kaçıp başka semtlere yerleşmelerinin sebebi nedir? Bütün bu sorulara bu Bölüm'de cevap vermeye çalışacağız.

FİTNAT (Zâniyeler, Selâhattin Enis, 1924):

Romanın kahramanı Fitnat, Konya'dan İstanbul'a geldikten sonra ailesinin Aksaray'daki evinde değil, Şişli'deki teyzesi Münevver Hanım'ın

yanında kalmaya başlar. Onun, tercihini teyzesinden yana kullanmasının sebebi Şişli hayatının Aksaray'a göre daha canlı olmasıdır. Aksaray, Birinci Dünya Savaşı'nda cepheye gönderdiği çocuklarının yasını tutmaktadır. Şişli'de ise, durum böyle değildir. Savaşın başlamasıyla Beyoğlu ve Şişli çevresinde hayat daha da canlanmış, insanlar savaşı bahane ederek kendilerini eğlence ve sefahate vermişlerdir. Münevver Hanım'ın evi kendini eğlence ve sefahate kaptırmış harp zenginlerinin, ileri gelen devlet adamlarının adeta buluşma yeridir. Fitnat, kısa zamanda teyzesinin de tesiriyle bu hayata kendini kaptırır. Fakat pek de rahat değildir. O, bir yandan sefahat hayatı yaşarken bir yandan da savaşı hayatının ayrılmaz bir parçası haline getirmiş olan Türk İstanbul'u düşünür. Bir ikiliği yaşayan Fitnat, karakterinin zayıf olmasından dolayı, Şişli'yi terk edip Aksaray'a, ailesinin yanına dönmeyi aklına getirmez. Şişli'de yaşanan sefahat, Türk İstanbul'un ahlâkî değerlerine taban tabana zıttır. Nitekim, kızının bu hayatı yaşamasını, yani varlıklı kimselerin metresi olmasını hazmedemeyen babası çıldırarak ölür. Fitnat'ı kendine getiren ve Şişli hakkında yeniden düşünmeye sevk eden hadise bu facia olmuştur. Babasının ölümünden kendisini sorumlu tutar ve Şişli'den ayrılır. Yalnız kalan annesiyle birlikte romanda adı verilmeyen sessiz sakin bir semte yerleşir.

Fitnat'ın semtten ayrılışında babasının ölümü nihai etkiyi yapar. O, kendi içinde huzurlu değildir. Ancak babası ölmeden de oradan ayrılamaz.

NERİMAN (Fatih-Harbiye, Peyami Safa, 1931):

Romanın kahramanı Neriman, Beyoğlu'ndaki hayatı, dış şekliyle tanıdıktan sonra, Batı tipi hayat tarzı hakkındaki düşüncelerini çevresine de açar. Bu yüzden, yani Neriman'ın fikirleri dolayısıyla Şinasi ile araları bozulur. Faiz Bey ise, kızının Batı'yı sadece yaşayış şekli ile anlamaya çalışmasına çok

üzülür ve düşüncelerinin yanlış olduğunu anlatır. Gerek Şinasî, gerekse Faiz Bey Neriman'a, batının kültürünün değil, sadece bilim ve tekniğinin alınması gerektiğini söylerler. Fakat Neriman bir türlü ikna olmaz. Neriman'ın Beyoğlu ve alafrangalık hakkındaki düşüncelerini kökünden değiştiren hadise ise yine Garp tipi hayat tarzının görüldüğü Şişli'de gerçekleşir. Genç kız, bir gün Şişli'de oturan dayısının kızlarını ziyaret eder. Evde yaşlı bir kadın oturmaktadır. Bu kadın, Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'dan İstanbul'a gelmiş bir Beyaz Rus'tur ve kızının matemini tutmaktadır. Hadise şöyle olmuştur: Kız, fakir bir Rus delikanlısıyla evlenme hazırlığı yapmaktadır. Fakat karşısına zengin bir Rum çıkar ve onun evlenme teklifini kabul ederek, fakir delikanlıdan ayrılır. Paranın ve lüksün kendisine saadet getireceğine inanan genç kadın, kısa zaman sonra yanıldığını anlar. Sevdiği genci unutamaz ve ona geri döner. Fakat bu defa fakir delikanlı tarafından reddedilir. Buna dayanamayan genç kadın intihar eder. Bu hadiseden çok etkilenen Neriman, fakir delikanlının yerine Şinasî'yi, zengin Rum'un yerine Macit'i, Rus kızının yerine de kendisini koyarak düşünür. Yaptıklarının ve düşündüklerinin yanlış olduğunu anlayarak Fatih'e döner.

Neriman'ı Beyoğlu uçurumundan Rus kadının feci akıbeti kurtarır. Bu hadise olmasaydı belki de o Beyoğlu'nun sayısız kurbanlarından biri olacaktı.

ÇETİNER (Cıplaklar, Refik Ahmet Sevengil, 1936):

Romanın kahramanı Doktor Çetiner, kendisini genç Türkiye Cumhuriyeti'ne adamıştır. Kayseri ve Zonguldak'ta vazife yapan Çetiner, teyzesinden kalan mirası almak üzere İstanbul'a geldiğinde Beyoğlu'nda kalmaya başlar. Beyoğlu ve Şişli, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, batının sadece hayat tarzını örnek almaya çalışan kimselerin yaşadığı semtlerdir. Şişli'de

yaşayan ve Çetiner'in uzaktan akrabası olan, tanınmış iş adamı Vural Gündoğdu da böyle düşünmektedir. Çetiner, Vural Gündoğdu'nun vasıtasıyla, Beyoğlu ve Şişli'nin eğlence hayatına atılır. Sosyetenin düzenlediği eğlencelere ve davetlere katılır. Fakat, bunu yaparken rahat değildir. Çünkü onun akli hâlâ bakımsız ve harap durumdaki Anadolu'dadır. Mirastan elde ettiği parayla rahat bir hayat süren Çetiner, düşünceleri ve davranışları arasındaki tezat yüzünden acı çeker. Teselliye içkide bulur ve daha önce önlerinden geçerken tiksiniyerek baktığı Beyoğlu barlarının daimi bir müşterisi olur. Çetiner'i, yaşadığı bu hayattan alacak ve tekrar Anadolu'ya gitmesini sağlayacak hadise de bu barlardan birinde meydana gelir. Burada bulunan ve Çetiner'i Kayseri'den tanıyan müşteriler onun idealist çalışmalarını övmektedirler.

Bu konuşmaları duyan Çetiner, Beyoğlu'ndaki hayatından çok utanır ve hemen orada Anadolu'ya dönmeye karar verir. Sonra bu kararını uygular. Çünkü o, uzun zamandır içinde bulunduğu durumdan memnun değildir ve huzursuzdur.

İdealist Doktor'un, eski ideal ve bu yoldaki çalışmalarının anlatılması, onu eski anlayışına döndürecektir. Yalnız Beyoğlu'nda, Anadolu'yu hiç unutmadığını da burada hatırlatalım.

CEMİLE (Cumbadan Rumbaya, Server Bedi, 1936):

Cemile, Karagömrük'te oturan ve asrî hayat özlemleri olan genç kızlardan biridir. Asrî hayatı rahatlık olarak düşünen Cemile, bu hayat uğruna büyük fedakarlıklar yapabilecektir. Nitekim, tramvay durağında tanıştığı Tahsin Bey isminde, yaşça kendisinden çok büyük iş adamının evlenme teklifini kabul eder.

tahsin Bey de genç kızların bu zaafını iyi bildiği için Beyoğlu'nda zamanın konforuyla döşenmiş bir apartman dairesi kiralar. Cemile'yi annesi ve kızkardeşi ile birlikte buraya yerleştirir. Romanın ilerleyen bölümlerinde Tahsin Bey, evlenme fikrinden vazgeçmeye başlar. Onun gerçekte amacı Cemile ile gayri meşru hayat yaşamaktır. Beyoğlu'nda oturmak ve metres tutmak, iş adamları için moda olmuştur. Cemile bunu anlayınca, Tahsin Bey'e karşı çıkar. O, kenar mahalleli olmasına ve bu hayatı çok sevmesine rağmen, Tahsin Bey'in metresi olarak kalmayı kabul edemez. Asrî hayat macerasına son verir ve ailesiyle birlikte, tekrar Karagömrük'teki eski mahallelerine dönerler.

Cemile, modern ve rahat bir evde yaşamayı istemektedir. Böyle bir hayat için yaşlı bir adamla evlenmeyi kabul eder. Fakat onun metresi olmayı göze alamaz. Bir bakıma çocukluğunun geçtiği, yaşadığı muhitten aldığı terbiye böyle bir teklifi kabul etmesini engeller.

ZEYNEP (Pınar Başında Ölen Kız, İ.Fahrettin Sertelli, 1938):

Konya'nın Analar köyünde yaşayan Zeynep, okuduğu romanların tesiriyle kendisini, o devirde bir hastalık halini almış olan "asrî hayatın" büyüsüne kaptırır. Zeynep'in yetişmesi hakkında romanda fazla bilgi verilmemiştir. Fakat devrin köy şartları içinde vaktinin bir bölümünü roman okumaya ayırması, onun az çok tahsile sahip birisi olduğunu gösteriyor. İncelediğimiz romanlarda asrîlik hastalığına tutulmuş kahramanların çoğu bir şehirde veya kasabada yaşamaktadır. Zeynep, köy hayatı içinde bu özlemle yaşaması yönüyle diğer kahramanlardan ayrılmaktadır. O da diğer kahramanlar gibi modern hayat uğruna her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır. Nitekim, romanın ilerleyen bölümlerinde İstanbul'dan köye misafir olarak gelen Cevat

Bey adındaki mirasyedinin evlenme teklifini düşünmeden kabul eder. Zeynep'in köydeki sevgilisi Ömer'i terk ederek bu teklifi kabul ettiğini de ayrıca belirtelim. Cevat Bey Şişli'nin Fındıkçı sokağında oturmaktadır. Onun amacı Zeynep'le evlenmek değil, genç kızla gayri meşru yaşamaktır. Babasından kalan yüklü mirasla geçinen Cevat Bey, ayrıca eroin ticaretiyle uğraşmaktadır. Geçmişte pek çok kadınla gayri meşru ilişkisi olmuştur. Zeynep'i de bu kadınlardan biri olarak düşünmektedir. Düzmece bir nikâhtan sonra Cevat Bey'le yaşamaya başlayan Zeynep, Şişli hayatına uymakta zorluk çeker. Çünkü köyünde ayıp sayılan davranışlar burada normal karşılanmaktadır. Cevat Bey'le katıldığı bir davete Zeynep'in, dans eden çiftler hakkında söylediği sözler, onun romanlardan tanıdığı hayatın ne kadar dışında olduğunu gösterir:

"-Niçin dönüyorlar onlar? Hem de erkekler kadınların beline sarılmış. Herkesin gözü önünde ayıp değil mi bu birbirine sarmaşmalar?"¹

Şişli'deki hayata hâlâ Taşralı gözlerle bakan Zeynep, Cevat tarafından başka kadınlarla aldatılır. Bunları öğrenen genç kadının yapacak hiçbir şeyi yoktur. Çünkü İstanbul'da yaşamak uğruna sevgilisini terk edip, hiç tanımadığı biriyle evlenmeyi kendisi istemiştir. Cevat'ın yaptıkları bununla da kalmaz. Daha önce eroin ticaretiyle uğraştığını söylediğimiz Cevat, alacak yüzünden Kadri adında birini öldürür ve hapse girer. Cinayet aleti yatak odasında bulunduğu için, Zeynep de hapse düşer. Burada hayatının muhasebesini yapan Zeynep, başına gelen felâketlerin tecrübesizliğinden kaynaklandığını düşünür. İstanbul'da kendisi gibi genç kızların yeri olmadığına inanarak köyüne dönmeye karar verir. Tekrar eski hayatına dönüp Ömer'le bir araya gelmeyi ümit etmektedir. Bu düşündüklerini bir sene kaldığı hapisten çıktıktan sonra yapar. Köye yaklaştığında Ömer'le buluştukları pınarın başında onun mezarı

1. Pınar Başında Ölen Kız, s. 44.

olduğunu öğrenir. Zeynep'in kendisini terk etmesine dayanamayan Ömer, üzüntüsünden ölmüştür. Yaptıklarından pişmanlık duyan Zeynep de onun mezarı başında can verir.

Zeynep, romanlardan tanıdığı modern hayatı yaşamak için Beyoğlu'na gelmiş, fakat oraya intibak edememiştir. Başına gelen felâketler ve hapisane hayatı onu gerçeğe döndürür. Fakat artık hayatına kaldığı yerden devam etmesi mümkün değildir. Onun için kurtuluş ölümdedir.

YILDIZ (Yalnız Dönüyorum, Sükûfe Nihal, 1938):

Yıldız, Millî Mücadele'den sonra ortaya çıkan ve kendisini genç Cumhuriyet'in ilerlemesine adanmış idealist Türk kadını temsil eder. Millî Mücadele sırasında tanıştığı Hasan adlı gençle evlenen Yıldız, onun isteği üzerine Şişli'ye yerleşir. Genç kadın, bu çevrenin batılılaşmayı, sırf hayat tarzının batıya uyması şeklinde anladığını bildiği için onlara temkinli yaklaşır. O, memleketin hayati meselelerine karşı kayıtsız kalan Şişli çevresinin eğlenceye dayanan hayat tarzını roman boyunca tenkit eder. Başlangıçta aynı idealleri taşıyan Hasan'ın da, iş arkadaşları vasıtasıyla, eğlenceye dalması yüzünden büsbütün "Yalnız" kalır. Hasan'ın bütün zorlamalarına rağmen davranışlarını beğenmediği Şişli çevresine dahil olmaz. "Harp Öksüzleri Derneği"nin çalışmalarına katılarak avunmaya çalışan Yıldız, kocasının kendisini bir bar artisti ile aldatmasına dayanamaz ve onu terk eder. Romanın sonunda Maltepe'ye yerleşen Yıldız, "Her türlü monden etiketlerden ve züppeliklerden" uzak bir şekilde hayatını sürdürür.

Yıldız, düşünce ve ideallerinden taviz vermez. Başlangıçta aynı fikirleri paylaştığı kocasının yanında olmak için Şişli'ye yerleşir. Kocasına mani olamaz, fakat onun yaşadığı hayata da katılmaz. Çevresine hiç uygun gelmeyen işlerle avunur. Onu bu muhitten ayıran son etki, kocasının kendisini aldatmasıdır.

İDRİS EFENDİ (Cömlekoğlu ve Ailesi, E. Ekrem Talu, 1945):

Romanın kahramanı Aktar İdris Efendi, lüks hayat özlemi olan birisidir. Esnaf arkadaşından kalan mirasla bir andan zengin olur ve ailesiyle birlikte Beyazıt'tan ayrılarak Beyoğlu'na yerleşir. Hayat tarzı bakımından Beyazıt'tan çok farklı bir semte yerleşen İdris Efendi, bulunduğu ortama uymakta zorluk çeker. Evlerinde bulunan alafranga tuvaleti, su küpüne benzetecek kadar modern hayat hakkında cahil olan aile, bu hayatın icaplerini yerine getirirken komik durumlara düşer. Yaşadığı çevrenin etkisiyle ibadetlerini bırakır, içki içer, randevuhanelere gider. Ama yaşadığı bu değişimlerden rahatsızlık da duyar. İdris Efendi'yi Beyoğlu'nda tedirginliğe sevk eden sebeplerden biri de bu semtin ticaret anlayışı olmuştur. Namuslu ticaret yapmayı, hayatının temel ilkesi olarak kabul eden İdris Efendi, bu ilkenin Beyoğlu'nda geçerli olmadığını görür.

Beyoğlu'nun ticaret anlayışı aldatmaca, kurnazlık ve dolandırıcılık üzerine kuruludur. Beyoğlu'nda ticaret yapan kişiler, piyasada az bulunur veya sıkıntısı çekilen malları stok ederek halka yüksek fiyatlardan satarlar. Kimileri ise, Türkiye'de imal edilen bazı malların etiketlerini değiştirerek Avrupa'dan gelmiş gibi müşterilerine arz ederler. Beyazıt'taki ticaret anlayışı ile Beyoğlu'nda iş yapmak hemen hemen imkânsızdır. İdris Efendi bu gerçeği Çolak Osep adlı dolandırıcı bir Ermeni ile ortak kurdukları şirketi çalıştırırken

öğrenir. Öte yandan İdris Efendi, girdiği Beyoğlu hayatında randevu evlerinde ve metresi Ayten için tuttuğu evde aşırı harcamalar yapar. Çolak Osep de onun bir hayli parasını çalmıştır. Öte yandan Çolak Osep'in hapse girmesi yüzünden işlerinin ve parasının idaresinde iyice çaresiz kalır. Bütün bunlar, onun kendisine kalan mirası tüketmesi neticesini doğurur. Sonuçta maddî varlığını tüketmiş, tavizler vererek şahsiyetini zedelemiştir. Ama Beyazıt'a dönebilecek durumdadır ve döner.

KENAN BEY (Anahtar, Refik Halit Karay, 1947):

Romanın kahramanı bankacı Kenan Bey, çevresinin etkisi ile karısı Perihan'la Bomonti'deki evlerinden ayrılarak Taksim'e yerleşmiştir. Yalnız Kenan Bey samimi bir kişiliğe sahiptir. Sade ve mütevazî yaşamaya alışmıştır. Halbuki Beyoğlu'nda gösteriş hâkimdir. O, Beyoğlu'nda oturan iş arkadaşlarının yanında küçük düşmemek için bu çevre değişikliğine âdetâ mecbur olmuştur. Fakat uyum sağlamakta zorlanır. Bununla beraber o, Beyoğlu'nda yeni dostlar edinir. Yine çevreye uymak için Taksim'deki evinde karısı ile kabul günleri düzenlerler. Bu davetlere katılanların hepsi Beyoğlu'nda otururlar. Ayrıca kendilerini olduğundan üstün göstermekten çok hoşlanırlar. Dostluklar sunîdir. İnsanlar birbirlerinin yüzüne gülerler ama arkasından konuşurlar. İşte insan ilişkilerinin bu derece samimiyetten uzak olması, Kenan Bey'i tedirgin eder. Karısının çantasında bulduğu bir anahtar ise bu tedirginliğini vehme dönüştürür. O, karısının eve gelen misafirlerden biriyle kendisini aldattığını düşünmüş, anahtarın da Perihan'ın sevgilisiyle buluştuğu garsoniyere ait olduğuna inanmıştır. Ne var ki, bu gerçek değildir. Bu vehimler Kenan Bey'i hasta eder. Karı koca, hastalığın bulundukları çevreden kaynaklandığı konusunda anlaşır ve tekrar Bomonti'ye dönerler.

Böylece, zayıf bir psikolojik yapıya sahip olan kahramanlarımız, sosyal baskının zoruyla girdikleri yeni çevreye uyum sağlayamazlar, huzurlu olamazlar. Aradıkları huzuru eski muhitlerinde bulacaklarını düşünürler ve oraya dönerler.

NURAN (Sokaklardan Bir Kız, Orhan Kemal, 1968):

Nuran, Beyoğlu barlarında çalışan Leyla adlı komsomatrinin kızı olmasına rağmen kötü yola düşmemiştir. Leyla kızının da kendisi gibi olmasını istemiş, fakat başaramamıştır. Hatta bu yolda Nuran'a türlü komplolar düzenlemiş ama kız sonuna kadar direnmiştir. Zaten beraber yaşamalarına rağmen, Nuran annesini hiç sevmemiştir. Genç kız, yıllar önce babasının ölümüne sebep olduğu için annesine kin beslemektedir. Günlerini, Tarlabası'ndaki evde aşk romanları okuyarak geçiren Nuran, hemen hemen hiç dışarıya çıkmaz. O, kendisini sonuna kadar sevecek ve annesinin yaşadığı hayattan uzak tutacak bir sevgili beklemektedir. Beklediği kişi ise, annesinin iş arkadaşlarından Nimet'i ümitsizce seven Cevdet adlı temiz yürekli denizci olur. Birbirlerini seven iki genç evlenerek Beyoğlu'ndan ayrılır ve Fener'e yerleşirler.

Nuran, babasının ölümünden sonra, annesinin eski mesleğine dönmesi sonucunda toplumun "düşük" diye nitelediği bir çevrede "düşmeden" yaşayabilmiş ve sonunda o çevreden, Beyoğlu'ndan kaçmıştır.

Bu inceleme sonunda görüldü ki, kahramanların Beyoğlu'ndan kaçıp başka semtlere yerleşmelerinin en önemli sebebi, buradaki hayatın bekledikleri ve umduklarından başka olması ve intibak edememelerindendir. Gerçekten de, farklı muhitlerde yaşayan ve asrî hayata özlem duyan kahramanlar, Beyoğlu

hayatını yakından gördükten sonra yanıldıklarını anlayarak çareyi kaçmakta bulurlar. Çünkü, kendi muhitlerinde ayıp sayılan pek çok davranış burada normal sayılmaktadır. Bu ise, kahramanların aldıkları kültürden farklı bir anlayıştır. Ayrıca Beyoğlu, sağlıklı bir aile hayatı için uygun yer değildir. Bütün bunları gözleriyle gören, yaşamaya itilen roman kahramanları Beyoğlu'nu terk ederek ya eski muhitlerine ya da Beyoğlu hayatın uzanamayacağı semtlere yerleşirler.

Bunu, yani Beyoğlu'ndan giden kahramanları ve gittikleri yerleri bir tabloda gösterebiliriz:

Kahramanın Adı	Romanın Adı	Kaçma Sebebi	Nereye Yerleşti
Fitnat	Zâniyeler	İntibaksızlık	Belli değil
Neriman	Fatih-Harbiye	Rus kızının intiharı	Fatih
Çetiner	Çıplaklar	İntibaksızlık	Ankara
Cemile	Cumbadan Rumbaya	İntibaksızlık	Karagümrük
Zeynep	Pınar Başında Ölen Kız	İntibaksızlık	Konya
Yıldız	Yalnız Dönüyorum	İntibaksızlık	Maltepe
İdris Efendi	Çömlekoğlu ve Ailesi	İflas	Beyazıt
Kenan Bey	Anahtar	İntibaksızlık	Bomonti
Nuran	Sokaklardan Bir Kız	İntibaksızlık	Fener

Görölüyor ki, inceleme konusu olan romanların beşte birinde Beyoğlu'nun büyüsüne kapıldığı halde onu tanıdıktan sonra oradan uzaklaşan kahraman vardır.



VI. BÖLÜM

BEYOĞLU İLE DİĞER SEMTLER ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Giriş Bölümünde belirttiğimiz gibi, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Tanzimat'ın da tesiriyle gelişmeye başlayan Beyoğlu, ülkemizde batı tipi hayat tarzının merkezi durumuna gelir. Şekle, giyim-kuşama hitap eden batılılaşma, Beyoğlu'ndaki iktisadî hayatı birdenbire canlandırır. Burada, Avrupa mallarının satıldığı pek çok mağaza açılır ve halkımızdan büyük rağbet görür¹. Yüzyıllardan beri sürüp gelen ve kendine has gelenekleri, nizamları oluşan bir hayat tarzını, henüz mahiyeti tam olarak anlaşılmamış başka bir hayat tarzı ile birleştirmek, beraberinde bazı meseleleri de getirmiştir. Dıştan bakılınca kendine has bir çekiciliği olan alafrangalık, Türk toplumunun hayatında bir medeniyet krizinin doğmasına yol açmıştır. Biz bu bölümde, yukarıda sözünü ettiğimiz farklı iki medeniyetin, Beyoğlu münasebetiyle, Cumhuriyet Devri romanlarında yapılan mukayesesini inceleyeceğiz. Mukayeseyi ortaya koyarken, sözü roman kahramanlarına bırakacağız. Acaba Beyoğlu hangi semtlerle, hangi bakımdan mukayese ediliyor? Beyoğlu ile diğer semtler arasında bir medeniyet çatışması söz konusu mu? Beyoğlu, Batı medeniyetinin hangi taraflarını temsil ediyor? Kültür ve medeniyet buhranında Beyoğlu'nun rolü nedir?

1. Ahmet Hamdi Tanpınar, XIX. yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi, 1985, s. 131.

Peyami Safa, "Mahşer (1924)" romanında Birinci Dünya Savaşı sırasında vagon ticareti yaparak büyük kazanç elde etmiş olan harp zenginlerinin hayatına temas eder. Beyoğlu'nda oturan Mahir Bey, bu zenginlerden biridir. O, ileri gelen Alman subayları ve devlet adamları vasıtasıyla yurt dışından getirdiği un, yağ, şeker gibi hayati öneme sahip malları yüksek fiyatlarla halka satarak zengin olmuştur. Beyoğlu'nda kendisi gibi pek çok harp zengini vardır. "Vatan ve Millet" sevgisinden yoksun olan bu insanlar, Türkiye'nin kötü durumundan azami derecede istifade yoluna gitmişlerdir. Peki Türk İstanbul'un sırtından kazandıkları parayla lüks içinde yaşayan bu insanlar şehrin diğer semtlerinde oturanlar tarafından nasıl değerlendirilmektedir? Bu sorunun cevabını Fatih'te oturan ve aynı zamanda Mahir Bey'in çocuğunun öğretmeni olan, romanın kahramanı Nihat verir:

"Ne biçim insan bunlar? Ne acaip mahlûklar! Bunların mefkûreleri nedir? Ne için yaşıyorlar? Vatanları yok, vicdanları yok. Allah'a da, güzelliğe de, fazilete de inanmıyorlar, bunu anladık peki, para için mi yaşıyorlar? Servetin hududu yok mu? Debdebe için mi yaşıyorlar? İstanbul'da bunun fevkinde hangi saltanat var? Hayır... Bunlar için değil hayır, ne vatan, ne vicdan, ne Allah, ne güzellik, ne para, ne debdebe, ne saltanat için, hayır hiçbirini için değil. Fenalık için, yalnız günah işlemek, yalnız başkalarının ıstıraplarına bir zebani istihzasıyla çirkin çirkin gülmek için, rezaletlerin gübresinde iğrenç bir taaffünle pişmek için yaşıyorlar. Hay Allah cezalarını versin! Çanakkale'de gözlerimin önünde kafaları futbol topu gibi koparak havaya fırlayan Türk gençleri bunlar için mi can verdiler?"²

2. Mahşer, s. 87.

Nihat yukarıda Fatih adına konuşur. O, insana has hiçbir kıymeti yakıştıramadığı harp zenginlerini bir kötülük numunesi değerlendirirken, cepheden döndüğüne pişman olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nda Beyoğlu sadece harp zenginlerinin lüks hayatına sahne olmamıştır. Savaş sırasında müttefikimiz olarak İstanbul'da bulunan Alman askerleri de Beyoğlu'nda ikamet etmişlerdir. Çünkü mekân sokakları ve eğlence yerleri ile Almanya'yı aratmamaktadır. Nihat, bir akşam dolaşmaya çıktığı Beyoğlu'nda bu askerlerin çılgın eğlencelerine şahit olur:

"Sokağın dibinde çalgı sesleri, birtakım haykırışlar işiterek birkaç adım ilerledi. Sağa kıvrılan bir çıkmazda, kepenkleri yarıya kadar inik bir dükkân, meyhaneye, çalgılı kahveye benzer bir yer gördü. Camında Alman, Avusturya ve Türk bayraklarının biçimsiz, nisbetsiz, yamrı yumru soluk resimleri göze çarpıyordu. İçerisi, yalnız Alman neferleriyle dolu, masalarda bir sürü bira kadehleri var. İhtiyar bir herifle, palikarya armonik ve gitar çalıyor. Neferler: "Margarita... Margarita..." diye besbelli pek revaç bulmuş bir şarkıyı hep bir ağızdan kusar gibi öğürerek püskürüyorlar... Sonra hepsi birden Alman marşını çağırmaya başladılar. O vakit neferlerin sesinde azametli bir yükseliş belirdi. "Doyçland! Doyçland! Über alles" diye (alles) kelimesinin (les)ini haykırırken, omuzları gerilerek, başları dikilerek tuttukları kadehi bir el bombası gibi havaya kaldırıp sallıyorlardı."³

Alman askerlerinin memleketlerinden yüzlerce kilometre ötede kendi evlerindeymiş gibi hareket etmelerini yadırgayan Nihat, bir an için İstanbul'da olduğunu unuttur:

3. a. g. e., s. 116.

"Bir an içinde, o dükkândan gelen ecnebi nağmeler, bu bir kasa içi gibi kapkaranlık sokak, bu taş binalar arasında Nihat, kendi memleketinde olduğunu unuttu. Beyoğlu'nun bir çok sokakları gibi, burada da aykırı bir yabancılık, ecnebi memleketlerin sokaklarına mahsus, bir Türk'e mülayim gelmeyen sahte ve başka bir seciye vardı. Bir Türk'e Türkiye'de, Türk olduğunu unutturan bu gizli ve galip ruha karşı milli bir kin duydu."⁴

Nihat, Türk ruhuna yabancı olduğu için Beyoğlu'nu hakiki İstanbul'dan ayırır. Orada, tedirgin ve huzursuzdur. Onun rahat edeceği tek mekân Fatih'tir. Nihat, romanın ilerleyen bölümlerinde kendisi gibi düşünen Mahir Bey'in yeğeni Muazzez'le birlikte Fatih'e yerleşecektir. Fakat Beyoğlu'nun konforuna alışmış olan Muazzez, parasız kalmalarının da etkisiyle, Fatih'in fakir ve sıkıntılı hayatına dayanamayarak geri dönecektir.

Bir harp malûlu gazi olan Nihat'ın buhranında, Beyoğlu'nda yaşanan hayatın etkisi büyüktür.

Selâhattin Enis, Birinci Dünya Savaşı İstanbul'unu anlattığı "Zâniyeler (1924)" romanında, kahramanı Fitnat vasıtasıyla, birbirinden farklı hayat tarzlarına sahip olan Aksaray ve Beyoğlu halkını yaşayışları bakımından mukayese eder. Savaş sırasında İstanbul'da farklı iki hayat tarzı vardır. Savaşın bütün yükünü çeken, acılarını hisseden yerler Aksaray ve Fatih gibi Türk semtleridir. Bu semtlerde yaşayanlar vatani uğruna çocuklarını cepheye göndermiştir. Geride kalanlar ise "kuru ekmeğini göz yaşına batırarak" hayatını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Beyoğlu ve Şişli'de durum tam tersidir. Savaşın başlamasıyla birlikte buradaki sefahat daha da artmış, devrin devlet adamları da

4. a. g. e., s. 116.

bu sefahatin içinde yerlerini almışlardır. Burada hiçbir hayatî maddenin sıkıntısı yoktur. Erkekler savaştan kaçmak için sahte doktor raporları peşindedirler. Harp zenginleri ise Türk İstanbul'un sırtından kazandığı serveti, Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde tüketmektedirler.

Romanın kahramanı Fitnat'ın ailesi Aksaray'da oturmaktadır. Fakat o, savaş başlayınca teyzesi Münevver Hanım'ın Şişli'deki evinde kalmayı tercih etmiştir. Bu tercihin sebeplerini II. (Beyoğlu'nda İkamet Eden Roman Kahramanları) ve III. (Beyoğlu'na Giden Roman Kahramanları) Bölümlerde ele aldık. Fitnat, İstanbul'un birbirinden farklı iki hayat tarzını gördükten sonra Beyoğlu ile Aksaray semtlerini mukayese eder. Bu mukayeseyi yaparken yanında Beyoğlu ve Şişli hayatı hakkında ayrıntılı bilgi aldığı arkadaşı İclâl vardır:

"Bu İstanbul hiçbir vakitte hakiki İstanbul, asıl İstanbul; Erzurum'da, Çanakkale'de kan döken İstanbul, aç olup katık bulamadığı zamanlar ekmeğini tuzlu gözyaşlarına batırarak yiyen ve bununla nefsinı körleten İstanbul değildi. Vücudumuza dahil olan mikropları kan ve uzviyetimiz nasıl bir çıban şeklinde harice atarsa, İclâl'in anlattığı⁵ İstanbul'u da hakiki İstanbul içinde beslemeyerek tıpkı bir çıban şeklinde öylece bir kenara, şehrin sonuna atıp fırlatmıştı."⁶

Yaşayış şekliyle Beyoğlu'nu "Hakikî İstanbul"dan ayrı tutan ve onu bir "çıban olarak gören Fitnat, romanın büyük bölümünde Şişli'de kalır. O, Şişli

5. İclâl'in anlattığı İstanbul, eğlence ve sefahatin hâkim olduğu Beyoğlu ve Şişli semtlerindeki yaşayışdır ki, bunlar daha önce yukarda söylenen bölümlerde işlenmiştir.

6. Zâniyeler, s. 50.

hayatını acımasızca tenkit etmesine rağmen, ait olduğu "Hakikî İstanbul"a dönmek için gayret sarf etmez. bu ise, Fitnat'ın zayıf tarafıdır.

Peyami Safa "Sözde Kızlar (1925)" adlı eserinde Şişli ile Şehzadebaşı semtlerini kahramanları vasıtasıyla mukayese eder. Manisa'nın işgal edilmesinden sonra kaybolan babasını aramak için İstanbul'a gelen Mevrüre, bu kahramanlardan biridir. Uzak akrabasından Nazmiye Hanım'ın Şişli'deki köşküne sığınan genç kız, burada yaşanan sefahat hayatını yakından tanımıştır. Alafrangalık özentisi içindeki Nazmiye Hanım'ın, çocukları Behiç ve Nevin'le birlikte yaşadığı sefahat hayatını, II.Bölüm'de incelediğimiz için burada tekrar etmeyeceğiz. Bir Anadolu kızı olan Mevrüre, mecburen kaldığı bu köşkte kendisini huzursuz hissetmektedir. O, bütün ısrarlara rağmen Nazmiye Hanım'ın temsil ettiği hayatın içine girmez. Mevrüre'nin köşkte yaşanan hayat hakkındaki düşünceleri şöyledir:

"Mevrüre için bu köşk büyükten küçüğe kadından erkeğe, teklifsizden yabancıya kadar hep sefiş, zevk düşkünü, hafifmeşrep insanlarla dolu. Bunlar dümeni kopmuş, freni kırılmış bir otomobil içinde, yüksek, dik bir bayırdan aşağıya alabildiğine giden, fakat vartayı ya hissetmeyen, yahut seve seve kabul eden insanlara benziyorlardı."⁷

Köşk, Millî Mücadele'ye de ilgisizdir. Hatta bu meselenin konuşulması bile ayıp sayılır. Nitekim Nazmiye Hanım'ın kızı Nevin'in, köşke devam eden Nadir adlı vatansever delikanlıya bu konuda söylediği aşağıdaki sözler bütünüyle Şişli çevresinin görüşünü yansıtır. Şehzadebaşı'nda oturan Nadir, köşkün yakın

7. Sözde Kızlar, s. 69.

dostları arasındadır ve Yunanlıların Bursa'ya ilerlediğini haber vermeye gelmiştir:

"-Öyle ya nedir bu... Harp, harp, taarruz ağır topçu bilmem nesi? Biz erkan-ı harp değiliz ya... Bunları halletmek bize mi düşüyor?"⁸

Şehzadebaşı'nda ise bu sözleri duymak mümkün değildir. Şişli ile tamamen farklı bir dünya görüşüne sahip olan bu semtin gözü, kulağı Anadolu'daki Millî Mücadele'dedir.

Nadir, Şişli'deki köşke devam etmesine rağmen, buradaki hayatla ilgisi yoktur. Mevrûre bu yüzden bir tek onunla dostluk kurar. Annesiyle birlikte Şehzadebaşı'nda oturan Nadir, Mevrûre'ye, Millî Mücadele ile ilgili haberler ulaştırır. Ara sıra Mevrûre'yi "saf Türk muhitlerinde" dolaştırarak Şişli çevresinden uzak tutmaya çalışır.

Mevrûre Şişli'de kalmasına rağmen, hayat tarzı ve dünya görüşü ile Şehzadebaşı'na daha yakındır. Bunda, Anadolu'da yetişmesinin rolü büyüktür. Şişli'de kalması da, zaten bir zaruretin sonucudur. Şehzadebaşı'nda oturan Nadir'in sayesinde, Şişli'nin temsil ettiği "dejenere" hayatın içine girmez.

Peyami Safa, Şişli ile Şehzadebaşı semtlerini mukayese ederken, meseleye medeniyet krizi açısından yaklaşır. Romanda Şişli'yi temsil eden kahramanlar alafrangalığa özenmiş dejenere tiplerdir. Vatana ve millete olan bağlılıkları tartışmalıdır. Şehzadebaşı'nı temsil eden kahramanlar ise, Şişli'dekilerin aksine, vatanları uğrunda her şeyi yapmaya hazırdırlar. Batıyı dış şekliyle anlamaya çalışmazlar.

8. a. g. e., s. 83.

Romanda Şişli ile mukayese edilen diğer bir semt de Cerrahpaşa'dır. Burada oturan Belma ve Salih adlı kardeşler Türk yaşayışının hakim olduğu bu semtten nefret etmektedirler. Onların yaşamak istedikleri Batı tipi hayat tarzı ise Şişli'dedir. Okuduğu romanların ve seyrettiği piyeslerin tesiriyle aktris olma hevesine düşen Belma, Nazmiye Hanım'ın oğlu Behiç tarafından felakete sürüklenir. Gayri meşru ilişkilere meyli olan Salih'in, bu ilişkileri gerçekleştirebileceği mekânlar ise Şişli ve Beyoğlu'dur. Romanın sonunda girmek istediği çevrenin hayat tarzına intibak edemeyen Belma intihar eder. Kardeşinin felaketini duyan Salih ise çıldırır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Hüküm Gecesi (1927)" romanının kahramanı Gazeteci Ahmet Kerim, İttihat ve Terakki'nin baskıcı yönetiminden kaynaklanan iç sıkıntısını Beyoğlu'nda dağıtmaya çalışmaktadır. Burada bulunan eğlence yerlerine devam eden Ahmet Kerim, ayrıca Despina adlı Rum kızı ile gayri meşru ilişki içindedir. Haftanın belli günlerinde Beyoğlu'na giden Ahmet Kerim, Rum sevgilisinin Yunan milliyetçiliğinin tezahürünü gördükten sonra ayrıldığı Beyoğlu'ndan Teşvikiye'deki evine dönerken bu iki semti hayat tarzı ve insanları ile mukayese eder. O, bir kış sabahı gayri meşru zevkleri için gittiği Beyoğlu'ndan aşağıdaki intibâlarla ayrılır:

"Ahmet Kerim Despina'nın evinden çıktığı vakit, çoktan şafak sökmüştü. Öyle bir sabah ki, sanki günün başı değil sonudur. Beyoğlu bütün bir uzun kış gecesinin kirlerini yutmağa hazır geniş bir lağım gibi açılıyor. Şurada bir süprüntü yığını, orada bir sarhoş kusmuğu, beride küme küme köpek tersleri göze çarpıyordu. Kül rengi aydınlıkta evlerin öyle bir kirli ve isli görünüşü vardı ki, Ahmet Kerim bunların her birinin içinde ancak gözleri çapaklı birtakım insanların ağızlarının kıyısından salyalar akarak uyuduğunu hayal

edebiliyordu. Burada pislik ıslaklıkla karışarak yapışkan bir madde hâlinde insanın derisine yapışıyor ve sinsi sinsi mesanelerden içeriye sızıyordu. Öyle ki, Ahmet Kerim'in bütün vücudu, sanki bulaşık suyuna düşmüş bir sünger gibi idi. Genç adam her adımda bir parça daha kendisinden iğreniyor ve pisliğin yalnız maddî bir rahatsızlık değil, aynı zamanda manevî bir işkence olduğuna hükmediyordu.⁹

Ahmet Kerim, gün ışığının bile zorlukla girdiği Beyoğlu'ndan uzaklaşıp, kendi mahallesi olan Teşvikiye'ye yaklaştığında ruh hali birdenbire değişir. Çünkü burası bir Türk mahallesidir ve Beyoğlu'ndaki kirliliğin yerine temizliğin esas olduğu bir hayat nizamına sahiptir:

"Hele şu anında sessiz, temiz Türk mahallelerinin ruhu üzerinde acayip ve esrarlı bir çekiciliği vardı. Bu mahallelerde herkes çoktan uyanmıştır. İhtiyar nineler, soğuk su ile abdestlerini alıp namazlarını kılmıştır. Aile babaları beyaz örtülü sedirlerin üstünde çocuklarıyla dizdize sabah kahvaltılarını ediyorlardır. Genç kızlar keten veya patiska gecelik entarilerinin içinde yarı çıplak, musluklara yanaşıyorlar ve beyaz kokusuz sabunla şakır şakır yıkıyorlardı. Ahmet Kerim, kendisini artık büsbütün Beyoğlu'nun tesiri dışında hissediyordu. Burada atmosfer Türk'tür. Beyaz sabun kokan, beyaz entarili kız kadar Türk'tür. Kendi mahallesinin yakınlarına doğru yaklaştıkça bu duygu onda daha çok beliriyor. Havada lavanta çiçeği, Edirne sabunu ve bir parça da kekik kokuyor."¹⁰

9. Hüküm Gecesi, s. 106.

10. a. g. e., s. 106 - 107.

Teşvikiye, Beyoğlu'ndan olması bile onun çok yakını olduğu için o semtten kabul ettiğimiz¹¹ Şişli'ye yakın bir semttir. Buna rağmen Beyoğlu'ndan farklı bir anlayışı temsil etmektedir. Burada yazar, Beyoğlu ile tabiatıyla onun temsil ettiği anlamla Türk'ün yaşayış şekillerinin, geleneklerinin tezahür ettiği Teşvikiye'yi karşılaştırmaktadır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mütarake dönemi İstanbul'unu anlattığı "Sodom ve Gomore (1928)" romanında, Beyoğlu'nda oturan kahramanı Necdet vasıtasıyla Türk İstanbul ile Beyoğlu'nu hayat tarzları bakımından mukayese eder. Romanın bütün kahramanları Beyoğlu ve Şişli çevresinde oturmaktadır. Bu kahramanların içinde, Anadolu'da başlayan Millî Mücadele ile ilgilenen sadece Necdet'tir. Fakat o, çok istemesine rağmen aşırı derecede düşkün olduğu nişanlısı Leyla'yı bırakıp Anadolu'ya geçemez. Azınlıklardan Madam Jimson'un Beyoğlu'ndaki evinde verdiği davetlerden birinde, bahçeye çıkarak Türk İstanbul'u seyreden Necdet, onu, "Başına ağır bir darbe indirilmiş hayvana" benzetir. Tekrar vurmasınlar diye cansız rolünü oynayan bu hayvan ayağa kalkıp silkineceği günü beklemektedir. Türk İstanbul hakkında garip bir benzetme kullanan Necdet, işgal kuvvetlerini bağrına basan Beyoğlu'ndan çıkıp onun yanına gitmek ister:

"Necdet, sessiz karanlığın içinden kolunu uzatıp onun esmer sırtını okşamak, onunla bir gizli dertleşmeye girişmek istiyordu. Orada, buranın Madam Jimson'larına, Leyla'larına, Majör Will'lerine, de Rochepierre'lerine, Azize Hanım'larına, Nermin'lerine, Fanny Moore'larına, Orhan Bey'lerine, Captain Marlow'larına karşılık, babaları savaşa gitmiş yavrularının beşiğini sallayan temiz ve sabırlı kadınlar, vücutlarını Allah tarafından kendilerine teslim

11. Bkz. Giriş.

edilmiş bir kutsal emanet gibi saklayan genç kızlar, bunların üstüne şefkatle titreyen nur yüzlü nineler ve Anadolu'ya dair son iyi haberleri bildiren gazeteyi bir muska gibi devşirip cebine yerleştirdikten sonra sanki kendisini bütün dünyanın hazinelerine sahip bir adam kadar mesut hisseden fakir vatandaşlar vardı."¹²

Mütareke döneminde işgal kuvvetleri, azınlıklar ve kendi milletinin gücüne inanmayanlar tarafından "Çağdaş bir Sodom" haline getirilen Beyoğlu, şehvî ve süflî eğlencelerle dolu bir hayat yaşamaktadır. Yukarıdaki alıntıda adı geçenler, saydığımız niteliklere sahip kahramanlardır. Necdet, Türk İstanbul ile dertleşirken Beyoğlu'nun gerçek yüzünü ortaya çıkarmak istemektedir:

"Onlara gidip diyecekti ki: "Öbür tarafta neler oluyor bilmiyorsunuz! Garp medeniyetinin bütün lağımı öbür tarafa boşandı. Bir parça temizliğe düşkün, titiz bir adam için orada bir dakika soluk almağa imkân kalmadı. Siz bilmiyorsunuz, asıl işgal, asıl istila öbür tarafta oldu. Düşman çamurlu çizmeleriyle bizim evlerimize kadar girdi, ne diyorum -bizim yataklarımıza kadar-. Kızlarımızı, karılarımızı ve dudak yüzü görmemiş sevgililerimizi ellerimizden aldılar ve onlara gözümüzün önünde istediklerini yaptırıldılar ve kızı kızla, erkeği erkekle kızıştırdılar ve bütün tabî zevklere tabî olmayan zevklerin zehrini, ıstırabını, azabını kattılar. Her birimizi bir ayrı çırpınıyla oynatmağa başladılar."¹³

Necdet Türk İstanbul'la dertleşirken Kitab-ı Mukaddes'ten parçalar okumayı da ihmal etmez. Onun bu tavrı, dahil olmak istediği Türk İstanbul'a,

12. Sodom ve Gomore, s. 221.

13. a. g. e., s. 222.

gerçekte ne kadar uzakta olduğunu gösterir. Necdet, Beyoğlu'nda olan bitenleri Tevrat ve İncil'in yardımıyla anlattıktan sonra Türk İstanbul'u, Beyoğlu'nun akıbetine düşmediği için şanslı sayar:

"Halbuki sizin yalnız sokaklarınızda dolaşabiliyorlar. Sizin evleriniz sarılmış kalelerdir. Fakat henüz zaptolunmamıştır. Öbür taraftakilerin ise hepsi birer birer düştü... Siz hiç değilse köşelerinizde yas tutmak hürriyetinize maliksiniz."¹⁴

Necdet, bütün bunları söyledikten sonra Sodom ve Gomore'ye benzettiği Beyoğlu'nun, adı geçen şehirler gibi yok olmasını ister:

"Size bahsettiğim şu çağdaş Sodom'un üzerine Allah'ın ateşi orada mı yağacak? Ne vakit "ol yerden külhan dumanı gibi bir duman çıktığını göreceğiz. Bu kutsal ateşin o Sodom üzerine yağdığı anın içinde olsam da gam yemeyeceğim ve Lût'un karısı gibi bir tuz heykeli olacağımı bilsem de gene bunun nasıl yandığını görmek için dönüp bakacağım."¹⁵

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mukaddes kitaplarda da anlatılan Sodom ve Gomore'yi romanının adı yapmıştır. Ona göre Beyoğlu, Sodom ve Gomore'den farklı değildir. Beyoğlu farklı bir işgal altındadır. Orada ruhlara, şahsiyete pranga vurulmuştur. Dolayısıyla, ıslahı mümkün değildir. Öyleyse Sodom ve Gomore'nin akıbetine uğramalıdır. Türk İstanbul ise şahsiyetine sahiptir. Elleri bağlı da olsa ruhu serbesttir. İşte bu noktada Beyoğlu'nda yaşayanlar medeniyet krizinin kurbanıdır.

14. a. g., e., s. 222.

15. a. g. e., s. 224.

Peyami Safa'nın "Fatih-Harbiye (1931)" romanı, alaturka hayatı temsil eden Fatih semti ile alafranga (asrî) hayatı temsil eden Beyoğlu semtinin mukayesesi üzerine kurulmuştur. Romana adını veren Fatih-Harbiye tramvayı iki farklı medeniyet arasında köprüvazifesi görmektedir. Romanın Fatih'te oturan kahramanı Neriman, özlem duyduğu Beyoğlu hayatını bu tramvay vasıtasıyla tanımaya çalışır. Neriman'ın tramvayla yaptığı bu gezintilere farklı bir mana kazandıran yazar, onun Beyoğlu'ndaki ruh halini romanda şöyle anlatır:

"Neriman Beyoğlu'na çıktığı vakit, hâlis Türk mahallelerinde oturanların çoğu gibi, kendini büyük bir seyahat yapmış sanırdı. Gene Fatih uzakta, çok uzakta kaldı. Tramvayla bir saat bile sürmeyen bu mesafe, Neriman'a Efgan yolu kadar uzun görünürdü ve Kâbil'le New York arasındaki farkların çoğuna İstanbul'un iki semti arasında kolayca tesadüf edilir."¹⁶

Beyoğlu'na yaptığı "seyahatlar" sonunda, buradaki hayatı dış şekliyle tanıyan Neriman, oturduğu mahalleyi, kültürünü beğenmemeye başlar. Ona göre, babasının tesiriyle devam ettiği Konservatuardaki alaturka müzik eğitimi kaldırılmalıdır. Onun yerine alafranga müzikle uğraşılmalıdır. Neriman, romanda sık sık Fatih ile Beyoğlu'nu hayat tarzı bakımından mukayese eder. Bu mukayeselerden birini Fatih'te oturan arkadaşı Fahriye ile sohbet ederken yapan Neriman, Beyoğlu'nu her yönüyle Fatih'ten üstün tutar:

"Kendimden nefret ediyorum. Oturduğum mahalle, oturduğum ev, konuştuğum adamlar çoğu sinirime dokunuyor. O Fatih meydanının önünden geçerken meydan kahvelerinde bir sürü işsiz güçsüz, softa makulesi adamlar oturuyorlar. Biraz temizce giyindin mi insanın arkasından fena fena bakıyorlar,

16. Fatih-Harbiye, s. 30.

kimbilir neler söyleniyorlar, insan yolda bile rahat yürüyemiyor. Sonra o dükkânların hâli nedir? Adım başına ahçı ve kahve. Erkeklerin işi gücü kahvede, caminin önünde oturup sokağı seyretmek."¹⁷

Neriman, kendi mahallesi, dolayısıyla Fatih hakkında bunları söyledikten sonra Beyolu'nun durumunu ele alır:

"Dün Tünel'den Galatasaray'a kadar dükkânlara baktım. Esnaf bile zevk sahibi. İnsan bir bahçede geziniyormuş gibi oluyor. Her camekân çiçek gibi. En adi eşyayı öyle biçime getiriyorlar ki, mücevher gibi görünüyor. Sonra halkı da bambaşka. Dönüp bakmazlar. Yürümesini, giyinmesini bilirler. Herşeyi bilirler canım."¹⁸

Neriman'ın Beyoğlu'nda en fazla dikkatini çeken yerler ise mağazalardır. Genç kız, Beyoğlu'na her gittiğinde, içinde her türlü malın zevkli bir biçimde sunulduğu bu mağazaları uzun uzun seyre koyulur. Güzel kokular satan bir mağazada gördükleri karşısında çok şaşırان Neriman, o anda Beyazıt'ta aynı fonksiyonu yerine getiren diğer dükkânları düşünür:

"Satış memuru kız, esans şişesini doldururken Neriman birşey hatırladı: Küçükken babası onu Ramazanda Beyazıt sergisine götürürdü. Orada, çadır gibi birşeyin altında, Arap kılıklı bir adam, irili ufaklı birçok yağlı, kirli şişeler arasında ayakta durur, kokular satardı. Bu çadıra uzaktan yaklaşırken bile sert bir nane, bahar, hacıyağı kokusu Neriman'ın midesini bulandıracak derecede burnuna doları ve oradan çabuk geçmek isterdi."¹⁹

17. a. g. e., s. 26.

18. a. g. e., s.27.

19. a. g. e., s. 29.

Müziğinden, hayatından, lavanta kokusundan kısaca kültüründen nefret etmeye başlayan Neriman, konservatuarın alafranga bölümüne devam eden Macit adlı gençle tanışınca Beyoğlu'na daha sık gitmeye başlar. Aynı mahallede oturan sözlüsü Şinasî'den habersiz Macit'le aradaşlık kuran Neriman, onunla Beyoğlu'nda buluşur. Artık Beyoğlu'na gidişlerinin mahiyeti de değişmiştir. Önceden sadece mağazaları seyretmek için gittiği Beyoğlu'na, şimdi Macit'le Maksim Salonu'nda düzenlenen eğlencelere katılmak için gitmektedir. Beyoğlu hayatına iyiden iyiye alışan Neriman, bu semt ile Fatih arasında yeniden mukayese yapar. Beyoğlu'nun günün her saatte canlılığını koruduğunu düşünen genç kız, aynı hayat tarzının Fatih'te olmayışını bir eksiklik olarak görür. Kabahati de bütünüyle Şark kültürüne yükler. Akşam olunca Fatih'te herkes evine çekilmekte, uykuya dalmaktadır. Beyoğlu'nda ise bu saatte hayat yeni başlamaktadır. Beyoğlu ve Fatih arasındaki farkları ortaya koyarken, meseleyi Şark ve Garp medeniyetleri açısından ele alan Neriman, bunu yaparken, ilginç benzetmeler kullanır:

"Neriman düşündü ve bir anda Şarklıların kedileri ve Garplıların köpekleri niçin bu kadar sevdiğini anladı. Hristiyan evlerinde köpek ve Müslüman evlerinde kedi bolluğu şundandı: Şarklılar kediye, Garplılar köpeğe benziyorlar! Kedi yer, içer, yatar, uyur, doğurur; hayatı hep minder üstünde ve rüya içinde geçer; gözleri bazı uyanırken bile rüya görüyormuş gibidir; lapacı, tenbel ve hayalperest mahluk, çalışmayı hiç sevmez. Köpek diri, çevik atılgandır. İşe yarar, birçok işlere yarar. Uyurken bile uyanıktır. En küçük sesleri bile duyar, sıçrar, bağırır."²⁰

20. a. g. e., s. 42.

Şarklıları uyuşuk ve tembel, Garplıları ise çalışkan olarak niteleniren Neriman, düşüncelerini babası Faiz Bey'e açar. Hayat tarzı ile tam bir Şarklı olan Faiz Bey, bu konuda, kızı gibi düşünmemektedir:

"-Kimi adam vardır ki sabahtan akşama kadar oturur ve düşünür. Onun bir hazine-i efkârı vardır, yani fikir cihetinden zengindir; kimi adam da vardır ki, sabahtan akşama kadar ayak üstü çalışır, meselâ bir rençber, fakat yaptığı iş dört tuğlayı üstüste koymaktan ibarettir. Evvelki insan tembel görünür. Velâkin çalışkandır, diğer insan çalışkan görünür, velâkin yaptığı iş sudandır. Zira birisi maneviyat ile, zihin gayretiyle yapılan iştir; öbürü vücut ile bedenle yapılan iştir. Maneviyat daima daha âlidir, vücut sefildir. Yapılan işlerin farkı da bundandır."²¹

Maneviyatı ve metafizik değerleri ön planda tutan Şark zihniyeti, bu yönüyle, her şeyi maddi açıdan ele alan Garp zihniyetinden ayrılır. Faiz Bey, Şarklıların tembel olmadığını Orta Çağ İslâm ve Türk dünyasını örnek göstererek kızını ikna etmeye çalışır. Neriman, bu konuşmalardan sonra kendi kültürü üzerinde tekrar düşünmeye başlayacaktır. Batı kültürünün insanı felâketlere götüreceği bazı örneklerini gördükten sonra ise Beyoğlu'na gitmeyecektir.

Peyami Safa, romanının gücünü azaltma pahasına verdiği uzun tiradlarla Fatih ile Harbiye, batılı yaşayış şekli ile kendi yaşayış şeklimizi karşılaştırır. Neriman, bu iki medeniyetin arasında bocalar. Bir ara Beyoğlu'nu tercih edecektir. Fakat sonra onun gerçeğini anlayacak ve kendine dönecektir.

21. a. g. e., s. 45.

Peyami Safa'nın "Cumbadan Rumbaya (1936)" romanında Karag mr k ile Beyoğlu semtleri mukayese edilir. Karag mr k, herşeyden önce bir Türk muhitidir. Dolayısıyla bu semtin hayatı alaturkadır. İnsanları fakir, fakat samimidirler. Evleri ise derme çatmadır. Karag mr k'te hayat zordur. Bu semtin karşısına çıkarılan Beyoğlu'nda ise, hayat alafrangadır. Hayat kolay ve zevklidir. İnsanlar apartmanlarda oturur. Pahalı elbiseler giyilir. Evlerinde hizmetçiler çalışır. Romanın Karag mr k'te oturan kahramanı Cemile'nin de  zlem duyduğu hayat budur. Tahsin Bey adlı zengin i  adamı ile beraber yaşamaya başlayınca bütün istediklerine kavu ur. Ancak kısa süre içinde hata yaptığını anlayacaktır. Çünkü bu çevrenin insan ilişkileri Karag mr k'teki gibi değildir. Dostluklar sunidir. Dayanışma yoktur. Hepsinden önemlisi, insanlar birbirlerini menfaatleri için kullanmaktadır. Bunları hesap etmemiş olan Cemile, konforlu bir hayatın insanı mutlu etmeye yetmeyeceğini anlayınca tekrar Karag mr k'e dönecektir.

Burada, konumuz bakımından Cemile'nin d  t    durumu önemlidir. Cemile, dışardan görüp imrendi i bir hayat ve ya ayı  şeklinin kurbanı olmuştur. Ama kendine dönüş Karag mr k'tür. Romancı, onun hayatındaki çizgiyi böylece gösterir.

Beyoğlu ile diğer semtler arasındaki mukayese, Mithat Cemâl Kuntay'ın "   İstanbul (1938)" adlı romanında pek açık bir şekilde olmasa bile varlığını hissettirir. Romanın Aksaray'da oturan kahramanı gazeteci Adnan Bey, yazmakta olduğu "Yıkılan Vatan" isimli romanında Beyoğlu'ndan bahsederken bu semti "Damarsız ve kansız bir toprak parçası" olarak görür ve devam eder:

" amurun bayramlık elbisesini giydi i, taşın sonradan görme olduğu bu caddeler! Panayır tiyatrolarına benzeyen bu evler! Bu yerde en korkak gözler,

bir şapkanın gölgesinde, korkunç olur ve bir şapkanın altında bu sokaklarda Samatya'lı Şarlımanlar, Tatavla'lı Venedik Dojları dolaşır. Bu, tahta bıçaklar, bu mukavva bombalar, Moskof bayrağının altında durduğu gün demirdir, alevdir."²²

Adnan bu düşünceleriyle, Beyoğlu'nda yaşayan azınlıkların fırsat buldukları takdirde ne derece tehlikeli olacaklarına işaret etmektedir. Nitekim, Mütareke döneminde şehir işgal edildiği zaman Beyoğlu'nda yaşayan azınlıklar sokaklara dökülerek sevinç tezahüratında bulunmuşlardır.

Beyoğlu ile ilgili değerlendirmelerine devam eden Adnan, Türk'e ait değerlerin burada ebedî bir yalnızlık içinde olduğunu düşünür:

"Sonra bu vatansız sokaklarda, bir damla ecdat kanı gibi cuma günleri bikes dolaşan bayrak! Sonra yüzünü agyar gözlerden dizlerinin arasına gizleyen dul kadınlar gibi yıkık Kamer Hatun Camii. Beyoğlu fethedilmeyen İstanbul'dur."²³

Adnan'ın Beyoğlu ile ilgili tespitlerinden en önemlisi, Beyoğlu'nu "fethedilmeyen İstanbul" olarak görmesidir. Gerçekten de Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra bu bölgede yaşayan Cenovalı tacirlere dokunmamış, Bizanslıların onlara tanıdığı ticarî imtiyazları devam ettirmiştir. Daha sonra kendi içinde gelişmesini sürdüren Beyoğlu, büyük ölçüde yabancı unsurların yaşadığı bir mekân olmuştur. Bu konuda Giriş Bölümü'nde ayrıntılı bilgi verildiği için burada tekrar etmeyeceğiz.

22. Üç İstanbul, s. 44.

23. a. g. e., s. 44.

Adnan yukarıdaki düşüncelerini romanında belirtmesine rağmen, gerçek hayatta oraya gitmekten hoşlanır. Bazen onu, arkadaşlarıyla birlikte Beyoğlu randevuhanelerinde görürüz. Hatta o, Süleymaniye Camiini daha iyi görmek için "Beyoğlu'na yerleşmeyi bile düşünür. Bu düşüncesini II. Meşrutiyet'ten sonra gerçekleştirecektir.

Cevdet Kudret'in "Sınıf Arkadaşları (1943)" romanın kahramanı Aksaray'da oturan Süleyman'dır. Romanda Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke döneminde, Beyoğlu ve Şişli çevresinde yaşanan olaylar hakkında da bilgi verilmektedir. Savaş sırasında bazı ihtiyaç maddelerini kanunsuz yollarla halka yüksek fiyatla satan harp zenginleri Beyoğlu ve Şişli çevresinde yaşar. Fakir İstanbul "yediği lokmayı sayarken" savaşı nimet bilen harp zenginlerinin ziyafet sofrası olmuştur. Mütareke döneminde ise bambaşka bir İstanbul vardır. Beyoğlu, sanki yüzyıllardır sahibinden gördüğü kötü muamelenin neticesinde, kurtarıcısını bekleyen köle gibi işgal kuvvetlerini bağrına basar. İşgal haberi burada büyük sevinç uyandırmış, Rumlar "Zito" esleriyle zafer alayları düzenlemiştir.

Savaşın ve Mütareke'nin İstanbul'da harp zenginlerinden başka ortaya çıkardığı iki zümre daha vardır. Bunlar kendi milletinin gücüne inanmayan "Eski zenginler" ve o sıralarda ülkelerinden İstanbul'a kaçan çoğu hanedan mensubu Beyaz Ruslar'dır. Birinci grupta yer alanlar, artık kendi milletinden ümidi kesmiş, işgal kuvvetlerinin insafına sığınmış, onlarla iyi geçinmeye çalışan ve tam bir ihanet içinde bulunan Beyoğlu ve Şişli çevresidir. İşgalci subaylarını evlerinde ağırlamaktan şeref duyan bu çevre, meseleyi daha da ileriye götürerek, geçmişlerini unutma gayreti içindedirler. Bu durum, Süleyman'ın ağzından romanda şöyle anlatılır:

"Bunlar, artık Türk unsurundan hiçbir şey beklemiyor, ona bağlanmanın ham bir hayal olduğuna inanıyor. İstanbul'u dolduran Fransız, İtalyan, İngiliz zabıtlarına kapılarını bir dost gibi açıyor, evlerinde Türkçe'den gayri bir dil konuşuyor ve çocuklarını Fransız veya İngiliz kolejlerine gönderiyordu. Feriha'yı "Fifi", Jale'yi "Julie", Danyal'ı "Daniel", Rasim'i "Racine" diye çağırıyorlardı."²⁴

Süleyman, romanın bir bölümünde, Aksaray ile Beyoğlu'nu karşılaştırır:

"Burada hayat, güneşin doğmasıyla başlayıp, batmasıyla sona eriyor. Akşam ezanıyla beraber herkes evine giriyor, kapılar kapanıyor, perdeler iniyor ve sokaklar, karanlık yatağı içinde sessiz akan nehirler gibi, evlerin önünden duvarların dibinden, arsaların ortasından boş ve sessiz gidiyordu. İstanbul'un bu iç sokaklarında evler ancak birbirine yaslanarak ayakta durabilmektedir. Hepsi tahtadan yapılmıştır. Bunlar fırtınalı günlerde iki yana yavaşça sallanır, sallanır, gıcırda ve hep bir ağızdan inlemeğe başlarlar. Buranın insanları elbette Beyoğlu insanı kadar zengin ve okumuş değildir. Avrupa'daki evlerin nasıl olduğunu bilmezler ve bu yüzdendir ki içinde yaşadıkları şehri severler; onun başına bir felaket geldiği vakit, tıpkı içinde oturdukları evler gibi, iki tarafa sallana sallana inler ve gizli yaşla ağlarlar.

Beyoğlu'nda hayat neş'eli fakat burada namusludur. İnsanlar sabahları kokulu frenk sabunu değil kokusuz beyaz sabun kullanırlar, lâkin elleri daha temizdir. Lavanta çiçeği kokan beyaz bürümcüklerinin kollarını sıvayarak musluk başında soğuk su ile gıcır gıcır yıkanan genç kızların vücuduna hiçbir yabancı el değmemiştir. Yamalı giymek ayıp sayılmaz ama kirli gezmek ayıptır ve giyeceğin yamalı sayılmadığı içindir ki, yamasızını elde etmek üzere uygunsuz

24. Sınıf Arkadaşları, s. 138.

yola sapılmaz. İstanbul'un bu iç sokaklarında gündüzler çalışmak için yaratılmıştır, geceler uyumak için."²⁵

Ercüment Ekrem Talu'nun "Çömlekoğlu ve Ailesi (1945)" romanında Beyazıt ile Beyoğlu semtleri, ticaret anlayışı ile mukayese edilir. Beyazıt'ta esnaf arasında bir dayanışma vardır. Belli ölçülerde rekabet edilir. İnsanlar birbirlerini aldatmazlar. Dükkanlarda hileli mal satılmaz. Stok yapıp fiyat yükseltilmez. Romanın Beyazıt'tan Beyoğlu'na yerleşen kahramanı Aktar İdris Efendi, böyle bir ticaret ahlâkı ile yetişmiştir. Fakat bunun Beyoğlu'nda geçerli olmadığını görecektir. Burada iş yapan kişiler dolandırıcılığı meslek edinmişlerdir. Mallarını stok edip, fiyatların yükselmesini beklerler. Vergi kaçırmak olağan işlerdendir. Eski malları yeni diye müşteriye satarlar. Ticarete dürüstlük ilkesi yoktur. Beyoğlu'nda ticarete atılan İdris Efendi, dürüstlüğünün karşılığını parasını kaptırarak ve iflas ederek görecektir.

İdris, Beyoğlu'nu tanıdıktan sonra yeni bir hayat şekline girer. Tuttukları evin şekli bile onlarda şaşkınlık yaratır. Banyoda bulunan küveti hamur teknesi, lavaboyu su biriktirilecek kap zannederler. Hayatlarında olan bu maddi değişikliğin yanında İdris Efendi, girdiği hayat onun varlığını tüketecek ve mutlu etmeyecektir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, "Sahnenin Dışındakiler (1973)" romanında Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatır. Romanda Beyoğlu'nda yaşayan kahraman yoktur. Bununla beraber romanın kahramanı Tıbbiye öğrencisi Cemal vasıtasıyla Mütareke ile birlikte Beyoğlu'nda değişen sosyal hayat ana hatlarıyla verilmeye çalışılır. Beyoğlu'na Beyaz Rusların akın etmesiyle hayat

25. a. g. e., s. 157.

tamamen değişmiş, herkes savaşın sıkıntılarını unutmak için kendisini eğlenceye vermiştir. Cemal, Beyoğlu'nda meydana gelen değişiklikleri romanda şyle anlatır:

"Beyoğlu'nda bir yığın lokanta, bar, dansing açılmış, ağırbaşlı İstanbul efendilerinin bir vakitler gazetelerini okuyarak alçak sesle dünya gidişi hakkında bedbinliklerini birbirlerine naklettikleri sabah kahvesi ve akşam ayı içtikleri İstanbul kahveleri manzaralarını değişirmişti."²⁶

Çünkü artık bu kahveleri çoğu yüksek tabakaya mensup Rus kadınları ve subaylar doldurmaktadır. Kendilerine has eğlence şekilleriyle İstanbul'u fetheden Ruslar, şehirde fuhşun artmasına sebep olmuşlardır. Cemâl, Beyoğlu hakkında bilgi verirken, bu semtin aniden genişlediğine dikkat çeker:

"Beyoğlu büsbütün tanınmaz hale gelmişti. Birdenbire kendisine eklediği Sirkeci'den Tepebaşi'na oradan ta Osmanbey'e ve şişli'ye alaturka ve alafranga çalgılı hiç olmazsa bir gramafonla müşterilerini eğlendiren bir yığın eğlence yeri açılmıştı. Fakat asıl civcivli yer şüphesiz Tepebaşi'ya Taksim arasında idi."²⁷

Beyoğlu'nun Mütareke dönemindeki eğlence hayatına iştirak edenler tek bir millete mensup değildir:

"Yetmiş çeşit milletten insanın hep birden eğlendiği bu birkaç yüz metre uzunluğundaki cadde, kendi tevekklnn ve ıztırabının gecesine kapanmış

26. Sahnenin Dışındakiler, s. 280.

27. a. g. e., s. 280.

eski İstanbul'un yanibaşında bugünün ekzotik romanlarında hikayesini okuduğumuz bir nevi Şanghay veya Singapur gibi asıl maddesine çok derinden yabancı, haşin, köksüz ve gürültülü parlıyordu."²⁸

Asıl İstanbul'un yanında "köksöz ve yabancı", hattâ "Şanghay ve Singapur" kadar uzakta duran Beyoğlu bu şekilde eğlenirken, şehrin öbür tarafında yaşayanlar harbin bütün acılarına göğüs germeye çalışmaktadırlar:

"Fakat bu eğlenen İstanbul'un yanibaşında çok bahtsız bir İstanbul daha vardı. Daha harp içinde el değiştirmeye başlayan servet, içtimai hayatın nizamını bozmuş beş altı sene evvel müreffeh sanılan ve eski payitahtın asıl hayatını yapan bütün bir orta sınıfı harap etmişti. Umumi Harp içinde çıkan yangınlarda evi barkı yananların çoğu hâlâ medreselerde idi."²⁹

Yazar, eserinde Mütareke dönemine ait farklı iki İstanbul manzarası çizmiştir. Bunlardan birinde bünyesine kattığı yeni unsurlarıyla sefahatine devam eden Beyoğlu vardır. Burada savaşın sıkıntılarından kurtulmak isteyenler için bir sığınaktır. Şehrin öbür tarafında oturanlar ise hayatın gerçeklerinden kaçmak için böyle suni yollar peşinde koşmaktadırlar. Savaşın getirdiği sıkıntılardan paylarına düşeni almışlar ve daha da fakirleşmişlerdir. Tanpınar, İstanbul'un diğer semtleri ile Beyoğlu'nu savaşın etkileri bakımından karşılaştırır. Sosyal yapıda bir bozulma söz konusudur.

Beyoğlu, Batı medeniyetinin, lüks tüketime ve eğlenceye dayanan hayat tarzını temsil etmektedir. Bu hayat tarzına fuhşu da ekleyebiliriz. Roman

28. a. g. e., s. 280.

29. a. g. e., s. 281.

kahramanları Beyoğlu hayatını yaşarken, Batı medeniyetinin hangi taraflarının alınması gerektiğini düşünmez. Beyoğlu'na ilgi duyan kahramanların çoğu, hayat tarzları bakımından Beyoğlu ile taban tabana zıt olan Fatih, Aksaray gibi semtlerde oturmaktadırlar. Bu kahramanlar kendi semtleri ile Beyoğlu arasında zaman zaman mukayese yaparlar. Bu mukayeselerden galip çıkan taraf önce Beyoğlu olur. Fakat, aradan zaman geçtikten sonra, bazı olayların da tesiriyle yanıldıklarını anlarlar ve ait oldukları yere dönerler. Ama bu her zaman böyle olmaz. Beyoğlu'nun karşısında daha çok Fatih, Şehzadebaşı, Beyazıt, Kocamustafa Paşa ve bir romanda Teşvikiye vardır. Bu saydığımız semtler asıl İstanbul'u temsil etmektedir. Savaşlardan zarar gören; vatan, millet için üzülen, sıkıntı çeken bu semtlerde yaşayanlardır. Bu semtte yaşayanlardan bazıları bir özentili olarak Beyoğlu'nun büyümesine kapılırlar. Şöyle veya böyle direnç noktalarını ve geldikleri semtlerdeki insanların vazgeçilmez varlıkları olan değerlerini kaybederler. Yaşadıkları kriz onlarda değişik şekillerde yara açar. Bu bakımdan savaşları, toprak ve insan kayıplarını, işgalleri umursamayan ve kendi yaşayışını sürdüren Beyoğlu; diğer semtlerde oturan insanımızı da ağına düşürür. Beyoğlu ve karşısındaki diğer semtler iki anlayışı, iki medeniyeti temsil ederler. Bu Türk insanının XIX. ve XX. yüzyılda yaşadığı ikili bir durumdur. Aslında burada Beyoğlu, zaman zaman içinde yaşayan insanları ve yaşayış şekli ile kozmolitliği sergiler. Diğer semtlerde oturanlar bu kozmolitliğe karşı direnci ve bu dirençteki çatlamaları gösterir. İşte bu romanlarda, bu konu edilir.

VII. BÖLÜM

BEYOĞLU'NA YER VEREN ROMANLARDA GAYRİ TÜRK UNSURLAR

Beyoğlu'nun (Pera) bir semt olarak ortaya çıkışı XV. yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Bu yüzyılda Galata'da bulunan yabancı elçilikler sık sık çıkan yangınlar sebebiyle, Bizanslıların (Pera: Karşı Yaka) dedikleri ağaçlıklı bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. Kısa zamanda Fransa, İngiltere, Venedik, Lehistan, İsveç, Hollanda, Ragusa ve Prusya devletleri Beyoğlu'nda (Pera) elçilik binalarını kurarlar. Yabancı elçiliklerin Beyoğlu'nda (Pera) bulunması yüzünden, bu milletlere mensup tebaa da buraya yerleşir. Bu arada fetihten hemen sonra, Anadolu'dan gelen Türklerin de bu bölgeye yerleşmeye başladıklarını hatırlatalım¹. Fakat gayri müslimlere nazaran burada azınlıkta kalmışlardır.

Bu kadar karışık bir etnik yapıya sahip olan Beyoğlu, dünyada eşine az rastlanan bir yerleşim merkezi olarak karşımıza çıkar. XVIII. yüzyıldan sonra ülkemize gelen seyyahların en fazla üzerinde durdukları nokta Beyoğlu'nun bu kozmopolit yapısıdır. 1717 yılında İstanbul'a gelen İngiliz yazar Lady Montagu, mektuplarında Beyoğlu'nu "Babil Kulesine" benzetir. Dünyanın belli başlı bütün dillerinin "Türkçe, Rumca, Yahudice, Ermenice, Arapça, Acemce, Rusça, İslavca, İtalyanca, Ulahça, Almanca, Felemenkçe, Fransızca, İngilizce ve Macarca)

1. Reşat Ekrem Koçu, İstanbul Ans., Beyoğlu Maddesi, 1961, C. V, s. 2703.

Beyoğlu'nda konuşulduğunu belirten Lady Montagu, insanların çoğunlukla el kol hareketleriyle anlaştıklarını yazar².

XIX. yüzyıla kadar hayat nizamının farklı olması sebebiyle Türk insanının uzağında kalmış olan Beyoğlu, Tanzimat'ın getirdiği yeni dünya görüşüyle birlikte aniden ön plâna çıkar. Batı'yı tanımak için kestirme yoldan Beyoğlu'na giden Türk insanı, bu amacına, Beyoğlu'nda yaşayan azınlıkların ve yabancıların hayatını taklit etmekle ulaşacağını düşünür. Gerçekten Beyoğlu'nda yaşayan azınlıklar, bizim hayran olduğumuz Batı insanını mı temsil etmektedirler? Bu azınlıklar ve yabancılar Batı insanının hangi değerlerini bünyesinde toplamıştır? Bu insanların milliyetleri nedir? Üzerinde durduğumuz romanlarında, bu insanlar hangi yönleriyle ele alınmıştır?

Burada niçin üzerinde durduğumuz romanlar dediğimizi de açıklamalıyız. Bizim maksadımız Cumhuriyet Devri romanlarındaki gayri Türk unsurlar değildir. Beyoğlu'na yer veren romanlarda gayri Türk unsurlar ne ölçüde yer almıştır, bunların meslekleri, yaptıkları işler ve milliyetleri nedir? Bu bize Beyoğlu'nun bir başka tarafını gösterecektir.

MADAM FEDRONA (H.Rahmi Gürpınar, Ben Deli miyim, 1925):

Romanın ikinci derecedeki kahramanlarından olan Madam Fedrona, orta yaşlı düşmüş bir Rus kadınıdır. XIX. yüzyılın sonlarında Türkiye'ye gelmiştir. Beyoğlu'nun adı belirtilmeyen sokağında randevuhane işletmektedir. Şadan'ın deyişiyle, "Her şeyden önce derin bir psikolog olan" Madam Fedrona'nın

2. Lady Montagu, Türkiye Mektupları (Trc.: Aysel Kurutluoğlu), 1974, s. 121.

ticarethanesi fuhuş konusunda Beyoğlu'nda bir numaradır. Yazar, romanın kahramanı Şadan'ın ağzından bu randevuhanenin özelliklerini şöyle anlatır:

"Madam Fedrona'nın ticarethanesinde fuhşun aleladesiyle kulamparalık, sevicilik gibi her şubesi vardır. Zevkiniz her ne ise rahatça yapabilirsiniz. Bu sır dört duvar arasında kapalı kalır. Suçunuza ortak şahıs oradan başka hiçbir yerde karşınıza çıkmaz."³

Fuhşun ve cinsi sapıklığın her yönünün görüldüğü bu randevuhane, sahasında batıdaki yenilikleri yakından takip etmektedir:

"Madam Fedrona şehvet illetlerinin hiçbirini ihmal etmemiştir. Erkekliği zayıflamış olanlar için masaj ve mekanik tedaviler yapılır. Bir cimnastik salonu vardır. Burada şehvetin azami zevk alma kabiliyetini uyandırmak için vücutlara tatbik olunan aletleri görseniz insan kafasının neler düşünebildiğine şaşar nefretli bir merakla titrersiniz. Bu salonda erkekliği sönmüş bir adam birkaç saat sonra önüne geçilmez bir boğa kesilir."⁴

Madam Fedrona, Beyoğlu'nda fuhşu "asrî, medeni ve fenni" bir hale getirmiştir. O, zengin ve itibarlı kimselere hizmet vermektedir. Onun ticarethanesine, ancak dostun dostu tavsiyesi ile girilebilir.

MADAM PANOYAT (Peyami Safa, Sözde Kızlar, 1925):

Madam Panoyat bir Rum kadınıdır. Beyoğlu'nda bir randevuhane işletmektedir. Romanın kahramanlarından Nazmiye Hanım ve Salih onun randevuhanesinde buluşurlar. Eserde sadece adı geçmektedir.

3. Ben Deli miyim, s. 81.

4. a. g. e., s. 82.

MADAM SAVARO (H.Rahmi Gürpınar, Billur Kalp, 1926):

Aslen İtalyan olan Madam Savaro, Abdülhamit devrinde Türkiye'ye gelmiş eski bir fahişedir. Fahişeliği bıraktıktan sonra kazandığı parayla Beyoğlu'nda bir otel satın almıştır. Romanda otelin adı ve bulunduğu yer belirtilmemiştir. Madam Savaro otelini ayrıca randevuhane olarak da kullanmaktadır. Fakat burada kendisine bağlı çalışan "sermaye" yoktur. Müşteriler eğleneceği kadınları beraberinde getirmektedir. Yazar, Madam Savaro'nun otelini romanda şöyle anlatır:

"Madam Savaro'nun oteli ne oluyordu? Ne umumhane, ne de büsbütün namuslu bir yerdir. İçeride canlı sermaye yoktur. Eğlenmek için oraya çift gelinir. Tuzluca ücretlerle temiz oda, yatak, yemek bulunur. İki sevdalıya rahatça yuva olacak bir yerdir. Piyanolu bir dans salonu, bir de kumar odası vardır."⁵

Madam Savaro'nun oteli, zengin ve itibarlı kimselere hizmet vermektedir.

MARİE LOUISE (Fazlı Necip, Külhani Edipler, 1926):

Romanda sadece adı geçen Marie Louise, Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde şarkıcılık yapan Fransız kadınıdır. Romanın kahramanı Kenan Bey, karısını kaybettikten sonra, teselli aramak için gittiği Beyoğlu'nda Marie Louise ile tanışır ve ona aşık olur. Kenan Bey bu kadını kayın validesine, Paris'ten yeni gelmiş bir mürebbiye gibi tanıtarak çocuklarının eğitimi için Boğaziçi'ndeki yalıya aldırır. Bundan maksadı, Marie Louise'ye daha yakın olmaktır.

5. Billur Kalp, s.90.

DESPİNA (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi, 1927):

Bir Rum kızı olan Despina, Beyoğlu'nda bulunan Nikoli Birahanesi'nde şarkı söylemektedir. Romanın kahramanı gazeteci Ahmet Kerim ile gayri meşru ilişkileri vardır. Koyu bir Yunan milliyetçisi olan Despina, İstanbul'da yaşamasına rağmen Osmanlılığı kabul etmez. O, İstanbul'un tekrar Yunanlı'ların eline geçeceğine inanmaktadır. Despina bu düşüncelerini Ahmet Kerim'le sohbet ederken açıklayacaktır:

"Ne diyorsun Despina! Sen Yunanlı'mısın? Sen Osmanlı değil misin?

-Allah göstermesin! Neden Osmanlı olacağım!

-Senin nüfus kağıdın yok mu?

-Var ama, ona ne bakıyorsun? Benim gibi daha bir çok Yunanlı'ların da Hamidiye kağıdı var. Ondan ne çıkar. Biz kilisede gideriz. Siz camide gidersiniz. Bizim dilimiz Urumca'dır, sizin diliniz Türkçe'dir.

-Fakat sen burada doğup büyüdün. Anan baban da mutlaka burada büyümüşlerdir.

-Doğru, doğru ama, burası neresi? Sen onu söyle bakalım? Sen İstorya okumadın mı vire? Burası eskiden bizim memleketimizdi. Siz geldiniz; onu bizim elimizden aldınız. Nasıl ki Atina'yı Patras'ı ve bütün Yunanistan'ı almış idiniz; sonradan biz oraları geriye aldık. Şimdi de burasını alacağız. Belkim yarın değil, belkim öbür gün değil. Belkim hatta beş seneden, on seneden sonra değil; fakat mutlaka bir gün alacağız."⁶

6. Hüküm Gecesi, s. 102.

ULVIYE MELEK (H.Rahmi Gürpınar, Kokotlar Mektebi, 1928):

Romanın kahramanı Ulviye Melek XIX. yüzyılın sonlarında Fransa'dan Türkiye'ye gelmiş bir fahişedir. Annesi Fransız, babası İtalyan olan Ulviye Melek'in asıl adı Şarlot'tur. Annesinin fahişe olması yüzünden kötü yola düşmüştür. O, "Binbir Gece Masalları"nda anlatılan doğu hayatını yakından tanımak için gayri meşru yaşadığı bir büyükelçilik mensbu ile Türkiye'ye gelmiştir. İstanbul'da Ulviye Melek adını alarak Türk tabiiyetine giren Şarlot, mesleğini burada sürdürür. O, aile, aşk ve sevgi kavramlarına inanmaz. Ulviye Melek, mesleğini yaymak amacıyla bir okul açmıştır. "Kokotlar Mektebi" diye anılan okul, Şişli'nin Osmanbey mevkiinde bulunan bir apartmanın dördüncü katındadır. Halkın ve hükümetin dikkatini çekmemek için mektebin ismini "Kimsesiz Kızları Koruma Yurdu" diye çevreye duyuran Ulviye Melek, burada eli altında bulunan çoğu kimsesiz genç kızlara metresliğin en ince taraflarını öğretmektedir. Bu kızlar hakkında romanda ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Ulviye Melek derslerinden birinde mesleğini şöyle tarif eder:

"Kokot, randevu evi sermayesi değildir. Ondan yüksektir. Bazen çok yüksektir, başlı başına evi, apartmanı hatta lüks oteli olur. Metres, bir süre için tek erkeğe kendini adanmış gibi görünen kadındır. Kokotların içinde eğitimce kültürce "Femme du Monde" denilen kibar kadınlar seviyesine yükselmiş olanlar vardır. Medenî ve ince hayatın bütün seremonisini bilirler. Ve yine hemen her sosyeteye kabul olunurlar. İşte siz burada bu mesleğin orta mektebindesiniz. Zengin, monden bir adamın koltuğunda Avrupa'ya gittikten sonra herşeyi görüp öğreneceksiniz. Medenileşecek, inceleyeceksiniz."⁷

7. Kokotlar Mektebi, s. 80.

Metresliği, fahişelik olarak kabul etmeyen Ulviye Melek, mesleğinin toplumda saygın bir yeri olması gerektiğine inanır. Çünkü onlar "medenî ve ince hayat" sahibidirler ve çevrelerine bu konuda örnek olmuşlardır. Ulviye Melek okulunda yetiştirdiği genç kızları, evlilik hayatından memnun olmayan zenginlerin hizmetine sunmaktadır. O zamana kadar hiç karşılaşmadıkları bir hayatın cazibesine kapılan, İstanbul'un "talihsiz" zenginleri, yüklü paralar karşılığında elde ettikleri bu gayri meşru saadete büyük rağbet gösterirler. Beyoğlu ve Şişli'de metreslerine kat tutarak, hayatlarında hiç tatmadıkları zevk ve sefa sürerler. Kısa zaman sonra da bazılarının parası tükenir. Ulviye Hanım ise onların yerine başka zenginler bulmak yolunda hiç zorluk çekmeyecektir.

MADAM JIMSON(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore, 1928):

Romanın kahramanlarından Madam Jimson, bir azınlık mensubudur ve Sıraselviler'de oturmaktadır. Beyoğlu'nda herkesin tanıdığı bir sima olan Madam Jimson da, romandaki bütün Beyoğlu çevresi gibi hayata "şehvî" hislerle bağlıdır. Her türlü ahlâkî kayıttan yoksun olarak hayatını sürdüren bu kadın, kocası haşta yatağında son nefesini verirken, evinde yeni sevgilisi Fransız subayı Colonel de Rochepierre şerefine eğlence tertip etmekten çekinmez. Çanakkale'de sakatlanan Fransız askerleri yararına Beyoğlu'nda düzenlenen gecenin tertip komitesinde Madam Jimson da vardır. O, kocasından kalan mirası kendi üzerine almaya çalıştığı sırada, nüfus kütüğünde "Osmanlı" yazıldığını öğrenince büyük tepki gösterir:

"-Ne, ne! Bunu hiç işitmemiştim. Bu yalanı da hangi alçak uydurmuş söyleyin, hangi alçak bu iftirayı benim üzerime atmış, diye haykırmağa başladı."⁸

8. Sodom ve Gomore, s. 236.

Osmanlı olmayı kendisine yapılmış bir hakaret olarak gören Madam Jimson, Milli Mücadele kazanıldıktan sonra Türk olduğunu ispata çalışacaktır.

JACKSON READ:

İşgalci İngiliz subaylarından olan Yüzbaşı Jackson Read, annesinin tesiriyle koyu bir din eğitimi almıştır. Yakışıklılığı ile bütün Beyoğlu ve Şişli kadınlarının peşinden koştuğu Jackson Read, gördüğü eğitimin tesiriyle bir İngiliz'den farkı olmayan Leyla ile flört etmektedir. Romanın seyrinde fazla etkili gözükmeyen Jackson Read, zafer kazanıldıktan sonra, Büyük Britanya ordusunun bozguna uğramış bir subayı olarak memleketine döner.

CAPTAIN MARLOW:

Jackson Read'in arkadaşı olan Captain Marlow, Intellegence Service'in İstanbul bürosunun önde gelen subaylarındandır. Bir homoseksüel olan Captain Marlow "şehevî" duygularını, Beyoğlu barlarındaki garsonlarla ve hamam tellâklarıyla tatmin etmeye çalışmaktadır. İstanbul'da bulunan İngiliz kuvvetlerinde kendisi gibi pek çok subay vardır. Bunlar kendi aralarında bir "klüp" kurmuşlardır. Romanın sonunda o da Jackson Read gibi arkasına bakmadan İstanbul'u terk eder.

MAJÖR WILL:

Beyoğlu ve Şişli çevresinde herkesin tanıdığı bir sima olan Majör Will'in ne işle uğraştığı bilinmemektedir. Romanda "hayvani ve süflî" zevklere sahip bir İngiliz milyoneri olarak anlatılan Majör Will, Beyoğlu çevresinde düzenlenen

bütün davetlerde karşımıza çıkar. Beyoğlu'nda düzenlediği eğlencelerde ahlâkî sınırları ortadan kaldıran Majör Will, Millî Mücadele'den sonra halk tarafından linç edilmek korkusuyla günlerce sokağa çıkamamıştır.

FANNY MOORE:

Amerikalı kadın gazeteci Fanny Moore da davranışlarıyla romanda Sodom ve Gomore dekorunun tamamlayıcısı durumundadır. Merak ettiği Doğu hayatını yakından tanımak için İstanbul'a gelen bu "hoppa" gazetecinin en önemli özelliği cinsî duygularının hemcinslerine yönelik olmasıdır. "Entellektüelliği" sayesinde kısa zamanda kendisini Beyoğlu ve Şişli çevresine kabul ettiren Fanny Moore, Major Will'in düzenlediği eğlencelere katılır. Bu eğlencelerden birinde tanıdığı Nermin adlı lise öğrencisi genç ızla "süflî" duygularını tatmine çalışır. Romanın sonunda ise Nermin'le birlikte Amerika'ya döner.

SÜRPIK DUDU (E. İzzet Benice, Beş Hasta Var, 1931):

Sürpik Dudu bir Ermeni kadınıdır. Feriköy'de bir randevuhane işletmektedir. Romanda sadece adı geçmektedir. Romanın kahramanı Belkıs, hayatının son dönemlerinde parasız kalınca onun randevuhanesine düşmüş ve burada ölmüştür.

MADAM ROZA (Peyami Safa (Server Bedi), Sabahsız Geceler, 1935):

Madam Roza bir Ermeni kadınıdır. Beyoğlu'nun "Çamurlu molozlarla dolu" sokaklarından birinde sağlık şartlarına uygun olmayan bir pansiyon

işletmektedir. Madam Roza, pansiyonunu randevuhane olarak kullanmaktadır. Romanda çok az yer almıştır.

FOFO:

Fofa da bir Ermeni kadındır. Romanın kahramanı Salih'le Madam Roza'nın pansiyonunda gayri meşru yaşamaktadır. Ayrıca Salih'le birlikte yankesicilik yapmaktadır.

YAHUDİ GOLDSTAYN (Refik Ahmet Sevengil, Cıplaklar, 1936):

Romanda sadece adı geçen Yahudi Goldstayn, Hitler'in baskısından kaçarak İstanbul'a gelmiş profesörlerden biridir. Goldstayn, İstanbul Üniversitesi'nde kendisine bir yer bulamayınca güzellik meselesinin kadınları humma gibi sardığı Beyoğlu'nda estetik merkezi açmaya muvaffak olmuştur. Bakımlı ve güzel bir vücuda sahip olmak isteyen bütün kadınlar Profesör Goldstayn'ın en modern cihazlarla donatılmış salonuna koşarlar.

MADAM AYDA (E.Ekrem Talu, Papeloğlu, 1938):

Romanın kahramanı İdris Efendi'nin eğlenmek amacıyla gittiği randevuhanenin sahibidir. Madam Ayda orta yaşlı bir Rum kadınıdır. Romanda ayrıntılı bir tasviri yapılmayan randevuhanesi Tepebaşı'ndadır. "Pencereleri pis bir aralığa bakan, küf kokulu" evinde kendilerini "bir okka şeker" satacak düşmüş kadınlar bulmaktadır. Onun randevuhanesinde çalışan kadınlar arasında Birinci Dünya Savaşı sırasında Bolşevikler'den kaçıp İstanbul'a gelen Beyaz Rus kadınları da vardır.

OLGA:

Madam Ayda'nın randevuhanesinde çalışan Rus kadınlarından biridir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye gelmiştir. Romanın kahramanı Satılmış Efendi'nin bir müddet metresi olmuştur. Satılmış Efendi, Olga'ya değerli hediyeler alır ve ona Tarlabası'nda bir ev tutar. Romanın sonunda parası biten Satılmış Efendi Olga tarafından terk edilir.

YAHUDİ LEHMAN:

Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye gelen Romanya Yahudilerindendir. Beyoğlu'nda çeşitli eğlence yerleri açmıştır. Beyoğlu'nun en meşhur eğlence yeri "Garden Bar" bunlardan biridir. Yahudi Lehman burada çalıştırdığı bar artistlerinin hepsini Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden getirtmiştir.

ÜRANYA (M. Cemal Kuntay, Üç İstanbul, 1938):

Romanın kahramanı Adnan'ın arkadaşlarıyla beraber eğlenmek amacıyla gittikleri randevuhanenin sahibidir. Düşmüş bir Rum kadını olan Üranya'nın randevuhanesi Beyoğlu'nun İbil sokağındadır. Romanda sadece adı geçen Üranya'nın, randevuhanesi hakkında ayrıntılı bilgi verilmemiştir.

YAHUDİ MOİZ:

Adnan'ın okul arkadaşıdır. Aksaray'da oturan Yahudi Moiz'in kimsesi yoktur. Adnan'la beraber Üranya'nın evine devam edenlerden biridir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'ya gider.

MADAM KALYOPİ (Peyami Safa (Server Bedi), Uçurumda Bir Genç Kız, 1940):

Kalyopi, bir Rum kadınıdır. Romanın kahramanı Türkan'ın Beyoğlu'nda çalıştığı terzihanenin sahibidir. Terzihanenin bulunduğu yeri yazar, Beyoğlu'nun güneş yüzü görmeyen sokaklarından birinde diye tanımlar. Yazar, Türkân'ın okul arkadaşlarıyla terzihanenin bulunduğu apartmana ilk gelişini romanda şöyle verir:

"Küf kokan dar ve uzun bir taşlığa girdiler. Rum kızı sokak kapısını kapayınca birbirlerini göremez olmuşlardı. Gözleri karanlığa alışınca kadar beklediler. Rum kızı önlerine düştü. Dik bir merdivenin yırtık muşambaları ayağa takılan dar basamakları çıktılar. Bu katta ağır bir kireç ve helâ kokusu birbirine karışıyordu. Terzinin katı, soğan kokuyordu."⁹

Bu terzihane sağlık şartlarına uygun değildir. Esasen Madam Kalyopi burayı bir randevu evi olarak kullanmaktadır. Türkân'ın içinde bulunduğu ve terziplik yaptığı bir sırada polis, terzihaneyi basar ve Madam Kalyopi'yi tutuklar.

VİKTUVAR (Nezihe Muhittin, Avare Kadın, 1943):

İhtiyar bir Rum kadınıdır. Galavani sokağında küçük bir lokanta işletmektedir. Gençliğinde Beyoğlu'nda "Güzel Viktorya" namıyla fahişelik yapmıştır. Romanın kadın kahramanı Mehpere'nin en yakın dostudur.

9. Uçurumda Bir Genç Kız, s. 5.

MADAM MAYRIK:

Madam Mayrik bir Rum kadınıdır. Beyoğlu'nda randevuhane işletmektedir. Randevuhanenin bulunduğu yer romanda belirtilmemiştir. Ayrıca randevuhane hakkında mekân tasviride yapılmamıştır.

MADAM MANNİK (Ziya Şakir, Kiralık Kalp, 1944):

Madam Mannik bir Ermeni kadınıdır. Beyoğlu'nda randevuhane işletmektedir. Yazar, randevuhanenin bulunduğu yeri "Tarlabaşı'nın arka sokaklarından birinde" diye tanımlar.

COLAK OSEP (E. Ekrem Talu, Çömlekoğlu ve Ailesi, 1945):

Çolak Osep bir Ermenidir. Beyoğlu'nda dolandırıcılığı ile tanınır. Romanın kahramanı İdris Efendi'yi ortak iş yapmaya ikna eder. Maksadı ondan para sızdırmaktır. Nitekim onunla beraber kurdukları şirketin işlerini yürütürken pek çok usul ve kanun dışı işler yapar. Sonunda da böyle bir işinin, yani vergi kaçakçılığının cezası olarak hapse girer. Yalnız önceden İdris Efendi'den pek çok para kaçırmış ve yükünü tutmuştur.

MADAM DÜRÜK:

Madam Dürük Ermeni bir kadındır. Tarlabaşı'nın Çöplük sokağında randevuhane işletmektedir. Yazar, bu randevuhanenin bulunduğu sokağı romanda şöyle tasvir eder:

"Adı ile her bakımdan mütenasip Çöplük sokağı İstanbul Belediyesi'nin ihtimal ki, mevcudiyetinden dahi haberdar olmadığı bir sokaktı. Işıktan, kaldırımdan, bakımdan asla nasibi olmamıştı. Orta yerinde hazin hazin kokan çöp

yığınlarının üzerinde yabani kediler eşiniyor, gece karanlığında bu hayvanların ışıldayan gözleri geçen yolculara istikamet tayini için fener vazifesi görüyordu."¹⁰

Romanın kahramanı İdris Efendi, ortağı Çolak Osep'le birlikte eğlenmek amacıyla ara sıra onun randevuhanesine gitmektedir.

MÖSYÖ PSALTİ (R.Danışmen, Kürk Manto Kurbanları, 1946):

Mösyö Psalti bir Fransızdır. Yabancı radyoların Türkiye temsilciliğini yapmaktadır. Romanın kahramanı Muazzez'le bir müddet gayri meşru yaşamıştır. Beyoğlu'nda kalmaktadır.

MADAM HARİKLİYA:

Madam Harikliya bir Rum kadınıdır. Beyoğlu'nda bir randevuhane işletmektedir. Romanda randevuhanenin bulunduğu yer hakkında ayrıntılı bir bilgi yoktur. Kendisini Beyoğlu'ndaki fuhşun "hoca"sı olarak nitelendiren Madam Harikliya, bu konuda randevuhanesini bir "mektep" olarak görür.

APOSTOL (Attila İlhan, Sokaktaki Adam, 1953):

Apostol bir Rumdur. Beyoğlu'nun Balıkpazarı sokağında bir meyhane işletmektedir. Romanın seyrinde etkili olan bir kahraman değildir. Romanın kahramanı denizci Hasan'la dostluğu vardır.

HRİSULA:

Hrisula bir Rum kızıdır. Romanda hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Hasan'ın fahişe sevgilisi Melek'le sapık ilişkiler içindedir.

10. Çömlekoğlu ve Ailesi, s. 100.

BARBA KOMYANOS (Orhan Kemal, Gâvurun Kızı, 1959):

Barba Komyanos bir Rumdur. Beyoğlu'nda fırıncılık yapmaktadır. Eski bir komitacı olan Komyanos, Yunanistan'da Türklere karşı yapılan çete savaşlarına katılmıştır. Türkleri hiç sevmemektedir. Torunu Evdoksiya ile Beyoğlu'nda yaşamaktadır.

EVDOKSİYA:

Barba Komyanos'un torunudur. Romanın kahramanı taksi şoförü Kamran'ı sevmektedir. Dedesinin bu ilişkiye karşı çıkması yüzünden, Kamran'la birlikte Fener'e kaçarlar. Evdoksiya burada Müslümanlığı seçerek, Kamran'la evlenir.

BERCUHİ KARANFİLYAN (Attila İlhan, Kurtlar Sofrası, 1963):

Madam Bercuhi Karanfilyan bir Ermeni kadınıdır. Tarlabası'nın Pelesenk sokağında bir pansiyon işletmektedir. Yalnız başına yaşamaktadır. Romanın kahramanı gazeteci Mahmut Gürsoy da onun pansiyonunda kalmaktadır.

MADAM ELENİ (Münevver Ayaşlı, Pertev Bey'in Üç Kızı, 1968):

Madam Eleni bir Rum kadınıdır. Romanın kahramanı Selmin'in Beyoğlu'nda oturduğu pansiyonun sahibidir. Romanda sadece adı geçmektedir.

Görüldüğü gibi Beyoğlu'nda yaşayan azınlıklar ve yabancılar, incelediğimiz romanlarda büyük bir yer işgal etmektedirler. Romanların çoğunda ikinci ve üçüncü derecede yer alan bu kahramanlar, farklı milletlere mensupturlar ve yüzyıllardan beri süre gelen Beyoğlu mozayikini muhafaza

etmektedirler. Bazı kahramanların ise eserlerde sadece isimleri zikredilmiştir. Ne gariptir ki, romanlarda yer alan bu kahramanların çoğu, Batı tipi hayat tarzının fuhuş tarafını temsil etmektedirler. Biz daha da çarpıcı olması bakımından bu kahramanları milliyetleri ve yaptıkları işlerle birlikte bir tabloda vermeyi uygun bulduk.

KAHRAMANIN ADI	GEÇTİĞİ ROMAN	YAPTIĞI İŞ	MİLLİYETİ
Madam Fedrona	Ben Deli miyim?	Randevuhane sahibi	Rus
Madam Panoyat	Sözde Kızlar	" "	Rum
Madam Savaro	Billur Kalp	" "	Rus
Marie Louise	Külhani Edipler	Şarkıcı	Fransız
Despina	Hüküm Gecesi	Şarkıcı	Rum
Şarlot(Ulviye Melek) Kokotlar Mektebi		Randevuhane sabihi	Melez
Madam Jimson	Sodom ve Gomore	--	Levanten
Jackson Read	Sodom ve Gomore	İşgal	İngiliz
Captain Marlow	Sodom ve Gomore	İşgalci subay	İngiliz
Majör Will	Sodom ve Gomore	--	İngiliz
Fanny Moore	Sodom ve Gomore	Gazeteci	Amerikalı
Sürpik Dudu	Beş Hasta Var	Randevuhane sahibi	Ermeni
Madam Roza	Sabahsız Geceler	" "	Ermeni
Fofa	Sabahsız Geceler	Düşmüş kadın	Ermeni
Yahudi Goldştayn	Çıplaklar	Profesör	Alman
Madam Ayda	Papeloğlu	Randevuhane sahibi	Rum
Olga	Papeloğlu	Düşmüş kadın	Rus
Yahudi Lehman	Papeloğlu	Bar sahibi	Romen
Üranya	Üç İstanbul	Randevuhane sahibi	Rum

KAHRAMANIN ADI	GEÇTİĞİ ROMAN	YAPTIĞI İŞ	MİLLİYETİ
Yahudi Moiz	Üç İstanbul	--	--
Madam Kalyopi	Uçurumda Bir Genç Kız	Randevuhane sahibi	Rum
Viktuvar	Avare Kadın	Lokanta sahibi	Rum
Madam Mayrik	Avare Kadın	Randevuhane sahibi	Rum
Madam Mannik	Kiralık Kalp	Randevuhane sahibi	Ermeni
Çolak Osep	Çömlekoğlu ve Ailesi	Dolandırıcı	Ermeni
Madam Dürük	Çömlekoğlu ve Ailesi	Randevuhane sahibi	Ermeni
Mösyö Psalti	Kürk Manto Kurbanları	İş adamı	Fransız
Madam Harikliya	Kürk Manto Kurbanları	Randevuhane sahibi	Rum
Apostol	Sokaktaki Adam	Meyhaneci	Rum
Hrisula	Sokaktaki Adam	Düşmüş kadın	Rum
Barba Komyanos	Gavurun Kızı	Fırıncılık	Rum
Evdoksiya	Gavurun Kızı	--	Rum
Bercuhi Karanfilyan	Kurtlar Sofrası	Pansiyonculuk	Ermeni
Madam Eleni	Pertev Bey'in Üç Kızı	Pansiyonculuk	Rum

VIII. BÖLÜM

BİR MEKAN VE ANLAYIŞ - ZİHNİYET OLARAK BEYOĞLU

Roman incelemelerinde mekânın ayrı bir önemi vardır. Mekân romanın yapısı, kahramanların anlayış ve tavırları, şahsiyetleri ile yakından ilgilidir. Şahısların tanınmasına yardımcı olurlar. Aslında biz tezimizin buraya kadarki bölümlerinde kahramanları tanımış olduk. Fakat bunu tamamlamak ve Beyoğlu'nun bir anlayış olarak ortaya çıkmasını kolaylaştırmak için böyle bir bölüm açmak lüzumunu duyduk. Burada, ana özellikleriyle Beyoğlu'nu tanıtmaya çalışacağız.

1. Sokakların Durumu, Evler:

Beyoğlu'nun en dikkat çeken yerlerinden biri de sokakları ve caddeleridir. Beyoğlu'nun ana caddesi İstiklâl Caddesidir. Bütün mağazalar, alış veriş yerleri, lokantalar, kahveler, sinemalar bu cadde üzerinde bulunur. Kahramanların nazarında Beyoğlu, İstiklâl Caddesi ile eş anlamlıdır. Tünel'den, Taksim Meydanı'na kadar uzanan bu cadde oldukça bakımlıdır. Geceleri ışıklandırma vardır. Yan sokaklara sapınca aynı şeyleri görmek mümkün değildir. Sokaklar dar ve bakımsızdır. Geceleri aydınlatma yoktur. Günün her saatinde çöp yığınları ile doludur. Bu sokaklarda bulunan evlerin çoğu pansiyondur. Bu pansiyonları Rumlar ve Ermeniler işletmektedirler. Kalanlar ise çoğunlukla bekârlardır. Burada bulunan pansiyolardan bazıları randevuhane olarak da kullanılmaktadır. Tarlabası'nın Çöplük sokağında bulunan Madam Dürük'ün pansiyonu bunlardan

biridir. Ercüment Ekrem Talu'nun "Çömlekoğlu ve Ailesi (1945)" romanının kahramanı İdris Efendi, iş ortağı Çolak Osep'le beraber arasına eğlenmek amacıyla bu Rum kadınının pansiyonuna uğramaktadırlar. Yazar, Çöplük Sokağının gece vakti görünüşünü romanda şöyle vermektedir:

"Adı ile her bakımdan mütenasip Çöplük Sokağı, İstanbul Belediyesi'nin ihtimal ki mevcudiyetinden dahi haberdar olmadığı bir sokaktı. Işıktan, kaldırımdan, bakımdan asla nasibi olmamıştı. Orta yerinde hazin hazin kokan çöp yığınlarının üzerinde yabani kediler eşiniyor, gece karanlığında bu hayvanların ışıldayan gözleri geçen yolculara istikamet tayini için fener vazifesi görüyordu. Ve bu Çöplük Sokağının gece manzarası o kadar korkunçtu ki hırsızlar bile oraya sapmaktan ürküyorlardı. Bittabi bekçi, polis de pek uğramadığı için Dürük Hanım "beyaz et" ticaretini azami gönül rahatı ile icra edebiliyordu."¹

Taksim ve Ayaspaşa'da bulunan binalar modern yapılardır. İçlerinde her türlü konforu bulundururlar. Çoğu asansörlü ve kaloriferlidir. Her apartmanın bir kapıcısı vardır. Peyami Safa'nın (Server Bedi) "Cumbadan Rumbaya (1936)" romanın kahramanı Karagümrük'lü Cemile böyle apartmanlardan birini ilk defa gördüğünde şaşkınlığını gizleyemez:

"Düğmelere basınca kapılar kendiliğinden açılıp kapanıyor, pervaneler işleyip rüzgâr veriyor, gizli gizli ve rengarenk ışıklar yanıp sönüyordu. Aman

1. Çömlekoğlu ve Ailesi, s. 100.

yarabbil... Cemile gözlerine inanamıyordu. Apartman dedikleri bu mudur? Her apartman böyle midir?"²

Beyoğlu'nun arka sokaklarına girince iş değişir. Burada bulunan evlerde Taksim ve Ayaspaşa'daki apartmanların rahatlığını bulmak mümkün değildir. Zaten çoğu pansiyon veya terzihanedir. Adeta taş yığınlarını andırmaktadırlar. Peyami Safa'nın (Server Bedi) "Uçurumda Bir Genç Kız" romanının kahramanı Türkân böyle bir terzihanede çalışmaktadır. Yazar, Türkân'ın böyle bir terzihanede çalışmaktadır. Yazar, Türkân'ın terzihanenin bulunduğu sokağa ilk gelişini romanda şöyle anlatır:

"Türkân yürüdü. Fakat bu sokakta her şey onu korkutuyordu. Bu karanlık, bu tenhalık, bu cepheleri bir duvar gibi dümdüz küçük pencereli, kara suratlı, harap taş evler, bu ağır süprüntü ve çöp kokusu, bu pis ve bozuk kaldırımlar. Hiç bir pencerede hayat yoktu. Ne bir insan başı, ne bir saksı, ne de ipe serili bir çamaşır. Türkân düşündü. Bu evlerde can çekişmekten başka bir şey yapılamaz."³

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Hüküm Gecesi (1927)" romanının kahramanı gazeteci Ahmet Kerim, gayri meşru yaşadığı Rum kızı Despina'nın Beyoğlu'ndaki evinden ayrılırken bu semtteki evler hakkında ilginç düşüncelere sahiptir.

"Kül renkli aydınlıkta evlerin öyle kirli ve isli görünüşü vardı ki Ahmet Kerim, bunların her birisinin içinde ancak gözleri çapaklı bir takım insanların uyuduğunu hayal edebiliyordu. Genç adam her adımda bir parça daha kendisinden iğreniyor ve pisliğin yalnız maddi bir rahatsızlık değil, aynı zamanda manevî bir işkence olduğuna hükmediyordu."⁴

2. Cumbadan Rumbaya, s. 75.

3. Uçurumda Bir Genç Kız, s. 35.

4. Hüküm Gecesi, s. 106.

2. Eğlence Yerleri:

Beyoğlu'nun adı ile beraber kullanılmaya alışılmış yerleri gazinoları ve barlarıdır. Roman kahramanlarının en fazla rağbet ettiği eğlence yerleri ise Maksim Salonu, Moskovit Garden Bar ve Nikoli Birahanesi'dir. Bazı romanlarda kahramanların gittiği eğlence yerlerinin isimleri verilmemiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında Beyoğlu'ndaki eğlence yerlerinin sayısında önemli artış olmuştur. Beyoğlu sakinleri savaşın "boğucu havasından" kurtulmak için bu eğlence yerlerine giderler. Moskovit, savaş sırasında Türkiye'ye gelen Beyaz Ruslar tarafından açılmıştır. Buralarda çalışan şarkıcıların hepsi yurt dışından getirtilmiştir. Fokstrot ve Çarliston revaçta olan danslardır. Cephede oluk oluk kan aktığı günlerde, Beyoğlu barlarında su gibi içki tüketilmektedir. Beyoğlu'nu diğer semtlerden ayıran en önemli özelliklerinden biri de bu eğlence yerlerine sahip olmasıdır. Buralarda yaşanan hayatı merak eden roman kahramanları bir yolunu bulup Beyoğlu'a gelirler. Peyami Safa'nın "Fatih - Harbiye (1931)" romanının Fatih'te oturan kahramanı Neriman bunlardan biridir. Neriman, konservatuarın alafranga kısmına devam eden arkadaşı Macit'le babasından gizli bir şekilde Beyoğlu'nda bulunan Maksim Salonu'na gider. Genç kız Batılı hayatın bir parçası olarak gördüğü Maksim eğlencelerinin tesirinden uzun süre kurtulamaz:

"Başında bir ağrı, göz kapaklarının aralığından içeriye sızan gündüz ışığının tamamıyla aydınlatamadığı loş bir zemin üstünde hep Maksim Salonu gözünün önüne geliyor. Kuytu köşelerde renkli abajurlar. Sarışın bir kadın başı. Bir zil sesi çığlıklar sıçrayışlar alkış, damakta acı bir köpük lezzeti, parlak, sarı

bir etek, bir zenci sesiyle daima karışarak hafızaya musallat olan fokstrot nağmesi ve kulağının içinde mütemadi çalan bir cazbant"⁵

Beyoğlu'nun romanlarda geçen en meşhur eğlence yeri Garden Bar'dır. Savaş sırasında Romanya'dan Türkiye'ye gelmiş olan Lehman adında Yahudi tarafından açılmıştır. Burada çalışan şarkıcı kadınların çoğu yine Birinci Dünya Savaşı sırasında ülkelerinden göç etmiş olan Ruslar ve Macarlardır. Gösterilerin çıplak yapıldığı Garden Bar, zengin fakir herkesin devam ettiği yerdir. Cemal Ataç'ın "Bir Kız Böyle Düştü (1935)" romanının kahramanı İffet, metresi olduğu Vamık Bey'le bazı akşamlar buraya gelir:

"Numaralar başladı. Yirmi kadar Macar, Alman, Lehli kızlar cırılçıplak bir halte meydanı işgal ettiler. Herkes çılgıncasına bunları alkışladı. Yine dans başladı. Birçok gençler bu çıplak kızların vücuduna yapışarak döndüler, döndüler..."⁶

Peyami Safa'nın (Server Bedi) "Uçurumda Bir Genç Kız (1940)" romanının kahramanı Türkan da terzihanedeki Ustabası Kamile Hanım'la birlikte buraya gelmektedir:

"Sahneye yakın localardan birine oturdular. Numaralar başlamıştı. Yarı çıplak bir adam kollarının üstünde bu kadını havaya kaldırıyordu. Biraz düşününce buraya tanıdığı ailelerden gelenler olduğunu da hatırladı. Fakat

5. Fatih - Harbiye, s. 17.

6. Bir Kız Böyle Düştü, s. 143.

sahnedeki artistlerin çıplaklığı ona hayretle karışık bir korku vermeye devam ediyordu."⁷

Garden Bar'a gösterileri izlemeye gelenler, burada düzenlenen "şehevî" eğlencelere de katılabilmektedirler. Ethem İzzet Benice'nin "Beş Hasta Var (1931)" romanının kahramanı Belkıs bunlardan biridir:

"Ömrümde bu kadar laubali, taşkın, kayıtsız ve sarhoş olduğum zamanı hatırlamıyorum. Ve neşe çılgınlık laubali kayıtsızlığınız adeta sarî idi. Salondaki yabancılar ve artistler de hep birden bize uymağa mecbur oldular. Ve bir evin, bir ailenin tanıştığı çocuklar gibi her türlü yabancılık, saldırganlık hislerini atarak, göğüs göğüse, dudak dudağa, kucak kucağa verip Garden Bar'ı inletiyor, boyuna şampanya patlatıyorduk. Sonra mum söndü. Dediklerini gölgede bırakan bir alem içindeydik ki ısırılmak koparılmak gibi şeyler hiç kalıyordu. Garden Bar, bar olalı böyle bir şehvet kasırgasına herhalde ilk defa tutulmuştur."⁸

1940'lı yıllardan sonra Beyoğlu'ndaki eğlence yerlerinin müşterileri Anadolu'dan gelen tacirler olacaktır. Beyoğlu'nda "Hacıağa" adıyla anılan bu tacirler şişirme hesaplar karşılığında yüklü paralar ödeyecekler, bazen de zor şartlar altında memleketlerine döneceklerdir.

3. Randevuhaneler:

Randevuhaneler Beyoğlu'nun arka sokaklarında, özellikle Tarlabası semtinde bulunmaktadır. Çoğu, gayri meşru işletilmektedirler. Randevuhaneleri işletenler Ermeni ve Rum kadınlarıdır. Randevuhanelere düşen kadınların

7. Uçurumda Bir Genç Kız, s. 127.

8. Beş Hasta Var, s. 137.

ekseriyeti, asrî hayat özlemiyle Beyoğlu'na gelen kenar mahalle kızlarıdır. Bunlar çoğu kere sevgilileri tarafından randevuhanelere satılmaktadırlar. Lüks apartmanlarda otururken, metresi olduğu kişi tarafından terk edilen kadınlar da, randevuhaneleri sığınak olarak görürler. Kanunî olmayanlar sık sık polis tarafından düzenlenen baskına uğrarlar. Sahipleri bir müddet hapiste kaldıktan sonra tekrar bu işe devam ederler. Randevuhanelerde çalışanlar haftanın belli günlerinde doktor tarafından muayene edilirler. Randevuhaneleri işletenlere "mama", çalışanlara "sermaye" denmektedir. Randevuhane olarak kullanılan binaların çoğu haraptır, sağlık şartlarına uygun değildir. Sermayelerin dışarda kalma süreleri sınırlıdır. Yalnız saçlarını yaptırmak için anlaşmalı oldukları berberlere gidebilirler. Bunun haricinde evde oturup, kendilerini akşam gelecek olan müşterilere hazırlamak zorundadırlar. Randevuhanelere çoğunlukla şehrin diğer semtlerinde oturanlar devam ederler. Randevuhane sahibi kadın müşterilerinin gelir seviyesine göre sazlı, sözlü, içkili eğlenceler düzenler. Bazı randevuhane sahipleri fuhşun her türü ile hizmet vermektedirler. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Ben Deli miyim (1925)" romanının kahramanlarından Rus asıllı Madam Fedrona bunlardan biridir. Yazar, onun randevuhanesini romanda şöyle tanıtır:

"Beyoğlu şimdiye kadar muhtelif şubelere ayrılmış böyle fuhuşhane görmemiştir. Madam Fedrona fuhşu bugün pek ince sanat haline getirmişti. Madam Fedrona'nın ticarethanesinde fuhşun aleladesiyle kulamparalık, sevicilik gibi her şubesi vardır. Zevkinin her ne ise rahatça yapabilirsiniz. Bu sır dört duvar arasında kapalı kalır. Suçunuza ortak olan şahıs oradan başka yerde karşımıza çıkmaz."⁹

9. Ben Deli miyim, s. 81.

Fuhşun "asrî, medenî ve fennî" şekilde yapıldığı bu randevuhanede Madam Fedrona Batıdaki yenilikleri yakından takip eder:

"Madam Fedrona şehvet illetlerinin hiçbirini ihmal etmemiştir. Erkekliği zayıflamış olanlar için masaj ve mekanik tedaviler yapılır. Burada şehvetin azamî zevk alma kabiliyetini uyandırmak için vücutlarına tatbik olunan aletleri görseniz, insan kafasının neler düşünebildiğine şaşar, nefretli bir merakla titrersiniz. Bu salonda erkekliği sönmüş bir adam bir kaç saat sonra önüne geçilmez bir boğa kesilir."¹⁰

Bazen Beyoğlu'ndaki otellerin ve pansiyonların randevuhane olarak kullanıldığı görülür. H.Rahmî Gürpınar'ın "Billur Kalp (1926)" romanının kahramanlarından Madam Savaro böyle bir otelin sahibidir.

"Madam Savaro'nun oteli ne oluyordu? Ne umumhane, ne de büsbütün namuslu bir yerdir. İçeride canlı sermaye yoktur. Eğlenmek için oraya çift gelinir. Tuzluca ücretlerle temiz oda yatak, yemek bulunur. İki sevdalıya rahatça yuva olacak bir yerdir."¹¹

Beyoğlu'nda randevuhane işleten bir "mama"nın işi hakkındaki düşünceleri ise şöyledir:

"Bu ev sahibi kadın kendisini namuslu bir tüccar mevkiinde görür ve sözde uygunsuz bir hale evinde asla müsaade etmezdi. Onun evi kendi kanaatine

10. a. g. e., s. 82.

11. Billur Kalp, s. 90.

nadide tablolar için bir sergi veya az bulunur güzel biblo ve eşyaların teşhirine mahsus ancak bir vitrindir."¹²

4. Mağazalar, Alış Veriş Yerleri:

Beyoğlu'nun alış veriş merkezleri, mağazaları İstiklâl Caddesi üzerindedir. Bu mağazalar Avrupaî tarzda düzenlenmiştir. Zaten sattıkları malların çoğu Avrupa'dan gelmiştir. Bazen Türkiye'de imal edilen mallara Avrupa etiketi yapıştırıldığı da olur. Kısacası Beyoğlu Avrupaî bir alış veriş merkezidir. Fiyatlar el yakmaktadır. Fakat buna rağmen günün her saatinde doludurlar. Bu mağazalara devam edenlerin çoğu Beyoğlu ve Şişli çevresinde oturmaktadırlar. Romanlarda en fazla adı geçen mağazalar Olyon, Kalurisi, Pigmalyon, Bazaar Alman, Babayan, Pelbar'dır. Lüks tüketim mallarının bulunduğu bu mağazalar, diğer semtlerde oturan Türk kızlarının en fazla ilgisini çeken yerlerdir. Peyami Safa'nın "Fatih - Harbiye (1931)" romanının kahramanı Neriman bu genç kızlardan biridir. Fatih'te oturan Neriman, Konservatuar çıkışlarında arkadaşı Fahriye ile birlikte, sık sık, bu mağazaların vitrinlerini seyretmek için Beyoğlu'na gelirler:

"Bir İtiryat mağazasının camekânı önünde durdular. Burada her şey, tek başına konmuş zarif bir küçük şişenin tatlı mavisi, kırmızı ipek bir püskül, siyah kadifelerin arasında gizlenmiş ve ampulün yumuşak ziyası, bir gümüşün parıltısı... gözleri ayrı ayrı çekiyor ve zaptediyordu: burada herşey rahat ve mesut insanların kullanmayı adet ettikleri eşyaydı: burası, aynı zamanda, bir insanın ne kadar mes'ut olabileceğini hissettiren imkânlarla doğru açılmış

12. Turan Aziz Beler, Beyoğlu Piliçleri, 1946, s. 73.

pencereydi. Neriman burada her duruşunda, bu pencereden onların saadetine imrenerek seyrediyordu."¹³

5. Aile Yapısı:

Toplumun çekirdeğini teşkil eden aile, Beyoğlu'nda pek öyle üzerine titrenen kurumlardan değildir. Eşler arasındaki ilişkilerde menfaat ön plândadır. Aralarında güven duygusu yoktur. Çoğunlukla birbirlerini aldatırlar. Eşlerin çoğunun kendilerine ait hayat tarzları vardır. Kadınlar günlerini, arkadaş toplantılarında, çaylarda, davetlerde, kumar masalarında dedikodu yaparak geçirirler. Alış veriş Beyoğlu kadınlarının en fazla hoşlandıkları işti. Turan Aziz Beler'in "Gecelerin Koynunda (1944)" romanının kahramanı Nüveyre Hanım bunlardan biridir. Bir harp zengini ile evli olan Nüveyre Hanım, "hergün alış verişi, dişçisi, terzisi, kunduracısı, kuaförü olan asrî bir tazedir."¹⁴ Bu alış verişlerde Beyoğlu'nun en lüks mağazalarını kullanırlar ve aldıklarının Avrupa etiketli olmasına dikkat ederler. Bir giydiğini bir daha giymeyen Beyoğlu kadınları birbirlerine gösteriş yapmaktan çok hoşlanırlar. Koca aldatmak, çocuk düşürmek, Virginya tütünü içmek ve aşıkları ile beraber olacakları garsoniyer tutmak, Beyoğlu kadınları arasında moda olan davranışlardır. Bu kadınların en fazla okudukları kitap ise Fransızca'dan tercüme edilen "Her Türlü Erkeği Yüzde Yüz Garantili Aldatma Yalanları"dır. Asrî bir kadının gardrobunda bulunması gereken bu kitabı okumamak Beyoğlu'nda büyük eksiklik sayılır.

13. Fatih - Harbiye, s.30

14. Gecelerin Koynunda, s. 5.

Memlekette yetiştirecek dadı olmadığı için Beyoğlu kadınları çocuk yapmaktan çekinirler. Çocuğu olanlar ise bazı ihtirasları yüzünden onlarla ilgilenecek zaman bulamazlar. Şükûfe Nihal'in "Yalnız Dönüyorum (1938)" romanının kahramanlarından İsmet Hanım böyle birisidir:

"En çok sevdiği şey de iyi giyinmek, her kadından üstün görünmek, beğenilmektir. Onun bu yoldaki hevesi bir ihtiras haline gelmişti. Bunun için her fedakarlığı yapar, yaptırır görünüyor, hatta bu iptilası yüzünden evde bir hizmetçi kadın eline bırakılmış olan çocuğunu bile ihmal ediyordu."¹⁵

Eşlerin birbirini aldatması alafrangalığın icaplarından sayılmaktadır. Bu konuda sınırsız hürriyete sahiptirler. Cemal Ataç'ın "Bir Kız Böyle Düştü (1935)" romanının kahramanı Hariciye'ci Hüsnü Bey, karısının kendisini aldatması karşısında tepkisini şöyle belirtir:

"Karım da benim kadar hürdür. O da şayet bu anda benden daha fazla meşgul olmağa değer birini bulmuşsa, benimle lüzumsuz yere meşgul olmak budalalığında bulunmaz."¹⁶

Yıllarca yurt dışında sefaret hizmetlerinde bulunmuş olan Hüsnü Bey, eşlerin birbirini aldatmasını alafrangalığın icaplarından biri olarak kabul etmektedir.

15. Yalnız Dönüyorum, s. 24.

16. Bir Kız Böyle Düştü, s. 133.

6. Kozmopolit Yapı:

Beyoğlu pek çok milletten insanı barındırmasıyla dünyada eşine az rastlanan yerleşim merkezlerinden biridir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında İstanbul'da bulunan yabancıların kalmalarına izin verilen tek mekân olmasının burada büyük rolü vardır. Zaten yabancı elçilikler de bu bölgede toplanmıştı. Beyoğlu'nda oturanların çoğunluğunu Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler teşkil eder. Rumlar Tarlabası'nda, Ermeniler Tatavla'da (Kurtuluş), Yahudiler ise Kuledibi'nde ekseriyettedirler. İstanbul'un kuruluşundan beri burada yaşayan İtalyan kolonilerinin (Venedik ve Cenova) çocukları da Beyoğlu'nun çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Uzun yıllar Doğu'da yaşadıkları için bunlara Levanten denilmektedir. Kapitülasyonların verdiği imtiyazları kullanarak Türkiye'de ticaretle uğraşan yabancı aileler ise İstiklâl Caddesi çevresinde toplanmıştır. Beyoğlu'nda hemen hemen dünyanın bütün dilleri konuşulur. Burada azınlıkta olanlar ise Türklerdir. Beyoğlu'nun sosyal yapısındaki kozmopolitlik, mimarisinde de kendisini gösterir. Binalar Ermeni, Fransız ve İtalyan mimarlar tarafından Avrupa'nın çeşitli şehirleri (özellikle Paris) taklit edilerek yapılmıştır. Yapılar çok katlı ve bitişiktirler. Bu yüzden şehrin diğer semtleri arasında bir beton yığını andırmaktadır.

Beyoğlu'nun bu karışık yapısından ve hayat tarzından dolayı, bazı roman kahramanlarının tedirginlik ve rahatsızlık duyduğu görülür. Peyami Safa'nın "Mahşer (1924)" romanının Fatih'te oturan kahramanı Nihat bunlardan biridir. Beyoğlu'nda bir evde özel öğretmenlik yapan Nihat, herşeyin yabancı olduğu bu çevreye bir türlü ısınamamıştır:

"Bir an içinde o dükkânlardan gelen ecnebi nağmeler, bu bir kasa içi gibi karanlık sokak, bu taş binalar arasında Nihat, kendi memleketinde olduğunu unuttu. Beyoğlu'nun birçok sokakları gibi burada da aykırı bir yabancılık; ecnebi memleketlerin sokaklarına mahsus bir Türk'e mülayim gelmeyen sahte ve başka bir seciye vardı. Bir Türk'e Türkiye'de Türk olduğunu unutturan bu gizli ve galip ruha karşı millî bir kin duydu."¹⁷

Beyoğlu'nun kozmopolit hayatına dikkat çeken yazarlardan biri de Mithat Cemal Kuntay'dır. "Üç İstanbul (1938)" romanının kahramanı gazeteci Adnan, yazmakta olduğu "Yıkılan Vatan" adlı romanında Beyoğlu'nu "Damarsız ve kansız bir toprak parçası" olarak görür:

"Çamurun bayramlık elbisesini giydiği, taşın sonradan görme olduğu bu caddeler! Panayır tiyatrolarına benzeyen bu evler! Bu yerde en korkak gözler, bir şapkanın gölgesinde korkunç olur ve bir şapkanın altında bu sokaklarda Samatyalı Şarlmanlar, Tatavla'lı Venedik Dojları dolaşır. Bu, tahta bıçaklar, mukavva bombalar, Moskof bayrağının altında durduğu gün demirdir, alevdir... Sonra bu vatansız topraklarda, bir damla ecdat kanı gibi cuma günleri bikes dolaşan bayrak! Sonra yüzünü, agyar gözlerden dizlerinin arasında gizleyen dul kadınlar gibi yıkık Kamer Hatun Camii. Beyoğlu fethedilmeyen İstanbul'dur."¹⁸

Adnan bu düşüncelerini romanında belirtmekle beraber, gerçek hayatta oraya gitmekten hoşlanır. Hatta Süleymaniye Camii'ni daha iyi görmek için" Beyoğlu'na yerleşmeyi bile düşünecektir.

17. Mahşer, s. 116.

18. Üç İstanbul, s. 45.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Bolşeviklerin önünden kaçıp İstanbul'a sığınan Beyaz Ruslar, Beyoğlu mozayikliğini tamamlayan son topluluk olmuştur. Aralarında Çarlık Ordusunun üst seviyedeki subaylarının ve asilzadelerinin bulunduğu 150.000'e yakın Beyaz Rus, Beyoğlu'nun hayatında büyük değişiklikler meydana getirmiştir¹⁹. İstanbul'da hayatlarını sürdürmek için kapıcılık ve seyyar satıcılık dahil her işi yapan Beyaz Ruslar, Beyoğlu'ndaki fuhşun artmasına da sebep olmuşlardır. Beyoğlu'nda "bar" adlı eğlence yerleri açmışlar, Tepebaşı ile Taksim arasını bu eğlence yerleriyle doldurmuşlardır. Ahmet Hamdi Tanpınar "Sahnenin Dışındakiler (1973)" romanında Beyaz Rusların Beyoğlu'ndaki hayatını şöyle anlatır:

"Beyoğlu'nda bir yığın lokanta, bar, dansing açılmış ağırbaşlı İstanbul efendilerinin bir vakitler gazetelerini okuyarak, alçak sesle dünya gidişi hakkında bedbinliklerini birbirlerine naklettikleri, sabah ve akşam çayı içtikleri İstanbul kahveleri manzaralarını değiştirmişti. Beyaz Kafkas ceketli, ayağı siyah çizmeli, bol pudra içindeki kumral ve beyaz yüzleri düz çizgili, ince, eski hanımlarımızın kullandığı yemenileri andıran eşarplara sarılmış narin Rus kadınları ve kızları çoğu prenses, kontes, yahut yüksek burjuva ailesine mensup olduklarını iddia ediyorlardı! -Öyle ki batan çarlık gemisinden hemen herkes bir asalet unvanı kurtararak gelmişti denebilir- Acayip ve çok tehlikeli bir peri kfilesi gibi, bu sakin baş dindirme mabedlerine, bir kısmı sakat, göğüsleri nişanlarla dolu, yine Kafkas ve Kazak kıyafetli erkekleriyle beraber üşüşmüşlerdi. Her büyükçe kahvede tombala oynanıyor, muayyen saatlerde ışıklar kısıyor, narin endamlı delikanlılar, Kafkas dansları, kadınlar ufak tefek

19. Jak Deleon, Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar, İstanbul, 1990, s. 12.

plastik rakslar yapıyorlar, semtleri dolayısıyla daha kapalı, müşterisi daha az yerlere hiç olmazsa gezici çalgıcılar uğruyorlardı."²⁰

İstanbul'a 1918 yılından itibaren gelmeye başlayan Beyaz Rusların büyük çoğunluğu 1924 yılından sonra Amerika ve Fransa'ya gitmek için Türkiye'den ayrılırlar.

7. Harp Yılları ve Mütareke:

Cumhuriyet Devri Türk romanında Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke döneminde Beyoğlu çevresinde gelişen olayları ele alan eser sayısı dokuzdur. İnceleme sahamıza giren romanların yaklaşık beşte birini teşkil eden bu eserler yazarlarıyla birlikte aşağıda gösterilmiştir:

- Payami Safa (Mahşer, 1924)
- Selahattin Enis (Zaniyeler, 1924)
- Peyami Safa (Sözde Kızlar, 1925)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Sodom ve Gomore, 1928)
- Mehmet Rauf (Halas, 1929)
- Ercüment Ekrem Talu (Papeloğlu, 1938)
- Mithat Cemal Kuntay (Üç İstanbul, 1938)
- Cevdet Kudret (Sınıf Arkadaşları, 1943)
- Ahmet Hamdi Tanpınar (Sahnenin Dışındakiler, 1973)

Birinci Dünya Savaşı sırasında ve Mütareke'de Beyoğlu ile İstanbul'un diğer semtleri arasında, hayat tarzı ve savaş karşısındaki tutumları yönünden

20. Sahnenin Dışındakiler, s. 280

büyük fark vardır. Biz bu farkları "Beyoğlu ile Diğer Semtler Arasındaki Çatışma" bölümünde ortaya koyduğumuz için burada tekrara gitmeyip, ana hatlarıyla, Beyoğlu'nun Savaş ve Mütareke dönemindeki hayatını romancıların gözüyle ele alacağız.

Beyoğlu, Birinci Dünya Savaşı'na kayıtsız kalmıştır. Bu çevre adeta savaşın dışında yaşar. Harple ilgili mevzular konuşmak Beyoğlu salonlarında ayıp sayılır. Bu çevrede yaşayan erkekler, askere gitmemek için sahte doktor raporları peşinde koşmaktadırlar. Savaşı nimet bilip vagon ticareti yoluyla zengin olan harp zenginleri Beyoğlu'nda lüks hayat sürmektedirler. Bu hayatın içinde devrin devlet adamları da vardır. Beyaz Rusların gelmesiyle Beyoğlu'ndaki sefahat daha da artmış, yeni yeni eğlence merkezleri açılmıştır. Beyoğlu çevresinde yaşayanlar savaşın "boğucu havasından" kurtulmak için eğlence merkezlerine akın etmektedirler.

Ercüment Ekrem Talu "Papeloğlu (1938)" romanında, Beyoğlu'nun savaş sırasındaki hayatını şöyle anlatır:

"Bu memleketin harple, sanki hiç bir alâkası yokmuş gibi Beyoğlu elektrikler içinde pırıl pırıl yanıyordu. Tiyatrolar, sinemalar, kafeşantanlar, lokantalar, tıklım tıklım dolup boşalıyor, gene doluyordu, iki keçeli sıralanmış tatlıcı ve pastacı dükkanlarının cemakanları birer bolluk meşheri idi. Koca İstanbul'da şekersizlikten ve gidasızlıktan ölen sayısız fıkara çocuklarının hain eller tarafından çalınmış yaşamak hakları, bütün bu camekanlara intikal etmişti."²¹

Yazar savaş yıllarında Beyoğlu'nda ortaya çıkan yeni müesseseleri ise şöyle anlatır:

²¹. Papeloğlu, s. 204.

"Osmanoğullarının payitahtında, harbin o zorlu günlerinde hastahaneden ziyade bar açılmıştı. Berlin'den kalkıp, Viyana'dan, Peşte'den, Sofya'dan dolaşarak İstanbul'a gelen her Balkan treninden cephaneye ve silahtan ziyade, kafeşantın artistleri çıkıyordu."²²

Savaş sırasında Beyoğlu'nda yaşanan sefahat, Mütareke döneminde de devam eder. İstanbul'un 16 Mart 1920'de İtilaf devletleri tarafından işgal edilmesi Beyoğlu'nda yaşayan azınlıklar -özellikle Rumlar- tarafından sevinçle karşılanır. İstiklâl Caddesi (o zamanki adıyla Cadde-i Kebir) İngiliz, Yunan ve Fransız bayraklarıyla süslenir. Rumlar "zito" sesleriyle günlerce Beyoğlu'nda zafer alayları düzenlerler²³. İşgal kuvvetlerinin karargâhlarını kurdukları yer de Beyoğlu'dur.

Beyoğlu çevresinde oturan "alafranga" Türkler ise, işgal kuvvetleri ile iyi geçinme gayreti içindedirler. Kendi milletinin gücüne inanmayan bu insanlar, evlerini, salonlarını işgal kuvvetlerine açarak, onların şerefine eğlenceler düzenlerler. Cevdet Kudret "Sınıf Arkadaşları (1943)" adlı romanında, Aksaray'da oturan kahramanı Süleyman vasıtasıyla, bu insanların Mütareke dönemindeki hayatını şöyle anlatır:

"Bunlar, artık Türk unsurundan hiçbir şey beklemiyor, ona bağlanmanın ham bir hayal olduğuna inanıyor, İstanbul'u dolduran Fransız, İtalyan, İngiliz zabitlerine kapılarını bir dost gibi açıyor, evlerinde Türkçe'den gayri bir dil konuşuyor ve çocuklarını Fransız veya İngiliz kolejlerine gönderiyordu.

22. a. g. e., s. 230.

23. Halas, s. 177.

Feriha'yı "Fifi", Jale'yi "Julie", Danyal'ı "Daniel", Rasin'i "Racine" diye çağırıyorlardı."²⁴

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Sodom ve Gomore (1928)" romanının Şişli'de oturan kahramanı Sami Bey bu insanlardan biridir. Kızı Leyla'yı saf İngiliz terbiyesi ile büyüten Düyun-u Umumiye eski yüksek memuru Sami Bey, yazar tarafından romanda şöyle tanıtılır:

"Sami Bey, Tanzimat devrinin meydana attığı o biçim alafranga Türkler'dendir ki Türk'ten başka her milletin gücüne inanırlar ve Türkiye'ye ait meselelerin mutlaka başkaları tarafından halledilebileceği fikrindedirler."²⁵

İşgalci İngiliz subayları ile menfaat ilişkisi olan Sami Bey'e göre dünyanın gerçek sahibi İngiltere'dir:

"Ve bu İngiltere kelimesi onun ağzında esrarlı ve metafizik bir mahiyet alıyordu. Eski çağların kahinleri bile gaipten haber verirken ya da bazı mabut isimlerini söylerken belki bu kadar dindarca bir ciddi takınamazlardı. Zira, Sami Bey için İngiltere, ortaksız bir ilahtır, dünyanın bütün işleri, bütün dünya milletlerinin alinyazıları onun vereceği kararlara ve hükümlere bağlıdır. Onun arzu ve iradesi dışında hiçbir şeyin olmasına imkan yoktur."²⁶

24. Sınıf Arkadaşları, s. 138.

25. Sodom ve Gomore, s. 337.

26. a. g. e., s. 337.

8. Yanlıs Batılılaşma:

Beyoğlu Avrupai hayatın Türkiye'deki merkezidir. Apartmanları, caddeleri, mağazaları ve eğlence yerleriyle Tanzimat'tan beri devamlı insanımızın kafasını meşgul etmiştir. Tanzimat'tan itibaren tüm hedeflerin Batı'ya yönelmesi, Beyoğlu'na olan ilgiyi arttırmış, Beyoğlu'nda oturmak veya oraya yakın olmak bir ayrıcalık haline gelmiştir. Batı'yı dış şekliyle temsil eden Beyoğlu, özellikle şehrin kenar semtlerinde, geleneğe balgı hayat tarzını sürdüren Türk insanının gözündeki, yaşanılması, hissedilmesi gereken bir hayatın merkezidir. Çünkü Beyoğlu'nda hayat daha kolay ve zevklidir. İnsanı "sonsuz saadete" ulaştıracak her şey burada mevcuttur. Beyoğlu'nda yaşayan azınlıkların ve yabancıların temsil ettikleri Batılı hayata özenen Türk insanı bu yolda her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır. Peyami Safa'nın "Fatih-Harbiye (1931)" romanının Fatih'te oturan kahramanı Neriman, bunlardan biridir. O, Beyoğlu'nda oturan Macit vasıtasıyla burada yaşanan Batılı hayatı tanıdıktan sonra Türk kültürünü reddedecek noktaya gelir. Neriman, Beyoğlu'nda yaşayanların, Fatih'e göre, hayatı daha zevkli hale getirdiklerini düşünmüştür. Ona göre Fatih'te hayat güneşin doğması ile batması arasındadır. Beyoğlu'nda ise, hayat günün her saatinde hareketlidir. Neriman, bütün bunları düşünürken Batı'dan neyin alınıp, neyin alınmaması gerektiğini düşünmez. Çünkü bu hayat tarzı renkli ve cazip olmasına rağmen, özellikle genç kadınlar için tuzaklarla doludur. Neriman ise bunun farkında değildir. O, kendisi gibi düşünen bir Rus kadınının felâketini öğrendikten sonra fikirlerinin yanlış olduğunu anlayacaktır.

NETİCE

Çalışmamızda, Beyoğlu'nun Cumhuriyet Devri romanlarında nasıl bir yer işgal ettiğini göstermek istedik.

Giriş Bölümü'nde Beyoğlu'nun tarihçesi üzerinde durduk. Görüldü ki, Beyoğlu kuruluşundan (XV. yüzyıl) beri içinde azınlıkları ve yabancı unsurları barındırmıştır. İmparatorluk başkentinde bulunan yabancı elçiliklerin Beyoğlu'nda bulunması bu elçiliklere mensup insanların buraya yerleşmelerine sebep olmuştur. Beyoğlu'nda hemen hemen dünyanın bütün dilleri konuşulmaktadır. Türkler burada azınlıkta kalmaktadırlar. Beyoğlu, XIX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar pek fazla dikkati çekmez. Bu yüzyıldan itibaren Batılaşma hareketlerinin başlaması ve süratlenmesi birdenbire Beyoğlu'nu ön plâna çıkarır. Batılı hayatın İstanbul'daki merkezi olan Beyoğlu, giderek bir zihniyet halini alır. Beyoğlu'nda oturmak, Beyoğlu'nda gezmek bir ayrıcalık durumuna gelir. Kapitülasyonlar ve ikili ticaret anlaşmalarının kendilerine verdiği imtiyazları kullanan yabancılar, Beyoğlu'nu Avrupa mallarının serbestçe satıldığı bir açık pazar durumuna getirirler. Alafrangalığı temsil eden Beyoğlu zihniyeti, bizden önce yapılan iki çalışma ile ortaya çıkarılmıştı¹. Bizim çalışmamızla bu daha belirgin hale gelecektir.

1. a) Rüknettin Bağcı, Halit Ziya Uşaklıgil'in Roman ve Hikâyelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K., Tez No: 2482, 1953, 52 s.

b) Şükran Ortaç, Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarında ve Letaif-i Rivayat Serisi Hikayelerinde Beyoğlu, Lisans Tezi, İ.Ü.M.K. Tez No: 2351, 1954, 82 s.

Beyoğlu'nun mekân olarak ele alındığı romanlarda sıradan bir mekânla karşılaşmıyoruz. Bu mekân, ayrıca bir zihniyet olarak da karşımıza çıkmaktadır. Nitekim tezimizin ilk bölümünde bu, ortaya çıkmıştır.

Beyoğlu zihniyeti nedir? Bunun tespiti için roman kahramanları ile Beyoğlu arasındaki ilişkiyi tesis etmemiz gerekecekti. Bunun için Beyoğlu'nda ikamet eden roman kahramanlarını incelemeye öncelik verdik. Bu inceleme sonunda ortaya çıktı ki, Beyoğlu'nda oturan roman kahramanlarının ekseriyeti, alafrangalık heveslisi varlıklı kişilerdir. Çoğu gösteriş için Beyoğlu'na yerleşmiştir. Bu inceleme sonunda Beyoğlu'nda sağlam ve normal bir aile yapısının olmadığı da görüldü. Eşler menfaatleri için bir araya gelmişlerdir ve çoğunlukla birbirlerini aldatmaktadırlar. Komşuluk ilişkileri, dayanışma ve yardımlaşma yoktur. "Vurguncular muhiti" diye anılan Beyoğlu'nda dolandırıcılar ve harp zenginleri de ikamet etmektedirler. Bu bölümde ortaya çıkan tek gerçek, Beyoğlu'nun normal bir ikamet yeri olmadığıdır.

Beyoğlu hangi noktalardan roman kahramanlarını kendine çeker? Beyoğlu'na kimler, niçin giderler? Bunun tespit edilmesi gerekmiştir. Beyoğlu'na gidenlerin çoğu asrî hayat özlemiyle yaşayan kenar mahalle kızlarıdır. Beyoğlu'ndaki modern hayat onların devamlı ilgisini çekmiştir. Bunlar Beyoğlu hayatı ile kendi çevrelerinde yaşanan hayatı sık sık mukayese ederler. Bu mukayeselerden devamlı Beyoğlu galip çıkar. Genç kızlar Beyoğlu hayatı uğruna her şeyi yapmaya hazırdırlar. Onların Beyoğlu maceraları çoğunlukla ahlak sukutu ile sonuçlanır. Beyoğlu'na sadece asrî hayat özlemi içinde yaşayan genç kızlar gitmez. Şehrin diğer semtlerinde fuhuş ve şehvet ihtiyaçlarını karşılayamayan erkekler de Beyoğlu randevuhanelerine devam ederler. Onlar için Beyoğlu bir fuhuş merkezidir.

Yalnız oradan kaçıp kurtulmalar da vardır. Asrî hayat uğruna Beyoğlu'na gelenlerden bazıları, burada yaşanan yapmacık ve samimi olmayan hayatı yakından tanıdıktan sonra, bu hayatın hiç de dışardan görüldüğü gibi cazip olmadığını anlarlar ve eski semtlerine dönerler.

Romancılarımız, farklı iki hayat tarzına sahip olan Beyoğlu ile diğer semtleri mukayese etme gereğini duymuşlardır. Bu mukayeselerden sonra şu neticeler ortaya çıktı: Beyoğlu'nun karşısına çıkarılan semtler Fatih olsun, Şehzadebaşı ve Aksaray olsun, hep Türk İstanbul ya da Hakiki İstanbul olarak nitelendirilmektedir. Beyoğlu ile yukarıda adı geçen semtler, kesin çizgilerle ayrılmışlardır. Beyoğlu'na batı tipi hayat tarzı, Fatih ve Aksaray'a gelenekler hakimdir. Beyoğlu ile diğer semtler arasındaki mukayeselerden en çarpıcı olanları Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatan romanlarda yapılmıştır. Savaş sırasında Beyoğlu'nda sınırsız bir sefahat hayatı vardır. Aksaray ve Fatih ise, savaşın acılarını yakından hissetmektedir. Beyoğlu'nda oturan harp zenginleri, haksız kazançları ile lüks hayat yaşarlarken, Aksaray ve Fatih'te yaşayanlar kuru ekmeği zor bulmaktadırlar. Beyoğlu'nda savaşı konuşmak ayıp sayılırken, diğer semtlerde oturanlar cepheye gönderdikleri çocuklarının dönüşünü beklemektedirler. Mütareke döneminde de hayat Beyoğlu'nda farklı değildir. İşgal kuvvetlerine büyük yakınlık gösterirler ve evlerini, salonlarını onlara açarlar.

Beyoğlu, Giriş Bölümü'ndeki tarihçeden de anlaşıldığı gibi daha çok yabancıların yaşadığı bir semtti. Her milletten insanın yaşadığı Beyoğlu'nda, ekseriyeti Ermeniler ve Rumlar teşkil eder. Rumlar yoğun olarak Tarlabası semtinde, Ermeniler ise tатаvla'da (Kurtuluş) oturmaktadırlar. Bunların çoğu pansiyon adı altında randevuhane işletmektedirler. İşgal yıllarında Beyoğlu'nda

yaşayan bazı İngiliz subayları sapık zevkler peşindedirler. Savaş sırasında Beyoğlu'na yerleşen Beyaz Ruslar ise şehirdeki fuhşu arttırmışlardır. Romanlarda hiç bir kültürlü yabancının yer almadığını gördük.

Bütün bu incelemelerde görüldü ki, Beyoğlu bu dönem romanlarında gerek mekân olarak, gerek zihniyet olarak ayrı manalar ifade etmektedir.

Bunun ayrıca ve bir bütün olarak tesbiti gerekiyordu. Bunu yaparken romanlarda karşımıza çıkan Beyoğlu'nu, bütün olarak tanımaya, Beyoğlu gerçeğine ulaşmaya çalıştık.



1924- 1980 YILLARI ARASINDA YAZILAN
ROMANLAR BİBLİYOGRAFYASI

- *ATABEYOĞLU, S. Enis, Zâniyeler, İstanbul, 1924, 167 s.
- BARANER, S. Derviş, Ben mi?, İstanbul 1924, 191 s.
- BARANER, S. Derviş, Buhran Gecesi, İstanbul, 1924, 104 s.
- BARANER, S. Derviş, Fatma'nın Günahı, İstanbul, 1924, 118 s.
- BENİCE, E. İzzet, Çıldıran Kadın, İstanbul, 1924, 224 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Damga, İstanbul, 1924, 174 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Gizli El, İstanbul, 1924, 156 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Cehennemlik, İstanbul, 1924, 652 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Efsuncu Baba, İstanbul, 1924, 146 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Atlı Han, İstanbul, 1924, 186 s.
- KESTELLİ, R. Necdet, Ziya ve Sevdâ, İstanbul, 1924, 223 s.
- Mehmet Rauf, Karanfil ve Yasemin, İstanbul, 1924, 447 s.
- Peyami Safa, Alnımın Kara Yazısı, İstanbul, 1924, 267 s.
- Peyami Safa, Bir Akşamdı, İstanbul, 1924, 322 s.
- *Peyami Safa, Mahşer, İstanbul, 1924, 387 s.
- UŞAKLIĞİL, H. Ziya, Kırık Hayatlar, İstanbul, 1924, 539 s.
- TEK, Müfide Ferit, Pervaneler, İstanbul, 1924, 177 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Dudaktan Kalbe, İstanbul, 1925, 398 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Ben Deli miyim?, İstanbul, 1925, 704 s.
- Mahmut Yesari, Çoban Yıldızı, İstanbul, 1925, 464 s.
- Mahmut Yesari, Pervin Abla, İstanbul, 1925, 430 s.
- Mehmet Rauf, Genç Kız Kalbi, İstanbul, 1925, 140 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Aşk Bahçesi, İstanbul, 1925, 220 s.

- MORKAYA, B. Cahit, Coşkun Gönül, İstanbul, 1925, 444 s.
- Peyami Safa, Cânân, İstanbul, 1925, 279 s.
- Peyami Safa, Sözde Kızlar, İstanbul, 1925, 406 s.
- TALU, E. Ekrem, Kan ve İman, İstanbul, 1925, 160 s.
- TALU, E. Ekrem, Şevketmeab, İstanbul, 1925, 86 s.
- ATABEYOĞLU, S. Enis, Cehennem Yolcuları, İstanbul, 1926, 254 s.
- ADIVAR, H. Edip, Vurun Kahpeye, İstanbul, 1926, 179 s.
- *Fazlı Necip, Külhani Edivler, İstanbul, 1926, 223 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Akşam Güneşi, İstanbul, 1926, 412 s.
- *GÜRPINAR, H. Rahmi, Billur Kalp, İstanbul, 1926, 628 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Tutuşmuş Gönüller, İstanbul, 1926, 512 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Aşkın Alevleri, İstanbul, 1926, 160 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Vahşi Bir Kız Sevdim, İstanbul, 1926, 285 s.
- Mehmet Rauf, Böğürtlen, İstanbul, 1926, 108 s.
- Mehmet Rauf, Define, İstanbul, 1926, 142 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Gönül Yuvası, İstanbul, 1926, 302 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Kızıl Serap, İstanbul, 1926, 88 s.
- Server Bedi, Ben, Sen, O, İstanbul, 1926, 94 s.
- Server Bedi, O Kadınlar, İstanbul, 1926, 232 s.
- SEDES, S. İzzet, Ağustos Böceği, İstanbul, 1926, 161 s.
- SEDES, S. İzzet, Aşkım Günahımdır, İstanbul, 1926, 270 s.
- SEDES, S. İzzet, Gönül Avcısı, İstanbul, 1926, 163 s.
- SEDES, S. İzzet, Menekşe Demeti, İstanbul, 1926, 251 s.
- TALU, E. Ekrem, Kız Ali, İstanbul, 1926, 120 s.
- TALU, E. Ekrem, Kundakçı, İstanbul, 1926, 180 s.
- BENİCE, E. İzzet, İstirap Çocuğu, İstanbul, 1927, 513 s.
- BENİCE, E. İzzet, Yakılacak Kitap, İstanbul, 1927, 269 s.

- GÜNTEKİN, R. Nuri, Bir Kadın Düşmanı, İstanbul, 1927, 231 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu, İstanbul, 1927, 128 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Çölde Bir İstanbul Kızı, İstanbul, 1927, 126 s.
- *KARAOŞMANOĞLU, Y. Kadri, Hüküm Gecesi, İstanbul, 1927, 395 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Kızıltuğ, İstanbul, 1927, 224 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Seyit Ali Reis, İstanbul, 1927, 443 s.
- Mahmut Yesari, Çulluk, İstanbul, 1927, 356 s.
- Mehmet Rauf, Eski Aşk Geceleri, İstanbul, 1927, 160 s.
- Mehmet Rauf, Son Yıldız, İstanbul, 1927, 233 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Ayten, İstanbul, 1927, 340 s.
- TALU, E. Ekrem, Meşhedi ile Devriâlem, İstanbul, 1927, 256 s.
- ADIVAR, H. Edip, Zeyno'nun Oğlu, İstanbul, 1928, 411 s.
- Aka Gündüz, Bir Şoförün Gizli Defteri, İstanbul, 1928, 304 s.
- Aka Gündüz, Dikmen Yıldızı, İstanbul, 1928, 411 s.
- Aka Gündüz, Odun Korkusu, İstanbul, 1928, 112 s.
- Aka Gündüz, Tango, Tango, İstanbul, 1928, 301 s.
- AYGÜN, Güzide Sabri, Hüsrân, İstanbul, 1928, 198 s.
- BAŞAR, S. Nihal, Renksiz Isdırıp, İstanbul, 1928, 67 s.
- EFE, N. Rüştü, Aşkın Gözü, İstanbul, 1928, 109 s.
- Fazlı Necip, Saraylarda Mecnunlar, İstanbul, 1928, 272 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Acımak, İstanbul, 1928, 153 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Yeşil Gece, İstanbul, 1928, 310 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Mezarından Kalkan Şehit, İstanbul, 1928, 303 s.
- *GÜRPINAR, H. Rahmi, Kokotlar Mektebi, İstanbul, 1928, 556 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Muhabbet Tılsımı, İstanbul, 1928, 371 s.
- *KARAOŞMANOĞLU, Sodom ve Gomore, İstanbul, 1928, 346 s.

- KOZANOĞLU, A. Ziya, Gültekin, İstanbul, 1928, 96 s.
- LEVENT, A. Sırrı, Acılar, İstanbul, 1928, 317 s.
- Mahmut Yesari, Ak Saçlı Genç Kız, İstanbul, 1928, 420 s.
- Mehmet Rauf, Kan Damlası, İstanbul, 1928, 111 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Harp Dönüşü, İstanbul, 1928, 360 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Hizmetçi Buhranı, İstanbul, 1928, 104 s.
- Peyami Safa, Şimşek, İstanbul, 1928, 396 s.
- TALU, E. Ekrem, Gemi Aslanı, İstanbul, 1928, 256 s.
- TAN, M. Turhan, Cehennemden Selam, İstanbul, 1928, 214 s.
- TEPEDELENLİOĞLU, N. N., Deli Deryalı, İstanbul, 1928, 242 s.
- TEPEDELENLİOĞLU, N. N., Kara Davut, İstanbul, 1928, 191 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Kozanoğlu, İstanbul, 1929, 88 s.
- *Mehmet Rauf, Halâs, İstanbul, 1929, 400 s.
- ABDULLAH, Ziya, Kolsuz Kahraman, İstanbul, 1930, 226 s.
- Aka Gündüz, Çapkın Kız, İstanbul, 1930, 256 s.
- Aka Gündüz, Yıldız, İstanbul, 1930, 183 s.
- BENİCE, E. İzzet, Aşk Güneşi, İstanbul, 1930, 448 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Yaprak Dökümü, İstanbul, 1930, 168 s.
- Güzide Sabri, Hicran Gecesi, İstanbul, 1930, 160 s.
- Mahmut Yesari, Bağrıyanık Ömer, İstanbul, 1930, 168 s.
- Mahmut Yesari, Kırlangıçlar, İstanbul, 1930, 240 s.
- Mebrüre Hurşit, Sönen Işık, İstanbul, 1930, 255 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Aşk Politikası, İstanbul, 1930, 200 s.
- Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, İstanbul, 1930, 176 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Bizans'ın Son Günleri, İstanbul, 1930, 142 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, İstanbul'u Nasıl Aldık, İstanbul, 1930, 158 s.
- Vâlâ, Nurettin, Aşkın Birinci Şartı, İstanbul, 1930, 174 s.

- ABDULLAH, Ziya, Savcı Bey, İstanbul, 1931, 352 s.
- *BENİCE, E. İzzet, Beş Hasta Var, İstanbul, 1931, 384 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Şeyh Zeynullah, İstanbul, 1931, 256 s.
- NAYIR, Y. Nabi, Bir Kadın Söylüyor, İstanbul, 1931, 111 s.
- Nedim Vefik, Temirlenk, İstanbul, 1931, 234 s.
- *Peyami Safa, Fatih-Harbiye, İstanbul, 1931, 149 s.
- SEDES, S. İzzet, Külkedisi Evlendi, İstanbul, 1931, 253 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Deliler Saltanatı, İstanbul, 1931, 300 s.
- Suad Derviş, Emine, İstanbul, 1931, 175 s.
- Şukûfe Nihal, Yakut Kayalar, İstanbul, 1931, 180 s.
- ABDULLAH, Ziya, Sarı Benizli Adam, İstanbul, 1932, 144 s.
- ATAY, F. Rifkî, Roman, İstanbul, 1932, 197 s.
- BENİCE, E. İzzet, Gözyaşları, İstanbul, 1932, 395 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Kızılıcak Dalları, İstanbul, 1932, 180 s.
- İLERİ, S. Nuri, İki Çift Göz, İstanbul, 1932, 100 s.
- KARAOSMANOĞLU, Y. Kadri, Yaban, İstanbul, 1932, 315 s.
- Mahmut Yesari, Bahçemde Bir Gül Açtı, İstanbul, 1932, 272 s.
- Mahmut Yesari, Kalbimin Suçu, İstanbul, 1932, 261 s.
- Mahmut Yesari, Su Sinekleri, İstanbul, 1932, 337 s.
- Memduh Necati, Dilek, Amasya, 1932, 147 s.
- MERAM, A. Kemal, Mihrace'nin İntikamı, İzmir, 1932, 134 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Bir Çatı Altında, İstanbul, 1932, 318 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Gazinin Dört Süvarisi, İstanbul, 1932, 94 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Köy Hekimi, İstanbul, 1932, 320 s.
- NAYIR, Y. Nabi, Adem ile Havva, İstanbul, 1932, 266 s.
- Peyami Safa, Attila, İstanbul, 1932, 243 s.
- Reşat Enis, Kanun Namına, İstanbul, 1932, 168 s.

- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Hint Yıldızı Yogoda, İstanbul, 1932, 407 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Lawrens İstanbul'da, İstanbul, 1932, 305 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Sakın Beni Okuma, İstanbul, 1932, 110 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Telli Haseki, İstanbul, 1932, 379 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Üç Çiçek Bir Böcek, İstanbul, 1932, 224 s.
- Aka Gündüz, Aysel, İstanbul, 1933, 133 s.
- Aka Gündüz, Ben Öldürmedim Kokain, İstanbul, 1933, 176 s.
- Aka Gündüz, Çapraz Delikanlı, İstanbul, 1933, 160 s.
- Aka Gündüz, Onların Romanı, İstanbul, 1933, 288 s.
- Aka Gündüz, Üç Kızın Hikâyesi, İstanbul, 1933, 260 s.
- Aka Gündüz, Üvey Ana, İstanbul, 1933, 221 s.
- BERKANT, M. Tahsin, Sen ve Ben, İstanbul, 1933, 248 s.
- EFZAYİŞ, Suat, Aşkdan Sonra, İstanbul, 1933, 296 s.
- Ertem Sadri, Çıkrıklar Durunca, İstanbul, 1933, 157 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Şeytan İşi, İstanbul, 1933, 99 s.
- Halide Nusret, Gülün Babası Kim?, İstanbul, 1933, 217 s.
- KESTELLİ, F. Necdet, Semavî İhtiras, İstanbul, 1933, 243 s.
- Mahmut Yesari, Ölünün Gözleri, İstanbul, 1933, 240 s.
- Mahmut Yesari, Tipi Dindi, İstanbul, 1933, 120 s.
- Mehmet Hamdi, Tımarhane, İstanbul, 1933, 220 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Düğün Gecesi, İstanbul, 1933, 484 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Yalı Çapkını, İstanbul, 1933, 141 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Yüzbaşı Celal, İstanbul, 1933, 211 s.
- Necmeddin Veysi, Bir Muaşaka'nın Sonu, Amasya, 1933, 164 s.
- Nezihe Muhiddin, Güzellik Kraliçesi, İstanbul, 1933, 178 s.
- *Peyami Safa, Bir Tereddüdün Romanı, İstanbul, 1933, 198 s.
- Reşat Enis, Gonk Vurdu, İstanbul, 1933, 285 s.

- REŞAT, M., Başım Dönüyor, İstanbul, 1933, 155 s.
- SEDES, S. İzzet, Deli, İstanbul, 1933, 147 s.
- SEDES, S. İzzet, Fadime, İstanbul, 1933, 154 s.
- SEDES, S. İzzet, Küçük Hanımın Kısmeti, İstanbul, 1933, 149 s.
- Sermet Muhtar, Kıvırcık Paşa, İstanbul, 1933, 243 s.
- Sermet Muhtar, Pembe Maşlahlı Kadın, İstanbul, 1933, 243 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Asya'dan Bir Güneş Doğuyor, İstanbul, 1933, 272 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Sümer Kızı, İstanbul, 1933, 371 s.
- Şukûfe Nihal, Çöl Güneşi, İstanbul, 1933, 100 s.
- Vâlâ Nurettin, Küçük İlânlar, İstanbul, 1933, 371 s.
- Vâlâ Nurettin, Karaca Ahmet'in Esrarı, İstanbul, 1933, 180 s.
- Vâlâ Nurettin, Leke, İstanbul, 1933, 178 s.
- Burhan Sadık, Yalaza, Enişte ve Baldızları, İstanbul, 1934, 229 s.
- GÜRPINAR, H. R., Utanmaz Adam, İstanbul, 1934, 528 s.
- Güzide Sabri, Gecenin Esrarı, İstanbul, 1934, 210 s.
- Hasan Sukuti, Siyah Örtü, İzmir, 1934, 125 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Dağları Bekleyen Kız, İstanbul, 1934, 239 s.
- KARAOSMANOĞLU, Y. Kadri, Ankara, Ankara, 1934, 208 s.
- Memduh Şevket, Ayaşlı ve Kiracıları, İstanbul, 1934, 456 s.
- Mahmut Yesari, Aşk Yarışı, İstanbul, 1934, 141 s.
- Mahmut Yesari, Sevdâ İhtikârı, İstanbul, 1934, 212 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Adam Sarrafı, İstanbul, 1934, 110 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Cephe Gerisi, İstanbul, 1934, 344 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Dünkülerin Romanı, İstanbul, 1934, 270 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Gurbet Yolcusu, İstanbul, 1934, 303 s.
- MORKAYA, B. Cahit, İhtiyat Zabiti, İstanbul, 1934, 349 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Kır Çiçeği, İstanbul, 1934, 351 s.

- Nezihe Muhiddin, Bozkurt, İstanbul, 1934, 126 s.
- Sedat Simavî, Fujiyama, İstanbul, 1934, 102 s.
- SEDES, S. İzzet, Canım Ayşe, İstanbul, 1934, 107 s.
- SEDES, S. İzzet, Kalbimin Romanı, İstanbul, 1934, 168 s.
- Sermet Muhtar, Harp Zengininin Gelini, İstanbul, 1934, 400 s.
- Server Bedi, Hep Senin İçin, İstanbul, 1934, 229 s.
- SU, M. Kâmil, Sevgim ve İztırabım, İstanbul, 1934, 142 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Alas, Ankara, 1934, 137 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Ayşim, İstanbul, 1934, 132 s.
- TALU, E. Ekrem, Kodoman, İstanbul, 1934, 245 s.
- TALU, E. Ekrem, Meşhedi Aslan Peşinde, İstanbul, 1934, 245 s.
- TALU, E. Ekrem, Papeloğlu, İstanbul, 1934, 250 s.
- Valâ Nurettin, Öldüren Kim?, İstanbul, 1934, 302 s.
- Zeynel Besim, Çakıcı Efe, İzmir, 1934, 647 s.
- ABDULLAH, Ziya, Tavşan Başı, İstanbul, 1935, 110 s.
- *ATAÇ, Cemal, Bir Kız Böyle Düştü, İstanbul, 1935, 176 s.
- BALİ, Lemia, Onlar Ermiş Muradına, İstanbul, 1935, 152 s.
- BERKANT, M. Tahsin, Aşk Fırtınası, İstanbul, 1935, 225 s.
- BERKANT, M. Tahsin, Bahar Çiçeği, İstanbul, 1935, 319 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Gökyüzü, İstanbul, 1935, 336 s.
- İhsan Edip, İncir Ağacı, Balıkesir, 1935, 120 s.
- Mahmut Yesari, Kanlı Sır, İstanbul, 1935, 359 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Patron, İstanbul, 1935, 384 s.
- Rebia Arif, Kadın Tipleri, İstanbul, 1935, 120 s.
- Reşat Enis, Gece Konuştu, İstanbul, 1935, 155 s.
- *Server Bedi, Sabahsız Geceler, İstanbul, 1935, 272 s.
- SU, M. Kâmil, Bu Kalp Duracak, Balıkesir, 1935, 264 s.

- ABDULLAH, Ziya, Orhun Barkı Kahramanı, İstanbul, 1936, 96 s.
- ADIVAR, H. Edip, Sinekli Bakkal, İstanbul, 1936, 392 s.
- BENİCE, E. İzzet, Yosma, İstanbul, 1936, 499 s.
- ÇAMLIBEL, F. Nafiz, Yıldız Yağmuru, İstanbul, 1936, 391 s.
- DURUSOY, Niyazi, Bağlar Arasında, İstanbul, 1936, 136 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Allah'a İsmarladık, İstanbul, 1936, 335 s.
- Mebrüre Sami, Leylaklar Altında, İstanbul, 1936, 280 s.
- Nezihe Muhiddin, Ateş Böcekleri, İstanbul, 1936, 124 s.
- Semiha Cemal, Aşk, İstanbul, 1936, 200 s.
- SERTEL, S. İ., Çitra Roy ile Babası, İstanbul, 1936, 191 s.
- *Server Bedi, Cumbadan Rumbaya, İstanbul, 1936, 463 s.
- *SEVENGİL, R. Ahmet, Çıplaklar, İstanbul, 1936, 368 s.
- ADIVAR, H. Edip, Yol Palas Cinayeti, İstanbul, 1937, 62 s.
- Aka Gündüz, Aşkın Temizi, İstanbul, 1937, 135 s.
- BERKANT, M. Tahsin, Sonsuz Gece, İstanbul, 1937, 215 s.
- BERKES, Hüsamettin, Bir An Sevinç, İstanbul, 1937, 209 s.
- Ekrem Reşit, Hayrettin Barbaros, İstanbul, 1937, 161 s.
- Hayreddin Ziya, Dadaş Kız, Trabzon, 1937, 174 s.
- Hayreddin Ziya, İnsan Artıkları, Trabzon, 1937, 85 s.
- HİKMET, Şevki, Kahramanlık Şarkıları, İstanbul, 1937, 170 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Ölünceye Kadar, İstanbul, 1937, 307 s.
- KARAOSMANOĞLU, Y. Kadri, Bir Sürgün, İstanbul, 1937, 357 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Battal Gazi, İstanbul, 1937, 236 s.
- Mahmut Yesari, Yakut Yüzük, İstanbul, 1937, 271 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Nişanlılar, İstanbul, 1937, 116 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Sevenler Yolu, İstanbul, 1937, 188 s.
- Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, İstanbul, 1937, 290 s.

- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Amerika'ya Kaçırılan Türk Kızı, İstanbul, 1937, 259 s.
- SERTELLİ, İ. Fahrettin, Barbaros'un Ölümü, İstanbul, 1937, 304 s.
- Server Bedi, Dizlerine Kapansam, İstanbul, 1937, 126 s.
- SEVENGİL, R. Ahmet, Açlık, İstanbul, 1937, 146 s.
- SU, M. Kâmil, Dinmez Ağrı, İstanbul, 1937, 136 s.
- YAZGIÇ, Kâmil, Türk Yıldızı Emine, Adapazarı, 1937, 152 s.
- ABDULLAH, Ziya, Sencivanoğlu, İstanbul, 1938, 110 s.
- BAYDAR, Nasuhi, Hayat Sen Ne Güzelsin, Ankara, 1938, 272 s.
- BERKANT, M. TAHSİN, Bir Genç Kızın Romanı, İstanbul, 1938, 270 s.
- ÇAYDAM, H. Rıza, Ateş Kamçıları, İstanbul, 1938, 190 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Eski Hastalık, İstanbul, 1938, 279 s.
- Hayreddin Ziya, Aşınmış Vicdanlar, Trabzon, 1938, 304 s.
- KARAYEL, M. Sami, Kılıçaslan, İstanbul, 1938, 231 s.
- Kerime Nadir, Hıçkırık, İstanbul, 1938, 189 s.
- KIRKSEKİZOĞLU, A. O., Beyza, İstanbul, 1938, 234 s.
- KOCAGÖZ, Samim, İkinci Dünya, İstanbul, 1938, 79 s.
- *KUNTAY, M. Cemal, Üç İstanbul, İstanbul, 1938, 552 s.
- Mebrûre Sami, Çöl Gibi, İstanbul, 1938, 232 s.
- PAMİRTAN, S. Şükrü, Toprak Mahkûmları, İzmir, 1938, 153 s.
- PERİDE, Celal, Sönen Alev, İstanbul, 1938, 218 s.
- POĞDA, M. Sadık, Bulgar Sadık, İstanbul, 1938, 303 s.
- PERİM, Behçet, Balkan Çiçekleri, İstanbul, 1938, 147 s.
- *SERTELLİ, İ. Fahrettin, Pınar Başında Ölen Kız, İstanbul, 1938, 192 s.
- Server Bedi, Korkuyorum, İstanbul, 1938, 288 s.
- *Şukûfe Nihal, Yalnız Dönüyorum, İstanbul, 1938, 240 s.
- *TALU, E. Ekrem, Papeloğlu, İstanbul, 1938, 250 s.
- Vâlâ Nurettin, Seni Satın Aldım, İstanbul, 1938, 168 s.

- VAROĞLU, Hamdi, Kocam, İstanbul, 1938, 220 s.
- ADIVAR, H. Edip, Tatarcık, İstanbul, 1939, 240 s.
- Aka Gündüz, Gider Ayak, İstanbul, 1939, 304 s.
- Aka Gündüz, Mezar Kazıcıları, İstanbul, 1939, 296 s.
- AYVERDİ, Samiha, Batmayan Gün, İstanbul, 1939, 295 s.
- GÖKÇE, O. R., Sevdığım Adam, İstanbul, 1939, 318 s.
- GÖKŞEN, E. Naci, İnan Bana, İstanbul, 1939, 137 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Gökyüzü, İstanbul, 1939, 336 s.
- GÜRPINAR, H. R., Eşkiya İninde, İstanbul, 1939, 399 s.
- KARATAY, B. Vefa, Son Tango, İstanbul, 1939, 173 s.
- KARAY, R. Halid, Yezidin Kızı, İstanbul, 1939, 159 s.
- KAYGILI, O. Cemal, Çingeneler, İstanbul, 1939, 295 s.
- Mahmut Yesari, Dağ Rüzgârları, İstanbul, 1939, 264 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Yaprak Aşısı, İstanbul, 1939, 156 s.
- Nezihe Muhidin, Bir Aşk Böyle Söndü, İstanbul, 1939, 120 s.
- OZANSOY, H. Fahri, Aşıklar Yolunun Yolcuları, İstanbul, 1939, 262 s.
- OZANSOY, H. Fahri, Sulara Giden Köprü, İstanbul, 1939, 203 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Aşk İztırapı, İstanbul, 1939, 229 s.
- ÖNİZ, Huriye, Bir Öğretmenin Romanı, İstanbul, 1939, 120 s.
- Reşat Enis, Afrodit Buhurdanında Bir Kadın, İstanbul, 1939, 244 s.
- SİM'ER, A. Turgut, Sükut, Bursa, 1939, 323 s.
- SU, M. Kâmil, İstiranca Eteklerinde, İstanbul, 1939, 223 s.
- Suad Derviş, Hiç, İstanbul, 1939, 206 s.
- TALU, E. Ekrem, Beyaz Şemsiyeli, İstanbul, 1939, 424 s.
- TAN, M. Turhan, Hint Denizlerinde Türkler, İstanbul, 1939, 294 s.
- TAN, M. Turhan, Safiye Sultan, İstanbul, 1939, 297 s.
- Aka Gündüz, Yayla Kızı, İstanbul, 1940, 168 s.

- AYVERDİ, Samiha, Mabette Bir Gece, İstanbul, 1940, 160 s.
- BERKANT, M. Tahsin, O ve Kızı, İstanbul, 1940, 208 s.
- BURÇAK, Burhan, Bir Genç Kızın Sergüzeşti, İstanbul, 1940, 100 s.
- BURÇAK, Burhan, Seni Seviyorum, İstanbul, 1940, 171 s.
- ÇAYDAM, H. Rıza, Elmas Kemer, İstanbul, 1940, 128 s.
- ÇAYDAM, H. Rıza, Subay Kalbi, İstanbul, 1940, 224 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Ankara Ekspresi, İstanbul, 207 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, İlk ve Son, İstanbul, 1940, 284 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Kadın Severse, İstanbul, 1940, 120 s.
- KARAKURT, E. Mahmut, Kocamı Aldatacağım, İstanbul, 1940, 110 s.
- Kerime Nadir, Seven Ne Yapmaz, İstanbul, 1940, 96 s.
- MORKAYA, B. Cahit, Köydeki Dost, İstanbul, 1940, 186 s.
- Peride Celal, Yaz Yağmuru, İstanbul, 1940, 152 s.
- Sabahattin Ali, İçimizdeki Şeytan, İstanbul, 1940, 302 s.
- *Server Bedi, Uçurumda Bir Kız, İstanbul, 1940, 152 s.
- YAZMAN, M. Şevki, Mehmetçik Avrupa'da, İstanbul, 1940, 220 s.
- AĞIRNASLI, N., Sonsuz Panayır, İstanbul, 1941
- AĞIRNASLI, N., Elem Kaynağı, Tan B., İstanbul, 1941, 126 s.
- Aka Gündüz, Bebek, İstanbul, 1941, 144 s.
- AYAS, İshak, Üyge Taba (Eve Doğru), İstanbul, 1941, 125 s.
- AYVERDİ, Samiha, Ateş Ağacı, İstanbul, 1941, 160 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Ölmez Reis, İstanbul, 1941, 96 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Şahin Reis, İstanbul, 1941, 138 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Zindancı Kaptan, İstanbul, 1941, 132 s.
- BERKAND, Muazzez, Mualla, İstanbul, 1941, 121 s.
- Güzide Sabri, Necla, İstanbul, 1941, 146 s.
- HİSAR, A. Şinasi, Fahim Bey ve Biz, İstanbul, 1941, 230 s.

- KARAY, R. Halid, Sürgün, İstanbul, 1941, 178 s.
- Kerime Nadir, Funda, İstanbul, 1941, 138 s.
- Kerime Nadir, Gönül Hırsızı, İstanbul, 1941, 112 s.
- Kerime Nadir, Kalp Yarası, İstanbul, 1941, 94 s.
- Kerime Nadir, Samanyolu, İstanbul, 1941, 216 s.
- KORAY, M. Sami, Yalan, İstanbul, 1941, 224 s.
- ORHON, O. Seyfi, Çocuk Adam, İstanbul, 1941, 174 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Gizlenen İztırablar, İstanbul, 1941, 122 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Hasret, İstanbul, 1941, 307 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Vahşet, İstanbul, 1941, 142 s.
- Peride Celal, Ana Kız, İstanbul, 1941, 189 s.
- Peride Celal, Kızıl Vazo, İstanbul, 1941, 281 s.
- Server Bedi, Alnımın Kara Yazısı, İstanbul, 1941, 220 s.
- Server Bedi, Rüya Gibi, İstanbul, 1941, 112 s.
- Server Bedi, Selma ve Gölgesi, İstanbul, 1941, 130 s.
- SU, M. Kâmil, Çırpınan Sular, İstanbul, 1941, 234 s.
- TALU, E. Ekrem, Bu Gönül Böyle Sevdı, İstanbul, 1941, 176 s.
- ÜLKEN, H. Ziya, Posta Yolu, İstanbul, 1941, 269 s.
- ÜLKEN, H. Ziya, Yarım Adam, İstanbul, 1941, 380 s.
- VAROĞLU, Hamdi, Gurbet Yolu, İstanbul, 1941, 272 s.
- ALSAN, Z. Mesut, Memleket Çocuğu, Vakıf B., İstanbul, 1942, 149 s.
- AYKUT, Atilla M., Silah Arkadaşları, İstanbul, 1942, 134 s.
- AYVERDİ, Samiha, İnsan ve Şeytan, İstanbul, 1942, 167 s.
- AYVERDİ, Samiha, Yaşayan Ölü, İstanbul, 1942, 216 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Kafes Arkası, İstanbul, 1942, 88 s.
- BELER, T. Aziz, Sevda, İstanbul, 1942, 192 s.
- BENİCE, E. İzzet, Sen de Seveceksin, İstanbul, 1942, 308 s.

- GÜNTEKİN, R. Nuri, Ateş Gecesi, İstanbul, 1942, 250 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Kesik Baş, İstanbul, 1942, 232 s.
- OBAY, Afif, Panik, İstanbul, 1942, 215 s.
- Özdeş Oğuz, Coşkun Gönüller, İstanbul, 1942, 169 s.
- Özdeş Oğuz, İtiraf, İstanbul, 1942, 103 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Kırbaç Yarası, İstanbul, 1942, 183 s.
- ULUNAY, R. Cevat, Köle, İstanbul, 1942, 299 s.
- ADIVAR, H. Edip, Handan, İstanbul, 1943, 216 s.
- AKLAN, Muzaffer, Aradığım Kadın, İstanbul, 1943, 124 s.
- AKPINAR, Rifat, Mesut İnsanlar, İstanbul, 1943, 122 s.
- ALSAN, Z. Mesut, Mustafa'nın Romanı, İstanbul, 1943, 227 s.
- ALTINKAYA, Kemal M., Bizim Mahalle, İstanbul, 1943, 428 s.
- ARUOBA, Muazzez, Hasret, Ankara, 1943, 328 s.
- AYKUT, Atilla M., Bir Kadının Hayatı, İstanbul, 1943, 152 s.
- AYVERDİ, Samiha, Son Menzil, İstanbul, 1943, 208 s.
- BALTACIOĞLU, İ. Hakkı, Batak, İstanbul, 1943, 238 s.
- BELER, T. Aziz, Türedi Ailesi, İstanbul, 1943, 192 s.
- BERKAND, Muazzez T., Aşk ve İntikam, İstanbul, 1943, 248 s.
- BERKAND, Muazzez T., Bülbül Yuvası, İstanbul, 1943, 216 s.
- BERKAND, Muazzez T., Dağların Arası, İstanbul, 1943, 221 s.
- BERKAND, Muazzez T., Perdeler, İstanbul, 1943, 280 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Denizin Çağrısı, İstanbul, 1943, 146 s.
- BİLGİN, V., Rüya mı Hakikat mı, İstanbul, 1943, 118 s.
- DENİZERİ, Turgut, Görmek İstiyorum, İzmit, 1943, 154 s.
- ESENTÜRK, Salim, Taşra Çocuğu, İstanbul, 1943, 114 s.
- GÖKŞİNGİL, Tahsin, On İki Kadının Esrarı, İstanbul, 1943, 124 s.

- GÜRPINAR, H. Rahmi, Gönül Bir Yeldeğirmenidir, Sevda Öğütür, İstanbul, 1943, 312 s.
- GÜRPINAR, H. Rahmi, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı, İstanbul, 1943, 312 s.
- Kerime Nadir, Gelinlik Kız, İstanbul, 1943, 317 s.
- KIRAL, Tahir, İftira, İstanbul, 1943, 112 s.
- KORAY, M. Sami, Gönül Cehennemi, İstanbul, 1943, 300 s.
- *Nezihe Muhittin, Avare Kadın, İstanbul, 1943, 139 s.
- Nezihe Muhittin, Bir Yaz Gecesi, İstanbul, 1943, 110 s.
- Nezihe Muhittin, Çingiraklı Yılan, İstanbul, 1943, 107 s.
- Nezihe Muhittin, Çıplak Model, İstanbul, 1943, 118 s.
- Nezihe Muhittin, İzmir Çocuğu, İstanbul, 1943, 72 s.
- Nezihe Muhittin, Kalbim Senindir, İstanbul, 1943, 136 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Cennet Yolu, İstanbul, 1943, 112 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Uçurum, İstanbul, 1943, 176 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Alev Dalgaları, İstanbul, 1943, 189 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Mabudun Kızı, İstanbul, 1943, 111 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Seven Gülmez, İstanbul, 1943, 126 s.
- PEKGİRGİN, Vedat, Beni Mahvettiler, İstanbul, 1943, 189 s.
- POLAT, Rıza, Özlem, Ankara, 1943, 99 s.
- Sabahattin Ali, Kürk Mantolu Madonna, İstanbul, 1943, 177 s.
- SERTELLİ, İ. F., Bir Deli Kızın Hatıra Defteri, İstanbul, 1943, 284 s.
- SERTOĞLU, Murat, Komitacının Aşkı, İstanbul, 1943, 151 s.
- Server Bedi, Fırtına Gecesi, İstanbul, 1943, 239 s.
- Server Bedi, İkimiz, İstanbul, 1943, 168 s.
- Server Bedi, Kanlı Günler, İstanbul, 1943, 152 s.
- Server Bedi, Kucaktan Kucağa, İstanbul, 1943, 147 s.

- *SOLOK, C. Kudret, Sınıf Arkadaşları, İstanbul, 1943, 224 s.
- SU, M. Kâmil, Sızı, İstanbul, 1943, 167 s.
- TUĞCU, Kemalettin, Saadet Borcu, İstanbul, 1943, 160 s.
- VA-NU, Unutamadım Seni, İstanbul, 1943, 144 s.
- Mahmut Yesari, Bir Aşk Uçurumu, İstanbul, 1943, 368 s.
- YÜZÜNCÜ, R. Feyzi, Seni Unutamadım, İstanbul, 1943, 211 s.
- Ziya Şakir, Battal Gazi, İstanbul, 1943, 236 s.
- Ziya Şakir, Gâvur Mehmet, İstanbul, 1943, 236 s.
- Ziya Şakir, Şark Yıldızı, İstanbul, 1943, 152 s.
- Ziya Şakir, Timurlenk ve Üç Boz Atlı, İstanbul, 1943, 148 s.
- ABASIYANIK, S. Faik, Medarı Maişet Motoru, İstanbul, 1944, 184 s.
- AYDIN, Muzaffer, Gönül Çiçekleri, İstanbul, 1944, 174 s.
- AKYÜREK, Celal, Bir Adam ve Dört Devir, İstanbul, 1944, 232 s.
- AYKUT, Atilla M., Kızıl Akşam, İstanbul, 1944, 159 s.
- AYVERDİ, Samiha, Yolcu Nereye Gidiyorsun?, İstanbul, 1944, 384 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Çerkez Kızları, İstanbul, 1944, 104 s.
- BAYSAL, Faik, Sarduvan, İstanbul, 1944, 220 s.
- BELER, T. Aziz, Akdeniz İncisi, İstanbul, 1944, 119 s.
- *BELER, T. Aziz, Gecelerin Koynunda, İstanbul, 1944, 147 s.
- BENGÜ, V. Örfi, Genç Bir Kızın Çilesi, İstanbul, 1944, 109 s.
- BENİCE, E. İzzet, Foya, İstanbul, 1944, 278 s.
- BERKAND, Muazzez T., Aşka Oynanmaz, İstanbul, 1944, 214 s.
- BERKAND, Muazzez T., Garip Bir İzdivaç, İstanbul, 1944, 248 s.
- BERKAND, Muazzez T., Kalbin Sesi, İstanbul, 1944, 298 s.
- BERKAND, Muazzez T., Sabah Yıldızı, İstanbul, 1944, 215 s.
- ÇALIKOĞLU, Ziya, Seni Alamam, 125 s.
- ÇINAR, Bedirhan, Kızıl Ölüm, İstanbul, 1944, 595 s.

- DOĞRUL, Ö. Rıza, Kanlı Gömlek, İstanbul, 1944, 358 s.
- ENGİN, Reşat, Aşk ölür m ?, İstanbul, 1944, 96 s.
- EROL, Safiye,  lker Fırtınası, İstanbul, 1944, 182 s.
- ERSEN, Cavit, G nahk r Sokaklar, İstanbul, 1944, 100 s.
- ERTUĞRUL, Fazıl, Nevin, İstanbul, 1944, 127 s.
- ESEN, F., Kadın Böyle Sever, İstanbul, 1944, 104 s.
- GÖKÇE, Orhan R., Bir Şüphenin Romanı, İstanbul, 1944, 206 s.
- GÜCÜYENER, Fuad, İsterik Kadın ve Toy Delikanlı, İstanbul, 1944, 104 s.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Değirmen, İstanbul, 1944, 128 s.
- GÖRE, Leman, Yalnız Sen, İstanbul, 1944, 96 s.
- Güzide Sabri, Mazinin Sesi, İstanbul, 1944, 102 s.
- HATİCE, Süreyya, Bir İhanetin Cezası, İstanbul, 1944, 91 s.
- HATİCE, Süreyya, Esir Kadın, İstanbul, 1944, 134 s.
- HÜKMET, Neriman, Köyün Dulları, İstanbul, 1944, 95 s.
- H SAR, A. Şinasi, Çamlıca'daki Eniştemiz, İstanbul, 1944, 204 s.
- KAYGILI, O. Cemal, Aygır Fatma, İstanbul, 1944, 174 s.
- KAYGILI, O. Cemal, Bekri Mustafa, İstanbul, 1944, 216 s.
- KAZMAZ, Süleyman, Seninle, Ankara B., Ankara, 1944, 404 s.
- KEYDER, Baysan, Sevenlerin Günahı, İstanbul, 1944, 123 s.
- KOZAN, Muzaffer, Elveda, Kültür B., İzmir, 1944, 143 s.
- KOZA, İhsan, Affet Beni, İstanbul, 1944, 128 s.
- KURDAKUL, Salih,    B y k Aşk, İstanbul, 1944, 172 s.
- Mahmut Yesari, Gece Y r y ş , İstanbul, 1944, 134 s.
- Nezihe Muhittin, Gene Geleceksin, İstanbul, 1944, 90 s.
- Nezihe Muhittin, Sus Kalbim Sus, İstanbul, 1944, 107 s.
-  ZBORA, Hadiye, Leylanın Kızı, İstanbul, 1944, 171 s.
-  ZDEŐ, Oğuz, Memn  Meyva, İstanbul, 1944, 195 s.

- ÖZÜKİL, İlhan, Sensiz Yaşayamam, İstanbul, 1944, 90 s.
- PAKKAN, Fahrettin, Günah Köprüsü, İstanbul, 1944, 188 s.
- PAKKAN, Fahrettin, İlk Buse, İstanbul, 1944, 111 s.
- Peride Celal, Aşkın Doğuşu, İstanbul, 1944, 294 s.
- Peride Celal, Atmaca, İstanbul, 1944, 208 s.
- Peride Celal, Ben Vurmadım, İstanbul, 1944, 187 s.
- RAGIP, Şevki, Yaralı Kurt, İstanbul, 1944, 204 s.
- Reşat Enis, Toprak Kokusu, İstanbul, 1944, 296 s.
- SAFA, Behçet, Bir Aşkın Peşinde, İstanbul, 1944, 166 s.
- SAFA, Behçet, Semranın İki Kocası, İstanbul, 1944, 166 s.
- SAFA, Behçet, Şeytan, İstanbul, 1944, 175 s.
- SAFA, Behçet, Şeytanın Piçi, İstanbul, 1944, 191 s.
- SAFRA, İlhami, Yeşil Babanın Tesbihi, İstanbul, 1944, 174 s.
- SEDES, S. İzzet, Okşanmayan Kadın, İstanbul, 1944, 152 s.
- SERİM, İhsan, Cemiyet Çemberi, Mersin, 1944, 236 s.
- Server Bedi, Ateş, İstanbul, 1944, 136 s.
- Server Bedi, Cingöz Recai, İstanbul, 1944, 245 s.
- SU, M. Kâmil, Uyuyan Hatıralar, İstanbul, 1944, 160 s.
- SU, M. Kâmil, Uzaklaşan Yol, İstanbul, 1944, 198 s.
- TAN, Hıfzı, Fato, Eskişehir, 1944, 100 s.
- TAN, M. Turhan, Krallar Avlayan Türk, İstanbul, 1944, 367 s.
- TANGÜNER, Nihat, Dişi Kurt, Adana, 1944, 176 s.
- TANGÜNER, Nihat, O Benim Babam Değil, Adana, 1944, 167 s.
- TAŞYIL, A. İhsan, Bırakma Beni, İstanbul, 1944, 111 s.
- *TEPEDELENLİOĞLU, N., Kolkola, İstanbul, 1944, 306 s.
- TUNCER, Nazan, Rüya, İstanbul, 1944, 153 s.
- UZUNKAYA, Şehabettin, Aşk Çılgınları, Ankara, 1944, 117 s.

- VA-NU, Vurgun Peşinde, İstanbul, 1944, 125 s.
- VAROĞLU, Hamdi, Kördüğüm, İstanbul, 1944, 124 s.
- YERSEL, F. Şükrü, Yayla Çocukları, İstanbul, 1944, 245 s.
- YÜZÜNCÜ, R. Şükrü, Bir Bahar ve Bir Kadın, İstanbul, 1944, 152 s.
- *Ziya Şakir, Kiralık Kalp, İstanbul, 1944, 173 s.
- Aka Gündüz, Bir Kızın Masalı, İstanbul, 1945, 190 s.
- Aka Gündüz, Sansaros, İstanbul, 1945, 173 s.
- ALTINKAYA, Kemal, M., Dalga Geçen Adam, İstanbul, 1945, 246 s.
- ARIT, Fikret, Güzel Yuana, İstanbul, 1945, 358 s.
- BELER, T. Aziz, Kibar Hırsız, İstanbul, 1945, 150 s.
- BENGÜ, V. Örfi, Ökse, İstanbul, 1945, 143 s.
- BERKAND, Muazzez T., Kezban, İstanbul, 1945, 128 s.
- BERKAND, Muazzez T., Küçük Hanımefendi, İstanbul, 1945, 272 s.
- BERKAND, Muazzez T., Lale, İstanbul, 1945, 180 s.
- BERKAND, Muazzez T., Nişan Yüzüğü, İstanbul, 1945, 217 s.
- DANIŞMEN, R., Kürk Manto Kurbanları, İstanbul, 1945, 144 s.
- DEMİRKAN, Vecdet, Sana İnanmıştım, İstanbul, 1945, 148 s.
- DEMİRKAN, Vecdet, Zehiri Dudaklarından Aldım, İstanbul, 1945, 142 s.
- EĞRİLMEZ, Şükran, Aldatmayan Sesler, İstanbul, 1945, 95 s.
- EMİROĞLU, Mecdi, Kan Gövdeyi Götürüyor, Ankara, 1945, 93 s.
- ENSON, Cevad, Satılmış Bakire, İstanbul, 1945, 128 s.
- ERTEM, Sadri, Yol Arkadaşları, İstanbul, 1945, 112 s.
- GÜNDOĞDU, Cahit, Şeytan Saklambaç Oynuyor, İstanbul, 1945, 140 s.
- GÜNEL, Şadi, Onun Sesi, Doğuş, Ankara, 1945, 243 s.
- GÜRPINAR, H. R., Ölüm Bir Kurtuluş mudur?, İstanbul, 1945, 132 s.
- Haluk Cemal, Söyleyin Genç Kızlara, İstanbul, 1945, 180 s.
- *İstanbul Maarif Kitaphanesi, Beyoğlu Batakhaneleri, İstanbul, 1945, 76 s.

- KARAKURT, E. M., Sokaktan Gelen Kadın, İstanbul, 1945, 181 s.
- KARATAY, B. Vefa, Aşkımızın Mezarı, Adana, 1945, 183 s.
- Kerime Nadir, Aşka Tövbe, İstanbul, 1945, 140 s.
- Kerime Nadir, Uykusuz Geceler, İstanbul, 1945, 154 s.
- Kerime Nadir, Sonbahar, İstanbul, 1945, 180 s.
- Kerime Nadir, Solan Ümit, İstanbul, 1945, 103 s.
- KOROK, D. Remzi, Herkesin Kadını, İstanbul, 1945, 100 s.
- KOZA, İhsan, Aradığım Kadın, İstanbul, 1945, 148 s.
- MÜKERREM, Adnan, Aşkın Kudreti, İstanbul, 1945, 296 s.
- ÖKTE, Faik, Aşk Masalı, İstanbul, 1945, 242 s.
- ÖNAL, F. Zeki, Ay Altında, İstanbul, 1945, 92 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Hülya, İstanbul, 1945, 183 s.
- Peride Celal, Yıldız Tepe, İstanbul, 1945, 216 s.
- SAFRA, İlhami, Bir Aşkın İntikamı, İstanbul, 1945, 125 s.
- SAFRA, İlhami, Saraylının Kızları, İstanbul, 1945, 128 s.
- SERTOĞLU, Murat, Yapraklar Dökülürken, İstanbul, 1945, 129 s.
- Server Bedi, Ben Casus Değilim, İstanbul, 1945, 133 s.
- SİNOPLUOĞLU, Behzad, Kan ve Sevgi, Ankara, 1945, 282 s.
- SU, M. Kâmil, Büyük Rüzgâr, İstanbul, 1945, 132 s.
- SU, M. Kâmil, Kaybolan Ses, İstanbul, 1945, 148 s.
- Suat Derviş, Çılgın Gibi, İstanbul, 1945, 255 s.
- *TALU, E. Ekrem, Çömlekoğlu ve Ailesi, Ankara, 1945, 164 s.
- TALUY, H. Ziya, Yüzler ve Maskeler, İstanbul, 1945, 209 s.
- TANCA, Vedat, Belki Bir Gün, İstanbul, 1945, 222 s.
- TANGÜNER, Nihat, Allahsız Kadın, Ankara, 1945, 98 s.
- TEPEDELENLİOĞLU, N., Karlı Dağlar, İstanbul, 1945, 352 s.
- TUĞCU, Kemalettin, Uçurum, İstanbul, 1945, 132 s.

- TÜZÜN, Kemal, Uzaklaşan Kadın, İstanbul, 1945, 89 s.
- ULUNAY, R. Cevat, Enkaz Arasında, İstanbul, 1945, 327 s.
- ADIVAR, H. Edip, Sonsuz Panayır, İstanbul, 1946, 322 s.
- Aka Gündüz, Eğer Aşk, İstanbul, 1946, 110 s.
- AKAR, Necat, Koko, İstanbul, 1946, 192 s.
- ARIT, Fikret, Mansila, İstanbul, 1946, 358 s.
- ARUOBA, Muazzez, Çile, Ankara, 1946, 124 s.
- ATSIZ, Bozkurtların Ölümü, İstanbul, 1946, 360 s.
- BELER, T. Aziz, Allah Kurtarsın, İstanbul, 1946, 296 s.
- *BELER, T. Aziz, Beyoğlu Piliçleri, Ankara, 1946, 293 s.
- BELER, T. Aziz, Tüyleni Ailesi, İstanbul, 1946, 211 s.
- BERKAND, Muazzez T., Mağrur Kadın, İstanbul, 1946, 172 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Cadıların Kırbağı, İstanbul, 1946, 240 s.
- *DANIŞMEN, R., Kürk Manto Kurbanları, İstanbul, 1946, 141 s.
- DURU, Naşide, Çiçeklenen Dallar, İstanbul, 1946, 112 s.
- DÜŞÜNGÖR, Hayri, Gönül Bir Su Gibidir, İstanbul, 1946, 112 s.
- ENGİN, Reşat, Bekâr Evliler, İstanbul, 1946, 80 s.
- ENGİN, Reşat, Çapkın Subay, İstanbul, 1946, 126 s.
- ENGİN, Reşat, Mektepli Aşık, İstanbul, 1946, 128 s.
- ENGİN, Reşat, O Kadın, İstanbul, 1946, 128 s.
- EROL, Safiye, Ciğerdelen, Beçid B., İstanbul, 1946, 364 s.
- GÜNTEKİN, R. N., Miskinler Tekkesi, İstanbul, 1946, 210 s.
- GÜRPINAR, H. R., Dirilen İskelet, İstanbul, 1946, 304 s.
- HALİKARNAS BALIKÇISI, Aganta Burina Burinata, Ankara, 1946, 310 s.
- Kerime Nadir, Balayı, İstanbul, 1946, 128 s.
- Kerime Nadir, Kahkaha, İstanbul, 1946, 147 s.
- KOZA, İhsan, Senede Bir Gün, İstanbul, 1946, 144 s.

- KOZA, İhsan, Zümrüt, İstanbul, 1946, 190 s.
- ÖRİK, Nahit Sırrı, Kıskanmak, İstanbul, 1946, 176 s.
- ÖZÇOPUR, Memduh Ş., Büyük İhtiras, Zonguldak, 1946
- ÖZDEŞ, Oğuz, Kalbimin Güzel Kadınına, İstanbul, 1946, 87 s.
- SAMANCIGİL, Kemal, Mezarın Kızı, İstanbul, 1946, 332 s.
- SONER, M. V., Medeniyet Sönüyor, İstanbul, 1946, 120 s.
- SONER, M. V., Sana Acıyorum, İstanbul, 1946, 98 s.
- TAN, A. Tahir, Yarım Adam, İstanbul, 1946, 159 s.
- TANGÜNER, Nihat, Sarhoş Şehir, Ankara, 1946, 98 s.
- TUĞCU, Kemalettin, Küçük Sevgili, İstanbul, 1946, 174 s.
- UÇUK, Cahit, Kırmızı Balıklar, İstanbul, 1946, 151 s.
- BENİCE, E. İzzet, Ben Hiç Sevmedim, İstanbul, 1947, 292 s.
- BERKAND, Muazzez T., Çiçeksiz Bahçe, İstanbul, 1947, 192 s.
- BERKAND, Muazzez T., Saadet Güneşi, İstanbul, 1947, 208 s.
- DORAN, İhsan, Afrodite Uyanıyor, İstanbul, 1947, 175 s.
- GÜNEL, Şadi, Ateş Damlaları, Ankara, 1947, 160 s.
- HATİPOĞLU, Ömer, İkinci Şimal Sokağı, Ankara, 1947, 288 s.
- IRGAT, Cahit, Geri Dönemezsin, İstanbul, 1947, 125 s.
- İNSEL, Avni, Yanık Kalpler, İstanbul, 1947, 184 s.
- İSAOĞLU, Esat, Maziden Yapraklar, İstanbul, 1947, 144 s.
- KAFLI, Kadircan, Diri Gömülemeyenler, İstanbul, 1947, 445 s.
- *KARAY, R. Halit, Anahtar, İstanbul, 1947, 222 s.
- KOŞAY, Hamit, Yuvaktaşı, Tan B., İstanbul, 1947, 108 s.
- Server Bedi, O Gece, İstanbul, 1947, 159 s.
- SEVİLEN, Nafiz, Buseden Kadın, Eskişehir, 1947, 100 s.
- SU, M. Kâmil, Ateşten Damla, İstanbul, 1947, 167 s.
- SU, M. Kâmil, Bir Avuç Hatıra, İstanbul, 1947, 167 s.

- TANCA, Vedat, Fırtınalar Önünde, İstanbul, 1947, 222 s.
- TUĞCU, Kemalettin, Taş Yürek, İstanbul, 1947, 123 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Serhadlerin Çocuğu, Ankara, 1947, 309 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Yavuz Sultan Selim Ağlıyor, Ankara, 1947, 467 s.
- UÇUK, Cahit, Küçük Ev, İstanbul, 1947, 133 s.
- AKIN, Vedat, Zavallı Sabiha, İstanbul, 1948, 174 s.
- AYVERDİ, Samiha, Mesih Paşa İmamı, İstanbul, 1948, 168 s.
- BERKAND, Muazzez T., Büyük Yalan, İstanbul, 1948, 200 s.
- BÖLSEL, Meliha, Solan Gönüller, Aydın, 1948, 114 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Cellat Çeşmesi, Anbar B., Ankara, 1948, 274 s.
- ERTUR, Esat K., Bir Kadının İtirafı, İstanbul, 1948, 95 s.
- GARAN, Muvaffak, Elbet Sabah Olacaktır, İstanbul, 1948, 317 s.
- GARAN, Muvaffak, Yollarımız Ayrılıyor, İstanbul, 1948, 180 s.
- İLERİ, İhsan, Babam Kim? İstanbul, 1948, 139 s.
- KARAKURT, E. M., Bir Kadın Kayboldu, İstanbul, 1948, 250 s.
- Kerime Nadir, O Gün Gelecek mi?, İstanbul, 1948, 112 s.
- Kerime Nadir, Ormandan Yapraklar, İstanbul, 1948, 308 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Bir Şehrin İki Kapısı, İstanbul, 1948, 325 s.
- KÖKNAR, A. Ziya, Dağlar Delinirken, İstanbul, 1948, 198 s.
- Reşat Enis, Ekmek Kavgası, İstanbul, 1948, 272 s.
- SAM, Kerim, İmparatoriçe, İstanbul, 1948, 180 s.
- SANAY, Recai, Mezardan Çıkarılan Kız, İstanbul, 1948, 279 s.
- SERTOĞLU, Murat, Teodora, İstanbul, 1948, 376 s.
- SOMAR, Nezahat, Zihra Abla, İstanbul, 1948, 140 s.
- SU, M. Kâmil, İhtiras, İstanbul, 1948, 192 s.
- TURHAN, Seyfettin, Tanrı Müjdecisi, İstanbul, 1948, 301 s.
- ATSIZ, Bozkurtlar Diriliyor, İstanbul, 1949, 181 s.

- BERKAND, Muazzez T., Aşk Tilsımı, İstanbul, 149, 186 s.
- BERKAND, Muazzez T., Çamlar Altında, İstanbul, 1949, 188 s.
- ESEN, F., Rahika, İstanbul, 1949, 240 s.
- KAHRAMAN, Ethem, Tarsus, 1949, 94 s.
- KARAKURT, E. M., Ömrümün Tek Gecesi, İstanbul, 1949, 250 s.
- Kerime Nadir, Aşk Rüyası, İstanbul, 1949, 260 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Fatih Feneri, İstanbul, 1949, 363 s.
- Mahmut Yesari, Sağanak Altında, İstanbul, 1949, 295 s.
- Orhan Kemal, Baba Evi, İstanbul, 1949, 124 s.
- ORTAÇ, Y. Ziya, Göç, İstanbul, 1949, 139 s.
- Peride Celal, Dar Yol, İstanbul, 1949, 292 s.
- PINAR, Sedat, İhtiras Heykeli, İstanbul, 1949, 162 s.
- Reşat Enis, Ağlama Duvarı, İstanbul, 1949, 290 s.
- SAFA, Peyami, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, İstanbul, 1949, 125 s.
- TANPINAR, A. Hamdi, Huzur, İstanbul, 1949, 379 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Barbaros Hayrettin Geliyor -I-, Ankara, 1949, 257 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Barbaros Hayrettin Geliyor -II-, Ankara, 1949, 261 s.
- YAZGAN, M. Şevki, Toros Çocuğu, İstanbul, 1949, 112 s.
- ACAR, Güzide, Bir Artistin Gözyaşları, İstanbul, 1950, 96 s.
- AKBAL, Oktay, Garipler Sokağı, İstanbul, 1950, 120 s.
- BALKANLI, Hüsnüye, Aşk ve Nefret, İstanbul, 1950, 184 s.
- BERKAND, M. Tahsin, Sarmaşık Gülleri, İstanbul, 1950, 319 s.
- BURAK, R. Tahir, Şanlı Plevne, İstanbul, 1950, 273 s.
- ÇALAPALA, Rakım, Köye Giden Gelin, İstanbul, 1950, 271 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Deli Hüseyin Paşa, Ankara, 1950, 352 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Sahte Şehzade, İstanbul, 1950, 188 s.
- KARAY, R. Halit, Bu Bizim Hayatımız, İstanbul, 1950, 140 s.

- KARAY, R. Halit, Mapa Melikesi Nilgün, İstanbul, 1950, 300 s.
- KARAY, R. Halit, Türk Prensesi Nilgün, İstanbul, 1950, 300 s.
- Kerime Nadir, Posta Güvercini, İstanbul, 1950, 384 s.
- KEYDER, Fazıl, Bir Çiftçi Ailesinin Hikâyesi, İstanbul, 1950, 180 s.
- Orhan Kemal, Avare Yıllar, İstanbul, 1950, 135 s.
- SERTOĞLU, Murat, Teodora'nın Ölümü, İstanbul, 1950, 332 s.
- GÜVEN, A. Hami, Hemşire Nimet, Ankara, 1951, 350 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Karanlık Dünya, İstanbul, 1951, 120 s.
- HATİPOĞLU, Ömer, Paylaşılan Vadi, İstanbul, 1951, 167 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Anadolu Fatihi Alparslan, İstanbul, 1951, 223 s.
- Şukûfe Nihal, Çölde Sabah Oluyor, İstanbul, 1951, 207 s.
- BALI, Lamia, Işığa Koşan Çocuk, İstanbul, 1952, 102 s.
- BENER, H. Erhan, Acemiler, İstanbul, 1952, 240 s.
- CENNETKAYA, Ahmet, Acı Zafer, İstanbul, 1952, 128 s.
- ÇATALOĞLU, Malkoç, Siz Kardeşsiniz, İstanbul, 1952, 136 s.
- HİSAR, A. Şinasi, Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği İstanbul, 1952, 118 s.
- KARAY, R. Halit, Nilgün'ün Sonu, İstanbul, 1952, 296 s.
- Orhan Kemal, Cemile, İstanbul, 1952, 142 s.
- Orhan Kemal, Murtaza, İstanbul, 1952, 144 s.
- SAFA, Peyami, Yalnızız, İstanbul, 1952, 243 s.
- SÖZEN, Suzan, Kiralık Ruh, İstanbul, 1952, 127 s.
- SÖZEN, Suzan, Sana Döneceğim, İstanbul, 1952, 200 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun, Sultanların Aşkı, İstanbul, 1952, 464 s.
- ÜNAL, Tahsin, Şehitler ve Gaziler, İstanbul, 1952, 96 s.
- ABASIYANIK, Sait Faik, Kayıp Aranıyor, İstanbul, 1953, 107 s.
- ARIT, Fikret, Maziden Gelen Sesler, İstanbul, 1953, 160 s.

- BAŞARAN, Pakize, Sahte Gelin, İstanbul, 1953, 148 s.
- BERKAND, M. Tahsin, Sevmek Korkusu, İstanbul, 1953, 326 s.
- GÜNTEKİN, R. N., Harabelerin Çiçeği, İstanbul, 1953, 101 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Oyun, İstanbul, 1953, 128 s.
- ILGAZ, Hikmet, Şark Yıldızı, İstanbul, 1953, 288 s.
- İLERİ, Reşat, Kurdoğlu, İstanbul, 1953, 400 s.
- İLERİ, Reşat, Yörük Ali, İstanbul, 1953, 321 s.
- *İLHAN, Atilla, Sokaktaki Adam, İstanbul, 1953, 252 s.
- KARAY, R. Halit, Dişi Örümcek, İstanbul, 1953, 314 s.
- KARAY, R. Halit, Yeraltında Dünya Var, İstanbul, 1953, 250 s.
- Kerime Nadir, Kalp Uyumaz, İstanbul, 1953, 96 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Dağlar Delisi, İstanbul, 1953, 296 s.
- ORTAÇ, Y. Ziya, Üç Katlı Ev, İstanbul, 1953, 128 s.
- ÖZHAN, Cihat, Vadiden Gelen Sesler, İstanbul, 1953, 154 s.
- SİPAHİOĞLU, Ali, İçli Kalpler, İstanbul, 1953, 160 s.
- SOKO, Z. Şakir, Battal Gazi, İstanbul, 1953, 332 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Fatih İstanbul Kapılarında, İstanbul, 1953, 159 s.
- TİRİŞOĞLU, Hulusi, Kara Abdurrahman, İstanbul, 1953, 127 s.
- TÜRKMEN, Faik, Fatih'in Zaferi, İstanbul, 1953, 100 s.
- UZUNKAYA, Şehabeddin, Namus Pazarı, Giresun, 1953, 220 s.
- YANANGÖNÜL, Remzi, Hepsi Yalan, Ankara, 1953, 132 s.
- YEŞİM, R. Şevki, Kenarın Dilberi, İstanbul, 1953, 116 s.
- ADIVAR, H. Edip, Döner Ayna, İstanbul, 1954, 216 s.
- AKIN, B. Faik, Yalancı, İstanbul, 1954, 186 s.
- AYDIN, Alp, Kalbime Hükmedemem, Afyon, 1954, 286 s.
- ALSAN, Güzin, Öldüren Hatıralar, İstanbul, 1954, 111 s.
- ALSAN, F. Nebil, Göl Çiçekleri, İstanbul, 1954, 144 s.

- BAŞKUT, C. Fehmi. Valde Sultanın Gerdanlığı, İstanbul, 1954, 154 s.
- BEYDEŞMEN, H. Cemal, Öldüren Dudaklar, İstanbul, 1954, 128 s.
- ÇINAR, Bedirhan, Ateşle Oynayanlar, İstanbul, 1954, 127 s.
- ÇİĞDEM, Hayrünnisa, Ufkumdaki Dünya, İstanbul, 1954, 158 s.
- ERDURAN, Refik, Yağmur Duası, İstanbul, 1954, 226 s.
- GÜVENTÜRK, Faruk, Kore'de Kutup Yıldızı, İstanbul, 1954, 114 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Büyük Balıklar, İstanbul, 1954, 95 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Ekilmemiş Topraklar, İstanbul, 1954, 125 s.
- Hikmet Saim, Karanlığa Açılan Kapı, İstanbul, 1954, 160 s.
- HÜNALP, Ayhan, Küçük İstasyonlar, İstanbul, 1954, 110 s.
- İKİNCİ, F. M., Derini Yüzeceğim, İstanbul, 1954, 172 s.
- İKİNCİ, F. M., Ecel Saati, İstanbul, 1954, 170 s.
- İKİNCİ, F. M., Kara Nara, İstanbul, 1954, 126 s.
- İLERİ, Reşat, Karabatak Hüseyin, İstanbul, 1954, 416 s.
- İLERİ, Reşat, Türkistan Yıldızı, İstanbul, 1954, 256 s.
- KARABİBER, Osman, Kırımlı Bir Türk'ün Rusya'daki Maceraları, İstanbul, 1954, 147 s.
- KARAY, R. HALİT, Bugünün Saraylısı, İstanbul, 1954, 251 s.
- KARAY, R. Halit, İki Bin Yılının Sevgilisi, İstanbul, 1954, 307 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Yılan Hikâyesi, İstanbul, 1954, 216 s.
- PEKGİRGİN, Vedat, Lekeli İzivaç, İstanbul, 1954, 128 s.
- Peride Celal, Üç Kadının Romanı, İstanbul, 1954, 326 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun, İstanbul Kapılarında, İstanbul, 1954, 328 s.
- YILDIZ, Ali, Dar Yol, İstanbul, 1954, 152 s.
- ALPATA, Süleyman, Günah Kızları, İstanbul, 1955, 104 s.
- ARIT, Fikret, Bu Hayatı Yaşamak Lazım, İstanbul, 1955, 149 s.
- Aziz Nesin, Kadın Olan Erkek, İstanbul, 1955, 160 s.

- BAŞARAN, Mehmet, Çarığımı Yitirdiğim Tarla, İstanbul, 1955, 110 s.
- BAŞARAN, Pakize, Köye Dönen Yosma, İstanbul, 1955, 180 s.
- BAYSAL, Faik, Rezil Dünya, İstanbul, 1955, 236 s.
- BUĞRA, Tarık, Siyah Kehribar, İstanbul, 1955, 261 s.
- GÖĞÇELİ, Yaşar Kemal, İnce Memed, İstanbul, 1955, 351 s.
- GÜRSOY, Hamdi, Deli Orman, İzmit, 1955, 272 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Ali, İstanbul, 1955, 103 s.
- İKSEL, Meliha, Taş Konak, İstanbul, 1955, 238 s.
- İLERİ, Reşat, Damat Hanım, İstanbul, 1955, 128 s.
- İLERİ, Reşat, Gelinler Hamamı, İstanbul, 1955, 128 s.
- İLERİ, Reşat, Güzel Daktilo, İstanbul, 1955, 128 s.
- KABAAĞAÇLI, C. Şakir, Ötelerin Çocuğu, İstanbul, 1955, 250 s.
- KARAY, R. Halit, İki Cisimli Kadın, İstanbul, 1955, 250 s.
- Kemal Tahir, Sağırdere, İstanbul, 1955, 272 s.
- Kerime Nadir, Pervane, İstanbul, 1955, 320 s.
- KIRAL, Mukadder, Bir Gönül Rüyası, İstanbul, 1955, 164 s.
- KOÇOĞLU, Münip, Sana İnandım Sevgilim, İstanbul, 1955, 150 s.
- Orhan Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde, İstanbul, 1955, 288 s.
- ÖRER, Sabri, Son Yumruk, İstanbul, 1955, 128 s.
- Server Bedi, Kral Faruk'un Elmasları, İstanbul, 1955, 180 s.
- SOKO, Z. Şakir, Battal Gazi, İstanbul, 1955, 336 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Yayla Gülü, İstanbul, 1955, 146 s.
- ŞİMŞEK, M. İhsan, İpin Ucu, İstanbul, 1955, 112 s.
- TARUS, İlhan, Yeşilkaya Savcısı, İstanbul, 1955, 222 s.
- ULUNAY, R. Cevat, Dağlar Kralı, İstanbul, 1955, 320 s.
- ULUNAY, R. Cevat, Sayılı Fırtınalar, İstanbul, 1955, 384 s.
- URAS, M. Tevfik, Dağlar Arasındaki Cennet, İstanbul, 1955, 173 s.

- YENİSEY, İsmet, Esrarengiz Sokak, İstanbul, 1955, 120 s.
- YENİSEY, İsmet, Kanlı Baskın, İstanbul, 1955, 104 s.
- BENER, H. Erhan, Gordium, Ankara, 1956, 240 s.
- BENİCE, E. İzzet, Pota, İstanbul, 1956, 278 s.
- DAĞCI, Cengiz, Korkunç Yıllar, İstanbul, 1956, 206 s.
- DAZIROĞLU, Desire, Bir Aşkın Hikâyesi, İstanbul, 1956, 288 s.
- ELEVLİ, Avni, Geçtiğimiz Yol, İstanbul, 1956, 325 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Kutu Kutu İçinde, İstanbul, 1956, 78 s.
- İKSEL, Meliha, Karanlık Ruhlar, İstanbul, 1956, 142 s.
- KARAOSMANOĞLU, Y. Kadri, Hep O Şarkı, İstanbul, 1956, 191 s.
- KARAOSMANOĞLU, Y. Kadri, Panorama, İstanbul, 1956, 308 s.
- KARAY, R. Halit, Kadınlar Tekkesi, İstanbul, 1956, 212 s.
- KARAY, R. Halit, Karlı Dağdaki Ateş, İstanbul, 1956, 175 s.
- Kemal Tahir, Esir Şehrin İnsanları, İstanbul, 1956, 316 s.
- Kerime Nadir, Son Hıçkırık, İstanbul, 1956, 224 s.
- SERTOĞLU, Murat, Bizans Ateşler İçinde, İstanbul, 1956, 212 s.
- SOKO, Z. Şakir, Büyük Türk Kahramanı Battal Gazi'nin Maceraları, İstanbul, 1956, 327 s.
- SOLELLİ, Sezai, Kadınlar Merdiveni, İstanbul, 195, 319 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun, Şah İsmail, İstanbul, 1956, 317 s.
- TÜRKUĞUR, Müveddet, Ege Kıyılarında, Mersin, 1956, 128 s.
- UÇUK, Cahit, Kanlı Düğün, İstanbul, 1956, 189 s.
- ÜNEN, Nurettin, Şef Geliyor, İstanbul, 1956, 114 s.
- VEDİİ, Vecdet, Trablus Çöllerinde, İstanbul, 1956, 188 s.
- YENİSEY, İsmet, Cehennem Dönüşü, İstanbul, 1956, 112 s.
- AKBAL, Oktay, Suçumuz İnsan Olmak, İstanbul, 1957, 152 s.
- ALSAN, Necip, Onlar Ermiş Muradına, İstanbul, 1957, 144 s.

- ARIT, Fikret, Muhtar, İstanbul, 1957, 149 s.
- ARZIK, Nimet, Patçıçeğin Serencamı, Ankara, 1957, 104 s.
- Aziz Nesin, Erkek Sabahat, İstanbul, 1957, 112 s.
- Aziz Nesin, Gol Kralı Sait Hopsait, İstanbul, 1957, 127 s.
- BALİ, Zeki, Yaratılan Mucize, Ankara, 1957, 139 s.
- DAĞCI, Cengiz, Yurdunu Kaybeden Adam, İstanbul, 1957, 208 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Battal Gazi, İstanbul, 1957, 210 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Lala Mustafa Paşa, İstanbul, 1957, 157 s.
- DENİZ, Ümit, Ölüm Perdesi, İstanbul, 1957, 199 s.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Yedinci Gün, İstanbul, 1957, 80 s.
- İLHAN, Attila, Zenciler Birbirine Benzemez, Ankara, 1957, 247 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, Rıza Bey Aile Evi, İstanbul, 1957, 87 s.
- KAHRAMAN, Nadir, İhanet, İstanbul, 1957, 208 s.
- KARAY, R. Halit, Dört Yapraklı Yonca, İstanbul, 1957, 224 s.
- Kemal Tahir, Körduman, İstanbul, 1957, 398 s.
- Kemal Tahir, Rahmet Yolları Kesti, İstanbul, 1957, 238 s.
- Kerime Nadir, Esir Kuş, İstanbul, 1957, 328 s.
- Kerime Nadir, Kırık Hayat, İstanbul, 1957, 236 s.
- KESKİN, Yıldırım, Bir Gecenin Beyliği, İstanbul, 1957, 158 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Onbinlerin Dönüşü, İstanbul, 1957, 320 s.
- Orhan Kemal, Serseri Milyoner, İstanbul, 1957, 152 s.
- Orhan Kemal, Suçlu, İstanbul, 1957, 316 s.
- ÖNAL, Safa, Büyük Aşklar, İstanbul, 1957, 160 s.
- ÖRİK, N. Sırrı, Sultan Hamid Düşerken, İstanbul, 1957, 320 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Şafak Sökerken, İstanbul, 1957, 180 s.
- Reşat Enis, Despot, İstanbul, 1957, 231 s.
- SEZER, Sevda, Rukiye Hatun, İstanbul, 1957, 311 s.

- SOKO, Z. Şakir, Battal Gazi, İstanbul, 1957, 320 s.
- SOKO, Z. Şakir, Kerbelâ'nın İntikamı, İstanbul, 1957, 272 s.
- SOKO, Z. Şakir, Kerbelâ Vakası, İstanbul, 1957, 256 s.
- SOLELLİ, Sezai, Yorgun Kadınlar, İstanbul, 1957, 191 s.
- TANSU, Semih, Emir Süleyman, İstanbul, 1957, 271 s.
- TARUS, İlhan, Var Olmak, İstanbul, 1957, 179 s.
- YAZICI, Sevim, Nasıl Hizmetçilik Ettim, İstanbul, 1957, 118 s.
- ADIVAR, H. Edip, Akile Hanım Sokağı, İstanbul, 1958, 216 s.
- Ali Nejat, Yapı Acısı, Ankara, 1958, 218 s.
- APAYDIN, Talip, Sarı Traktör, İstanbul, 1958, 156 s.
- ARISOY, S. Mehmet, Kara Pürçek, İstanbul, 1958, 160 s.
- ARIT, Fikret, Kader Böyle İmiş, İstanbul, 1958, 127 s.
- ARUOBA, Muazzez, Beni Kurtar, İstanbul, 1958, 173 s.
- ATSIZ, Nihal, Deli Kurt, İstanbul, 1958, 208 s.
- BALKANLI, Hüsniye, Güzel Hatice, İstanbul, 1958, 185 s.
- BAŞARAN, Pakize, Meçhule Giden Yol, İstanbul, 1958, 243 s.
- BAŞTÜRK, C. Kerim, Esarete Veda, İstanbul, 1958, 136 s.
- BAYKAL, A. Ferruh, Altın Devri, İstanbul, 1958, 138 s.
- BEKMAN, M. Müeyyet, Kâtibim, İstanbul, 1958, 371 s.
- DAĞCI, Cengiz, Onlar da İnsandı, İstanbul, 1958, 230 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Zarife'nin Oğlu, İstanbul, 1958, 224 s.
- DEMİR, İlhan F., İki Damla Gözyaşı, İstanbul, 1958, 128 s.
- GENAN, İ. Hakkı, Ayrılmayan Kalpler, İstanbul, 1958, 258 s.
- ILGAZ, Rifat, Hababam Sınıfı, İstanbul, 1958, 112 s.
- İLTER, Ş. Sıtkı, Gün Görmeyen Sokak, İstanbul, 1958, 168 s.
- Kemal Tahir, Yedi Çınar Yaylası, İstanbul, 1958, 383 s.
- KIPUSAL, R. İsmail, Beyaz Güvercin, İstanbul, 1953, 128 s.

- KOZA, İhsan, Sen İstemeyinceye Kadar, İstanbul, 1958, 151 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Hilal ve Haç, İstanbul, 1958, 261 s.
- MANAV, B. Kemal, Yabancılar, İstanbul, 1958, 156 s.
- Orhan Kemal, Devlet Kuşu, İstanbul, 1958, 255 s.
- Orhan Kemal, Vukuat Var, İstanbul, 1958, 288 s.
- ÖRS, Nimet, Aşk Ölmezse, İstanbul, 1958, 136 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Vatan Borcu, İstanbul, 1958, 304 s.
- PAKKAN, M. Fahrettin, Vahşi Fırtına, İstanbul, 1958, 200 s.
- SEYDA, Mehmet, Yaş Ağaç, İstanbul, 1958, 131 s.
- SEZER, Muzaffer, Hekim Aşkı, İstanbul, 1958, 382 s.
- SU, M. Kâmil, Özlediğim Kadın, İstanbul, 1958, 299 s.
- Şahap Sıtkı, Gün Görmeyen Sokak, İstanbul, 1958, 168 s.
- ŞENALTI, Necmiye, Son Yalan, İstanbul, 1958, 143 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun, Turgut Reis, İstanbul, 1958, 232 s.
- VERDİ, İkbâl, Kafamdaki Adam, İstanbul, 1958, 210 s.
- ARIT, Aydın, Sapıklar, İstanbul, 1959, 224 s.
- ATILGAN, Yusuf, Aylak Adam, İstanbul, 1959, 126 s.
- Aziz Nesin, Saçkıran, İstanbul, 1959, 149 s.
- BAŞTA, Nihat, Baskıncı, Ankara, 1959, 166 s.
- BAYKURT, Fakir, Yılanların Öcü, İstanbul, 1959, 270 s.
- CUMALİ, Necati, Tütün Zamanı, İstanbul, 1959, 240 s.
- DAVAZ, Mehmet, Dört Duvar, İstanbul, 1959, 151 s.
- ENGİN, İlhan, İstanbul'da Aşk Başkadır, İstanbul, 1959, 128 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, İnsan Kurdu, İstanbul, 1959, 135 s.
- Kemal Tahir, Köyün Kamburu, İstanbul, 1959, 320 s.
- Kerime Nadir, Aşk Bekliyor, İstanbul, 1959, 224 s.
- *Orhan Kemal, Gâvurun Kızı, İstanbul, 1959, 91 s.

- ÖNCEL, Burhan, Bir Beyaz Gömleklinin Romanı, İstanbul, 1959, 336 s.
- ÖZGEN, Besim, Yüzbaşı Kırbaç, İstanbul, 1959, 154 s.
- Peride Celal, Kırkıncı Kapı, İstanbul, 1959, 250 s.
- Reşat Enis, Yolgeçen Hanı, İstanbul, 1959, 220 s.
- SAFA, Peyami, Biz İnsanlar, İstanbul, 1959, 270 s.
- SERTOĞLU, Murat, Dağlar Rasputini Gâvur İmam, İstanbul, 1959, 221 s.
- SEYDA, Mehmet, Ne Ekersen, Ankara, 1959, 242 s.
- SEZER, Sevda, Abbase, İstanbul, 1959, 216 s.
- SİREN, C. Sait, Kırık Halkalar, İstanbul, 1959, 199 s.
- SÖZEN, Suzan, Sanera, İstanbul, 1959, 176 s.
- TUNCER, Cengiz, Hacizli Toprak, İstanbul, 1959, 213 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun, Mermer Köşkün Sahibi, İstanbul, 1959, 502 s.
- UZMAY, Mualla, Lise Arkadaşları, İstanbul, 1959, 112 s.
- AKMEN, Sevim, Gonca Güller, İstanbul, 1960, 110 s.
- ERİK, Şaban, Çırpınmalar, İstanbul, 1960, 150 s.
- ERDEN, Mustafa, Kadın Parmağı, İstanbul, 1960, 111 s.
- DENİZ, Ümit, Sessiz Harp, İstanbul, 1960, 258 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Deli Hüseyin Paşa, İstanbul, 1960, 148 s.
- BERKAND, M. Tahsin, Yılların Ardından, İstanbul, 1960, 184 s.
- BENER, H. Erhan, Loş Ayna, İstanbul, 1960, 104 s.
- BAŞARAN, Pakize, Şaka Bitti, İstanbul, 1960, 142 s.
- AZRAK, K. Nadir, Ruh Gurbetinde, İstanbul, 1960, 275 s.
- AZRAK, K. Nadir, Gümüş Selvi, İstanbul, 1960, 221 s.
- ERSAN, A. Nihad, Cennet Yolcusu Eyüp Sultan Hazretleri, İstanbul, 1960,
- GÜNTEKİN, R. Nuri, Kan Davası, İstanbul, 1960, 232 s.
- İŞİKTEKİN, Necati, Menevşe, Ankara, 1960, 110 s.
- KORGUNAL, M. Zeki, Ebû Müslim-i Horasanî, İstanbul, 1960, 350 s.

- KÖKNAR, Rikkat, Beyaz Köşktekiler, İstanbul, 1960, 271 s.
- MENEMENCİ, Suat, Doktor ve Oğlu, İstanbul, 1960, 96 s.
- MUHTEREMOĞLU, Afet, Eşiktekiler, İstanbul, 1960, 132 s.
- Orhan Kemal, Dünya Evi, İstanbul, 1960, 237 s.
- Orhan Kemal, El Kızı, İstanbul, 1960, 311 s.
- Orhan Kemal, Küçük, İstanbul, 1960, 71 s.
- ÖZ, Erdal, Odalarda, İstanbul, 1960, 96 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Dağ Başını Duman Almış, İstanbul, 1960, 168 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Gecekondu Rüzgârı, İstanbul, 1960, 136 s.
- SERTOĞLU, Murat, Bizanslı Aspasya, İstanbul, 1960, 156 s.
- TAN, M. Turhan, Akından Akına, İstanbul, 1960, 254 s.
- TAN, M. Turhan, Viyana Dönüşü, İstanbul, 1960, 335 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Hürrem Sultan, İstanbul, 1960, 212 s.
- UYSA, Hayrettin, Yollar Çamur, İstanbul, 1960, 120 s.
- Yaşar Kemal, Ortadirek, İstanbul, 1960, 370 s.
- YÜCEL, Tahsin, Mutfak Çıkmazı, İstanbul, 1960, 96 s.
- VEREL, Oktay, Kuklalar, İstanbul, 1960, 424 s.
- APAYDIN, Talip, Emmioğlu, İstanbul, 1961, 237 s.
- ARIT, Fikret, Hep Bu Topraklar İçin, İstanbul, 1961, 107 s.
- AYHAN, Şahap, Don Juan, İstanbul, 1961, 156 s.
- Aziz Nesin, Zübük, İstanbul, 1961, 358 s.
- BAYKURT, Fakir, Irazcanın Dirliği, İstanbul, 1961, 240 s.
- BAYKURT, Fakir, Onuncu Köy, İstanbul, 1961, 352 s.
- BENER, Erhan, Ara Kapı, Ankara, 1961, 132 s.
- BİRSEL, Salah, Dört Köşeli Üçgen, İstanbul, 1961, 163 s.
- ELEVLİ, Avni, Bir Bankacının Hatıra Defteri, İstanbul, 1961, 239 s.
- GÜNTEKİN, R. N., Kavak Yelleri, İstanbul, 1961, 280 s.

- GÜNTEKİN, R. N., Son Sığınak, İstanbul, 1961, 198 s.
- MANAV, K. Bekir, Kaçaklar, İstanbul, 1961, 214 s.
- MERİÇ, Nezihe, Korsan Çıkmazı, Ankara, 1961, 218 s.
- Orhan Kemal, Hanımın Çiftliği, İstanbul, 1961, 344 s.
- TAN, M. Turhan, Safiye Sultan, İstanbul, 1961, 248 s.
- TARUS, İlhan, Duru Göl, Ankara, 1961, 312 s.
- ADIVAR, H. Edip, Hayat Parçaları, İstanbul, 1962, 127 s.
- AŞKIN, V. Cem, Kader, Balıkesir, 1962, 127 s.
- AZRAK, Kerime Nadir, Bir Aşkın Romanı, İstanbul, 1962, 205 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Ay Tutulduğu Gece, İzmir, 1962, 380 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Bir Sel Gibi, İstanbul, 1962, 138 s.
- ÇAKAN, Mehmet, Yaşamak İstemiyorum, İstanbul, 1962, 138 s.
- DAĞCI, Cengiz, Ölüm ve Korku Günleri, İstanbul, 1962, 146 s.
- DENİZ, Ümit, Kanlı Kolyeler, İstanbul, 1962, 248 s.
- EDGÜ, Ferit, Bozgun, İstanbul, 1962, 82 s.
- ENGİN, İlhan, Allah Sevininiz Dedi, İstanbul, 1962, 252 s.
- GÖĞEM, Ziya, Murat Dağlarında, İstanbul, 1962, 291 s.
- HAFİFBİLEK, Celal, Sessizler Sokağı, Ankara, 1962, 148 s.
- HÜNALP, Ayhan, Vapur Düdükleri, Ankara, 1962, 94 s.
- ILGAZ, Rıfat, Hababam Sınıfı, İstanbul, 1962, 299 s.
- İLTER, Ş. Sıtkı, Toprak, Ankara, 1962, 143 s.
- KABAAĞAÇLI, C. Şakir, Uluç Reis, İstanbul, 1962, 250 s.
- KARAMAĞARALI, Nihal, Esrarengiz Çorap, İstanbul, 1962, 220 s.
- KARAMAĞARALI, Nihal, Uğursuz Fotoğraf, İstanbul, 1962, 200 s.
- KELEBEK, Mehmet, Koşu, Ankara, 1962, 173 s.
- Kemal Tahir, Esir Şehrin Mahpusu, İstanbul, 1962, 360 s.
- Kemal Tahir, Kelleci Mehmet, İstanbul, 1962, 335 s.

- KIRILMAZ, Orhan, Yaralı Kuş, Ankara, 1962, 122 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Kalpaklılar, İstanbul, 1962, 328 s.
- KOÇU, R. Ekrem, Erkek Kızlar, İstanbul, 1962, 98 s.
- KOÇU, R. Ekrem, Forsa Halil, İstanbul, 1962, 99 s.
- KORAY, Yaman, Deniz Ağacı, İstanbul, 1962, 551 s.
- KURTULAN, Gül, Desem ki, İstanbul, 1962, 84 s.
- Orhan Kemal, Eskici ve Oğulları, İstanbul, 1962, 294 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Tuna Nehri Akmam Diyor, İstanbul, 1962, 255 s.
- SEZER, Sevda, Saltanat Rüzgârları, İstanbul, 1962, 255 s.
- SÖZEN, Suzan, Dördüncü Murat, İstanbul, 1962, 288 s.
- SU, M. Kâmil, Aynadaki Kız, İstanbul, 1962, 208 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Ayşim, İstanbul, 1962, 112 s.
- TAN, M. Turhan, Cengiz Han, İstanbul, 1962, 224 s.
- TANPINAR, A. Hamdi, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, İstanbul, 1962, 371 s.
- TARUS, İlhan, Hükümet Meydanı, İstanbul, 1962, 253 s.
- UÇUK, Cahit, Gümüş Kanat, İstanbul, 1962, 255 s.
- ABACI, Ziya, Sahilde Batan Güneş, İstanbul, 1963, 68 s.
- AZRAK, K. Nadir, Saadet Tacı, İstanbul, 1963, 231 s.
- BUĞRA, Tarık, Küçük Ağa, İstanbul, 1963, 273 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Son Akın, İstanbul, 1963, 454 s.
- DEMİR, Abdullah, Ormanlar ve İnsanlar, İstanbul, 1963, 224 s.
- DENİZ, Ümit, Talihsiz Adam, İstanbul, 1963, 212 s.
- ENGİN, İlhan, Boş Veren Gençlik, İstanbul, 1963, 134 s.
- *İLHAN, Attila, Kurtlar Sofrası, İstanbul, 1963, 594 s.
- İNANLI, Gültekin, Hiç, İstanbul, 1963, 371 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Doludizgin, Ankara, 1963, 328 s.
- KORAY, Yaman, Gelin Taşı, İstanbul, 1963, 336 s.

- KOZANOĞLU, A. Ziya, Kızıl Kadirga, İstanbul, 1963, 296 s.
- Orhan Kemal, Kanlı Topraklar, İstanbul, 1963, 365 s.
- Orhan Kemal, Sokakların Çocuğu, İstanbul, 1963, 360 s.
- ORMANCIOĞLU, Kemal, Kınalı Zeybek, İzmir, 1963, 174 s.
- ÖNAL, Aydoğan, Dördüncü Kurşun, İstanbul, 1963, 128 s.
- ÖNAL, Fahri Zeki, Kader Gülmeyince, İstanbul, 1963, 136 s.
- ÖNAL, F. Zeki, Tövbe, İstanbul, 1963, 78 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Kartal Başlı Kadirga, İstanbul, 1963, 195 s.
- Peride Celal, Gecenin Üçündeki Işık, İstanbul, 1963, 431 s.
- SERTOĞLU, Murat, Kerbelâ, İstanbul, 1963, 487 s.
- SERTOĞLU, Murat, Mustafa Sagır, İstanbul, 1963, 112 s.
- SÖZEN, Suzan, Batmayan Güneş, İstanbul, 1963, 174 s.
- TEKİN, Osman, Kıyılmayan Nikâhlar, İstanbul, 1963, 167 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Cem Sultan, İstanbul, 1963, 250 s.
- TÜLBENTÇİ, F. Fazıl, Şanlı Kadirgalar, İstanbul, 1963, 258 s.
- TÜMER, Nezahat, Onu Unutamadım, Ankara, 1963, 174 s.
- UZMAY, Mualla, Yaş On Yedi, İstanbul, 1963, 183 s.
- AKINCI, A. Cemil, Asil Düşman, İstanbul, 1964, 165 s.
- APAYDIN, Talip, Ortakçılar, Ankara, 1964, 192 s.
- ARSLANLI, Pakize, Ölesiye Sevdiler, Kayseri, 1964, 115 s.
- AYDINALP, Selahaddin, Bir Şehrin Hayatı, Manisa, 1964, 124 s.
- AZRAK, K. Nadir, Aşk Hasreti, İstanbul, 1964, 184 s.
- BANOĞLU, N. Ahmet, Şahin Reis, İstanbul, 1964, 580 s.
- BAŞARAN, Pakize, Aşk Acıları, İstanbul, 1964, 125 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Peçeli İmparatoriçe, İstanbul, 1964, 176 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Saraydaki Kadın, İstanbul, 1964, 189 s.
- DEMİRAY, Güner, Yaşamak İçin, Ankara, 1964, 98 s.

- DENİZ, Ümit, Gece Gelen Ölü, İstanbul, 1964, 184 s.
- ENGİN, İlhan, Çıngır, İstanbul, 1964, 256 s.
- GÜRPINAR, H. R., Kaderin Cilvesi, İstanbul, 1964, 275 s.
- GÜRPINAR, H. R., Deli Filozof, İstanbul, 1964, 293 s.
- İLERİ, Reşat, Kara Cehennem İbrahim, İstanbul, 1964, 251 s.
- İPEKÇİ, İhsan, Aştan Sonra, İstanbul, 1964, 226 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Bir Karış Toprak, İstanbul, 1964, 160 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Arena Kraliçesi, İstanbul, 1964, 180 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Çölde Açan Zambak, İstanbul, 1964, 215 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Oğuz Han, İstanbul, 1964, 284 s.
- ÖZDEN, Oğuz, Yavuz'un Pençesi, İstanbul, 1964, 233 s.
- YILDIZ, Ali, Beyaz Hürriyet, İstanbul, 1964, 235 s.
- YEŞİM, R. Şevki, Genç Osman, İstanbul, 1964, 214 s.
- YEŞİM, R. Şevki, Bizanslı Beyaz Güvercin, İstanbul, 1964, 236 s.
- YEŞİM, R. Şevki, Beyaz Atlı Sipahi, İstanbul, 1964, 232 s.
- ULUNAY, R. Cevad, Bir Başka Alem, İstanbul, 1964, 244 s.
- UÇUK, Cahit, Unutmayacaktı, İstanbul, 1964, 208 s.
- PAYASLI, Aysel, Yaşmaklı Gelinler, İstanbul, 1964, 95 s.
- ANDAY, M. Cevdet, Aylaklar, İstanbul, 1965, 265 s.
- ALPAR, Faike, Ortak Palas, İstanbul, 1965, 158 s.
- BAHADINLI, Y. Ziya, Güllüceli, Kâzım, İstanbul, 1965, 230 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Belki Bir Gün, İstanbul, 1965, 514 s.
- ÇETİN, Celalettin, Saat Altıda Gel, İstanbul, 1965, 115 s.
- GÖÇER, Nuri, Zehirli Hayat, İstanbul, 1965, 117 s.
- İLTER, Ş. Sıtkı, Gökkuşağı, İstanbul, 1965, 185 s.
- KARAY, R. Halid, Sonuncu Kadeh, İstanbul, 1965, 192 s.
- Kemal Tahir, Yorgun Savaşçı, İstanbul, 1965, 432 s.

- Orhan Kemal, Bir Filiz Vardı, İstanbul, 1965, 291 s.
- ORHAN, Selim, Kan Konuşmaz, İstanbul, 1965, 360 s.
- ORHAN, Selim, Yeşil Elmalar, İstanbul, 1965, 280 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Karapence Estergon'da, İstanbul, 1965, 181 s.
- ÖZYOLLU, Osman, Buhranlı Yıllar, İstanbul, 1965, 254 s.
- SERTOĞLU, Murat, Çakırcalı Mehmet Efe, İstanbul, 1965, 329 s.
- SEYDA, Mehmet, Cinsel Oyun, İstanbul, 1965, 366 s.
- TANSU, Samih Nafiz, Bebekte Akşam Oldu, İstanbul, 1965, 264 s.
- ÖZCAN, Dilek, Fadik, İstanbul, 1965, 110 s.
- YEŞİM, R. Şevki, Zümrüt Gözlü Sultan, İstanbul, 1965, 215 s.
- YURDAŞAN, S. Recep, Paris Yolcuları, İstanbul, 1965, 143 s.
- AKDORA, İ. Fahrettin, Dünyanın Öptüğü Kız, İstanbul, 1966, 109 s.
- ALPAR, Faika, Rum Ateşi, İstanbul, 1966, 180 s.
- AY, Behzat, Dor Ali, İstanbul, 1966, 128 s.
- BAYDAR, Oya, Savaş Çağı, Umut Çağı, İstanbul, 1966, 174 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Cemo, İstanbul, 1966, 226 s.
- BUĞRA, Tarık, Küçük Ağa Ankara'da, İstanbul, 1966, 289 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Suların Gölgesinde, İstanbul, 1966, 471 s.
- CANBOĞAZOĞLU, Muttalip, Gurbetlerin Çocuğu, İstanbul, 1966, 222 s.
- ÇAMURDAN, Cihangir, Kadın Denilen Meçhul, İstanbul, 1966, 113 s.
- ÇINAR, Bedirhan, Karlı Geceler, İstanbul, 1966, 180 s.
- DAĞCI, Cengiz, Kolhozda Hayat, İstanbul, 1966, 360 s.
- DAĞCI, Cengiz, O Topraklar Bizimdi, İstanbul, 1966
- DİNAMO, H. İzzettin, Kutsal İsyan, İstanbul, 1966, 385 s.
- GÖNÜLDAŞ, Şevket, Anlaşılmayan Kahraman, İstanbul, 1966, 133 s.
- GÜNEY, Yılmaz, Boynu Bükükler, İstanbul, 1966, 170 s.
- İPEKÇİ, İhsan, Yasak Cennet, İstanbul, 1966, 223 s.

- KABAAĞAÇLI, C. Şakir, Turgut Reis, İstanbul, 1966, 261 s.
- KAYACAN, İsa, Cepheden Kaçanlar, İstanbul, 1966, 234 s.
- SERTOĞLU, Murat, Baltacı ile Katerina, İstanbul, 1966, 258 s.
- KOZANOĞLU, A. Ziya, Kubilay Han'ın Gelini, İstanbul, 1966, 185 s.
- OKÇU, Emine Işinsu, Küçük Dünya, İstanbul, 1966, 195 s.
- Orhan Kemal, Evlerden Biri, İstanbul, 1966, 272 s.
- Orhan Kemal, Müfettişler Müfettişi, İstanbul, 1966, 368 s.
- *Orhan Kemal, Yalancı Dünya, İstanbul, 1966, 396 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Ağlayan Kadın, İstanbul, 1966, 176 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Karapence'nin İntikamı, İstanbul, 1966, 292 s.
- Peride Celal, Güz Şarkısı, İstanbul, 1966, 344 s.
- SERTOĞLU, Murat, Bulgar Sadık, İstanbul, 1966, 315 s.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, Kılıç Arslan, İstanbul, 1966, 187 s.
- UÇUK, Cahit, Değirmen Taşı, İstanbul, 1966, 124 s.
- YILDIZ, Bekir, Türkler Almanya'da, İstanbul, 1966, 189 s.
- AKINCI, A. Cemil, Hilallerin Gölgesinde, İstanbul, 1967, 182 s.
- AKINCI, Ahmet Cemil, Son Mucize, İstanbul, 1967, 170 s.
- ARABUL, Muzaffer, Çakrazlar, İstanbul, 1967, 336 s.
- Aziz Nesin, Şimdiki Çocuklar Harika, İstanbul, 1967, 227 s.
- BAYKURT, Fakir, Amerikan Sargısı, İstanbul, 1967, 449 s.
- BAYKURT, Fakir, Kaplumbağalar, İstanbul, 1967, 374 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Gırnata'nın Son Günleri, İstanbul, 1967, 285 s.
- GÖKLÜ, Muhiddin, Kanunlarınızı Kapatın, İstanbul, 1967, 476 s.
- İLHAN, Mehmet, Üç Gelin, İstanbul, Ankara, 1967, 155 s.
- İLHAN, Nejat, Karıncanın Mintanı, İstanbul, 1967, 181 s.
- İLTER, Ş. Sıtkı, Horoz Değirmeni, İstanbul, 1967, 175 s.
- İLTER, Ş. Sıtkı, Kimin İçin, İstanbul, 1967, 214 s.

- KAKINÇ, T. Dursun, Sabah Olmasın, İstanbul, 1967, 158 s.
- KAYLAN, Aziz, Kömürcünün Oğlu, İstanbul, 1967, 161 s.
- Kemal Tahir, Bozkırdaki Çekirdek, İstanbul, 1967, 420 s.
- Kemal Tahir, Devlet Ana, İstanbul, 1967, 623 s.
- KOÇ, Mustafa, Yörük Kızı, İstanbul, 1967, 142 s.
- KOÇU, R. Ekrem, Patrona Halil, İstanbul, 1967, 176 s.
- KORAY, Yaman, Sığırcıklar, İstanbul, 1967, 215 s.
- MERAM, A. Kemal, Siyah Kaplı Defter, İstanbul, 1967, 224 s.
- Nazım Hikmet, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, İstanbul, 1967, 224 s.
- ÖZDEMİR, Yakup, Kazıklı Voyvoda, İstanbul, 1967, 205 s.
- ÖZDENÖREN, Rasim, Hastalar ve Işıklar, İstanbul, 1967, 108 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Karapence'nin Oğlu, İstanbul, 1967, 139 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Karapence Voyvoda'ya Karşı, İstanbul, 1967, 250 s.
- ÖZYOLLU, Osman, Lanet Halkası, İstanbul, 1967, 282 s.
- SEZER, Sevdâ, Aşk ve Saltanat, İstanbul, 1967, 224 s.
- TARUS, İlhan, Vatan Tutkusu, İstanbul, 1967, 292 s.
- URAS, M. Tefik, Denizle Başbaşa, İstanbul, 1967, 123 s.
- ÜRGÜPLÜ, Edip Suat, Mağrur ve Sefil, İstanbul, 1967, 204 s.
- Yaşar Kemal, Yer Demir Gök Bakır, İstanbul, 1967, 390 s.
- AKOK, Edibe Aziz, Yılların Ötesi, Ankara, 1968, 104 s.
- APAYDIN, Talip, Yarbükü, İstanbul, 1968, 219 s.
- ARPAD, Burhan, Alnımdaki Bıçak Yarısı, İstanbul, 1968, 110 s.
- *AYAŞLI, Münevver, Pertev Bey'in Üç Kızı, İstanbul, 1968, 192 s.
- BALABAN, İbrahim, Şair Baba ve Damdakiler, İstanbul, 1968, 142 s.
- BALKIR, H. Saim, Bir Erkek Daha Lazım, İstanbul, 1968, 208 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Memo, İstanbul, 1968, 257 s.
- ÇINAR, Bedirhan, Dağ Kanunu, İstanbul, 1968, 245 s.

- DAĞCI, Cengiz, Dönüş, İstanbul, 1968, 96 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Ateş Yılları, İstanbul, 1968, 622 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Savaş ve Açlar, İstanbul, 1968, 431 s.
- ENGİN, İlhan, Göç Yolları Tıkadı, İstanbul, 1968, 194 s.
- ERSAN, Cavit, Kızıl Zindanlar, İstanbul, 1968, 128 s.
- FIRAT, Hasan, Kaderimle Başbaşa, İstanbul, 1968, 112 s.
- GÜRPINAR, H. R., Can Pazarı, İstanbul, 1968, 272 s.
- KAHRAMAN, Ethem, Milyoner Kızla Körün Aşkı, İstanbul, 1968, 119 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, Denizin Kanı, İstanbul, 1968, 331 s.
- KARACA, Mehmet, Ağlayanlar, İstanbul, 1968, 120 s.
- KAZMAZ, Süleyman, Çifte Çamlık, İstanbul, 1968, 279 s.
- KOÇ, Mustafa, Keklik Emine, Konya, 1968, 87 s.
- KOÇU, R. Ekrem, Kabadayı Mustafa, İstanbul, 1968, 100 s.
- ONUR, Necmi, Vicdansız Kadın, İstanbul, 1968, 208 s.
- Orhan Kemal, Arkadaş Islıkları, İstanbul, 1968, 303 s.
- *Orhan Kemal, Sokaklardan Bir Kız, İstanbul, 1968, 428 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Liseli Bir Kız Sevdim, İstanbul, 1968, 252 s.
- Reşat Enis, Sarı İt, İstanbul, 1968, 416 s.
- SARIİBRAHİMOĞLU, İbrahim, Ocak Taşı, İstanbul, 1968, 175 s.
- Suat Derviş, Ankara Mahpusu, İstanbul, 1968, 192 s.
- Suat Derviş, Fosforlu Cevriye, İstanbul, 1968, 302 s.
- TOKSÖZ, Birsen, Aşk Mabedi, Ankara, 1968, 163 s.
- TOY, Erol, Toprak Acıkınca, İstanbul, 1968, 478 s.
- UÇUK, Cahit, Gecenin Bu Saatinde, İstanbul, 1968, 145 s.
- UÇUK, Cahit, Hep Yarın, İstanbul, 1968, 120 s.
- UÇUK, Cahit, Özlem Şarkısı, İstanbul, 1968, 224 s.
- Yaşar Kemal, Ölmez Otu, İstanbul, 1968, 454 s.

- YILDIRIM, İsmail, İbretöğlü, İstanbul, 1968, 185 s.
- VEREL, Oktay, Havada Bahar Kokusu Var, İstanbul, 1968, 416 s.
- AYAŞLI, Münevver, Pertev Bey'in İki Kızı, İstanbul, 1969, 134 s.
- BENER, Erhan, Baharla Gelen, İstanbul, 1969, 297 s.
- BUYRUKÇU, Muzaffer, Gürültülü Birkaç Saat, İstanbul, 1969, 254 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Bozkırda Sabah, İstanbul, 1969, 466 s.
- DAĞCI, Cengiz, Genç Temuçin, İstanbul, 1969, 265 s.
- DANIŞMAN, Zuhuri, Fatih Sultan Mehmet, İstanbul, 1969, 480 s.
- HANHAN, Ziya, Denizler Delisi, İstanbul, 1969, 144 s.
- HANHAN, Ziya, Midilli Önlerinde, İstanbul, 169, 160 s.
- Hekimoğlu, İsmail, Minyeli Abdullah, İstanbul, 1969, 269 s.
- ILGAZ, Rifat, Karadeniz'in Kıyıcığında, İstanbul, 1969, 351 s.
- KABAAĞAÇLI, C. Şakir, Deniz Gurbetçileri, İstanbul, 1969, 244 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, Kopuk Takımı, İstanbul, 1969, 247 s.
- KARAYAVUZ, Perihan, Hayır Bizim Yerimiz, İstanbul, 1969, 114 s.
- Kemal Tahir, Kurt Kanunu, Ankara, 1969, 404 s.
- KIYAFET, Hasan, Gominis İmam, İstanbul, 1969, 255 s.
- KORCAN, Kerim, Tatar Ramazan, İstanbul, 1969, 277 s.
- KÖKNAR, Rikkat, Dünden Bugüne, İstanbul, 1969, 250 s.
- OKÇU, Emine Işınsu, Azap Toprakları, İstanbul, 1969, 268 s.
- Orhan Kemal, Kötü Yıl, İstanbul, 1969, 279 s.
- Orhan Kemal, Üç Kâğıtçı, İstanbul, 1969, 412 s.
- SERTOĞLU, Murat, Battal Gazi'nin Oğlu, İstanbul, 1969
- SEYDA, Mehmet, Sultan Döşegi, İstanbul, 1969, 239 s.
- ANDAY, M. Cevdet, Gizli Emir, İstanbul, 1970, 552 s.
- ATAK, Sadık, İki Üniversitelinin Macerası, Ankara, 1970, 260 s.
- BAYKARA, Barbaros, Grev Kazanı, İstanbul, 1970, 206 s.

- BAYKARA, Barbaros, Kaynayap Toprak, İstanbul, 1970, 240 s.
- BAYKURT, Fakir, Tırpan, İstanbul, 1970, 375 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Yeşil Gölge, İstanbul, 1970, 438 s.
- BİROL, Mehmet, Aşk Mahkûmları, İstanbul, 1970, 96 s.
- BUĞRA, Tarık, İbişin Rüyası, İstanbul, 1970, 618 s.
- BUYRUKÇU, Muzaffer, Bir Olayın Başlangıcı, İstanbul, 1970, 354 s.
- CANER, Hayri, Yeşil Gözlü Melek, İstanbul, 1970, 128 s.
- CEYHUN, Demirtaş, Asya, İstanbul, 1970, 254 s.
- DAĞCI, Cengiz, Badem Dalına Asılı Bebekler, İstanbul, 1970
- DANIŞMAN, Zuhuri, Fatih Sultan Mehmet (III.cild), İstanbul, 1970, 255 s.
- DELİORMAN, Orhan, İmam Şamil, İstanbul, 1970, 294 s.
- DELİORMAN, Orhan, Yavuz Sultan Selim, İstanbul, 1970, 304 s.
- DENİZ, Ümit, Ahlâksız, İstanbul, 1970, 292 s.
- EREN, Niyazi, Sönmeyen Aşk, İstanbul, 1970, 184 s.
- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Ağrı Dağı Efsanesi, İstanbul, 1970, 141 s.
- GÜNKUT, Tarık, Yüzbaşı Selim Selimiyeli, İstanbul, 1970, 152 s.
- Hekimoğlu İsmail, Maznun, İstanbul, 1970, 304 s.
- KAYA, İsmail, Bir Liseli Kızın Romanı, Konya, 1970, 135 s.
- KAYA, İsmail, Işıklar Sönünce, İstanbul, 1970, 118 s.
- Kemal Tahir, Büyük Mal, İstanbul, 1970, 575 s.
- KESKİN, Atiye, Kader Köprüsü, İstanbul, 1970, 253 s.
- KESTEL, Serhat, Korkunç ve Güzel, İstanbul, 1970, 208 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Bir Çift Öküz, İstanbul, 1970, 302 s.
- KORAY, Yaman, Mola, İstanbul, 1970, 251 s.
- OKÇU, Emine Işınsu, Ak Topraklar, İstanbul, 1970, 219 s.
- Orhan Kemal, Gurbet Kuşları, İstanbul, 1970, 444 s.
- Orhan Kemal, Kaçak, İstanbul, 1970, 316 s.

- ÖZDEMİR, Mehmet, Varolmak Kavgası, İstanbul, 1970, 576 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Aşka Susayan Dudaklar, İstanbul, 1970, 278 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Reyhan, İstanbul, 1970, 235 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Şebnem, İstanbul, 1970, 275 s.
- SARIALIOĞLU, Y. Atilla, Kana Giren Toprak, İstanbul, 1970, 202 s.
- SAYAR, Abbas, Yılkı Atı, İstanbul, 1970, 95 s.
- SEYDA, Mehmet, Nemrut Mustafa, İstanbul, 1970, 222 s.
- SEYDA, Mehmet, Süeda Hanım'ın Ortanca Kızı, İstanbul, 1970, 285 s.
- SOYSAL, Sevgi, Yürümek, İstanbul, 1970, 194 s.
- SU, M. Kâmil, Ben ve O, İstanbul, 1970, 208 s.
- TOY, Erol, Acı Para, İstanbul, 1970, 272 s.
- VEREL, Oktay, Maksat Vatan Kurtulsun, İstanbul, 1970, 145 s.
- VEREL, Oktay, Şimdi Tasa Anayasa, İstanbul, 1970, 192 s.
- AKINCI, Ahmet Cemil, Mehmetçikle Otuz Yıl, İstanbul, 1971, 365 s.
- ATMACA, Cahit, Toprak Bank, Ankara, 1971, 67 s.
- BAŞOĞLU, Ayhan, Cem Sultan, İstanbul, 1971, 185 s.
- BAŞOĞLU, Ayhan, İntikam Yemini, İstanbul, 1971, 197 s.
- BAŞOĞLU, Ayhan, Kızıl Kule, İstanbul, 1971, 90 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Kutsal Barış İstanbul, 1971, 356 s.
- ERDEM, M. Selahattin, İhtiyar Gençlik, İstanbul, 1971, 244 s.
- ERDEM, M. Selahattin, Küçük Dünya, İstanbul, 1971, 292 s.
- ERSEN, Cavit, Selahattin Eyyubî, İstanbul, 1971, 272 s.
- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Binboğalar Efsanesi, İstanbul, 1971, 347 s.
- GÜNEY, Yılmaz, Boynu Bükük Öldüler, İstanbul, 1971, 373 s.
- HANHAN, Ziya, Baltaoğlu Bizans'ta, İstanbul, 1971, 135 s.
- HANHAN, Ziya, Kurt Hasan, İstanbul, 1971, 152 s.
- İZGÜ, Muzaffer, İlyas Efendi, İstanbul, 1971, 323 s.

- KARS, Şule Yüksel, Huzur Sokağı, İstanbul, 1971, 370 s.
- KAZANCI, A. Lütü, Kaynana Münevver Hanım, İstanbul, 1971, 224 s.
- KAZANCI, A. Lütü, Üvey Anne, İstanbul, 1971, 194 s.
- Kemal Tahir, Yol Ayrımı, İstanbul, 1971, 464 s.
- KESTEL, Serhat, Maya, İstanbul, 1971, 124 s.
- OHRI, İskender, Aşkdan da Yüce, İstanbul, 1971, 205 s.
- OKÇU, Emine Işinsu, Azap Toprakları, İstanbul, 1971, 263 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Yerdeki Bulutlar, İstanbul, 1971, 244 s.
- ÖZDEMİR, M. Niyazi, Bayram Hediyesi, İstanbul, 1971, 145 s.
- Peride Celal, Evli Bir Kadının Günlüğünden, İstanbul, 1971, 292 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Kilit, İstanbul, 1971, 281 s.
- SERTOĞLU, Murat, Battal Gazi'nin Torunu, İstanbul, 1971, 253 s.
- SEYDA, Mehmet, İhtiyar Gençlik, İstanbul, 1971, 288 s.
- TUNCER, Cengiz, Kerkenez, İstanbul, 1971, 438 s.
- YEŞİM, Ragıp Şevki, Kızıl Elma, İstanbul, 1971, 200 s.
- YEŞİM, Ragıp Şevki, Ovaya İnen Şahin, İstanbul, 1971, 168 s.
- ALTAN, Çetin, Büyük Gözaltı, Ankara, 1972, 323 s.
- APAYDIN, Talip, Define, İstanbul, 1972, 391 s.
- ATAY, Oğuz, Tutunamayanlar, İstanbul, 1972, 663 s.
- BAHADANLI, Y. Ziya, Güllüceyi Sel Aldı, İstanbul, 1972, 204 s.
- BAYSAL, Faik, Drina'da Son Gün, İstanbul, 1972, 336 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Başka Olur Ağaların Düğünü, İstanbul, 1972, 354 s.
- BURUN, Vecdi, Eyüp, İstanbul, 1972, 250 s.
- DAĞCI, Cengiz, Üşüyen Sokak, İstanbul, 1972, 251 s.
- ERSEN, M. Cavit, Beyaz İhtilâl, İstanbul, 1972, 296 s.
- ERSEN, Cavit, Osman Gazi, İstanbul, 1972, 308 s.
- GÜNEL, Burhan, Ökse, İstanbul, 1972, 373 s.

- KAFTANCIOĞLU, Ümit, Yelatan, İstanbul, 1972, 303 s.
- KALELİ, Lütü, Görgü, İstanbul, 1972, 192 s.
- KALELİ, Lütü, İstanbullu Kardeşim, İstanbul, 1972, 92 s.
- KAZANCI, A. Lütü, Bir Vicdan Uyanıyor, İstanbul, 1972, 248 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Dertli Kadınlar, İstanbul, 1972, 213 s.
- SAYAR, Abbas, Çelo, İstanbul, 1972, 233 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Anahtar, İstanbul, 1972, 319 s.
- SEZER, Sevda, Sonya'nın Aşkı, İstanbul, 1972, 252 s.
- Yaşar Kemal, Çakırcalı Efe, İstanbul, 1972, 224 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Yoldaki Adam, İstanbul, 1973, 354 s.
- AĞAOĞLU, Adalet, Ölmeye Yatmak, İstanbul, 1973, 359 s.
- AKINCI A. Cemil, Selçuk Kartalı, Aldoğan, Ankara, 1973, 239 s.
- ATAY, Oğuz, Tehlikeli Oyunlar, İstanbul, 1973, 502 s.
- ATILGAN, Yusuf, Anayurt Oteli, Ankara, 1973, 173 s.
- ATSIZ, Ruh Adam, İstanbul, 1973, 274 s.
- AY, Behzat, Sis İçinde, İstanbul, 1973, 231 s.
- AZRAK, K. Nadir, Dert Bende, İstanbul, 1973, 127 s.
- AZRAK, K. Nadir, Karar Gecesi, İstanbul, 1973, 160 s.
- AZRAK, K. Nadir, Zambaklar Açarken, İstanbul, 1973, 174 s.
- BAHADIROĞLU, Yavuz, Sunguroğlu, İstanbul, 1973, 295 s.
- BALI, Lemia, Fırtınalı Günler, İstanbul, 1973, 303 s.
- BAYKURT, Fakir, Köy Göçüren, İstanbul, 1973, 596 s.
- Cevat Macit, Vietnam Geçidi, İstanbul, 1973, 648 s.
- CUMALI, Necati, Yağmurlar ve Topraklar, İstanbul, 1973, 283 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Öksüz Musa, İstanbul, 1973, 256 s.
- ERDEM, M. Selahattin, Kaybolan Dünya, İstanbul, 1973, 219 s.
- ERSEN, Cavit, Fadime, İstanbul, 1973, 323 s.

- HAKSUN, Necati, Kutsal Ceza, İstanbul, 1973, 244 s.
- HAKSUN, Necati, Meyro, İstanbul, 1973, 114 s.
- İLERİ, Selim, Destan Gönüller, İstanbul, 1973, 190 s.
- İLHAN, Attila, Bıçağın Ucu, İstanbul, 1973, 526 s.
- İZGÜ, Muzaffer, Halo Dayı, İstanbul, 1973, 382 s.
- KARATAY, Hüseyin, Kıbrıslı, Ankara, 1973, 191 s.
- KOCAGÖZ, Samim, İzmir'in İçinde, İstanbul, 1973, 430 s.
- OKTAY, Saliha, İstanbul Hastalığı, İstanbul, 1973, 182 s.
- OKÇU, Emine Işınsu, Tutsak, İstanbul, 1973, 219 s.
- ÖZKAN, Hakkı, Sürtük, İstanbul, 1973, 253 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Herkesten Uzak, İstanbul, 1973, 411 s.
- POLAT, Ömer, Mahmudo ile Hazel, İstanbul, 1973, 302 s.
- Selahattin Mehmet, Kaybolan Dünya, İstanbul, 1973, 276 s.
- SELÇUK, İlhan, Yüzbaşı Selahattin'in Romanı, İstanbul, 1973
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Kapı, İstanbul, 1973, 385 s.
- SEYDA, Mehmet, İçte Dönük ve Atak, İstanbul, 1973, 343 s.
- SEZER, Sevda, Sonya, İstanbul, 1973, 260 s.
- SOYSAL, Sevgi, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, Ankara, 1973, 298 s.
- *TANPINAR, A. Hamdi, Sahnenin Dışındakiler, İstanbul, 1973, 374 s.
- TOPRAK, Ömer Faruk, Tuz ve Ekmek, İstanbul, 1973, 338 s.
- TOY, Erol, Azap Toprakları, İstanbul, 1973, 584 s.
- TOY, Erol, İmparator, İstanbul, 1973, 388 s.
- UÇUK, Cahit, Güneş Kokusu, İstanbul, 1973, 462 s.
- UÇUK, Cahit, Bıraktığı Yerden, İstanbul, 1973, 228 s.
- VEREL, Oktay, Aslan Gibi Eşekler, İstanbul, 1973, 229 s.
- ANDAY, M. Cevdet, İsa'nın Güncesi, İstanbul, 1974, 294 s.
- APAYDIN, Talip, Toz Duman İçinde, İstanbul, 1974, 435 s.

- ARZU, Cemal, Soydaş, İstanbul, 1974, 221 s.
- AYDIN, İbrahim, Beşik Kertmesi, Ankara, 1974, 262 s.
- Aziz Nesin, Tatlı Betüş, İstanbul, 1974, 416 s.
- BAYKARA, Barbaros, Nefret Köprüsü, İstanbul, 1974, 311 s.
- BAYKARA, Barbaros, Son Oyun, İstanbul, 1974, 303 s.
- CUMALI, Necati, Acı Tütün, İstanbul, 1974
- ÇETİN, Celalettin, 352. Sokak, İstanbul, 1974, 182 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Musa'nın Mapusanesi, İstanbul, 1974, 263 s.
- ENGİN, İlhan, Komprador, İstanbul, 1974, 396 s.
- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Demirciler Çarşısı Cinayeti, İstanbul, 1974, 276 s.
- GÜNEL, Burhan, Umut Zamanı, İstanbul, 1974, 192 s.
- ILGAZ, Rifat, Karartma Geceleri, İstanbul, 1974, 304 s.
- İLHAN, Atilla, Sırtlan Payı, İstanbul, 1974, 358 s.
- K. Tarık Dursun, Gün Döndü, İstanbul, 1974, 296 s.
- KALELİ, Lütfi, Haşhaş, İstanbul, 1974, 124 s.
- Kemal Tahir, Karılar Koğuşu, İstanbul, 1974, 254 s.
- Kemal Tahir, Namusçular, İstanbul, 1974, 324 s.
- MEHMET, Kemal, Sürgün Alayı, İstanbul, 1974, 191 s.
- OKÇU, Emine Işınsu, Sancı, İstanbul, 1974
- ONUR, Necmi, Arap Abdo, İstanbul, 1974, 213 s.
- ÖZ, Erdal, Yaralısın, İstanbul, 1974, 114 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Gülmeyi Unutanlar, İstanbul, 1974, 314 s.
- ÖZKİŞİ, Bahaeddin, Köse Kadı, İstanbul, 1974, 282 s.
- POLAT, Ömer, Saragöl, İstanbul, 1974, 288 s.
- SAYAR, Abbas, Can Şenliği, İstanbul, 1974, 226 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Çatı, İstanbul, 1974, 254 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Konak, İstanbul, 1974, 290 s.

- TOY, Erol, K rd ğ m, İstanbul, 1974, 420 s.
- AK AM, Dursun, Kanlı Derenin Kurtları, İstanbul, 1975, 469 s.
- ALTAN,  etin, Viski, İstanbul, 1975, 304 s.
- ANDAY, M. Cevdet, Raziye, İstanbul, 1975, 287 s.
- APAYDIN, Talip, T t n Yorgunu, İstanbul, 1975, 191 s.
- AY, Behzat, S rg n, İstanbul, 1975, 221 s.
- BAHADIRO LU, Yavuz, Turgut Alp, İstanbul, 1975, 354 s.
- BOYUNA A, Yılmaz, Denizler Ejderi, İstanbul, 1975, 258 s.
- BOYUNA A, Yılmaz, Kırık Han er, İstanbul, 1975, 356 s.
- C LASUN, Raif, O lum Osman, İstanbul, 1975, 155 s.
- CO KUN, Zebercet, Ha ın, İstanbul, 1975, 109 s.
- CUMALI, Necati, A k da Gezer, İstanbul, 1975, 357 s.
- DEM REL, Kemal,  zel Cezaevi, İstanbul, 1975, 119 s.
- D LEK, Sulhi, Korugan, İstanbul, 1975, 198 s.
- ERSEN, Cavit, Kara Zindanlar, İstanbul, 1975, 415 s.
- G RB Z, Yılmaz, Balkan Acısı, İstanbul, 1975, 145 s.
- KARAAL O LU, S. Kemal, Cebirail Buzağısı, İstanbul, 1975, 224 s.
- KAYIHAN, Hasan, Yoklar, İstanbul, 1975, 248 s.
-  ZAKIN, Aysel, Gurbet Yavrum, İstanbul, 1975, 169 s.
-  ZDE , O uz, Kader, İstanbul, 1975, 164 s.
-  ZDE , O uz, Kad n m, İstanbul, 1975, 138 s.
-  ZK   , Bahaeddin, G   Zamanı, İstanbul, 1975, 96 s.
- SEPET  O LU, M. Necati,   ler, Yediler, Kırklar, İstanbul, 1975, 214 s.
- SOYSAL, Sevgi,  afak, İstanbul, 1975, 282 s.
- TANPINAR, A. Hamdi, Mahur Beste, İstanbul, 1975, 202 s.
- T RKAL , Vedat, Birg n Tek Ba ına, İstanbul, 1975, 648 s.
- *YAL IN, İrfan, Pansiyon Huzur, İstanbul, 1975, 238 s.

- Yaşar Kemal, Yusufçuk Yusuf, İstanbul, 1975, 145 s.
- YILDIZ, A. Günbay, Çiçekler Susayınca, İstanbul, 1975, 372 s.
- YÜCEL, Tahsin, Vatandaş, İstanbul, 1975, 114 s.
- AĞAOĞLU, Adalet, Fikrimin İnce Gülü, İstanbul, 1976, 325 s.
- ALANUR, Teymur, Çiçek Mahallesinin Çocukları, İstanbul, 1976, 196 s.
- APAYDIN, Talip, Yoz Davar, İstanbul, 1976, 261 s.
- AYAŞLI, Münevver, Pertev Bey'in Torunları, İstanbul, 1976, 533 s.
- Aziz Nesin, Surname, İstanbul, 1976, 259 s.
- BUĞRA, Tarık, Firavun İmanı, İstanbul, 1976, 275 s.
- ÇİZMECİLER, Osman, Tatlı Zehir, İstanbul, 1974, 208 s.
- ÇOKUM, Sevinç, Zor, İstanbul, 1976, 266 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Musa'nın Gecekondu, İstanbul, 1976, 356 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Koyun Baba, İstanbul, 1976, 314 s.
- EDGÜ, Ferit, Kimse, İstanbul, 1976, 186 s.
- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Yılanı Öldürseler, İstanbul, 1976, 214 s.
- GÜNEL, Burhan, Yağmurla Giden, İstanbul, 1976, 127 s.
- ILGAZ, Rifat, Sarı Yazma, İstanbul, 1976, 244 s.
- İLERİ, Selim, Her Gece Bodrum, Ankara, 1976, 336 s.
- KARATAY, Hüseyin, İsyan Eşiği, İstanbul, 1976, 271 s.
- Kemal Tahir, Hür Şehrin İnsanları, İstanbul, 1976, 223 s.
- KOCAGÖZ, Samim, Tartışma, İstanbul, 1976, 283 s.
- Pınar Kür, Yarın Yarın, Ankara, 1976, 348 s.
- ONUR, Necmi, Orospu, İstanbul, 1976, 616 s.
- ÖZKAN, Hakkı, Grevden Sonra, İstanbul, 1976, 124 s.
- ÖZKİŞİ, Bahaeddin, Sokakta, İstanbul, 1976, 150 s.
- ÖZKİŞİ, Bahaeddin, Uçtaki Adam, İstanbul, 1976, 114 s.
- ÖZLÜ, Demir, Bir Uzun Sonbahar, İstanbul, 1976, 159 s.

- POLAT, Ömer, Dilan, İstanbul, 1976, 213 s.
- SAY, Ahmet, Kocakurt, İstanbul, 1976, 292 s.
- SELİMOĞLU, Zeyyat, Deprem, İstanbul, 1976, 206 s.
- SEYDA, Mehmet, Gerçek Dışı, İstanbul, 1976, 230 s.
- TOY, Erol, Bal Tutanlar, İstanbul, 1976, 245 s.
- TOY, Erol, Gözbağı, İstanbul, 1976, 482 s.
- TOY, Erol, Son Seçim, İstanbul, 1976, 423 s.
- Yaşar Kemal, Al Gözüm Seyreyile Salih, İstanbul, 1976, 188 s.
- YILMAZ, Durali, Savaş Günlüğü, İstanbul, 1976, 126 s.
- YÜCEL, Ali, Şeytanistan, İstanbul, 1976, 320 s.
- AKÇAM, Dursun, Kan Çiçekleri, İstanbul, 1977, 155 s.
- Aziz Nesin, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, İstanbul, 1977, 314 s.
- BENER, Erhan, Yalnızlar, İstanbul, 1977, 253 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Kölelik Dönemeci, İstanbul, 1977, 641 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Gün Batarken, İstanbul, 1977, 463 s.
- CAN, Fahrettin, Memleketim, İstanbul, 1977, 115 s.
- ÇETİN, Celalettin, Göçük, İstanbul, 1977, 256 s.
- DAL, Günay, İş Sürgünleri, İstanbul, 1977, 143 s.
- EDGÜ, Ferit, O, İstanbul, 1977, 234 s.
- ERDEM, M. Selahattin, Samyeli, İstanbul, 1977, 113 s.
- ILGAZ, Afet, Aşamalar, İstanbul, 1977, 604 s.
- KARADENİZ, Zeria, Yeğen, İstanbul, 1977, 238 s.
- KAYIHAN, Hasan, Uyumak, Ankara, 1977, 224 s.
- Kemal Tahir, Bir Mülkiyet Kalesi, Ankara, 1977, 242 s.
- Kemal Tahir, Dam Ağası, İstanbul, 1977, 194 s.
- KÜR, Pınar, Asılacak Kadın, İstanbul, 1977, 310 s.
- KÜR, Pınar, Küçük Oyuncu, Ankara, 1977, 270 s.

- MAKAL, T. Kutsi, Meydan Dayağı, İstanbul, 1977, 213 s.
- MISIRLI, Ziya, Dost Eli, İstanbul, 1977, 113 s.
- ÖZDEMİR, M. Niyazi, Çağımızın Aşıkları, İstanbul, 1977, 178 s.
- ÖZDEŞ, Oğuz, Şeyh Şamil, İstanbul, 1977, 140 s.
- ÖZYALÇINER, Adnan, Gözleri Bağlı Adam, İstanbul, 1977, 121 s.
- Peride Celal, Üç Yirmi Dört Saat, İstanbul, 1977, 399 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Bu Atlı Geçide Gider, İstanbul, 1977, 319 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Cevahir İle Sadık Çavuşun Buğday Kamyonu, İstanbul, 1977, 349 s.
- TOY, Erol, Doruktaki Öfke, İstanbul, 1977, 340 s.
- YAĞAN, Ayşe Tek Özgüllü, Bayan Güller, İstanbul, 1977, 112 s.
- Yaşar Kemal, Filler Sultanı ile Topal Karınca, İstanbul, 1977, 264 s.
- YILMAZ, Durali, Ankara'da Ölüm, İstanbul, 1977, 166 s.
- YILMAZ, Durali, Aziz Sofi, İstanbul, 1977, 192 s.
- YILMAZ, Durali, Siyah Perdeli Evler, İstanbul, 1977, 214 s.
- AKTÜRK, Melek, Sevenler Ölmez, İstanbul, 1978, 188 s.
- ALTAN, Çetin, Küçük Bahçe, Ankara, 1978, 226 s.
- ATEŞ, Kemal, Toprak Kovgunları, İstanbul, 1978, 180 s.
- Aziz Nesin, Tek Yol, İstanbul, 1978, 314 s.
- BAHADIROĞLU, Yavuz, Malazgirt'te Bir Cuma Sabahı, İstanbul, 1978, 253 s.
- BAHADIR, Yahya, Türk'e Vuranlar, İstanbul, 1978, 224 s.
- BAYKURT, Fakir, Kalekale, İstanbul, 1978, 189 s.
- BAYKURT, Fakir, Yayla, İstanbul, 1977, 280 s.
- BENER, Erhan, Bürokratlar, İstanbul, 1978, 353 s.
- CAN, Fahrettin, Çile, İstanbul, 1978, 160 s.
- ÇAKAL, Ahmet, Serseriler Arasında, İstanbul, 1978, 87 s.
- ELİÇİN, Bekir, Onlar Savaşırken, İstanbul, 1978, 95 s.

- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Deniz Küstü, İstanbul, 1978, 228 s.
- GÖĞÇELİ, Y. Kemal, Kuşlar da Gitti, İstanbul, 1978
- İLHAN, Attila, Yaraya Tuz Basmak, Ankara, 1978, 324 s.
- KAZAN, Süleyman, Ağaç Meyve Verince, Ankara, 1978, 165 s.
- ÖZAKIN, Aysel, Alnımda Mavi Kuşlar, İstanbul, 1978, 132 s.
- Peride Celal, Jaguar, İstanbul, 1978, 224 s.
- SAYAR, Abbas, Can Şenliği, İstanbul, 1978, 118 s.
- SOLELLİ, Sezai, Yabancı Kapılar, İstanbul, 1978, 140 s.
- TOY, Erol, Kuzgunlar ve Leşler, İstanbul, 1978, 606 s.
- TURAN, Güven, Dalyan, İstanbul, 1978, 218 s.
- YALÇIN, İrfan, Genelevde Yas, İstanbul, 1978, 163 s.
- YEŞİLOVA, Mustafa, Kopo, İstanbul, 1978, 194 s.
- YILDIZ, A. Günbay, Sitem, İstanbul, 1978, 228 s.
- YILMAZ, Durali, Fetva Yokuşu, İstanbul, 1978, 226 s.
- ACAR, Hüsamettin, Birleşen Kalpler, İstanbul, 1979, 155 s.
- AĞAOĞLU, Adalet, Bir Düşün Gecesi, İstanbul, 1979, 362 s.
- ALANUR, Teymur, İmam Hatipli Nuri, İstanbul, 1979, 178 s.
- ALP, Seyit, Devran, İstanbul, 1979, 211 s.
- ALTAN, Çetin, Bir Avuç Gökyüzü, İstanbul, 1979, 216 s.
- ATMACA, İbrahim, Çekirgeler, İstanbul, 1979, 310 s.
- BAHADİROĞLU, Yavuz, Köprübaşı, İstanbul, 1979, 219 s.
- BUĞRA, Tarık, Gençliğim Eyvah, İstanbul, 1979, 437 s.
- BÜYÜKARKIN, Bekir, Kutlu Dağ, İstanbul, 1979, 196 s.
- CAN, Fahrettin, Zehra, İstanbul, 1979, 119 s.
- CİLASUN, Raif, Haram Lokma, İstanbul, 1979, 192 s.
- ÇOKUM, Sevinç, Bizim Diyar, İstanbul, 1979, 224 s.
- DAL, Günay, E-5, İstanbul, 1979, 235 s.

- ERDEM, O. Zeki, Marabanın Ahmet, İstanbul, 1979, 188 s.
- ERDİNÇ, Fahri, Ali'nin Biri, İstanbul, 1979, 145 s.
- ERDİNÇ, Fahri, Kardeş Evi, İstanbul, 1979, 232 s.
- ERYALAZ, Zekâi, Ayırık Otları, İstanbul, 1979, 216 s.
- GİRGİNSOY, Naci, Gençlik Çıkmazı, İstanbul, 1979, 138 s.
- GÜNEL, Burhan, Aksayan, İstanbul, 1979, 179 s.
- İLERİ, Selim, Ölüm İlişkileri, İstanbul, 1979, 210 s.
- KUTLU, Ayla, Kaçış, İstanbul, 1979, 248 s.
- KUTLU, Kemal, Öldürmeyeceksin, İstanbul, 1979, 92 s.
- LİVAOĞLU, İlhan, Ülkücü Avı, İstanbul, 1979, 145 s.
- ÖZLÜ, Demir, Bir Küçük Burjuvanın Gençlik Yılları, İstanbul, 1979, 108 s.
- PULTAR, Gönül, Dünya Bir Atlı Karınca, İstanbul, 1979, 352 s.
- SERHAN, F. İrfan, Karagöl, İstanbul, 1979, 387 s.
- SERHAN, F. İrfan, Marziye, İstanbul, 1979, 455 s.
- ŞAHİN, Remzi, Ankara Oteli, Ankara, 1979, 274 s.
- TURHAN, Naile, Geri Dönülmeyen Yol, İstanbul, 1979, 292 s.
- YALÇIN, İrfan, Ölümün Ağzı, İstanbul, 1979, 176 s.
- YAMAÇ, Ziya, Mehmet, İstanbul, 1979, 304 s.
- YILDIZ, A. Günbay, Figan, İstanbul, 1979, 248 s.
- AKOK, Edibe Aziz, Güçlü Olmalıyız, İstanbul, 1980, 160 s.
- ARSLAN, Mahmut, Kaybolan Kızlar, İstanbul, 1980, 253 s.
- BAHADİROĞLU, Yavuz, Cengâver, İstanbul, 1980, 342 s.
- BAHADİROĞLU, Yavuz, Mavi Yıldız, İstanbul, 1980, 310 s.
- BENER, Erhan, Elif'in Öyküsü, İstanbul, 1980, 124 s.
- BİLBAŞAR, Kemal, Bedoş, İstanbul, 1980, 208 s.
- BİLGİNER, Recep, Politikada Bir Sarı Çizmeli, İstanbul, 1980, 225 s.
- BUĞRA, Tarık, Dönemeçte, İstanbul, 1980, 310 s.

- CİLASUN, Raif, Beklenen Sabah, İstanbul, 1980, 316 s.
- CİLASUN, Raif, Bedr Kahramanları, İstanbul, 1980, 620 s.
- ÇOLAK, Emine, Yollar ve Biz, İstanbul, 1980, 162 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Ateş Yılları, İstanbul, 1980, 354 s.
- DİNAMO, H. İzzettin, Açlık, İstanbul, 1980, 294 s.
- DÖLEK, Sulhi, Geç Başlayan Yargılama, İstanbul, 1980, 263 s.
- DUMLU, Ahmet, Oyalı Yazma, İstanbul, 1980, 172 s.
- EMİR, Sabahat, Sancılı Bir Gün, İstanbul, 1980, 130 s.
- GÜLTEKİN, Kemalettin, Lümpe, İstanbul, 1980, 177 s.
- İLERİ, Selim, Bir Denizin Eteklerinde, İstanbul, 1980, 213 s.
- İLERİ, Selim, Cehennem Kraliçesi, İstanbul, 1980, 285 s.
- İLERİ, Selim, Bir Akşam Alacası, İstanbul, 1980, 309 s.
- İLHAN, Attila, Fena Halde Leman, İstanbul, 1980, 182 s.
- KADİROĞLU, Rahime, Rabia, İstanbul, 1980, 182 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, Kayabaşı Uygarlığı'nın Yükselişi ve Çöküşü, İstanbul, 1980, 149 s.
- KAKINÇ, T. Dursun, Alçaktan Uçan Güvercin, İstanbul, 1980, 211 s.
- KUTLU, Ayla, Islak Güneş, İstanbul, 1980, 172 s.
- KÜÇÜKAHMET, A. Osman, Kutuplardan Doğar Güneş, İstanbul, 1980, 176 s.
- MİNE, Selma, Obi, İstanbul, 1980, 164 s.
- OKTAY, Rıfat, Danaburnu, İstanbul, 1980, 229 s.
- ONUR, Necmi, Kör Sait'in Oğlu, İstanbul, 1980, 247 s.
- ÖZAKIN, Aysel, Genç Kız ve Ölüm, İstanbul, 1980, 121 s.
- PINAR, Safettin, Bir Uzaylının Söyledikleri, İstanbul, 1980, 269 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Geçitteki Ülke, İstanbul, 1980, 366 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Ebem Kuşağı, İstanbul, 1980, 368 s.
- SEPETÇİOĞLU, M. Necati, Karanlıkta Mum Işığı, İstanbul, 1980, 456 s.

TİMUÇİN, Afşar, Gece Gelen Eski Dost, İstanbul, 1980, 128 s.

TOY, Erol, Gözbağı, İstanbul, 1980, 392 s.

YALÇIN, İrfan, Fareyi Öldürmek, İstanbul, 1980, 130 s.

Yaşar Kemal, Kimsecik, İstanbul, 1980, 478 s.

YAVUZ, İ. Ulvi, Korkunun Bedeli, İstanbul, 1980, 174 s.

YILDIZ, Bekir, Halkalı Köle, İstanbul, 1980.



FAYDALANILAN KAYNAKLAR

AFİF YESARİ, İşte Beyoğlu, İstanbul, 1950, 96 s.

AHMET CEVDET PAŞA, Maruzat, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Nr. 92, 1926, s. 171-172.

AHMET REFİK, Onuncu Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı, Haz.: Abdullah Uysal, 1987, 291 s.

AHMET RASİM, Fuhş-ı Atik, İstanbul, 1987, 288 s.

AHMET RASİM, Muharrir Bu Ya, İstanbul, 1987, 288 s.

AHMET RASİM, Muharrir Şair Edip, Haz.: Kâzım Yetiş, İstanbul, 1980, 221 s.

AKANSEL, Dr. Mustafa Hakkı, Beyoğlu Ülküsü, Çınaraltı, Sy. 92, 26 Haziran 1943, s. 4

AKTAŞ, Prof. Dr. Şerif, Ahmet Rasim'in Eserlerinde İstanbul, İstanbul, 1989, 719 s.

ALİ RIZA BEY, Bir Zamanlar İstanbul, Haz.: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul, 1973, 309 s.

AMİCİS, Edmond de, İstanbul, (Trc.: Beynun Akyavaş, Ankara, 1986, 454 s.

ARKAN, Özdemir, Beyoğlu, İstanbul, 1988, 224 s.

AYVERDİ, Samiha, İbrahim Efendi Konağı, İstanbul, 1973, 380 s.

AYVERDİ, Samiha, İstanbul Geceleri, İstanbul, 1952, 204 s.

AYVERDİ, Samiha, Şu Beyoğlu, Türk Edebiyatı Dergisi, Sy, 220, Şubat, 1992, s. 8.

BEYATLI, Yahya Kemal, Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım, İstanbul, 1986, 251 s.

BEYATLI, Yahya Kemal, Ezansız Semtler, Tevhid-i Efkâr, 23 Nisan 1922.

BİRSEL, Salâh, Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu, Ankara, 1983, 352 s.

- ÇINARALTI, Türkiye - Beyoğlu, Çınaraltı, Sy. 9, 12 Mayıs 1948, s. 4.
- EBUZZİYA TEVFİK, Yeni Osmanlılar Tarihi (Haz.: Şemsettin Kutlu), İstanbul, 1973, 814 s.
- FİKRET ADİL, Asmalımescit 74, İstanbul, 1988, 98 s.
- FONTMAGNE, Durand de, Kırım Harbi Sonrasında İstanbul (Trc.: Gülçiçek Soytürk), İstanbul, 1977, 267 s.
- GÜLERSOY, Çelik, Beyoğlu'nda Gezerken, İstanbul, 1990, 120 s.
- GÜLERSOY, Çelik, Taksim, İstanbul, 1986, 143 s.
- HATİPOĞLU, Aytekin, Bedrettin Dalan'la Röportaj, Sy. 55, Aralık 1986, s. 22.
- KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, Türk Edebiyatında İstanbul, İslâm Ansiklopedisi, Cüz: 53, İstanbul, 1977, s. 1215/157, 1214/168.
- KOÇU, Reşat Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, Abanoz Sokağı Maddesi, C. I, 1958, s.6.
- KOÇU, Reşat Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, Barlar Maddesi, C. IV, 1961, s. 2707.
- KOÇU, Reşat Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, Beyoğlu Maddesi, C. V, 1961, s. 2703-2705.
- KOÇU, Reşat Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, Çiçekçi Sokağı Maddesi, C. VII, 1965, s. 3963.
- LADY MONTAGU, Türkiye Mektupları (Trc.: Aysel Kurutluoğlu), İstanbul, 1974, 208 s.
- MOLTKE, Türkiye Mektupları (Trc.: Hayrullah Örs), İstanbul, 1960, 338 s.
- NERVAL, Gerard de, Muhteşem İstanbul (Trc.: Refik Özdek), İstanbul, 1974, 204 s.
- OSTROGORSKY, Georg, Bizans Devleti Tarihi (Trc. Fikret Işıltan), Ankara, 1981, 582 s.
- OKAY, Prof. Dr. Orhan, Yeni Türk Şiiri, Türk Dili Dergisi, Şiir Özel sayısı, Sy. 481-482, s. 563.
- ÖÇALIR, Nazan, Atilla İlhan'la Röportaj, Güneş Gazetesi, 22 Mart 1987, s. 6.
- SEVENGİL, Refik Ahmet, İstanbul Nasıl Eğleniyordu, İstanbul, 1990, 126 s.

SPERCO, Willy, Yüzyılın Başında İstanbul (Trc.: Remime Köymen), İstanbul, 1989, 120 s.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, Beş Şehir, İstanbul, 1969, 260 s.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1985, 640 s.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, Türk İstanbul, Cumhuriyet, No: 7932, 16 Eylül 1946.

TANER, Haldun, Dünkü Beyoğlu, Bugünkü Beyoğlu, Milliyet Sanat Dergisi, Sy. 97, Haziran 1984, s. 10.

